ספרי׳ – **אוצר החסידים** – ליובאוויטש

הלכות אמירה לנכרי
משלחן ערוך אדמו״ר הזקן

ליקוט והעתק ההלכות מתוך
השו״ע שלו, קונטרס אחרון, מהדורא בתרא ושאלות ותשובות
עם ציונים והערות בשולי הגליון

•

נערך על ידי
הרה״ת ר׳ שלום דובער לוין

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים״
770 איסטערן פאַרקווויי ברוקלין, נ.י.
שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים ושבע לבריאה

Hilchos Amira L'Nochri

Copyright © 2006

by

Kehot Publication Society

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

Orders Department

291 Kingston Avenue / Brooklyn, New York 11213

(718) 778-0226 / FAX (718) 778-4148

www.kehotonline.com

All rights reserved, including the right to reproduce this book or portions thereof, in any form, without prior permission, in writing, from the publisher, except by a reviewer who wishes to quote brief passages.

The Kehot logo is a trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch, Inc.

ISBN 10: 0-8266-0000-0

ISBN 13: 978-0-8266-0000-0

Printed in the United States of America

ב״ה

פתח דבר

הלכות אמירה לנכרי היא אחת מהסוגיות המסובכות שבהלכות שבת, סוגיה זו מפוזרת במקומות רבים בש״ס ופוסקים, ובסימנים רבים בשלחן ערוך, אחת הנה ואחת הנה, בסברות דקות ועיונים עמוקים, הלכתא רבתי ועמוקים ורחבים מני ים, והמה כהררים התלוים בשערה (שו״ת שארית יהודה או״ח רס״י ה), עד שקשה מאד לעמוד עליהן ולדמות מילתא למילתא. ומטעם זה הן דברים השכיחים להכשל בהם.

הרבה יגע רבנו הזקן, בעל התניא והשלחן ערוך, לברר הלכה זו לאשורה, בסימנים רבים בפנים השלחן ערוך, בקונטרס אחרון שלו, ובפרט במהדורה בתרא, ביאור ארוך בהלכות קשות אלו עם מסקנות להלכה למעשה, וכן בשאלות ותשובות שלו.

אמנם כשבאים לחפש איזה פרט בהלכות אלו בשלחן ערוך רבנו הזקן, קשה מאד הדבר, שהרי מפוזרות הלכות אלו בסימנים רבים שבהלכות שבת, בהלכות יום טוב, ובשאר חלקי השלחן ערוך, ובפרט בקונטרס אחרון. גם ישנם אי אלו פרטים, שאחר רוב שנים שהוסיף פליאות חכמה על חכמתו בעמקות ובקיאות חזר בהם ממה שפסק בשלחן ערוך, וביאר חזרתו זאת במהדורה בתרא הארוכה והעמוקה ביותר.

לכן לקטתי והעתקתי בזה הלכות אלו, כפי שהן מבוארות בשלחן ערוך אדמו״ר הזקן ובקונטרס אחרון, וגם מסקנתו שבמהדורא בתרא, וכן ההלכות שבשו״ת שלו. חילקתי אותם לארבעים ושלושה פרקים, וכל פרק לסעיפים רבים, כדי שכל אחד יוכל למצוא בקל את פסקי רבנו הזקן בהלכות אלו.

פנים החיבור הזה הוא לשונו הזהב של אדמו״ר הזקן; עם שינויי לשון קלים והוספת תיבות הקשר, למען ירוץ הקורא בו. ובשוה״ג מצויינים המקורות, וכן ציונים והערות ובירורים, בתוספת ציון להלכות שנידונו בספרי האחרונים, ואלו שנפשטים מדברי רבנו בשלחן ערוך שלו.

כשנזכרים בציונים המשנה והגמרא סתם, הכוונה למסכת שבת. כשנזכרים בציונים הרמב״ם ונו״כ סתם, הכוונה להל׳ שבת. כשנזכרים בציונים הטור ושו״ע סתם, הכוונה לאו״ח.

שלום דובער לוין

ח״י אלול, ה׳תשס״ו
ברוקלין, נ.י.

מפתח

חלק ראשון: אמירה לנכרי

א. איסורו מטעם שליחות ..... א
ב. איסורו מטעם ממצוא חפצך ודבר דבר ..... ח
ג. איסור לרמוז לנכרי ..... יב
ד. אמירה במלאכת הנכרי ..... טז
ה. לגרום לנכרי להוציא חוץ לתחום ..... כא

חלק שני: במקום מצוה וחולי

ו. במלאכות דאורייתא במקום מצוה ..... כד
ז. במלאכות דרבנן במקום מצוה ..... לא
ח. מהו במקום מצוה ..... לו
ט. במקום צער בעלי חיים ..... מ
י. במקום חולי ..... מב
יא. במקום הפסד ..... נ
יב. במקום שהוא בהול על ממונו ..... נג

חלק שלישי: קבלנות ושכירות

יג. קבלן ושכיר יום ..... נו
יד. קובע מלאכתו לשבת ..... סא
טו. קבלנות שלא קצץ ..... סה
טז. אריסות וחכירה ומכירה ..... עא
יז. שכיר שנה ..... עו
יח. שכירו ולקיטו ..... פד

חלק רביעי: הנאה וריוח ממלאכת הנכרי

יט. איסור הנאה מהמלאכה בכדי שיעשו ..... פה
כ. איסור הנאה למי שלא נעשה בשבילו ..... צג
כא. איסור הנאה מהמלאכה ביו"ט שני ..... צט
כב. כשגוף הישראל נהנה ממלאכת הקבלן ..... קה
כג. הנאה בשבת ממלאכת הקבלנות ..... קי
כד. הנאה ממלאכת הנכרי לצורך עצמו ..... קטו
כה. הנאה ממלאכה לצורך ישראל ונכרי ..... קיט
כו. כשספק אם נעשה לצורך ישראל ..... קכד
כז. כשהתועלת מהמלאכה רק כשנעשית בשבת ..... קכח
כח. כשיש ריוח לישראל ממלאכת שכיר שנה ..... קלא
כט. עבר ועשה מתי קנסוהו ..... קלז

מפתח

חלק חמישי: חובת המחאה לנכרי שעושה בשבילו

ל. חובת המחאה כשרואה קבלן עושה בשבילו . . . . . קמג

לא. נכרי שבא לכבות אין צריך למחות . . . . . קמו

לב. חובת המחאה כשרואהו עושה מעצמו . . . . . קמט

חלק ששי: מחזי כשליח

לג. מחזי כשליח בהשכרת כלי שעושים בו מלאכה . . . . . קנח

לד. מחזי כשליח בשותפות ישראל ונכרי . . . . . קס

חלק שביעי: איסור מראית העין

לה. מראית העין במחובר לקרקע . . . . . קסה

לו. מראית העין במלאכת תלוש המפורסמת . . . . . קסח

לז. מראית העין בחכירת מרחץ וקבלנות שדה . . . . . קעג

לח. מראית העין בקבלנות בבית הישראל . . . . . קעט

לט. מראית העין כשמוציא החפץ מביתו בשבת . . . . . קפג

מ. שאר עניני מראית העין באמירה לנכרי . . . . . קפח

מא. מראית העין בהפסד מרובה . . . . . קצ

חלק שמיני: כשאומר לו לעשות ההיתר

מב. אמירה לנכרי באינו מתכוין ופסיק רישיה . . . . . קצד

מג. כשהישראל יכול לעשותו בצד היתר . . . . . קצז

מפתח עניינים . . . . . רה

חלק ראשון: אמירה לנכרי

פרק א

איסורו מטעם שליחות

א אסרו חכמים[א] לומר לנכרי לעשות לנו מלאכה בשבת, בין בחנם בין בשכר[ב], ואע"פ שאומר לו מקודם השבת שיעשה בשבת[ג], ואע"פ שאינו צריך לאותה מלאכה עד לאחר השבת[ד], שכשהנכרי עושה בשבת הוא עושה בשליחות הישראל[ה] (שוע"ר רמג, א).

ב ואע"פ שאין אומרים שלוחו של אדם כמותו מן התורה אלא בישראל הנעשה שליח לישראל, שנאמרו[ו] בתרומה כן תרימו גם אתם תרומת ה' ודרשו חכמים[ז] גם לרבות שלוחכם מכאן ששלוחו של אדם כמותו[ח] ומה

א) מו"ק יב, א (כללו של דבר כל שהוא עושה אומר לנכרי ועושה, וכל שאינו עושה אינו אומר לנכרי ועושה). שבת קנ, א (אמירה לנכרי שבות). רמב"ם פ"ו ה"א.

ב) היינו בשכיר יום, כדלקמן פי"ג ס"א, או בקבלנות כשקובע מלאכתו לשבת, כדלקמן פי"ד ס"ג. או בקבלנות כשגוף הישראל נהנה, כדלקמן פכ"ב ס"א. אבל שאר קבלנות מותרת, כדלקמן פי"ג ס"ב. וכן באריסות, כדלקמן פט"ז ס"ו. ויצויין כל אחד מהם במקומו.

ג) רא"ש ב"מ פ"ז סי' ו, בשם רס"ג. רמב"ם שם. טור ושו"ע סי' שז ס"ב. ובב"י שם הביא מכמה ראשונים, שמוכיחים כן מכמה סוגיות.

והיינו אף שבזה אין לאסור מטעם ממצוא חפצך ודבר דבר (שיתבאר לקמן פ"ב ס"ו), מכל מקום אסור מטעם שליחות, דהיינו מה שעושה בשבילו, שאיסור זה נולד בשעת עשיית מלאכה שעושה בשבילו שנעשית ידו כידו, ולא בשעת האמירה לנכרי לעשותה, כדלקמן ס"כ.

ד) רמב"ם שם. שו"ע שם. ואם צריך אותה בשבת, יתבאר לקמן פכ"ז (שלפעמים אסור אפילו בקבלנות).

ה) רש"י ע"ז כא, א ד"ה מפני שנקראת (שהבלנין שלוחין של ישראל הן). כב, א ד"ה לא יאמר ישראל (לפי שנעשה שלוחו) וד"ה שרא להו (איסור שליחות). שבת קנג, א ד"ה מאי טעמא (והרי הוא שלוחו לישאנו בשבת). ש"ך יו"ד סי' רצד ס"ק כח (איסור שליחות המלאכה בשבת).

ו) קרח יח, כח.

ז) קידושין מא, ב.

ח) ראה גם שוע"ר שסו, יב. תלו, ב. תלו, כ. תקכז, ד. דיני מציאה ופקדון סל"ב.

אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית אבל הנכרי אינו בתורת שליחות מן התורה[ט], מכל מקום מדברי סופרים יש שליחות לנכרי לחומרא[י] (שוע"ר שם). ואף שלענין רבית יש אומרים דאין שליחות לנכרי אף לחומרא[יא] (שוע"ר רמג, א בשוה"ג ציון יא), אפשר דכולי עלמא מודו בזה לענין שבת וכיוצא בה (קו"א רסג, ח ד"ה והענין).

ג ויש רמז לאיסור זה בשבת ויום טוב מן התורה[יב] שנאמר[יג] ביום טוב כל מלאכה לא יעשה בהם משמע אפילו על ידי אחרים שאין מצווים על השביתה ביום טוב, וקל וחומר לשבת, ומכל מקום אין זו אלא אסמכתא בעלמא[יד] (שוע"ר שם).

ד ועיקר האיסור אמירה לנכרי בין בשבת בין ביום טוב אינו אלא מדבריהם, כדי שלא תהא שבת קלה בעיני העם ויבאו לעשות בעצמן[טו] (שוע"ר שם).

ט) ב"מ עא, ב. טור ושו"ע חו"מ סי' קפח ס"א. וראה גם שוע"ר תמח, י. תנ, כז. הל' רבית סס"ז.

י) ב"מ שם (לענין רבית: בשלמא סיפא לחומרא). וברש"י שם ד"ה בשלמא (שנכרי זה חשוב שלוחו של ישראל חומרא דרבנן הוא למיסר) וד"ה אדעתא (והוי נכרי שלוחו ונחמיר מדרבנן למיסר). תוס' שם ד"ה כגון, ורא"ש שם פ"ה סי' נד, בדעת רש"י ורבנו חננאל (שכ"ה גם לפי המסקנא). הגהות מיימוניות פ"ו אות ב (כי יש שליחות לנכרי לחומרא). וראה גם לקמן פ"ט ס"ה.

יא) ר"ת בתוס' ורא"ש שם (דהשתא תו לא אמרינן סיפא לחומרא, כדהוה אמרינן מעיקרא). ונתבאר בשו"ת ריב"ש סי' שה ד"ה תשובה ודאי. אבל ראה שוע"ר הל' רבית סע"ב־ג, שגם ברבית קיי"ל כדעת הפוסקים שיש שליחות לחומרא בנכרי.

יב) סמ"ג ל"ת עה (כד, רע"ד), ממכילתא בא פ"ט (לא יעשה בהם, לא תעשה אתה, ולא יעשה חבירך, ולא יעשה הגוי). יראים השלם סי' דש.

יג) בא יב, טז. וראה רש"י שם: לא יעשה בהם, אפילו ע"י אחרים.

יד) סמ"ג שם. ב"י סוס"י רמג.

טו) טעם זה כתב הרמב"ם (פ"ו ה"א) לענין שבת. והוסיף רבנו, שמטעם זה נאסר אף ביום טוב ובשאר איסורים.

ומה שהוצרכו לג' הטעמים, ראה שיחת חה"ש תשכ"ד סכ"ט. שלחן המלך ע' קעד.

ועוד יתבאר טעם נוסף, לקמן פ"ב.

ה כל שאסור לעשותו ביום טוב אסור לומר לנכרי לעשותו, שהאמירה לנכרי היא שבות ביום טוב כמו בשבת[טז] (שוע"ר תצה, י[יז]). ואפילו בחולו של מועד[יח] (שוע"ר רמג, א).

ו וכן בשאר כל איסורין שבתורה[יט] (שוע"ר רמג, א), כגון איסור חסימת פרה (שוע"ר שאלה ושכירות כט), ורבית (שוע"ר רבית עב־ג), והאכלת איסור לתינוק, שהאמירה לנכרי אסורה בכל האיסורים שבתורה (שוע"ר שמג, ה).

ז וכן כל דבר שאסור לישראל לעשות בשבת אפילו מדברי סופרים אסור לומר לנכרי לעשות בשבילו[כ] (שוע"ר שז, לז). ולכן אסור לומר לנכרי ליתן קדרה לתנור בשבת, שכל דבר מדברים שאסור לעשותו משום גזירה שמא יחתה, או משום שנראה כמבשל בתחלה, אסור לומר לנכרי לעשותו[כא] (שוע"ר רנג, כט).

ח ואפילו לקנות בשבת[כב] על ידי נכרי אסור (שוע"ר שו, ד). וכן אסור למכור על ידי נכרי (שו"ת סי' ב). ואפילו לקח דבר מאכל מנכרי באופני

טז) ביצה כד, ב. טוש"ע ושוע"ר סי' תקטו. לקמן פי"ט ס"ב ואילך.

יז) ראה גם שוע"ר רמג, א. שה, כט. תקי, יב. תקיב, א. שאלה ושכירות כט. מלבד לענין קבורת מת, שהתירו ביום טוב ע"י נכרי, כדלקמן פ"ו סי"א.

יח) ברייתא מו"ק יב, א (כל שהוא עושה אומר לנכרי ועושה וכל שאינו עושה אינו אומר לנכרי ועושה). תוס' ב"מ צ, א ד"ה אבל הכא. טור ושו"ע סי' תקמג ס"א. וראה גם לקמן סי"ח.

יט) בעיא בב"מ צ, א (לענין חסימה: מי אמרינן כי אמרינן אמירה לנכרי שבות, הני מילי לענין שבת דאיסור סקילה, אבל חסימה דאיסור לאו לא, או דלמא לא שנא). נמוק"י שם (נג, רע"א: והסכימו האחרונים ז"ל, דכיון דחזינן לכולהו רבנן בתרא כאביי ורבא ורב אחי ורב אשי ומרימר ומר זוטא דכולהו אסרי סירוס ע"י עובד כוכבים, נקטין לחומרא דאמירא לעובד כוכבים אפי' באיסור לאו אסור). וכן נפסק בטוש"ע יו"ד סי' רצז ס"ד (לענין הרבעה). ורמ"א שם (אף לשאר איסור לאו). טוש"ע חו"מ סי' שלח ס"ו (לענין חסימה). והוכיחו בב"י ולבוש וב"ח וש"ך יו"ד שם (ס"ק ג), דהיינו מטעם אמירה לנכרי שבות.

כ) ורק במקום מצוה התירו, כדלקמן פ"ז ס"א ואילך.

כא) ראה גם לקמן פמ"ב ס"ו.

כב) שאיסורו משום גזירה שמא יכתוב (שוע"ר שו, ד), או איסורו מדברי קבלה האמור בנחמיה י, לב. יג, טו־יח (שוע"ר רסא, ב. תקיז, ו. קו"א שא, ב).

ההיתר[כג], אסור לשלם לו אפילו על ידי נכרי אחר[כד] (שוע"ר סי' תקיז ס"ו[כה]).

ט וכן מי שיש לו מרחץ או תנור או רחיים, ושכר נכרי שיתעסק בו ויקבל השכר מן הרוחצים והטוחנים והאופים, אפילו אם הנכרי אינו צריך לעבוד כלום שכבר הכין הכל מערב שבת, מכל מקום מה שהנכרי הזה מקבל השכר מהנכרים הוא עושה זה בשביל הישראל, ולהישראל עצמו אסור לו לקבל השכר של יום השבת, לכן אסור גם כן שיקבל הנכרי בשבילו[כו] (שוע"ר רמג, ג).

י וכן ישראל הקונה מכס אסור לו לקבל מכס בשבת, אפילו הביאו דבר מאכל שאינו מוקצה וראוי לאכילה, כגון שהובא מתוך התחום[כז] והוא דבר שאין בו חשש שמא נלקט היום מהמחובר או שמא ניצד היום[כח], אעפ"כ אסור לו לקבל בעצמו משום שנאמר ממצוא חפצך חפצך אסורים[כט], ולכן לא ישכור לו נכרי ליום השבת[ל] (שוע"ר רמד, יב).

יא ואפילו דבר האסור מפני טורח שבת, כגון שהביאו נכרים תבואה של ישראל לביתו, אסור לומר להם לפנותה[לא] מהעגלות לתוך אוצרו אפילו בלא מדידה ומנין[לב], שהרי לישראל עצמו אסור לו לפנותה מדברי סופרים,

---

כג) על דרך שנתבאר בשוע"ר סי' שכג, א (בלא הזכרת שם דמים ומדה, או סכום דמה או מדה).

כד) אלא שבזה נתבאר בשוע"ר שם טעם אחר: דכל שהמעות מגיעין ליד המוכר ביו"ט ניכר הדבר שהוא מקח וממכר.

והיינו שכיון שהוא עצמו קנה מהנכרי, לכן גם כשמשלם ע"י נכרי אחר נקרא מקח וממכר שאסרו. משא"כ לעיל, שכל הקנין נעשה ע"י נכרי, אזי אסור רק מטעם שבות דשבות.

כה) וכ"ה בשוע"ר שכה, טז.

כו) רבנו לומד זה שם מדין מכס דלקמן ס"י.

כז) שאם הובא מחוץ לתחום אסור למי שהובא בשבילו, כדלקמן פ"כ ס"י.

כח) שאם יש חשש זה אסור מטעם מוקצה, כמבואר בשוע"ר שכה, ח.

כט) אבל משום איסור מקח וממכר בשבת אינו עובר אלא כשלוקח מעות, כדלעיל ס"ח.

ל) והתירו רק באופנים ומטעמים דלקמן פ"ב סי"א, ופ"ח ס"א, ופי"א ס"ח, ופי"ב ס"ט, ופט"ז ס"ד וס"י, ופ"מ ס"א, ופמ"א ס"א־ב.

לא) מ"א סי' שז ס"ק לב.

לב) שזה אסור משום מעשה חול וזלזול שבת (שוע"ר שו, יח), ומשום עובדין

וכל דבר שאסור לישראל לעשות בשבת אפילו מדברי סופרים אסור לומר לנכרי לעשות בשבילו[לג] (שוע"ר שז, לז).

יב וכן חביות של יין שהובאו על עגלה אסור להורידם בשבת, מפני הטורח (שוע"ר שלג, א), אפילו על ידי נכרי[לד] (שוע"ר שלג, ה).

יג אבל דבר שאינו אלא חומרא בעלמא לישראל עצמו יכול לומר לנכרי בשבת לעשותו[לה] (שוע"ר שז, ו).

יד לכן אם התנה מבעוד יום על נר שיטלטלנו בשבת לכשיכבה, שיש מתירים לטלטלו ויש אוסרים[לו], נוהגין לטלטלו על ידי נכרי, אפילו להצניעו כדי שלא יגנב[לז], שלענין טלטול על ידי נכרי סומכין על סברא הראשונה שהתנאי מועיל לכשיכבה, וטוב להתנות כך בפירוש (שוע"ר רעמ, ה).

טו וכן התירו על ידי נכרי שבירת פותחות או הסרת צירים וחשוקים שבדלתות הכלים, לפי שיש אומרים שאין בנין וסתירה בכלים אפילו בבנין גמור וסתירה גמורה, ויש לסמוך על דבריהם לענין אמירה לנכרי[לח] אם הוא לצורך השבת[לט] (שוע"ר שיד, יז).

טז וכן יש להתיר לרקד[מ] על ידי נכרי ביום טוב אם ישנה קצת[מא], לפי שיש מי שאומר שאפילו ישראל מותר לרקד על ידי שינוי קצת, לכך יש לסמוך על דבריו להקל על ידי נכרי[מב] (שוע"ר תקו, ג).

דחול שנראה כמוכר (שוע"ר תקו, א), ואף שלא במקום מקח וממכר (שוע"ר שכד, ב).

לג) ראה גם לקמן פל"ב ס"י.

לד) אלא במקום הפסד מרובה, כדלקמן פי"א.

לה) תשובת הרד"ך סי' יח. מ"א סי' שז ס"ק ב.
וראה גם לקמן פכ"א סי"ב, לענין יום טוב שני של גלויות שחל בערב שבת, שכיון שהוא חומרא בעלמא יש להקל ע"י נכרי.

לו) שאין התנאי מועיל, וכיון שהוקצה לבין השמשות הוקצה לכל השבת.

לז) אבל לצורך גופו או לצורך מקומו יש מתירים לטלטל גם מוקצה ממש ע"י נכרי, כדלקמן פמ"ג ס"א ואילך.

לח) טור ושו"ע סי' שיד ס"ז.

לט) ראה מ"א ס"ק יא, בשם יש"ש ביצה פ"ד סי' ט.

מ) שאסור בשבת (שוע"ר שיט, יב) וביום טוב (שוע"ר תצה, ט. תקו, ג).

מא) תוס' ביצה כט, ב ד"ה אגבא. רמ"א סי' תקו ס"ב.

מב) תוס' שם. ט"ז שם ס"ק ד.

יז לא ישלח לנכרי ביום טוב דרך רשות הרבים[מג], אפילו שולח לו על ידי נכרי[מד], דאסור להוציא מרשות לרשות בשביל נכרי, וכל שאסור לעשותו אסור לומר לנכרי לעשות. אבל מותר לשלוח לו על ידי נכרי דרך כרמלית[מה], שלא גזרו על שבות דשבות של איסור הוצאה ביום טוב, שהרי אם יש בה צורך יום טוב קצת מותר לעשותה על ידי ישראל[מו] (שוע"ר תקיב, א).

יח נוהגין להתיר לעשות על ידי נכרי כל המלאכות בערב פסח אחר חצות[מז], אפילו שלא לצורך המועד. שלא אמרו אמירה לנכרי שבות אלא בשבת ויום טוב וחולו של מועד, אבל ערב פסח אחר חצות אין בו קדושת יום טוב כלל, וקל הוא יותר מחולו של מועד[מח] (שוע"ר תסח, ה).

יט ואף בשבת לא אסרו האמירה לנכרי אלא בשעה האסורה לכל ישראל, אבל מי שקדם להתפלל ערבית של שבת קודם שהתפללו הקהל, אע"פ שכבר חל עליו קבלת שבת[מט], מותר לומר לנכרי לעשות אפילו מלאכה גמורה[נ], ואפילו לדבר הרשות[נא] (שוע"ר רסא, ג), ואפילו לישראל חברו שלא קבל עדיין השבת יכול לומר שיעשה לו מלאכה[נב], ומותר לו ליהנות מהמלאכה בשבת. וכן מי שמאחר להתפלל ערבית במוצאי שבת, או שממשיך סעודתו בלילה, מותר לו לומר לנכרי, ואפילו לישראל שכבר התפלל והבדיל בתפלה, שיעשה לו מלאכה, ומותר לו ליהנות ולאכול ממלאכתו[נג] (שוע"ר רסג, כה).

מג) שנאמר (בא יב, טז) הוא לבדו יעשה לכם, ולא לנכרים (ביצה כא, ב).
מד) יש"ש ביצה פ"א סי' לו. מ"א סי' תקיב ס"ק ב.
מה) מ"א שם.
מו) כמבואר בשוע"ר סי' תקטז ס"ג.
מז) רוקח סי' שי. שו"ע סי' תסח ס"א (ויש מי שמתיר). רמ"א שם ס"א (וכן הוא המנהג).
מח) רמב"ם הל' יום טוב פ"ח הי"ח.
מט) כמבואר בשוע"ר סי' רסא ס"ג.
נ) שו"ת מהר"י וויל סי' קטז (לומר לגוי להדליק נר). רמ"א סי' רסא ס"א.
נא) עולת שבת סי' רסא ס"ק א. מ"א שם ס"ק ז.
נב) רשב"א שבת קנא, א ד"ה א"ר יהודה, בשם התוס'. שו"ע סי' רסג סי"ז.
נג) רמ"א שם.

כ והטעם הוא, דהמקבל שבת מבעוד יום על עצמו, אף שמסתמא קבל עליו כל חומרות וסיגים השייכים לשבת, מכל מקום לא קבל מסתמא אלא איסורים התלויים בגופו אבל לא התלויים חוץ לגופו, כגון אחר העושה בשבילו שלא יצטרך למחות, והוא הדין לענין אמירה, שאין בה משום איסור שליחות[נד] דהיינו מה שעושה בשבילו, שאיסור זה נולד בשעת עשיית מלאכה שעושה בשבילו[נה] שנעשית ידו כידו, ואיסור הבא מאליו הוא, והוא אינו עושה שום מעשה בזה, וזה ודאי לא קבל עליו[נו]. והוא הדין במוצאי שבת, אינו חפץ מסתמא שתומשך עליו חומרא זו (קו"א רסג, ח ד"ה ולמדו).

כא ואף בבין השמשות לא אסרו לאמר לנכרי לעשות לו מלאכה, אלא במלאכה גמורה מן התורה, אבל יכול לומר לו להוליך דרך כרמלית, שאיסור הטלטול בכרמלית אינה אלא שבות מדברי סופרים, וכשאומר לנכרי לעשות הרי הוא שבות דשבות, ולא גזרו עליו בבין השמשות אף שלא לצורך מצוה[נז] (שוע"ר תנה, יד).

נד) שנתבאר לעיל ס"א-ב.

נה) ולא בשעת האמירה לנכרי לעשות המלאכה (שלכן אסור לומר לו אפילו קודם השבת, כדלעיל ס"א).

נו) לפי זה יוצא לכאורה דעת רבנו, שאסור לשלוח פקס למקום שהוא כבר שבת, לצורך האדם שהפקס נשלח אליו, שהרי בשעה שבארה"ק הוא כבר באמצע השבת, בודאי חל עליו גם איסור השליחות. וכאשר חבירו שבארה"ב שולח לו פקס למענו, הרי זה חשוב בשליחותו, ואסור מטעם שליחות.

ומה שחילק בקו"א שם (ד"ה ולדינא) בין נכרי לישראל, ראה לקמן פמ"ג ס"י ובשוה"ג שם.

ואף שאם משלוח הפקס הוא לצורך השולח, אין בזה חשש שליחות, כדלקמן פכ"ג ס"י (שאגרת זו לא הובאה בשבילו כלל, שהרי השולח שלחה בשביל עצמו, ולא בשביל אותו ששלוחה אליו). אמנם עיקר הדיון הוא, כאשר הפקס נשלח לצורך אותו ששלוחה אליו, ולא לצורך השולח עצמו.

נז) ט"ז סי' שמט ס"ק א (פחות פחות מד' אמות בכרמלית מותר בביה"ש, דהוי תרתי דרבנן). שוע"ר שם ס"ג. וכדלקמן סוף פ"ו.

פרק ב

איסורו מטעם ממצוא חפצך ודבר דבר

א אמירה לנכרי לעשות בשבת היא שבות מדברי סופרים. אבל כשאומרים לו או לישראל חבירו בשבת שיעשה לו מלאכה למחר אין בזה משום שבות אלא שאסור משום ממצוא חפצך[א] (שוע"ר שו, ה).

ב דהיינו כל שאסור לו לעשות בעצמו אסור לדבר מעניינו (קו"א רסג, ח ד"ה והענין). דכיון דלעשות בשבת אסור אם כן כשאומר לו לעשות למחר הרי מתעסק בדבר האסור לו היום, דהיינו עשיית הנכרי בשבילו שהיא עצמה אסורה משום דיש שליחות לחומרא, או מאיזה טעם שיהיה[ב], ולכן אסור לדבר ממנה אע"פ שהיא למחר (קו"א רסג, ח ד"ה והשתא).

ג וכיון שאין בזה משום שבות אלא משום ממצוא חפצך, לכן מותר לצרכי מצוה. שאף שאסור לעשות מלאכה על ידי נכרי אפילו לצורך מצוה[ג], מכל מקום כשהמלאכה נעשית במוצאי שבת שהוא זמן היתר אלא שאומר לו בשבת, אין באמירה זו אלא משום שמתעסק בשבת בדבר האסור היום עסק זה, והתירו לצורך מצוה, שנאמר חפצך, חפציך אסורים חפצי שמים מותרים[ד] (שוע"ר שו, ה).

ד לא אסרו לדבר בחפציו בשבת שנעשים אחר השבת, אלא בחפצים האסורים לעשותם בשבת ואי אפשר להמציא צד היתר בעולם לעשותם בשבת, אבל אם יוכל להמציא צד היתר לעשות בשבת אותה מלאכה עצמה שרוצה לעשות אחר השבת מותר, אפילו אם עכשיו אין שם אותו צד היתר[ה] (שוע"ר שז, טו).

ה אף שכל דבר שאסור לומר לנכרי לעשותו בשבת אסור אפילו לרמוז לו לעשותו[ו], מכל מקום מותר לומר לנכרי איזה ציווי שיבין ממנו

א) ישעי' נח, יג. שבת קנ, א. רמב"ם פכ"ד ה"ד.
ב) כשלושת הטעמים דלעיל פ"א ס"ב־ד.
ג) אא"כ הוא שבות דשבות, כמו שיתבאר לקמן פ"ו־ז.
ד) ישעי' נח, יג. שבת קיג, א. טור ושו"ע סי' שו ס"ו.
ה) כדלקמן פמ"ג סי"א ואילך.
ו) כדלקמן פ"ג ס"א.

לעשות מלאכה אחר השבת או לרמוז לו מלאכה לעשותה אחר השבת[ז] (שוע"ר שז, ז).

ו ואף כשאומר לנכרי לעשות מלאכה בשבת, אם אינו עושה בשביל ישראל אלא בשביל עצמו, אין בה משום שלוחו כמותו, אלא שהאמירה אסורה בשבת עצמה[ח] משום ממצוא חפצך[ט], דהיינו כל שאסור לו לעשות בעצמו אסור לדבר מעניינו (קו"א רסג, ח ד"ה והענין).

ז וכן המקבל שבת מבעוד יום על עצמו, שלא קיבל עליו איסור שליחות מה שהשני עושה בשבילו[י], מכל מקום האמירה עצמה אסורה משום ממצוא חפצך, שמתעסק בדבר האסור לו, ומה לי אם הוא עושה באחד משאר איבריו ומה לי שעושה בפיו, דעקימת שפתיו גופא יש בה איסור שמתעסק בדבר האסור (קו"א רסג, ח ד"ה ולמדו).

ח ומכל מקום מותר לומר לנכרי לעשות אפילו מלאכה גמורה, אחר שקיבל עליו את השבת[יא], ואפילו לדבר הרשות[יב] (שוע"ר רסא, ג), ואפילו לישראל חבירו שלא קבל עדיין השבת שיעשה לו מלאכה[יג] (שוע"ר רסג, כה), ואין חוששים לאיסור ממצוא חפצך, דכל מקום שיש צד היתר מתיר האמירה[יד], וגם כאן יש צד היתר (קו"א רסג, ח ד"ה שלחבירו וד"ה

ז) כדלקמן פ"ג ס"ו־ז.

ח) כשנעשה בחפצים של הישראל, כדלקמן פ"ד ס"ח ואילך.

אמנם כאן מירי כגון שעושה בקבלנות (כדלקמן פי"ג ס"ב ואילך), או באריסות (כדלקמן פט"ז ס"ו). ומ"מ אסור לומר לו לעשות מלאכה בשבת, הן בקבלנות (כדלקמן פי"ד ס"א) והן באריסות (כדלקמן פי"ד ס"ו). והטעם הוא משום ממצוא חפצך, כדלקמן ס"ט־יב.

וראה לקמן פי"ד ס"ד־ה (מתי יש בזה גם משום שליחות), ופ"ד ס"ח, (מתי אסור אף מטעם מחזי כשליחות).

ט) טעם זה לאיסור אמירה לנכרי מבואר ברש"י ע"ז טו, א ד"ה כיון: ומה שאסור לישראל לומר לעובד כוכבים עשה לי כך, זהו משום ממצוא חפצך ודבר דבר (ישעי' נח, יג), דבור אסור.

י) כמו שנתבאר לעיל פ"א ס"כ־כא.

יא) שו"ת מהר"י ווייל סי' קטז (לומר לגוי להדליק נר). רמ"א סי' רסא ס"א.

יב) עולת שבת סי' רסא ס"ק א. מ"א שם ס"ק ז.

יג) רשב"א שבת קנא, א ד"ה א"ר יהודה, בשם התוס'. שו"ע סי' רסג סי"ז.

יד) כדלעיל ס"ד.

ולמדו), דכיון שלחבירו מותר הוא אין באמירתו אליו איסור כלל (שוע"ר רסג, כה). רוצה לומר, שאין מתעסק כלל בדבר האסור אלא בדבר המותר[טו] (קו"א רסג, ח ד"ה ולמדו).

ט ולכן אף שמותר לומר לנכרי לחלוב הבהמה בשבת מפני שהיא מצטערת מרוב החלב ולא גזרו על אמירה לנכרי במקום צער בעלי חיים[טז], מכל מקום צריך שיטול הנכרי את החלב לעצמו, או יחזור ויקנה החלב מהנכרי בדבר מועט[יז], כדי שלא יהא נראה כחולב לצורך ישראל אלא לצורך עצמו, שלא התירו אלא האמירה משום צער בעלי חיים, אבל לא שיעשה בשביל ישראל אלא בשביל עצמו שכשעושה בשביל ישראל הרי הוא שלוחו ממש, והרי זה כאלו עשה הישראל בעצמו ששלוחו של אדם כמותו, אבל כשעושה בשביל עצמו לא החמירו אלא שלא לומר לו לעשות[יח], וכאן התירו משום צער בעלי חיים (שוע"ר שה, כט).

י והיינו משום שאמירה זו דחויה היא ולא הותרה, שצער בעלי חיים דוחה שבות דרבנן, הילכך כל מאי דאפשר עבדינן, דהיינו שיקנה החלב כדי שיהיה טורח בשביל עצמו, שאף שהותרה אפילו האמירה, מכל מקום כיון שאפשר שיעשה בשביל עצמו למה יעשה בשביל ישראל, יעשה בשביל עצמו כדי להקל איסור האמירה, שעל ידי זה נעשה כאומר לו עשה מלאכתך[יט] (קו"א רנב, ו ד"ה ומיהו).

יא וכן גבי מכם התירו[כ] שישכור לו נכרי בקבלנות, דהיינו שאומר לו לכשתגבה מאה דינרים אתן לך כך וכך[כא], שאז אינו כשלוחו של

טו) כדלקמן פמ"ג סי"ג.

טז) כדלקמן פ"ט ס"ג.

יז) טור סוס"י שה, בשם רבנו יונה, ומהר"ם מרוטנבורג בשו"ת (פראג) סי' מט, ובתשב"ץ סי' מט. שו"ע שם ס"כ.

יח) כדלעיל ס"ו.

יט) שהאמירה עצמה אסורה הן מטעם ממצוא חפצך (כדלעיל ס"ו), והן מטעם איסור לומר לו עשה מלאכתך בחפצי ישראל (כדלקמן פ"ד ס"ח ואילך), ומשום צער בעלי חיים התירו האמירה.

כ) מטעם הפסד ומצוה, כדלקמן פ"ח ס"א ופי"א ס"ח.
נתבארו דיניו לעיל פ"א ס"י, וש"נ.

כא) מרדכי שבת סי' רמו-ז, בשם מהר"ם מרוטנבורג. שו"ע סי' רמד ס"ו.

ישראל אלא לעצמו הוא טורח כדי להרבות בשכרו, ואע"פ שהישראל קובע לו מלאכתו שיעשה בשבת (שוע"ר רמד, יב).

יב והטעם הוא, דאף שהתירו לקבוע לו המלאכה בשבת, הצריכו בקבלנות כדי שיעבוד אדעתא דנפשיה ולא אדעתא דישראל, דכשעושה בשביל ישראל נעשה שלוחו ושלוחו כמותו דיש שליחות לנכרי לחומרא[כב], אבל כשעושה בשביל עצמו אין בה משום שלוחו כמותו, אלא שהאמירה אסורה בשבת עצמה משום ממצוא חפצך, וזה התירו במכם (קו"א רסג, ח ד"ה והענין).

כב) כדלעיל פ"א ס"ב.

פרק ג

איסור לרמוז לנכרי

א כל דבר שאסור לומר לנכרי לעשותו בשבת אסור אפילו לרמוז לו לעשותו[א]. והוא הדין שאסור לומר לו איזה ציווי לעשות דבר המותר בענין שיבין מתוך כך שיעשה מלאכה בשבת[ב], כגון לומר לנכרי שיקנח חוטמו כדי שיבין שיסיר הפחם שבראש הנר[ג], שהרי זה כמצווהו להסיר הפחם אלא שהוא ברמז[ד] (שוע"ר שז, ז). ולכן אם כבו נרות ביום הכיפורים אין לרמז לנכרי שיחזור להדליקן[ה] (שוע"ר תרי, ו).

ב ואם אינו אומר לו שום ציווי אלא שאומר לפניו איזה דבר שמבין ממנו לעשות מלאכה בשבת הרי זה מותר[ו], כגון נכרי שהביא אגרת חתומה או קשורה שאין הישראל יכול לפותחה[ז] ולקוראה יכול לומר להנכרי איני יכול לקרותה כל זמן שאינה פתוחה והנכרי פותחה מעצמו[ח], שהרי אינו אומר לו שום ציווי אפילו ברמז אלא שהנכרי מבין מעצמו שצריך לעשות כן, ולדעת עצמו הוא עושה להשלים פעולתו בשליחות אגרת זו ולכך אין צריך למחות בידו[ט] (שוע"ר שם).

א) אור זרוע הל' שבת סי' פד אות כה. רמ"א סי' שז סכ"ב.

ב) פסקי רקאנטי סי' צט. מ"א שם ס"ק לא.

ג) מ"א שם.

ד) ואם אומר כל המכבה אינו מפסיד, ראה לקמן פל"א, שהתירו רק בדליקה, ויש מתירים גם במקום הפסד. וטעם האיסור בזה ובזה ראה מה שנתבאר בהערות ובאורים תתקיד ע' 55 ואילך. תתקטז ע' 64 ואילך.

ואם אומר לנכרי לומר לנכרי אחר לעשות לו מלאכה בשבת, ראה משנה ברורה (סי' שז ס"ק כד). אמירה לנכרי פ"ב.

ה) כדלקמן פ"ו ס"ז.

ו) מ"א שם.

ז) בשבת, אבל ביום טוב מותר לפותחה בעצמו, שאין איסור סתירה שייך בכלים. שוע"ר תקיט, ו.

ח) אגודה ביצה סי' יט (ואם היה חתום או קשור, אני רגיל לומר לכותי אינני יכול לקרותו כל זמן שאינו פתוח). מ"א סי' שז ס"ק כ.

ט) כלומר, שלכאורה יש כמה איסורים:

א) האמירה עצמה מטעם ממצוא חפצך ודבר דבר (כדלעיל פ"ב). ולזה מועיל מה שאינו אומר לו שום ציווי.

ב) מה שעושה הנכרי בשבילו אסור מטעם שליחות (כדלעיל פ"א ס"א־ב).

ג וכן מותר לומר לנכרי אחר השבת מדוע לא עשית דבר פלוני בשבת שעברה, אע"פ שמבין מתוך דבריו שרצונו שיעשנו בשבת הבאה אין בכך כלום, כיון שאומר לו כן בחול ואין באמירתו זו שום (רמז) ציווי

ולזה מועיל מה שכאן עושה זאת להשלים פעולתו בשליחות אגרת זו, והוי קבלן דמותר (כדלקמן פי"ג).

ג) שאף קבלן שעושה בפניו צריך למחות בידו (כדלקמן פ"ל ס"ב ואילך). [ואף שכאן הוי כעושה מעצמו, שי"א שא"צ למחות בידו (כדלקמן פל"ב ס"א וסט"ז), זהו דוקא מטעם שיודע בודאי שיקבל טובת הנאה מהישראל כנגד זה (כמבואר לקמן שם ס"ב), משא"כ כאן]. ולזה מועיל מה ששליחות האגרת היא קבלנות דקצץ לו שכר, שבזה אין צריך למחות בידו (כדלקמן פ"ל ס"ד).

ד) שאפילו עשה בקבלנות אסור לישראל ליהנות ממנו בשבת (כדלקמן פכ"ב-ג). ולזה מועילים הטעמים שנתבארו לקמן סוף פכ"ג, שאין חוששים לזה בקריאת האגרת ע"י הישראל.

וכן לקמן בסמוך, שמותר לומר לנכרי אחר השבת מדוע לא עשית דבר פלוני בשבת שעברה, מוסיף רבנו דהיינו דוקא כשרגיל לעשות לו בטובת הנאה, כדי שלא יאסר מטעם שליחות, ולא תהיה עליו חובת המחאה.

וראה מ"ש בזה בכללי אמירה לנכרי פי"א הערה 22. אמירה לנכרי פל"ט הערה ב והערה ו, מה שנתלבטו האחרונים בביאור הלכה זו.

ולפי דעת רבנו שנתבארה כאן, לכאורה אין היתר לקרוא נכרי זר לביתו ולומר לו דבר שיבין מעצמו לעשות מלאכה, שהרי הנכרי עושה זאת בשליחות הישראל ולא להשלים קבלנות פעולתו, וגם אינו רגיל לעשות לו בטובת הנאה. וא"כ אסור מטעם שליחות (אף שלא צוה לו ברמז), ומטעם חובת המחאה (כשעושה בפניו), ומטעם איסור הנאה ממלאכת הנכרי בשבת. ואפילו עצם קריאת הנכרי לבית, ויודע שכשיבוא הנכרי לביתו יעשה שם מלאכה לתקן, לא התירו (לקמן פל"א ס"ה) אלא במקום דליקה, וי"א אף במקום הפסד (לקמן שם ס"ו).

ודלא כהמקילין בזה עפ"י משמעות משנה ברורה (סי' שז ס"ק עו). שמירת שבת כהלכתה (פ"ל סעיפים ה-י). וראה מה שליקט בזה באמירה לנכרי פע"ח ס"ג-ד.

ואם הישראל נותן לו איזה דבר מאכל לפני עשיית המלאכה כדי שיקרא קבלנות, לכאורה זה אסור מטעם רמז ממש. ואפילו לא אמר אלא כל המכבה אינו מפסיד (שלא דיבר אל אדם פרטי, ולא נתן לו שכרו בשבת), לא התירו אלא בדליקה (כדלקמן פל"א ס"ה). ונתבאר עוד בס' דובר שלום ע' צח. וראה גם אמירה לנכרי פע"ח הערה כב.

י) ספר התרומה סי' רנב ובסימנים סי' רכב (שהתיר בזה אפילו בשכיר שנה). סמ"ג ל"ת סה (יט, ג) וסמ"ק ל"ת רפא (ע' שא). שו"ת מהר"ם מרוטנבורג סי' תקנט בהג"ה (בנכרי דעלמא שאינו שכירו). הגהות מיימוניות פ"ו אות א. שו"ע ס"ב. ונתבארו ב' הדעות לקמן פי"ז סי"ג ואילך.

לעשותה בשבת הבאה, אלא שהנכרי מבין כן מעצמו, והנכרי אינו שכירו של ישראל[יא] אלא רגיל לעשות לו בטובת הנאה[יב] (שוע"ר שז, ח[יג]).

ד ולא סבירא לן התירא[יד] לומר מדוע לא עשית בשבת שעברה כו', אלא בנכרי דעלמא, שיודע שלא יפסיד ומצפה לקבל טובת הנאה בודאי בעד עמלו בלי שום ספק ודעתו סומכת על זה, שאם לא כן לא היה עושה בשבת מעצמו בלא אמירת הישראל היום, מאחר שאינו אדון לו לצוות עליו. ואין חוששים שמא מכנים את עצמו לספק קבלת פרס, אלא כשהישראל אמר לו בפירוש לעשות, כמו בכלים לכובס ושליחת אגרת ולא קציץ[טו] (מהדו"ב רמג ד"ה והכי נמי). ולומר מדוע לא עשית כו' אינה חשובה אמירה בנכרי דעלמא, שאינו שכירו ואינו עובדו רק על מנת לקבל פרס וטובת הנאה, מיד או למחר או כבר קיבל ממנו, אם כן אמירת מדוע כו' אינה אזהרה וגערה אלא דרך שאלה, כלומר כי בוודאי לא היית מפסיד טרחך, ואם כן אדרבה בטוח הנכרי יותר לקבל טובת הנאה (מהדו"ב רמג ד"ה והנה מהר"ם).

ה וכן יכול לומר בחול לשופט מדוע לא עכבת הנכרי בשבת שעברה אע"פ שמבין מתוך דבריו שיעכבנו בשבתות הבאות אם יזדמן אז לעיר[טז] (שוע"ר שז, ג).

ו וכל זה הוא כשאומר לנכרי לעשות מלאכה בשבת. אבל מותר לומר לנכרי איזה ציווי שיבין ממנו לעשות מלאכה אחר השבת או לרמוז לו מלאכה לעשותה אחר השבת[יז] שלא נאסר אלא דיבור בלבד שנאמר ודבר דבר[יח] (שוע"ר שז, ז).

יא) שבזה לא קיי"ל כס' התרומה שם.

יב) שמטעם זה אינו אסור מטעם שליחות, כמצויין לעיל סוף ס"ב.

יג) עוד התנה בשוע"ר שם, שלא תיעשה המלאכה בחפצים של ישראל. ויתבאר לקמן פל"ב מסקנת רבנו במהדו"ב, שאין לחוש לזה.

יד) שהובא לעיל מס' התרומה.

טו) כדלקמן פט"ו ס"א.

טז) אגודה פ"ק דשבת סי' כז. מ"א סי' שז ס"ק א.

יז) אור זרוע ח"ב סי' פד אות כה (התם הוא רמיזה לצורך מוצאי שבת, אבל רמיזה לגוי כדי לעשות בשבת ודאי אסיר). רמ"א סי' שז סכ"ב.

יח) ישעי' נח, יג. שבת קנ, א (דיבור אסור הרהור מותר). תוס' שם ד"ה אומר (לא שנא נכרי לא שנא ישראל). מ"א סי' שז ס"ק י. וכדלעיל פ"ב, שזה לא נאסר אלא מטעם ממצוא חפצך ודבר דבר.

ז ולכן מותר לומר לפועל הנראה בעיניך שתוכל לעמוד עמי לערב[יט], אע"פ שמתוך כך מבין שצריך לו לערב לשוכרו למלאכה[כ], לפי שלא נאסר אלא דבור מפורש[כא], שנאמר ודבר דבר דבור אסור הרהור דהיינו מה שמבין מתוך דבריו הרי זה מותר[כב]. אבל לא יאמר היה נכון עמי לערב[כג] שזהו כמדבר בפירוש[כד] שרוצה לשכרו (שוע"ר שז, יד).

יט) ר' יהושע בן קרחה קנ ע"א, לפירוש ר"י בתוס' ע"ז ז, א ד"ה הנראה. טור ושו"ע ס"ז.

כ) רש"י שם ד"ה הנראה. טור ושו"ע שם.

כא) ראה רש"י שם. ב"י ד"ה מותר לומר.

כב) משמעות רש"י שם. וכדלעיל ס"ו.

כג) רמב"ם פכ"ד ה"ד. טור ושו"ע שם.

כד) ראה ב"י שם. לבוש ס"ז.

פרק ד

אמירה במלאכת הנכרי

א לא אסרו אמירה לנכרי אלא לעשות בשביל ישראל אבל מותר לומר לו שיעשה מלאכה לצורך עצמו[א] או לצורך נכרי אחר ואפילו אם מגיע לישראל הנאה מזה[ב] כגון שאומר לנכרי כבה דליקתך[ג] וכוונתו שלא תעבור הדליקה מבית הנכרי לבית הישראל וכל כיוצא בזה (שוע"ר שז, לה).

ב וכן מותר לישראל ליתן לנכרי את חפציו בתוך חצרו של הישראל[ד], שאף שנראה כנותן לו על מנת להוציא אין בכך כלום, כיון שאינו

א) מכילתא (בא פר' ט): "ולא יעשה גוי מלאכתך". ולומד מכך הרמב"ן עה"ת (בא יב, טז) והנמו"י (ב"מ נג, א): "דבמלאכת העובד כוכבים ליכא משום אמירה לעובד כוכבים".

ב) אף שבזה אסר הגהות מרדכי (שבת סי' תנט): "שאיסור אמירה לנכרי אינו אלא בדבר שישראל נהנה שאומר לנכרי עשה מלכאתי כבה לצרכי הדלק לצרכי אבל מותר לומר לנכרי עשה מלאכתו". וכן פסק הרמ"א (או"ח סי' שז סכ"א. יו"ד סי' רצז ס"ד): "וכן כל אמירה לעובד כוכבים אפילו באיסור לאו אסורה, אם לא שהעובד כוכבים עושה להנאת עצמו". וכן הביא במ"א או"ח שם ס"ק כט מכמה פוסקים: "דהתם נהנה בו . . חשיב הנאה . . וא"כ אסור". וכן הובא מ"א זה בקו"א סי' רמה ס"ק ד (ד"ה ועוד יש לפרש), ובסי' רנב ס"ק ה (ד"ה והנה לפי דעתו): "אין איסור אמירה אלא כשמגיע לו הנאה".

מכל מקום פוסק כאן רבנו כדעת הנמו"י שם (שלא חילק בין מגיע הנאה לישראל או לאו, אלא): "דשאני התם שאינו עושה בשל ישראל כלום", היינו שהחילוק הוא אם המלאכה נעשית בשל ישראל או בשל נכרי. ופסק כוותיה הש"ך יו"ד סי' רצז ס"ק ד. הובא ש"ך זה בקו"א שם ושם. וכן פסק רבנו לקמן ס"ב־ז.

וגם בדעת המ"א מסתפק רבנו בקו"א סי' רמה ס"ק ד (ד"ה ועוד יש לפרש), שאפשר אינו מחלק בין "יש הנאה לישראל" או לאו, אלא בחפץ ש"היה מתחלה שלו . . משא"כ כשלא היה לו חלק בו מעולם, אינו נותן לו כלום משלו, והוי ליה כאומר לו עשה בשלך, שאין בזה משום איסור אמירה אף שיש בזה הנאה לישראל".

מכל מקום יתבאר לקמן ס"ח, שרבנו פסק לגמרי כדעת הש"ך, והיינו שבחפץ של ישראל אסר לגמרי, אפילו אין שום ריוח לישראל באמירה זו.

ג) מ"א שם: "ומותר לומר לעכו"ם כבה דלקתך". אלא שלהמ"א עצמו אפשר דהיינו דוקא כשאין מגיע לישראל הנאה מכך, ולדידן דקיי"ל כש"ך, היינו אפילו כשכוונתו שלא תעבור הדליקה מבית הנכרי לבית הישראל.

ד) מ"א סי' שכה ס"ק ד (אבל אם החפץ של עכו"ם מותר לתת לפניו בחצר).

מוציא בשביל הישראל אלא בשביל עצמו, והחפץ אינו של ישראל[ה]. ואפילו לומר בפירוש עשה מלאכתך בחפצים שלך מותר (שוע"ר שכה, ג).

ג וכן מותר לומר לו קנה לך חמץ בדינר שלך ואכול (שוע"ר תנ, כ). וכן מותר לומר לו חסום פרתך ודוש בה דישה שלך[ו], שהנכרי אינו מוזהר על החסימה[ז] (שוע"ר הל' חסימה סכ"ט).

ד וכן נכרי שהביא חפצים שהם מוקצים לבית ישראל להפקידם אצלו, יכול להוליכו למקום מוצנע שבביתו שיצניעם שמה[ח], ואין איסור בזה במה שאומר לנכרי לטלטל המוקצה עד אותו מקום[ט] שהרי טלטול זה הוא לצורך הנכרי ומותר לומר לנכרי עשה מלאכתך (שוע"ר שז, לו).

ה וכן נכרים המביאים עגלות מלאות תבואה בשבת לישראל שהם חייבים לו, והישראל נותן להם מפתח אוצרו, והם נושאים התבואה לאוצר ומודדים ומונים אותם שם בפני הישראל, אין איסור בדבר, שהנכרים במלאכת עצמן הם עוסקים, כי אין התבואה של הישראל עד אחר שיחשוב עמהם אחר השבת, ובשבת אינה אלא כפקדון אצלו והם מודדים ומונים את פקדונם[י] (שוע"ר שז, לז).

ו וכן נכרים העושים גבינות בשבת מחלב שלהם והישראל רואה את החליבה והגיבון כדי שיהיה מותר לישראל לאכלן[יא] ויוכל לקנותן אחר

ה) תוס' ג, א ד"ה בבא (אפילו בעומד בחוץ ופשט ידו בפנים; אלא שבזה לא קיי"ל כוותיה, כדלקמן פל"ט ס"ח).

ו) ב"מ צ, א: "איבעיא להו מהו שיאמר אדם לנכרי חסום פרתי ודוש בה" (דוקא "פרתי" איבעיא להו, אבל "פרתך" ודאי מותר). נמוק"י שם: "חסום פרתך ודוש בה דישה שלי אסור" (אבל דישה שלך מותר).

ז) ראה גמרא שם (רע"ב), שרק לענין סירוס איכא דסברי לה שבני נח מצווין עליה, משא"כ חסימה. וראה ש"ך יו"ד סי' רצז ס"ק ג (שאף לענין הרבעה וסירוס קיי"ל שאין הנכרי מוזהר עליהם).

ח) רמב"ם פ"ו הכ"א, ומ"מ שם.

ט) אף שאסור לומר לנכרי לטלטל מוקצה כדי להצניעו, כדלקמן פמ"ג ס"ב.

י) אגודה פ"ק סי' א (גם ראיתי כותים בעלי חובים מביאים עגלות מלאות תבואה ביום השבת וישראל נותן להם מפתח אוצרו והכותים נושאים ומודדין ומונין, ולא ראיתי אחד מרבותי מוחה בדבר, כי התבואה של הכותי עד אחר שיחשוב עמו). רמ"א סי' שז סכ"ב.

יא) רמ"א יו"ד סי' קטו ס"ב (ואם הישראל רואה עשיית הגבינות והחליבה מותר). דלא כש"ך שם ס"ק כ (דלא שרי אלא כשישראל עשאם).

השבת לאכילה, אף אם הישראל עומד בעדר חודש או חדשים והנכרי מתכוין בעשייתן בשביל למכרן לו בלבדו ולא לנכרים הרי זה מותר, שמכל מקום הנכרי עושה לטובת עצמו, ואין איסור כלל במה שהישראל עומד עליו במלאכתו בשבת (כיון שהנכרי במלאכת עצמו הוא עוסק)[יב] שעדיין אין שם הישראל נקרא כלל על הגבינות עד שיקנה אותן ממנו אחר השבת[יג], ולפיכך מותר לומר לו שיעשה אפילו בשבת, שמותר לומר לנכרי עשה מלאכתך אף אם מגיע מזה ריוח לישראל[יד] כמו שנתבאר לעיל (שוע"ר שז, לח).

ז וכן מותר לומר לנכרי בערב שבת הילך מעות בהלואה וקנה בהם לעצמך חפץ פלוני למחר ביום השוק[טו] ואני אחזור ואקחנו ממך אחר השבת[טז] בפירעון חוב מעות אלו ואתן לך ריוח[יז] (שוע"ר שז, י).

יב) שו"ת מהר"ם מרוטנבורג (פראג) סי' קנה (דכיון שאין הגוי מוכר לו את החלב כי אם אחר עשותו את הגבינות, גוי כי עביד מלאכה בשבת מלאכה דידיה עביד). רמ"א סכ"ב.

יג) מ"א שם ס"ק לג.

יד) ראה לקמן פ"ל ס"ו, לענין נכרי התופר מנעלים מעורות שלו ואורג בגד מחוטין שלו בבית שלו, שלא יאמר לו לעשות בשבת.

טו) וכן הוא לקמן סוף פט"ז, שיכול למכור לנכרי בע"ש, כדי שימכרנו בשבת. ואף שיתבאר לקמן בסמוך, שאסור לומר לנכרי לעשות מלאכה בחפץ שהישראל מקנה לו. צ"ל שמעות הלואה שלהוצאה ניתנה לא חשיב שהישראל נותן חפץ לנכרי. או שהאיסור הוא דוקא כשנותן לו בשעת איסורו משא"כ כאן שנתן לו המעות קודם השבת.

משא"כ לקמן ס"ט, שלא אמר לו "בהלואה", ונותן לו בשעת איסורו בפסח, לכן אסור.

ונפק"מ בין ב' האופנים, אם יכול הישראל ליתן לנכרי את המכונית שלו בערב שבת, כדי שהנכרי יסע בה בשבת לצורך עצמו. ראה שמירת שבת כהלכתה פ"ל הערה קטז. אמירה לנכרי פס"ח הערה ג. כללי אמירה לנכרי פ"א הערה 8.

ואם אינו אומר לו קנה לעצמך אסור, אפילו אומר לו קנה במעות של עצמך, כדלקמן פי"ד ס"י.

טז) הגהות מיימוניות פ"ו אות ב, בשם תשובת ר' שמואל ב"ר ברוך (ויש למצוא היתר לומר לנכרי קח לך מעות וקנה חפץ פלוני לעצמך ואם אצטרך אקחנו ממך ביתר). הגהות מרדכי סי' תנב. שו"ע סי' שז ס"ג.

יז) הגהות מיימוניות שם.

ח אבל אסור לישראל לומר לו טול כלים אלו או חפץ זה ועשה בו מלאכתך בשבת[יח]. ואפילו אם הוא מקנה לו לגמרי את החפץ הזה שהמלאכה נעשית בו[יט] כגון שאומר לו טול בשר זה ובשל אותו לצרכך בשבת. ואפילו אין מזונותיו עליו[כ] שאין לו שום ריוח באמירה זו[כא], ואדרבה מפסיד הוא, אעפ"כ כיון שאומר לו לעשות מלאכה בשלו הרי זה נראה כשלוחו[כב] אף שהוא מתכוין במלאכתו להנאת עצמו (שוע"ר שז, לה).

ט וכן לא יאמר אדם בפסח לנכרי בין שהוא עבדו[כג] בין שאינו עבדו הילך דינר זה וקנה לך חמץ מן החנוני ואכול[כד], דכיון שהישראל בעצמו אסור לו לקנות חמץ בפסח אסור לו לומר לנכרי לקנותו. ואע"פ שהנכרי קונה אותו לעצמו ולא בשביל הישראל, מכל מקום כיון שהישראל נותן דינר להנכרי[כה] ואומר לו שיקנה בו חמץ והנכרי קונה אותו בדיבורו של ישראל הרי זה נראה כשלוחו (שוע"ר תנ, כ).

י וכן אסור לומר לנכרי חסום פרתי ודוש בה[כו] דישה שלך[כז] או מלאכה

יח) ר"י בתוס' ב"מ צ, א ד"ה חסום: "הילך בשר ובשל לצרכך" (שדעה הא' שבתוס' שם מתרת, ור"י חולק עליו ואוסר). רא"ש שם פ"ד סי' ו. שו"ע או"ח סי' שז סכ"א.

יט) לבוש שם סכ"א: "אע"פ שמקנהו לעכו"ם".

כ) תוס' וראי"ש שם. שו"ע שם.

כא) אף שהובאה לעיל ס"א דעת המ"א "דבדבר שאין הישראל נהנה ממנו שרי", ומתרץ המ"א שם: "וצריך לומר דסבירא ליה דכיון שהישראל נותן לו לאכול חשיב הנאה, דהא כיון שנתן לו ע"כ ניחא ליה שיאכל, וא"כ אסור ליתן לו בשר שיבשל לעצמו". מכל מקום אנן קיי"ל כהש"ך שהובא לעיל ס"א: "אפילו אין לו הנאה בזה אסור, כיון שהיא בהמה של ישראל".

כב) לבוש שם: "נראה העכו"ם כשלוחו לבשל". וכמובא לעיל פ"א, שמטעם שליחות אסורה אמירה לנכרי. ולקמן פל"ג־ד יתבארו עוד דיני מחזי כשליח.

וראה לעיל פ"ב ס"ו (מתי אסור אף מטעם ממצוא חפצך).

כג) שבזה מיירי בשוע"ר סי' תנ סי"ט, וש"נ.

כד) אגודה פסחים פ"ב סי' כג. אליה רבה סי' תנ ס"ק י.

כה) היינו כדעת הש"ך דלעיל, שבחפץ דהישראל נותן לו אסור, אף כשאין הישראל נהנה מזה.

כו) ב"מ צ, א: "איבעיא להו מהו שיאמר אדם לנכרי חסום פרתי ודוש בה". וכבר הובא לעיל פ"א ס"ו, מנמוק"י שם (נג, רע"א), ההוכחה מסוגיא זאת, דקיי"ל שאסור. וכן נפסק בטוש"ע חו"מ סי' שלח ס"ו.

כז) רש"י שם ד"ה חסום. ואף שדעה הא' בתוס' שם חלקו עליו בזה, כבר הובא

אחרת של נכרי[כח], אף על פי שאין הישראל נהנה בזה[כט], הואיל ונעשה איסור במה שהישראל מוסר לו משלו שהיא פרתו[ל], וכמו שבשבת אסור לומר לנכרי הילך בשר זה ובשלהו היום לעצמך (שוע"ר הל' שאלה ושכירות סכ"ט).

יא ואם הנכרי עושה כן מעצמו לצרכו, אפילו בכלים וחפצים של הישראל, אינו צריך למחות בו כשרואהו[לא] (שוע"ר שז, לה).

יב ואפילו כשאומר לו לעשות מלאכה בחפצים של ישראל, אפשר דאין איסור זה אלא כשאומר לו כן בשבת עצמו אבל קודם השבת אין איסור[לב] (קו"א רמה, ד ד"ה ולענין).

לעיל ס"ח, דקיי"ל בזה כדעת ר"י בתוס' שם, ורא"ש שם. וכן נפסק בשו"ע או"ח סי' שז סכ"א (לענין שבת).

כח) ראה שוע"ר הל' חסימה סכ"ב: "אחד דיש ואחד כל מלאכה בתלוש", וש"נ.

כט) ואף שהגהות מרדכי (שבת סי' תנט) כתבו טעם האיסור: "פירוש שנהנה בחסימתה, שאפילו אינו שלו מכל מקום הרי מרבה לו בעל הבית בשכר במה שהיא נחסמת". וכן פסק המ"א סי' שז ס"ק כט. מכל מקום כבר נתבאר לעיל דקיי"ל בזה כש"ך (יו"ד סי' רצז ס"ק ד): "אפילו אין לו הנאה בזה אסור, כיון שהיא בהמה של ישראל".

ל) ראה לקמן ריש פל"ד, שאפשר בשותפות אין איסור. וש"נ.

לא) ואם עושה מעצמו בשביל הישראל, יתבאר לקמן פל"ב. ואם הוא בבית ישראל, יתבאר לקמן פל"ח.

לב) ראה לקמן פי"ד ס"א, שבקבלן ואריס שעושה לעצמו, אפילו קודם השבת אסור לומר לו לעשות המלאכה בשבת.

פרק ה
לגרום לנכרי להוציא חוץ לתחום

א אסור להשאיל כלים לנכרי בשבת אם ידוע לו שהנכרי יוליכנו היום חוץ לתחום, לפי שחפציו של ישראל שהיו ברשותו בבין השמשות קנו אצלו שביתה בשביתתו[א], דהיינו אלפים אמה לכל רוח ולא יותר. ואף שאין אדם מוזהר על תחום כליו[ב], כמו שאינו מצווה על שביתת כליו[ג], מכל מקום כיון שקנו שביתה אצלו ואין להם אלא אלפים אמה אסור לו לגרום להם בידים שיובאו חוץ לתחום על ידי שמוסרו ביד נכרי. אבל מותר להראותם לו ולומר לו שיטלם מעצמו, כיון שאינו מוסרם לו בידים[ד]. ויש מתירין[ה] אפילו למסור לו בידים, כיון שהנכרי הוא המוציאן חוץ לתחום מדעתו לצורך עצמו, והישראל אינו אלא גורם בעלמא, וכן עיקר (שוע"ר רמו, ה).

ב ולא אסרו אלא להוציא חוץ לתחום על ידי נכרי כשאומר בפירוש להוציא חוץ לתחום, אבל להשאילו והוא מוציא חוץ לתחום לעצמו אין שום איסור, דלא גרע מקורא לה והיא באה על ידי קריאתו[ו], והכא נמי היא יוצאה על ידי אמירתו[ז]. דאין לומר דשייך הכא דיש שליחות לנכרי לחומרא[ח] והוה ליה כמוליכה בידים, דזה אינו, שהרי לא אמר לו להוליכה

א) כמבואר בשוע"ר שצז, ג.

ב) ואם היה מוזהר על זה היה אסור להשאילו לנכרי, כמו שאסור להשאיל בהמתו לנכרי לעשות בו מלאכה, מפני שהנכרי עושה בה גם בשבת ואדם מצווה על שביתת בהמתו, כמבואר בשוע"ר רמו, ז.

ג) כמבואר בשוע"ר רנב, א.

ד) שו"ת מהר"ם אלאשקר סי' מא־ב. הובא במ"א סי' שה ס"ק יח. ט"ז סי' תמד ס"ק ה (אלא דצריך שלא יוציאנו חוץ לתחום).

ה) הגהות מרדכי קדושין סי' תקסה (לענין בהמה דלקמן ס"ג: נראה דשרי אפילו בשבת עצמו למוסרה לרועה עובד כוכבים). אגודה פ"ד סי' פ (מכאן נראה לר"י, מקומות שרועות הבהמות חוץ לתחום יכולין למסור הפרות לרועה). רמ"א סוס"י שה.

ו) שמותר, כמבואר בשוע"ר סי' שה סל"ז.

ז) אגודה שם (דמה שהכותי מוליכה חוץ לתחום דמי לקריאה). מ"א סי' שה ס"ק יח.

ח) כדלעיל פ"א ס"א־ב.

חוץ לתחום ומעצמו הוא מוליכה, ואף בישראל לא אמרינן בהא שלוחו כמותו (קו"א רמו, ב).

ג מותר למסור בהמה לרועה אפילו בשבת, אע"פ שבבין השמשות קנתה הבהמה שביתה אצל הישראל בעלה אלפים לכל רוח ובשבת יוליכנה הרועה לרעות חוץ לתחום, אין בכך כלום, שאין אדם מוזהר על תחום בהמתו[ט], ואפילו אם יוליכנה חוץ לי"ב מיל, שיש אומרים שתחום זה מן התורה[י], מכל מקום אינו נקרא בשם עשיית מלאכה אלא הוא איסור בפני עצמו, ואין אדם מצווה אלא שתשבות בהמתו מעשיית מלאכה ולא מהליכה חוץ לתחום[יא], ולא קנתה הבהמה שביתה אצלו אלא לענין שאסור לכל אדם להוליכה בידים חוץ לתחום שלה, אפילו מי שיכול לילך שם בעצמו[יב], אבל מה שהנכרי מוליכה חוץ לתחום מעצמו בלא אמירת הישראל, אע"פ שהישראל מסרה לו, אין זה חמור ממה שהוא קורא לה והיא באה אחריו[יג] שהתירו חכמים[יד]. ויש מי שאוסר[טו] למסרה לו בשבת אפילו אם ידוע שלא יוליכנה חוץ לי"ב מיל אלא חוץ לאלפים, וטוב לחוש לדבריו (שוע"ר שה, לח).

ד ואף שלענין כלים נתבאר[טז] שהעיקר כהמתירים, מכל מקום לענין בהמה יש לחוש לדבריו, דכיון שאומר לו לרעותה וידוע שירענה חוץ לתחום, אע"פ שדעתו שלא יהיה שלוחו אלא לרעות תוך התחום, אבל מה שירעה חוץ לתחום עושה כן מעצמו, ואין דעת הישראל מסכמת שיהיה שלוחו לזה, אלא שאינו רוצה למחות בידו, מכל מקום הוה ליה דברים שבלב

ט) הגהות מרדכי קדושין סי' תקסה. רמ"א סוס"י שה.

י) שבזה אוסר הלבוש סי' שה סכ"ג.

יא) כמבואר בשוע"ר שצו, א.

יב) הגהות מרדכי שם (אבל דבר שאינו מטעם איסור מלאכה אין מחוייב על בהמתו). מ"א סוס"י שה ס"ק יח (כיון דליכא בו כרת וסקילה לא עבר על שביתת בהמתו).

יג) כגון שהניח עירובי תחומין שם.

יד) אגודה פ"ד דשבת סי' פ. מ"א סי' שה ס"ק יח.

טו) כמבואר בשוע"ר סי' שה סל"ז.

טז) כדלעיל ס"א.

יז) לעיל ס"א.

ואינן דברים[יח], כיון שלא אמר לו בפירוש שירענה תוך התחום (קו"א רמו, ב).

ה ובמקום שנהגו להחמיר שלא למסור אף ביום ו', אם נהגו כן כדי לעשות סייג וגדר[יט] אין להתיר להם, ואם נהגו כן מחמת טעות שהיו סבורים שיש איסור בדבר, מתירים בפניהם ומודיעים להם שהוא מותר גמור[כ] (שוע"ר שה, לח).

ו ואף אם הרועה מוליך הבהמה מבית הישראל בשבת עצמה, כיון שמסרה לו מערב שבת לא קנתה שביתה כלל אצל הישראל[כא]. ואף שקנתה שביתה כרגלי הרועה הנכרי, מכל מקום כיון שחפצי נכרי אין קונין שביתה אלא משום שגזרו על בעלים נכרים משום בעלים ישראל[כב], אין להחמיר כל כך לגזור אף כשהנכרי מוליכה חוץ לתחום מעצמו, אף שהישראל מוסרה לו, כיון שרבים מתירים בכל ענין (שוע"ר שם).

יח) קידושין מט, ב.

יט) ראה שוע"ר (לב, ח): וזהו טעם כל החומרות שהחמירו האחרונים שהן אחת משתים או לסייג וגדר שלא יבאו לעבור על איזה לא תעשה, אפילו איסור קל של דברי סופרים כשראו שצריך לכך, או משום הידור לאיזו מצות עשה אפילו של דברי סופרים, אבל במקום שלא שייך הידור ... הרי זה הדיוט.

כ) מהר"ם אלאשקר שם. הובא במ"א שם. ואם נהגו מחומרא בעלמא, ראה שוע"ר (תסח, טז): חומרות שאין להם מנהג הגון ולא נקבעו בעיר על פי תלמיד חכם אלא העם החמירו כן מעצמם ... צריך ליזהר שלא להקל בפני המון עם שלא ילמדו ממנו לזלזל באיסורין, ויבואו על ידי כן לזלזל בשאר איסורין שהן אסורין מן הדין, אבל בפני תלמיד חכם רשאי להקל.

כא) כמבואר בשוע"ר שצז, ס"ה.

כב) כמבואר בשוע"ר תא, א.

חלק שני: במקום מצוה וחולי

פרק ו

במלאכות דאורייתא במקום מצוה

א אסור לעשות מלאכה על ידי נכרי אפילו לצורך מצוה[א] אפילו אמר לו קודם השבת[ב] (שוע"ר שו, ה).

ב בקצת מקומות[ג] נהגו רבים[ד] להקל באמירה להנכרי להדליק נרות לצורך סעודה כשנכבו הנרות ואי אפשר לאכול בחשך[ה]. ויש שלמדו זכות[ו] על שלא מיחו בידם חכמים, לפי שסומכין על מי שאומרי[ז] שלא גזרו על שבות של אמירה לנכרי במקום מצוה אפילו לומר לו לעשות מלאכה גמורה של תורה. אבל כל אדם צריך להחמיר[ח] לעצמו שלא לומר לנכרי להדליק נר אע"פ שיושב בחושך[ט] ואינו יכול לאכול סעודת שבת, לפי שרבו האומרים[י] שלא התירו שבות במקום מצוה, אלא שבות דשבות[יא], ודבריהם עיקר,

---

א) אלא א"כ הוא שבות דשבות, כדלקמן פ"ז.

ב) רמב"ן קנא, א ד"ה הא. רשב"א שם ד"ה הא דאמר. ר"ן (סד, ב) ד"ה תנו (וכן נמי אסור לומר לנכרי מערב שבת עשה מלאכה פלונית לצורך המת ולצורך כלה למחר בשבת). מ"א סי' שו ס"ק יז.

ג) של"ה מסכת שבת נר מצוה (קלג, ב ד"ה אם כבה).

ד) רמ"א סי' רעו ס"ב.

ה) מ"א שם ס"ק ז.

ו) רמ"א שם.

ז) עירובין סח, א (שמילה דוחה אמירה לנכרי שבות, דלית ביה מעשה), לפירוש בה"ג הל' מילה (כג, ג). הובא בריו"ף סו"פ ר' אליעזר דמילה (אשכחן בהלכות גדולות כתב, והיכא דאייתי איזמל במעלי שבתא לשבתא ואיגניב או איפגים מקמי מילה, שרי ליה למימר לנכרי לצבותיה או לאיתויי איזמל אחריני). בעל העיטור הל' מילה (מט, א). הובא בר"ן סו"פ ר"א דמילה (שהתיר לומר לנכרי להדליק לו את הנר לסעודת שבת).

ח) רמ"א שם.

ט) של"ה שם.

י) ריו"ף שם. רמב"ם פ"ו ה"ט-י, ובהל' מילה פ"ב ה"ט. טור ושו"ע סי' שז ס"ה.

יא) כדלקמן פ"ז.

לפיכך אין להקל כלל בזה אפילו לצורך גדול. אלא שאין למחות בהמקילין שמוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים[יב] (שוע"ר רעו, ח).

ג אין דוחה את השבת אלא מילה עצמה שאי אפשר לעשותה מערב שבת[יג], אבל מכשירי מילה לא התירו[יד]. ולומר לנכרי לעשות, אם הוא דבר שאסור לישראל לעשותו מן התורה כגון לתקן האיזמל או להביאו דרך רשות הרבים גמורה לא יאמר לנכרי לעשותו[טו]. ויש מתירים[טז] אמירה לנכרי במקום מצוה אפילו בדבר האסור מן התורה. ואף שאין לסמוך על דבריהם בשאר מצוה כמו שנתבאר[יז], מכל מקום במילה שהיא עצמה דוחה שבת יש לסמוך על דבריהם אף לענין מכשיריה, אם אי אפשר למול היום בענין אחר[יח] (שוע"ר שלא, ז[יט]).

ד ולכן נכרי המנגן בכלי שיר בחופה משום כבוד חתן וכלה[כ] ונפסקה נימא בכנור, אסור לומר לו שיתקננה[כא], שתיקון כלי הוא איסור של תורה[כב] ואסור לומר לנכרי אפילו במקום מצוה, אלא שאין למחות ביד המקילים (שוע"ר שלח, ג).

ה וכן אם מצא חתיכת חמץ בביתו בפסח, ביום טוב או בשבת, לא יאמר לנכרי לפרר ולזרות לרוח[כג], אפילו ביום טוב, כיון שיש אומרים שיש

יב) ב"ח סי' שז ס"ג. מ"א סי' רעו ס"ק ט.

יג) רבי עקיבא במשנה קל, א. רש"י שם ד"ה ושאי אפשר.

יד) רב קלג, א. טור ושו"ע סי' שלא ס"ו.

טו) ריי"ף סו"פ רבי אליעזר דמילה (דאסור למימר לנכרי לצבותיה או לאתויי דרך רה"ר, והאי דכתב בעל הלכות טעותא הוא ולא תסמוך עילוייה). רמב"ם פ"ו ה"ט־י, ובהל' מילה פ"ב ה"ט. טור ושו"ע סי' שז ס"ה.

טז) בה"ג הל' מילה (כג, ג). הובא בריי"ף שם. בעל העיטור הל' מילה (מט, א). הובא בר"ן שם.

יז) לעיל ס"ב.

יח) מ"א סי' שלא סוף ס"ק ה.

יט) ראה גם שמז, ז בסופו.

כ) שמותר, כדלקמן פ"ז ס"ד.

כא) מ"א סי' שלח ס"ק ד־ה.

כב) רש"י עירובין קג, א ד"ה משלשל. מ"א שם. וראה שוע"ר סי' שיג סי"ט (דהיינו דוקא בתיקון גמור, ולא בבנין גרוע), וסי' שיד סי"ז (שאף לדעת הסוברים שאין בנין וסתירה בכלים, חייב משום מכה בפתיש).

כג) מ"א סי' תמו ס"ק ב ד"ה ונ"ל.

בזרייה זו מלאכה גמורה מן התורה[כד]. ואפילו נתחמצה בתוך הפסח שיש כאן מצות ביעור מן התורה[כה], אף על פי כן חכמים העמידו דבריהם[כו] ולא התירו לומר לנכרי לעשות מלאכה גמורה לצורך שום מצוה ממצות התורה, חוץ ממצות מילה כמו שנתבאר (שוע"ר תמו, ו בהגהה).

ו וכן אם אין לו שופר בראש השנה, אסור לומר לנכרי לעשות מלאכה גמורה[כז] בשבילו (שוע"ר תקפו, כד).

ז וכן אם כבו נרות שמדליקים ביום הכיפורים אין לומר לנכרי שיחזור להדליקן[כח], ואפילו לרמז[כט] לו אסור (שוע"ר תרי, ו). ונהגו ליקח נכרי לשמור הנרות שלא יבא ח"ו לידי דליקה, ומכח זה נהגו ההמון לומר לו לכבות[ל] ולהדליק ואין לזה היתר כלל ויש למחות בידם ובפרט ביום הדין[לא] (שוע"ר תרי, ז).

ח וכל זה בשאר מצות[לב], אבל הלוקח בית או שדה בארץ ישראל מן הנכרי מותר לו לומר לנכרי לכתוב לו שטר מכירה בשבת[לג], אם הנכרי

כד) כמבואר בשוע"ר שיט, כט.

כה) כמבואר בשוע"ר תמו, ה.

כו) שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה, כמבואר בשוע"ר קכח, ג. וש"נ.

כז) ב"י ולבוש סי' תקפו סכ"א.

ולענין במקום עשה דרבים, כגון עיר שאין בה לולב, ראה ט"ז סי' תרנה ס"ק ב. אמירה לנכרי פמ"ב ס"ג.

כח) מהרי"ל הל' ליל יוה"כ (ע' של). רמ"א סי' תרי ס"ד.

ולענין בין השמשות, ראה לקמן סט"ו ואילך.

כט) דרכי משה שם ס"ק ד. וכדלעיל פ"ג ס"א.

ל) ראה לקמן פ"י ס"ט, ופי"א ס"ו, שאין להקל במלאכה שאינה צריכה לגופה, שי"א שאסורה מה"ת. וכאן אסור לד"ה, שהרי הכיבוי אינו לשם מצוה, אלא לחסוך על השמן. וראה אמירה לנכרי פי"ב הערה י, ופ"כ ס"ו.

לא) מהרי"ל שם. מ"א שם.

ואף שנתבאר לעיל ס"ב, שאין למחות בהמקילין אמירה לנכרי להדליק נרות שבת לצורך מצוה, שמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, מ"מ כאן כשאומרים לנכרי לכבות (בלילה) ולהדליק (בבוקר) אין זה לצורך מצוה, ולא שייך בזה מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

לב) ראה גם לקמן פ"ז ס"י (למ"ד שנטילת צפרנים הוא מלאכה מה"ת).

לג) ב"ק פ, ב. גיטין ח, ב. רמב"ם פ"ו הי"א (מותר לו לומר לגוי לכתוב לו

הולך לדרכו בשבת[לח], ומעלהו בערכאות שלהם לחתום לו[לט], שאמירה לנכרי בשבת אינה אסורה אלא מדברי סופרים ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו[מ], אף על פי שגזרו בשאר מצות[מא] (שוע"ר שו, כד).

טז יש מתירין[מב] לומר לנכרי להציל ספרים אפילו דרך רשות הרבים, שלא גזרו על שבות אמירה לנכרי במקום בזיון כתבי הקודש[מג] (שוע"ר שלד, יט). וכן מותר לומר לו לכבות הדליקה מפני ספרים אם אי אפשר בענין אחר[מד] (שוע"ר שלד, כה).

יז אבל להוציא מת לרשות הרבית גמורה על ידי נכרי אסור[מה], אפילו בדליקה, משום שגנאי הוא למת שיאמרו הבריות נתחלל עליו שבת חילול גמור, אף שנעשה החילול על ידי נכרי. משא"כ הכרמלית[מו] הכל יודעין שאינה בכלל מלאכות ועיקרה מדברי סופרים[מז] (שוע"ר שיא, ו).

יא מת המוטל לקברו אם הוא יום טוב ראשון לא יתעסק בו ישראל (שוע"ר תקכו, א), אבל מותר לקברו על ידי נכרי[מח], אפילו מת בו ביום שאפשר להשהותו עד הערב ולא יסריח כלל[מט] אעפ"כ אסור

שטר בשבת). וראה שו"ע סי' שו סי"א (מותר לקנות בית בא"י מן הגוי בשבת וחותם ומעלה בערכאות). מ"א סקי"ט, בשם משפט צדק ח"א סי' לא (כשקנה בע"ש אז מותר לומר לעכו"ם לכתוב בשבת).

לד) רש"י גיטין שם ד"ה אפילו.

לה) ירושלמי מו"ק פ"ב ה"ד (כיצד הוא עושה, מראה לו כיסין של דינרין, והעכו"ם חותם ומעלה לארכיים). הגהות אשרי מו"ק פ"ב סי' יח. שו"ע שם.

לו) ב"ק שם. גיטין שם. רמב"ם שם.

לז) בכתיבה, שהיא מלאכה גמורה דאורייתא. תוס' בגיטין וב"ק שם. מ"א סי' שמ סק"י. דלא כאור זרוע ח"ב סי' עו, ורמ"א כאן סי"א (דמיירי בכתב שלהם, שלדעתם אינו אסור רק מדרבנן).

לח) שבלי הלקט סי' קטו בשם גאון. שו"ע סי' שלד סי"ח.

לט) שבלי הלקט שם מעירובין צח, א. לבוש סי"ח. מ"א סקכ"ג.

מ) דיני כיבוי דליקה ע"י נכרי, ראה לקמן פי"א ס"ו-ז.

מא) מ"א סי' שיא ס"ק יג.

מב) שמותר אפילו ע"י ישראל (ע"י דבר המותר), כמבואר בשוע"ר שם ס"ד.

מג) רמב"ן בתורת האדם ענין מי שמתו ד"ה בפרק המצניע. הובא במ"א שם.

מד) רבא ביצה ו, רע"א. טור ושו"ע סי' תקכו ס"א.

מה) רא"ש ביצה פ"א סי' ה. טור ושו"ע שם.

להשהותו עד הערב[מו] כדי שיתעסקו בו ישראל אלא מקברין אותו מיד על ידי נכרי[מז] (שוע"ר תקכו, ב).

יב וכל זה ביום טוב ראשון שהוא מן התורה, אבל ביום טוב שני עושין כל צרכיו על ידי ישראל[מח] (שוע"ר תקכו, ו), מעיקר הדין. אבל כבר נהגו במדינות אלו להחמיר שלא לעשות על ידי ישראל שום מלאכה גמורה האסורה מן התורה, כגון לחפור לו קבר[מט] ולכסותו בעפר אחר שנקבר[נ] ולתקן ארון ותכריכים, אפילו ביום טוב שני של גליות, כל שאפשר למצוא נכרי שיעשה אותם (שוע"ר תקכו, ט).

יג וכל זה כשרוצים לקברו בו ביום[נא], דכיון שהמצוה נגמרת בו ביום עשאוהו חכמים כחול לענין מצוה זו, אבל אם לא יקברו אותו עד הערב אסור[נב] לחלל אפילו יום טוב שני, ואפילו בדבר שאיסורו אינו אלא מדברי סופרים, לצורך מצוה הנעשית בחול, לפיכך אין מוציאים אותו ביום טוב שני אפילו לכרמלית[נג] אפילו על ידי נכרי[נד], ואין מחמין לו חמין כדי לטהרו אפילו על ידי נכרי. ואע"פ שהוצאה והבערה הותרו אפילו שלא לצורך אכילה, מכל מקום לא הותרו אלא אם כן יש בהן צורך היום קצת[נה], וכיון שאין מקברים אותו בו ביום אין צורך היום כלל (שוע"ר תקכו, י).

יד והטעם הוא, כי יום טוב ראשון אם רוצה לקברו בו ביום על ידי נכרים דינו כחול[נו], שהרי צריך להמציא להם ארון ותכריכין, ואם אינו רוצה לקברו בו ביום דינו כמו בשבת (שוע"ר עא, ג).

מו) שמצוה לקברו קודם שקיעת החמה, כמבואר בשוע"ר סי' עב ס"ב. קו"א סי' תצה ס"ק ג.

מז) ארחות חיים הל' יום טוב אות כז. שו"ע שם ס"ב.

מח) רבא שם. טור ושו"ע סי' תקכו ס"ד.

מט) רא"ש ביצה פ"א סוס"י ה. מרדכי מו"ק סי' תתסא. תרומת הדשן סי' פב. טור ורמ"א שם ס"ד.

נ) מ"א שם ס"ק י (למנהג שלנו הוא אסור).

נא) רא"ש מו"ק פ"א סי' יג. טור ושו"ע שם סוף ס"ד.

נב) וכ"ה לקמן סוף פ"י, לענין חולי.

נג) תרומת הדשן שם. מ"א שם ס"ק יא.

נד) רא"ש שם. טור ושו"ע שם.

נה) תרומת הדשן שם. וכמבואר בשוע"ר שם ס"ג.

נו) ביצה ו, א (כחול שויוה רבנן).

מז כל דבר שהאסור בשבת עצמה הוא מדברי סופרים, מותר לעשותו בין השמשות לצורך מצוה[נז] (שוע"ר רסא, א). ולכן מותר לומר לנכרי להדליק נר לצורך שבת בין השמשות[נח] שזהו לצורך מצוה, ומותר לומר לו להדליק בין השמשות נר של יום מיתת אביו או אמו, שמאחר שהעולם נזהרים בזה הרי זה כצורך גדול[נט], וכל שהוא צורך גדול בענין שאם לא יעשנו יהיה לו צער לא גזרו עליו בבין השמשות, אע"פ שאין בו צורך שבת כלל[ס]. וכן במקום הפסד מרובה לא גזרו על שבות בבין השמשות[סא] (שוע"ר רסא, ב).

מז ויש מי שהיה מסתפק[סב] אם התירו כל זה גם במוצאי שבת בין השמשות כי שמא מספק לא פקעה קדושת עצם היום, ויש להקל (שוע"ר שמב, א).

יז ולכן אשה ששכחה ולא הדליקה נרות שבת קודם בין השמשות ונזכרה בבין השמשות, יש להתיר לה לצוות לנכרי להדליק, ושתברך היא קודם שתהנה לאורן[סג]. ומכל מקום לא תצוה להדליק אלא נר אחד על השלחן, שזהו עיקר המצוה[סד]. אבל נר אחד אפשר להתיר לה אף אם יש שם כבר נר דלוק, שמאחר שהנשים נזהרות מאד בברכה זו הרי זה כצורך גדול שהתירו בו שבות בבין השמשות (שוע"ר רסג, יא). וכן אם יהיה איזו אונם ח"ו שלא תוכל למהר להדליק עד שקיעת החמה, אזי תצוה לנכרי להדליק נרות של שבת[סה], והיא תברך עליהם הברכה (מכתב רבנו השייך לסי' רסא).

נז) רבי עירובין לד, ב. רמב"ם פכ"ד ה"י.

נח) טור סי' שמב, בשם רבנו יונה. שו"ע סי' רסא ס"א.

נט) שו"ת מהרש"ל סי' מו. מ"א שם ס"ק ו.

ס) ט"ז סי' שמב. וראה לקמן פ"ח ס"ו.

סא) מהרש"ל ומ"א שם. ולענין שבות דשבות במקום הפסד, ראה לקמן פי"א.

סב) מ"א סי' שמב.

סג) הגהות מנהגים סדר ערב שבת אות כו, בשם מהר"ש ומהר"ם. מ"א סי' רסג ס"ק יא.

הטעם שיכולה לברך על הדלקת הנכרי, נתבאר בשוע"ר שם, ובארוכה בקו"א שם ס"ק ג.

סד) מ"א שם.

סה) מסתימת הלשון כאן, נראה לכאורה שאינו מדייק שיהיה דוקא נר אחד.

יח וכן הנוהגים לאפות מצה של מצוה בליל ט"ו, אם חל ט"ו באחד בשבת, ושכח ולא שאב בבין השמשות של ליל ו', ולא ביום ו' קודם בין השמשות ונזכר בבין השמשות, ישאב על ידי נכרי[סו], אפילו אין בור בחצירו וצריך להוליכן דרך רשות הרבים, שאמירה לנכרי היא שבות, ובבין השמשות לא גזרו על שבות במקום מצוה (שוע"ר תנה, יב).

יט אבל אם אין צריך להוליכן אלא דרך כרמלית, יאמר לנכרי שישאב לו מים ויביאם בין השמשות, אפילו יש בביתו מים שנשאבו מבעוד יום, שאיסור הטלטול בכרמלית, וכן איסור הכנה משבת ליום טוב בדבר שאין בו מלאכה, אינה אלא שבות מדברי סופרים, וכשאומר לנכרי לעשות הרי הוא שבות דשבות, ולא גזרו עליו בבין השמשות אף שלא לצורך מצוה[סז] (שוע"ר תנה, יד).

סו) מ"א סי' תנה ס"ק ד. ח"י שם ס"ק ה.

סז) כדלעיל פ"א סכ"א.

פרק ז

במלאכות דרבנן במקום מצוה

א דבר שאינו מלאכה ואינו אסור לעשותו בשבת אלא משום שבות מותר לישראל לומר לנכרי לעשותו בשבת לצורך מצוה[א] (שוע"ר שז, יב).

ב אומר ישראל לנכרי לעלות באילן[ב] בראש השנה כדי להביא משם שופר לתקוע בו[ג] (שוע"ר שם). וכל כיוצא בזה[ד], שלצורך מצוה מותר לעשות על ידי נכרי כל דבר שאיסורו אינו אלא מדברי סופרים (שוע"ר תקפו, כד). וכן יכול לשלוח נכרי להביא השופר אפילו מחוץ לתחום[ה] (שוע"ר תקצה, ב).

ג מותר לטלטל המת על ידי נכרי לצורך מצוה כגון חתונה[ו], אפילו שלא על ידי דבר המותר, שכל שבות דשבות מותר במקום מצוה. ואין צריך לומר שבכל מקום שמותר לטלטלו על ידי דבר המותר[ז] משום כבודו, שמותר לטלטלו על ידי נכרי אפילו שלא על ידי דבר המותר[ח] (שוע"ר שיא, ח).

ד יש מתירין[ט] לומר לנכרי לנגן בכלי שיר בחופות משום כבוד חתן וכלה[י],

---

א) עירובין סח, א (שמילה דוחה אמירה לנכרי שבות, דלית ביה מעשה), לפירוש הרי"ף סו"פ רבי אליעזר דמילה (שלא התירו בגמרא שם אמירה לנכרי במילה, אלא להביא מים חמים ע"י נכרי דרך מבוי שלא נשתתפו בו, שאינה מלאכה גמורה מה"ת). רמב"ם פ"ו ה"ט. טור ושו"ע סי' שז ס"ה.

ואם המצוה לא תתקיים עד למחר, ראה כללי אמירה לנכרי (פ"ב הערה 14). ואם הוא לצורך חולה במוצ"ש, ראה לקמן סוף פ"י.

ב) אף שאסרו לעלות באילן בשבת, כמבואר בשוע"ר שלו, א.

ג) רמב"ם פ"ו ה"י. טור ושו"ע סי' שז ס"ה, וסי' תקפו סכ"א.

ד) ואם מותר לתקן עירוב ע"י נכרי, ראה משנה ברורה (סי' רעו ס"ק כה), וביאור הלכה (סי' שסב ס"ג ד"ה מחיצה).

ה) הגהת הלבוש סי' תקפו סכ"ב. מ"א שם ס"ק כד, וסי' תקצה ס"ק ב.

ו) רמ"א סי' שיא סוף ס"ב (וכן ראיתי נוהגים לצורך מצוה או חתונה).

ז) כמבואר בשוע"ר סי' שיא ס"א וס"ז.

ח) כדלקמן פמ"ג ס"א, שיש מתירים לטלטל מוקצה לצורך מקומו ע"י נכרי אפילו שלא במקום מצוה.

ט) ראבי"ה סי' תשצה. מרדכי ביצה סי' תרצו (דטיפוח וריקוד לא אסרו אלא לישראל, אבל עכו"ם המנגן בכלי שיר בבית הנשואין אפילו אם ישראל יאמר לו לעשותו בשבת שרי, כי אין שמחה לחתן ולכלה בלא שיר, ואיסור מדרבנן שרי במקום מצוה). הגהות אשרי ביצה פ"ה סי' ב. טור ושו"ע סי' שלח ס"ב.

י) ראבי"ה ומרדכי וטור שם. אליה זוטא ס"ק ב בשם מהרי"ל הל' עירובין ס"ז.

לפי שהוא צורך מצוה שזהו עיקר שמחת חתן וכלה, ובמקום מצוה לא גזרו על אמירה לנכרי בדבר שאינו אסור לישראל אלא מדברי סופרים[יא] (שוע"ר שלח, ג).

ה יש מקומות שאסור הטלטול שם מחמת שאין שם עירוב, ופתח בית הכנסת הוא לצד הרחוב, ואין שם חדר לפני הפתח, והנכרי מביא המפתח[יב] (שוע"ר שמו, יא).

ו וכן אם נשארו בביתו פירורי חמץ בערב פסח שחל בשבת שצריך ליתנם לנכרי, אם הוא מוציאו דרך כרמלית[יג] שאין איסורו אלא מדברי סופרים מותר ליתן לו הרבה בבת אחת ולומר לו בפירוש שיוציאנו[יד], שבמקום מצוה התירו לומר לנכרי לעשות בשבת דבר שאין איסורו אלא מדברי סופרים (שוע"ר תמד, י).

ז וכן אם מצא חתיכת חמץ בביתו בפסח יכול לומר לנכרי[טו] שישליכנה לנהר[טז] או לבית הכסא[יז], אפילו במקום שאינו חייב לבערה אלא מדברי סופרים[יח], ואפילו בשבת יכול לומר כן, רק שלא יעבירנה במקום שאסור לטלטל מן התורה[יט], שכל דבר שאסור לעשותו בשבת מדברי סופרים מותר לנכרי לעשותו אם יש בו צורך מצוה (שוע"ר תמו, ו). ועכשיו שיש אומרים

יא) ראה שדי חמד מערכת חתן וכלה אות יג (ח"ו ע' 2498), שבזמנינו אסרו זאת מכמה טעמים.

יב) ט"ז סי' שמו ס"ק ו.

יג) ואם מוציאו לרה"ר, ראה לקמן פל"ט סי"ב.

יד) אור זרוע ח"ב סי' נג (הילכך ארבעה עשר שחל להיות בשבת כו' השתא דלית לן רשות הרבים דאורייתא, מסתבר דשרי ליתן אפילו ביד גוי אפילו יודע שהוא רוצה להוליכה מחצר לרשות הרבים דידן. אבל איני סומך על זו הסברא, דמי מזקיקני לפרש קולא זאת בלא שום הוכחה). מרדכי שבת רמז רנב (שהביא בשמו להתיר). ט"ז סי' תמד ס"ק ה. מ"א שם ס"ק ז. ב"י ורמ"א סי' שכה ס"ב.

טו) מ"א סי' תמו ס"ק ב ד"ה ונ"ל.

טז) שכשמפרר הפת לפירורין וזורקו לנהר ה"ה נימוסין ונימוחין בתוך המים, כמבואר בשוע"ר תמה, ד.

יז) שכשמשליכו לבית הכסא ה"ה כמבוער מן העולם, כמבואר בשוע"ר תמה, ה.

יח) כגון שנתחמצה קודם שביטל חמצו לפני הפסח.

יט) היינו בשבת; משא"כ ביום טוב, שאין איסור בהוצאה לרה"ר לצורך מצוה.

שאין לנו רשות הרבים אלא כרמלית[כג], מותר לומר לנכרי להוציא חמץ מביתו בפסח[כא], מפני שהשליחות על ידי נכרי הוא שבות, והוצאה לכרמלית הוא שבות דשבות, שהתירוהו לצורך מצוה[כב] (שוע"ר שכה, ד).

ח וכן אם אפה מצות בפסח, שאסור להדיח כלים ביום טוב שאין לו צורך להשתמש בהם עוד בו ביום[כג], ידיחם על ידי נכרי[כד], שההדחה שלא לצורך יום טוב היא שבות[כה] והאמירה לנכרי הוא שבות דשבות, ושבות דשבות לא גזרו במקום מצוה[כו], דהיינו לבער ולהעביר החמץ הדבוק בכלים (שוע"ר תנט, כ).

ט וכן אם שק מלא קמח נתלחלח ממים בהרבה מקומות, שצריך לרקד כל הקמח, ואסור לרקד ביום טוב[כז], ירקדנו על ידי נכרי, דכיון שכבר נרקד הקמח פעם אחת קודם יום טוב ויצאו ממנו כל הסובין ואינו חוזר ורוקדו אלא כדי לבער החמץ מתוכו אם כן אין כאן מלאכה גמורה אלא שבות מדברי סופרים[כח], והאמירה לנכרי הוא שבות דשבות, והתירוהו לצורך מצות ביעור חמץ (שוע"ר תסו, ח).

י וכן אשה ששכחה מערב שבת ליטול הצפרנים ובשבת הוא ליל טבילתה יש מי שמתיר[כט] לה לומר לנכרית לחתכן לה, שכל דבר שאינו אסור אלא מדברי סופרים[ל] מותר לעשותו על ידי נכרי לצורך מצוה. אבל יש

כ) כמבואר בשוע"ר שמה, יא.

כא) היינו בשבת; משא"כ ביום טוב, שמותרת הוצאה לכרמלית ע"י נכרי בכל אופן, כדלעיל פ"א סי"ז.

כב) מרדכי סי' רנב. מ"א סי' שכה ס"ק ו.

כג) כמבואר בשוע"ר סי' תקט ס"כ.

כד) מהרי"ל הל' אפיית המצות (ע' עג). רמ"א סי' תנט ס"ד.

כה) כמבואר בשוע"ר שכג, ו (בשבת). תקג, ג (ביום טוב).

כו) מ"א סי' תנט ס"ק יב.

כז) כמבואר בשוע"ר תצה, ט. תקו, ג.

כח) מ"א סי' תסו ס"ק ח.

משא"כ כשלא נרקד הוי מלאכה גמורה. ואף שגם היא לא נאסרה ביום טוב אלא מד"ס (כמבואר בשוע"ר שם), מכל מקום לא מקילים בזה מטעם שבות דשבות במקום מצוה. ראה לקמן פי"ט סט"ז. אמירה לנכרי פל"ג ס"ה.

כט) ש"ך בנקודת הכסף יו"ד סי' קצח (על ט"ז ס"ק כא). הובא במ"א רס"י שמ.

ל) שחתיכת הצפרנים הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה.

אומרים שנטילת הצפרנים היא מלאכה מן התורה[לא], ולכן אין להתיר לומר לנכרית לחתכן שזהו שבות גמור ולא התירוהו לצורך מצוה, אלא תאמר לה ליטלן ביד או בשיניים[לב] שזהו שבות דשבות[לג] (שוע"ר שמ, ב).

יא ואף שהיא מטה אצבעותיה אליה ומסייעה עמה[לד] קצת[לה], אין בכך כלום, שמסייע אין בו ממש[לו], ומותר גמור מן התורה[לז]. ואף מדברי סופרים אין איסור לסייע אלא לעושה מלאכה גמורה, או לדבר האסור משום שבות שלא במקום מצוה, אבל במקום מצוה לא גזרו על הסיוע, כמו שלא גזרו על האמירה לנכרי לפי שהוא אינו עושה כלום, ואף בסיוע אינו עושה מאומה שמסייע אין בו ממש באמת, אלא שהחכמים גזרו עליו גזרה שמא יבא לעשות בעצמו. אבל העושה מעשה אסור אפילו הוא שבות דשבות במקום מצוה (שוע"ר שם).

יב וכן במקום שיש בו משום דרכי שלום, כגון נכרי שחלה ושלח אחר מאכל ישראל, מותר לתת לו או אפילו לשלוח לו על ידי נכרי[לח]. והוא הדין בנכרי אלם (שוע"ר שכה, ד).

לא) שעיקר המלאכה היא העברת הצפרנים מהאצבעות והיא צריכה לגוף העברה זו, ועוד שגם במשכן היו גוזזים עורות התחשים אע"פ שלא היו צריכים לשערן (שוע"ר שם).

לב) מ"א שם.

לג) שכיון שעושה בשינוי מדרך החול, שאין דרך בחול לעולם לעשותן כן, מלאכה זו פטור מה"ת ואסור רק מד"ס (שוע"ר שא, ב).

ובשאר איסור דאורייתא, אם מותר לאמר לנכרי לעשותו בשינוי לצורך מצוה, ראה שמירת שבת כהלכתה (פ"ל הערה מו).

לד) ט"ז שם.

לה) רש"י ביצה כב, א ד"ה מסייע (מעט).

לו) ש"ך ומ"א שם, מגמרא שם.

וראה לקמן פ"י ס"ט וסט"ו, שאם א"א להעשות בלתי סיוע הישראל אסור.

לז) ראה שו"ת חכם צבי סי' פב.

לח) אור זרוע ח"ב סי' נג (וכבר היה מעשה כשהייתי דר בריגנשבורק, וחלה גוי ושלח ליהודי ביו"ט לאמר שישלח לו מיינו, ושידע שאם לא ישלח לו שימות, והגוי היה מוחזק בעיר, והתרתי אני לשלוח לו משום דרכי שלום ... מעתה יש לך לומר הוא הדין בשבת, שאם היה הענין כך שהיה דבר ששייך בו דרכי שלום, כגון שהיה גוי אלם, נראה שמותר לו לשלוח ע"י גוי, לדידן דלית לן השתא רה"ר דאורייתא). הובא במרדכי רמז רנב ובהגהות מיימוניות פ"ו אות ת. שו"ע סי' שכה ס"ב.

ולענין חשש מראית העין, ראה לקמן פמ"א ס"ו ואילך.

יג לא התירו אמירה לנכרי בשבות במקום מצוה אלא בדיעבד, אבל מבעוד יום אי אפשר לסמוך על שבות דשבות במקום מצוה (קו"א שג, א).

פרק ח

מהו במקום מצוה

א כבר נתבארו לעיל[א] כמה סוגי מצוה שלצרכם התירו מלאכת נכרי בשבות. וכן ישראל הקונה מכם ושוכר לו נכרי בקבלנות לקבל עבורו המכס[ב], נטילת המכס מנכרי חשוב דבר מצוה, שאם לא יטול המכס מהנכרי בשבת לא יוכל לגבותו אחר השבת וישתקע הממון ביד הנכרי, והרי הוא עושה מצוה במה שמציל הממון מידם[ג] (שוע"ר רמד, יב).

ב מכל מקום אף אלו שנהגו להקל באמירה לנכרי להדליק נרות לצורך סעודת שבת כשנכבו הנרות[ד] ואי אפשר לאכול בחשך, מכל מקום אם נר אחד דלוק עדיין ויכולים לאכול אצלו אסור לומר לנכרי שידליק עוד[ה], שאין כאן מצוה כל כך לדחות בשבילה שבות של אמירה לנכרי (שוע"ר רעו, ח).

ג אסור לומר לנכרי[ו] אפילו מערב שבת[ז] שילך חוץ לתחום בשבת אחרי קרובי המת שיבואו להספידו, שאין דוחין שום איסור מפני הספדו[ח], שהרי אפילו[ט] אם הביא הנכרי מעצמו חלילין למת להספידו בהם מחוץ לתחום אסור להספידו בהם[י] (שוע"ר שו, כב).

ד יש אוסרין להוציא התינוק מביתו למולו בית הכנסת דרך כרמלית או חצר שאינה מעורבת אפילו על ידי נכרי[יא], שאין בהוצאה זו צורך מצוה,

---

א) פרקים ו־ז.
ב) נתבארו דיניו לעיל פ"א ס"י, וש"נ.
ג) מ"א סי' רמד ס"ק יז.
ד) כדלעיל פ"ו ס"ב.
ה) מ"א סי' רעו ס"ק ז.
ו) שו"ת מהר"ם מרוטנבורג (פראג) סי' תרלז. הובא במרדכי פרק כירה סי' שיד. הגהות מיימוניות פ"ו אות ט. שו"ע ס"ט.
ז) מ"א סקי"ז.
ח) שאינה מצוה כ"כ, ולא הותר מטעם שבות דשבות במקום מצוה.
ט) מהר"ם שם.
י) כמו שיתבאר לקמן פכ"ט ס"ב.
יא) אופנים נוספים בהבאת התינוק לבית הכנסת בשבת נתבארו בשוע"ר שמז, ז.

שהרי אפשר למולו בביתו[יב]. ויש מתירין[יג] בזה משום ברב עם הדרת מלך[יד] (שוע"ר שלא, ח).

ה עכשיו נהגו העולם היתר אפילו לכתחלה לומר לנכרי להביא שכר או שאר דברים שהם צורך השבת דרך כרמלית[טו]. ויש שלמדו עליהם זכות[טז] לומר שצרכי שבת חשובים הם כדבר מצוה שהתירו בו שבות דשבות. ומכל מקום אין להקל אלא בשכר וכיוצא בו מהדברים הצריכים בשבת צורך גמור, שאי אפשר להיות בלעדם אלא בדוחק קצת, אבל דברים שאין צריך כל כך כגון פירות ומיני תבשילים יתירים וכיוצא בהם אינן נקראים דבר מצוה[יז] (שוע"ר שכה, טז).

ו אם יש לו כבר מעט תבשילים ורוצה להרבות עוד, שאין מזה צורך גדול, אף שהוא לשבת אין זה נקרא דבר מצוה לענין לדחות שבות בשבילו[יח], אבל אם אין לו תבשילים אחרים מיקרי דבר מצוה וצורך שבת[יט]. ואפשר דכל שהוא צורך גמור לשבת, ולא סגי בלאו הכי כי אם בדוחק קצת שרי, אע"פ שאינו צורך גדול (קו"א רסא, א[כ]). ולכן התירו מה שהוא צורך גמור לשבת, אע"פ שאינו צורך גדול[כא] (שוע"ר שמב, א[כב]).

ז אבל משום ענג שבת לא התירו אלא דברים שאיסורם הוא משום דרך חול, כגון שלא יהא דיבורך והילוכך בשבת כבחול, דכשמתענג בהם יש

יב) מ"א סי' שלא סוף ס"ק ה.

יג) ט"ז סי' שמט סוף ס"ק א. וראה גם סי' רסו ס"ק ד.

יד) משלי יד, כח. וראה שוע"ר קלא, ו (בבית הכנסת שהמילה בו כו' בזמן הקור שמלין התינוק בביתו). תקפד, ט (במקום שמלין בביהכ"נ כו' במקום שנוהגים למול כ"א בביתו). תרכא, ג (במקום שמלין התינוק בביתו ולא בביהכ"נ). פסקי הסדור, סדר המילה (כשמביאין את הילד לבית הכנסת).

טו) רמ"א סי' שכה ס"י.

טז) ט"ז ס"ק א. וכן משמע במ"א ס"ק כה.

יז) ראה גם לקמן פי"ד ס"י (שלא התירו לקנות ע"י נכרי לצורך שמחת יו"ט).

יח) ב"ח ועולת שבת וט"ז סי' שמב.

יט) מ"א סי' רסא ס"ק ו.

כ) לענין הטמנה בבין השמשות.

כא) כגון לערב עירובי חצרות כדי שיכול לטלטל מבית לחצר (שוע"ר שם).

כב) לענין עירוב בבית השמשות.

כאן ענין ענג שבת ולא דרך חול[כג], אבל שאר האיסורים[כד] פשיטא דלא דחינן להו משום מצות ענג, שהיא מצוה הבאה בעבירה, שאם כן נשרי נמי מקח וממכר לצורך ענג שבת כשאי אפשר לקנות בדרך היתר בהקפה[כה], וח"ו ישתקע הדבר (קו"א שא, ב).

ח בכל מקום שהתירו לצורך מצוה מותר גם כן לצורך אורחים[כו]. ואינן נקראים אורחים אלא שבאו מעיר אחרת[כז], בין שנתארחו אצלו[כח] בין שזימן אורחים שנתארחו אצל אחרים[כט]. אבל כשזימן חבירו שבאותה העיר שיסעוד אצלו אינו נקרא אורח, וסעודת הרשות היא[ל]. אלא אם כן זימנו לבא אצלו לכבוד האורח שיש לו, שאז גם חבירו בכלל אורח לענין זה[לא] (שוע"ר שלג, ו).

ט ההולך לדבר מצוה מותר להפליג אפילו בספינה שמוליכים הנכרים בשביל ישראל[לב], דכיון שעכשיו מפליג בהיתר לא גזרו חכמים כשהולך לדבר מצוה[לג] (שוע"ר רמח, ז). כגון לעלות לארץ ישראל[לד]. ואפילו מי שהולך לארץ ישראל לסחורה ולא כדי להתיישב בה אין למחות בידו, לפי

כג) שלכן, אף שאסור לרוץ או לקפוץ בשבת (שוע"ר בהשלמה לריש סי' שא), התירו לבחורים המתענגים מכך לקפוץ בשבת (קו"א שם ס"ק א). ואף שאסור להרבות בשבת בשיחת דברים בטלים, התירו לבני אדם שסיפור שמועות ודברי חידושים הוא עונג להם (שוע"ר שז, ב).

כד) לענין איסור שטרי הדיוטות. ועד"ז כאן לענין אמירה לנכרי בשבות, שמבואר לעיל שלא התירו אלא במקום מצוה, או צורך גמור לשבת, אבל לא במקום ענג שבת גרידא. ודלא כמ"ש בבאורי הלכה סוס"י שמב ד"ה מותר.

כה) ראה שוע"ר סי' שו ס"ז.

כו) תרומת הדשן סי' עב. רמ"א סי' שלג ס"א. ראה לקמן פי"ט סי"ב ופכ"א ס"ד־ה, מה שהקילו לצורך אורחים. ושכן הוא גם לצורך סעודת מצוה.

כז) ראה תרומת הדשן שם. מ"א סי' תקטו סק"ו. וראה גם שוע"ר שם סוף ס"א.

כח) תרומת הדשן שם. רמ"א שם.

כט) ב"י סוס"י שלג בדעת תרומת הדשן. רמ"א שם.

ל) ב"י שם בדעת תרומת הדשן. רמ"א שם. ראה גם שוע"ר סי' שז סוף סכ"ג.

לא) ט"ז סי' שלג סק"ב.

לב) שיתבאר איסורה לקמן פכ"ב ס"י.

לג) ומכל מקום לכתחלה יפסוק עם הנכרי שישבות ולא ילך, ואם אחר כך לא ישבות וילך אף שאין חשש סכנה בדבר אין בכך כלום (שוע"ר שם).

לד) ריב"ש סי' קא (ואחרי שלדבר מצוה מותר אפילו בערב שבת אין ספק שהעליה לארץ ישראל מצוה היא). תשב"ץ ח"א סי' כא. שו"ע סי' רמח ס"ד.

שיש מי שאומר[לה] שזהו גם כן דבר מצוה, שהרי אמרו חכמים[לו] כל המהלך ד׳ אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן עולם הבא (שוע״ר רמח, יג). וכ״ש אם מתכוין כדי לילך בה ד׳ אמות שמתכוין לדבר מצוה. אבל לטייל יש להסתפק, כיון שאינו מתכוין כלל למצות ההליכה בא״י (קו״א רמח, ח).

ו ומכל מקום אם הולך[לז] לסחורה או לראות פני חבירו[לח] יש למחות בידו, הואיל ורבו האוסרים[לט] שאין זה חשוב דבר מצוה כלל (שוע״ר רמח, יג).

לה) שהריב״ש שם (הובא במ״א שם ס״ק טו) כתב דאפילו מהלך ד׳ אמות בא״י מצוה היא. ור״ת (הובא במרדכי סי׳ רנח), וראבי״ה (סי׳ קצח) ואביו ר׳ יואל, ורמ״א סי׳ רמח ס״ד, סוברים שאף ההולך לסחורה בחו״ל חשוב דבר מצוה. וא״כ יש להקל עכ״פ בהולך לא״י לסחורה.

לו) כתובות קיא, א.

לז) בחוץ לארץ.

לח) שגם זה חשוב לדעת ר״ת כדבר מצוה (ראה מרדכי ורמ״א שם).

לט) ראה ב״י סי׳ רמח ד״ה ומ״ש רבנו דלראות. מ״א שם ס״ק יט־כ (שרבו החולקים על ר״ת בזה).

פרק ט

במקום צער בעלי חיים

א בהמה שנפלה לאמת המים ואינו יכול ליתן לה פרנסה במקומה, מותר לומר לנכרי להעלותה[א] (שוע"ר שה, כו).

ב וכן מותר לומר לו להמרות[ב] האווזות פעם אחת ביום משום צער בעלי חיים שאינן יכולות לאכול[ג] (שוע"ר שה, כו).

ג וכן מותר לומר לנכרי לחלוב הבהמה בשבת מפני שהיא מצטערת מרוב החלב, ולא גזרו על אמירה לנכרי במקום צער בעלי חיים[ד] שהוא מן התורה[ה] (שוע"ר שה, כט).

ד שאפילו צערא דממילא הבא לבעל חי בתולדתו[ו], התירו בשבילו אמירה לנכרי. ומה שאסרו להשקות בהמה מבור שברשות הרבים על ידי נכרי[ז], וכן לומר לו ללקוט כ[ח], משום דאף המים שיש לו אין צריך ליתן לה מדאורייתא[ט], שיש להם דמים, אפילו החלק מאה מפרוטה (קו"א הל' עובדי דרכים ס"ק ג).

ה ומכל מקום צריך שיטול הנכרי את החלב לעצמו[י] או יחזור ויקנה החלב מהנכרי בדבר מועט, כדי שלא יהא נראה כחולב לצורך ישראל אלא

א) מ"א סי' שה סוף ס"ק יא.

ב) לתחוב המאכל לפיה למקום שאינה יכולה להחזירו (ראה שוע"ר שכד, ו).

ג) תשובות רמ"א סי' עט הב'. מ"א שם ס"ק יב.

ד) שו"ת מהר"מ (פראג) סי' מט. הובא ברא"ש פי"ח סי' ג וב"מ פ"ב סי' כט. מרדכי סי' תמח. הגהות מיימוניות פ"ח אות ז. טור ושו"ע סי' שה ס"כ.
ואם הנכרי רוצה לרשום או לסנן או להוביל החלב למקום האיכסון, ראה אמירה לנכרי פי"א ס"ז.

ה) משפטים כג, ה. ב"מ לב, ב.

ו) דלא כדעת הר"ן ונמוקי יוסף וב"י, שהובאו בקו"א שם, שנאסר רק צער הבא לידם ע"י סיבה מבחוץ (כמו במצות פריקה שבתורה, שנתבאר בשוע"ר הל' עובדי דרכים וצער בע"ח ס"ג-ה. וכהא דלעיל ס"א-ב).

ז) כדלקמן פ"כ ס"ז, ופכ"ד ס"ח, ופמ"ג ס"ח.

ח) כדלקמן פכ"ד ס"ט, ופל"ב סי"א.

ט) שהרי אין עליו חיוב להאכיל בהמות וחיות שבעולם. משא"כ כשיש להם צער מרוב החלב, חל עליו החיוב לחלוב אותה משום צער בעלי חיים.

י) שו"ת מהר"מ (פראג) סי' מט, בשם תשובת הגאונים (משום סכנת הבהמה

לצורך עצמו[יא], שלא התירו אלא האמירה משום צער בעלי חיים אבל לא שיעשה בשביל ישראל אלא בשביל עצמו, שכשעושה בשביל ישראל הרי הוא שלוחו ממש, והרי זה כאלו עשה הישראל בעצמו ששלוחו של אדם כמותו. ואף שאין אומרים כן אלא בישראל שנעשה שליח לישראל, מכל מקום חכמים החמירו כן גבי שבת ויום טוב וכיוצא בהן אף בנכרי שנעשה שליח לישראל שיהא נחשב כמותו ממש[יב] כשעושה בשבילו. אבל כשעושה בשביל עצמו לא החמירו אלא שלא לומר לו לעשות[יג], וכאן התירו משום צער בעלי חיים (שוע"ר שה, כט).

ו והטעם הוא, משום שאמירה זו דחויה היא ולא הותרה, שצער בעלי חיים דוחה שבות דרבנן, הילכך כל מאי דאפשר עבדינן, דהיינו שיקנה החלב כדי שיהיה טורח בשביל עצמו, שאף שהותרה אפילו האמירה, מכל מקום כיון שאפשר שיעשה בשביל עצמו למה יעשה בשביל ישראל, יעשה בשביל עצמו כדי להקל איסור האמירה, שנעשה כאומר לו עשה מלאכתך (קו"א רנב, ו ד"ה ומיהו).

ז במה דברים אמורים כשאמר להנכרי לחלוב, אבל אם נכרי חלב מעצמו מותר ליטול ממנו החלב בחנם[יד] ואין צריך לקנותו ממנו[טו] אפילו בדבר מועט, מפני שכל נכרי העושה מעצמו בודאי מתכוין לטובתו שיקבל טובת הנאה מהישראל בשביל זה[טז], וה"ז כחולב לעצמו (שוע"ר שה, ל).

אומר לגוי חלוב וטול החלב לעצמך). הובא בראי"ש ב"מ פ"ב סי' כט. הגהות מיימוניות פ"ח אות ז, בשם הרב כהן צדק. מרדכי סי' תמח, וב"מ סי' רסג.

יא) טור סי' שה, בשם ה"ר יונה ומהר"מ מרוטנבורג, בתשב"ץ סי' מט. מרדכי שם, והגהות מרדכי קידושין רמז תקסו בשם התוס'. כל בו סי' לא, וארחות חיים הל' שבת סי' יז. שו"ע ס"כ.

יב) כדלעיל פ"א ס"ב.

יג) כדלעיל פ"ד ס"ח ואילך (שבחפצי ישראל אסור לו לומר לנכרי עשה מלאכתך). וראה גם לעיל פ"ב ס"ט, שהאמירה אסורה אף מטעם ממצוא חפצך. ומשום צער בעלי חיים התירו האמירה.

יד) לאכול החלב למוצאי שבת, אבל בשבת עצמה אסור אפילו לטלטל, מגזירת משקים שזבו (שוע"ר שה, לב).

טו) לבוש ס"כ.

טז) כדלקמן פל"ב ס"ב.

פרק י

במקום חולי

א חולה שנפל מחמת חוליו למשכב ואין בו סכנה[א], או שיש לו מיחוש שמצטער כל כך עד שנחלש ממנו כל גופו[ב], שאז אע"פ שהולך כנפל למשכב הוא דומה[ג], הרי צרכיו נעשין על ידי נכרי[ד], אפילו במלאכות גמורות של תורה[ה], כגון לאפות לו או לבשל לו[ו] אם צריך לכך[ז]. ואע"פ שכל מאכלות האסורות אפילו מדברי סופרים לא התירו אותן לחולה שאין בו סכנה[ח], אעפ"כ התירו לו איסור בישולי נכרים בשבת[ט], שאי אפשר בענין אחר, כיון שהוא מותר מחמת עצמו[י] אלא שמעשה הנכרי גורם לו האיסור (שוע"ר שכח, יט).

ב וכן מותר לומר לנכרי לעשות תבשיל לקטן[יא] שאין לו מה לאכול שסתם

א) שבת קכט, א (כל צרכי חולה נעשין ע"י ארמאי בשבת כו' דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה). רמב"ן בתורת האדם שער המיחוש (מיחוש שאדם חולה ממנו ונופל למשכב ואין בו סכנה). רשב"א קכט, א ד"ה אמר. הובאו במ"מ פ"ב ה"י. שו"ע סי' שכח סי"ז.

ב) רשב"א שם (שלא התירו דברים הללו כלל אלא בדבר שיש ממנו חולי לכל הגוף של אדם כו' שהוא נופל למשכב או מצטער החולה ממנו). רמ"א סי' שכח סי"ז (שמצטער וחלה ממנו כל גופו). ט"ז ס"ק כד (צער גדול מחמת הכאב ובשביל זה נחלש בשאר הגוף).

ג) דרכי משה שם ס"ק י. רמ"א שם.

ד) גמרא שם. רמב"ם פ"ב ה"י. טור ושו"ע שם.

ה) ר"ן (לט, ב) ד"ה ונמצאת. לבוש שם סי"ז.

ו) רמב"ם שם.

ז) ראה מ"א שם סקי"א.

ח) ר"ן ע"ז (ט, א) ד"ה כי. רמ"א יו"ד סי' קנה ס"ג. וראה גם שוע"ר סי' תקז קו"א סק"ד (קרוב לסופו).

ט) רשב"א בתורת הבית בית ג שער ז (ראה משמרת הבית שם), הובא ברבינו ירוחם ני"ב ח"ט (עט, ב), ממשמעות הרמב"ם שם. ר"ן שם. שו"ע שם סי"ט.

י) משא"כ במאכל האסור מחמת עצמו מד"ס, כמבואר ברמ"א יו"ד סי' קנה ס"ג.

יא) ס' התרומה סי' רנב (אם עשה העכו"ם האש או בשביל תינוק לחממו או לעשות לתינוק מאכלו או בשביל גדול חולה שאין בו סכנה). הגהות מיימוניות פ"ו אות ה. רמ"א סי' שכח סי"ז (מותר לומר לעכו"ם לעשות תבשיל לקטן שאין לו מה לאכול).

צרכי קטן דינם כצרכי חולה שאין בו סכנה[יב] (שוע"ר שכח, כב). שהתירו בו אמירה לנכרי אפילו באיסורי תורה (שוע"ר שמג, ה). וכן להחם תבשיל צונן על ידי נכרי לצורך חולה או קטן שאין לו מה יאכל[יג] (שוע"ר סוס"י רנט ד"ה אבל).

ג וכן מותר אפילו לכתחלה להדליק נר בשביל חולה אפילו אין בו סכנה[יד], או לצורך קטנים[טו] שדינם כחולה שאין בו סכנה לכל דבר (שוע"ר רעו, ו). וכן להחם את תנור בית החורף לצורך חולה (שוע"ר רעו, יג).

ד וכן יולדת, מסוף ז' עד ל' יום, היא כחולה שאין בו סכנה שכל צרכיו נעשים על ידי נכרי[טז]. חוץ מלענין מדורה, שאם היא צריכה לכך עושים לה על ידי ישראל[יז], מפני שהצינה סכנה היא לה כל ל' יום[יח], ואפילו בתקופת תמוז[יט] (שוע"ר של, ה).

ה ובארצות הקרות[כ] כמו במדינות אלו[כא], מותר לומר לנכרי לעשות מדורה בשביל ישראל ביום שהקור גדול[כב], וכן לומר לו לחמם את בית החורף,

---

יב) רמ"א שם, ובסי' רעו ס"א.

יג) מ"א סוס"י רעו.

יד) ס' התרומה שם (דמיירי במדורה ובנר). סמ"ג ל"ת סה (כ, ג). שו"ע סי' רעו ס"א.

טו) ס' התרומה שם. רמ"א סי' רעו ס"א, ובסי' שכח סי"ז.

טז) נהרדעי קכט, א (אבל עושין ע"י ארמאי). טור ושו"ע סי' של ס"ד (כחולה שאין בו סכנה).

יז) שמואל שם (עושין מדורה לחיה בשבת). טור ושו"ע שם ס"ו.

יח) מ"מ פ"ב הי"ד, ממשמעות הראב"ד. מ"א שם ס"ק יב.

יט) גמרא שם (בימות החמה. ולענין הקזת דם: אפילו בתקופת תמוז). טור ושו"ע שם.

כ) תשובת רבנו יום טוב, בשם כמה פוסקים, בהגהות מרדכי סי' תנב (הכל חולים אצל קור כו' הייתי מתיר אפילו האמירה בפירוש), ובהגהות מיימוניות פ"ו אות ו. רבנו ירוחם נתיב יב ח"ג (ע, ב: כתב הר"ם כו' אמנם במלכותינו נראה לאסור כו' וכן נ"ל באותן הארצות שאינן קרות כ"כ שאסור שאינם חולים אצל האש). שו"ת מהרי"ל סי' קסו (מנהג שלי לחמם בעת שהוא קר כ"כ דמצערנא כו' אבל המחממין כשאין הקור כ"כ גדול, וגם אין להם ילדים שמצטערים הרבה, בעיני הוא איסור גדול). שו"ע סי' רעו ס"ה (בארצות קרות).

כא) לבוש ס"ה.

כב) משא"כ בימי ניסן ותשרי, כמבואר בקו"א תקז, ד (ד"ה כתב המג"א).

לפי שהכל הם כחולים אצל הקור הגדול[כג]. אבל ביום שאין הקור גדול כל כך, אם אין לו קטנים שמצטערים הרבה אסור לומר לנכרי לעשות מדורה או לחמם בית החורף (שוע"ר רעו, טו). והנוהגים היתר אף ביום שאין הקור גדול מכל מקום אין מוחין בידם, שמוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים[כד] (שוע"ר רעו, יז).

ו וכל זה הוא במלאכות גמורות מן התורה, אבל בדבר שאינו אסור אלא משום שבות התירו אמירה לנכרי כל שיש שם מקצת חולי[כה], אף על פי שאינו כולל את כל הגוף ולא סכנת אבר[כו], כגון לומר לו שיביא לו חמין בשבת מחצר לחצר שאין ביניהם עירוב, או דרך כרמלית, כדי להרחיץ בהם המצטער[כז] (שוע"ר שז, יב).

ז ולכן אם יש לו צער כל כך עד שנחלש כל גופו ממנו מותר לעשות על ידי נכרי [אפילו מלאכה גמורה, ואם לא נחלש כל גופו מותר לעשות על ידי נכרי[כח]] כל דבר שאין איסורו אלא מדברי סופרים (שוע"ר שכח, לח).

ח וכיון שאף אם אין לו צער גדול ולא חולי הכולל כל הגוף אלא מקצת חולי, מותר לו לעשות כל שבות מדברי סופרים על ידי נכרי, לכן מותר לעשות לו רפואה מבחוץ על ידי נכרי שיניחנה שם עליו[כט] (שוע"ר שכח, כ).

כג) ויש מקילים גם כשהשרב כבד עד שמצטערים הרבה, להפעיל את המזגן, כמבואר בשערים מצויינים בהלכה (סי' צ ס"ק כ), ובשמירת שבת כהלכתה (פ"ל סי"א). אבל ראה לקמן סי"א.

כד) שו"ת מהרי"ל שם.

כה) רמב"ם פ"ו ה"ט. הגהות מרדכי סי' תעד בשם ראבי"ה סי' שצא. טור ושו"ע סי' שז ס"ה. מ"א סי' שכח ס"ק יב.

כו) מ"מ שם בדעת הרמב"ם. מ"א שם, ובסי' שז ס"ק ז.

כז) רמב"ם שם. טור ושו"ע שם.

כח) תיבות אלו אינם בשוע"ר שם, ונוספו עפ"י בדי השלחן סי' קלח ס"ק ט, שכנראה נשמטה כאן שורה זו מכתב היד (מפני הדומות).

כט) מהא דאמימר ביצה כב, א הובא במ"א סי' שכח סקי"ב וסקמ"ד. וראה גם מ"א סקכ"ח.

ט ולכן מי שחושש בשינו ומצטער[ל] כל כך עד שחלה ממנו כל גופו[לא] (אזי מותר לחלל על ידי נכרי), אומר לנכרי להוציאו. ואף שהישראל ממציא לו שינו ומסייע קצת בהוצאתו אין בכך כלום, שמסייע אין בו ממש[לב], לפי שאף אם לא היה הישראל מסייעו סיוע זה אלא שלא היה מעכב על ידו היה הנכרי יכול לעשות דבר זה בלבדו. ולהאומרים מלאכה שאינה צריכה לגופה אינה אסורה אלא מדברי סופרים[לג] מותר להוציאו על ידי נכרי אף אם לא חלה ממנו כל גופו[לד] (שוע"ר שכח, ג).

י מותר להניח רטייה על גבי המכה על ידי נכרי אפילו בתחלה[לה], אם יש לו ממנה צער ומקצת חולי[לו], אבל אסור לומר לנכרי לעשות הרטייה בשבת, שמירוח הרטיה הוא מלאכה גמורה[לז], ועל ידי נכרי הוא שבות גמור, ולא התירוהו אלא אם כן חלה כל גופו או שיש סכנת אבר[לח] (שוע"ר שכח, ל).

יא כל דבר המחובר בקרקע יש בו בנין וסתירה[לט], לפיכך מה שנוהגים בסעודות גדולות בימות החמה ליטול החלונות על ידי נכרי, לא יפה הם עושים, שהרי בנטילה זו יש חיוב חטאת לישראל שהוא סותר על מנת

ל) ארחות חיים הל' שבת סי' שלד. ב"י סי' שכח ד"ה כתוב בא"ח. איסור והיתר הארוך שער נט סכ"ד. הובא בד"מ שם אות ב. רמ"א שם ס"ג.

לא) מ"א שם ס"ק ג.

לב) נתבאר לעיל פ"ז סי"א. וראה גם לקמן סט"ו.

לג) ב' הדעות מבוארות בשוע"ר סי' רעח ס"א־ג.

לד) אף שגם לדעה זו, מלאכה שאינה צריכה לגופה חמורה יותר משאר איסורים מד"ס, כמבואר בקו"א סי' ערה ס"ק ב. מכל מקום גם בזה התירו מטעם שבות דשבות במקום מקצת חולי. והטעם שאוסרים בכיבוי דליקה, יתבאר לקמן פי"א ס"ו. וראה אמירה לנכרי פ"מ ס"א.

לה) ב"י סי' שכח ד"ה ומ"ש רבנו ומגלה.

לו) מ"א שם ס"ק כח.

לז) תולדת ממחק, כמבואר בשוע"ר שיד, כא.

לח) מ"א שם ס"ק כט.

לט) ברייתא וגמ' קכב, ב. שו"ע סי' שח ס"ט. ט"ז שם סק"ט וסי' שיג סק"ה. וראה גם שוע"ר סי' תקיט ס"ד (שהמסלק צירים הללו מן חורם חייב משום סותר והמחזירם חייב משום בונה אפילו אינו תוקע בחזקה). אבל ראה שוע"ר סי' רנט ס"ז (מן התורה אין איסור אלא כשסותר גוף הבנין אבל לא כשסותר פתחו אלא שחכמים הוא שגזרו שלא לסתור דלתות של בנין המחובר לקרקע).

לבנות, שהרי עתיד להחזירן אחר כך[מ], ואם כן כשאומר לנכרי הרי זה שבות גמור[מא], ואינו שבות דשבות שהתירוהו במקום מצטער. ולהאומרים שסותר על מנת לבנות אינו חייב אלא אם כן דעתו שבנין האחרון יהיה יותר טוב מן הראשון[מב], אין בנטילת החלונות אלא איסור מדברי סופרים, ולומר לנכרי הוא שבות דשבות שהתירוהו במקום מצטער. לפיכך אין צריך למחות בהמקילין, כיון שיש להם על מי שיסמכו, אבל כל אדם יחמיר לעצמו כסברא הראשונה שהיא עיקר (שוע"ר שיג, יז).

יב נכרי המאכיל איסור לתינוק שאינו בר הבנה[מג] אין אביו צריך למחות בו. אבל אסור לכל אדם לספות לו איסור בידים מן התורה[מד], שנאמר[מה] לא תאכלום, ופירשו חכמים[מו] לא תאכילום לקטנים. וכן אסור לומר לנכרי שיאכילנו[מז], שהאמירה לנכרי אסורה בכל האיסורים שבתורה[מח]. ואם התינוק צריך לכך, כגון שהוא קצת חולה מותר לומר לנכרי להאכילו[מט], שצרכי קטן דינם כחולה שאין בו סכנה שהתירו בו אמירה לנכרי אפילו באיסורי תורה[נ] (שוע"ר שמג, ה).

יג וכן מי שיש לו תינוק חולה קצת שהוא צריך לאכול או לשתות חמץ, יבקש ממנו שיתן החמץ[נא] במתנה להתינוק[נב] (שוע"ר תנ, כד), ואם אפשר להביא לו חמץ על ידי נכרי מעט מעט בכל פעם ופעם שירצה לאכול ולשתות אין להביא הרבה בבת אחת (שוע"ר תנ, כה).

מ) כדעה הב׳ שבשוע"ר סי׳ רעח ס"ב.
מא) ט"ז סק"ה. וכן דעת המ"א סי׳ שח סקכ"ב.
מב) כדעה הא׳ שבשוע"ר סי׳ רעח ס"א.
מג) שאין אביו חייב עדיין לחנכו במצות, כמבואר בשוע"ר שמג, ג.
מד) יבמות קיד, א (דלא ליספו להו בידים).
מה) ויקרא יא, מב.
מו) יבמות שם.
מז) רבנו ירוחם נתיב א ח"א (יג, ג) בשם הרמ"ה. מ"א סי׳ שמג ס"ק ג ד"ה כתב.
מח) כדלעיל פ"א ס"ו.
מט) מ"א שם.
נ) כדלעיל ס"ב־ג.
נא) מ"א שם.
נב) כדי שלא יעבור עליו אביו בבל יראה ובל ימצא.

יד החושש בעיניו, אם הוא בסוף החולי[נג], דהיינו שכבר הוא קרוב להתרפאות[נד] ולא נשאר בה אלא מקצת חולי שקודחת מעט[נה], אין עושין אפילו על ידי נכרי, אלא דבר שהוא משום שבות, כגון לכחול בסממנים השחוקים מאתמול (שוע"ר שכח, ט). וכן ביום טוב ראשון. אבל ביום טוב שני מותר לכחול אפילו על ידי ישראל[נו] (שוע"ר תצו, ד).

טז וכשהנכרי כוחל עינו מותר לו לפתוח ולסגור העין שיכנס בה הכחול יפה שמסייע אין בו ממש[נז], כל שהיה יכול הנכרי לעשותו בלבדו בלא סיוע הישראל[נח] אלא שלא היה הישראל מעכב על ידו כמו שנתבאר למעלה[נט]. ואפילו כשהנכרי עושה לו מלאכה גמורה במקום שמותר, מותר לחולה לסייעו בענין זה שנתבאר. ואם אי אפשר להעשות כלל בלתי סיוע הישראל אסור אף לחולה עצמו לסייעו[ס] (שוע"ר שכח, כא).

יז לא התירו אמירה לנכרי בשביל חולה אלא כשצריך לה בשבת אבל לא לצורך מוצאי שבת[סא] (שוע"ר שכח, כג).

יח אבל אם אין לו אפילו מקצת חולי (שוע"ר שכח, כ), אלא מיחוש בעלמא שאין בו חשש סכנה כלל והוא מתחזק והולך כבריא אסור לעשות לו שום רפואה בשבת אפילו על ידי נכרי[סב]. ואפילו דבר שאין בו

נג) ביצה כב, א. ע"ז כח, סע"ב.

נד) רש"י ביצה שם ד"ה סוף.

נה) רש"י ע"ז שם ד"ה סוף.

נו) אמימר ביצה שם. טור ושו"ע סי' תצו ס"ב.

נז) ביצה שם. שבת צג, א. רמ"א סי' שכח סי"ז.

נח) רש"י ביצה שם ד"ה מסייע (ובלאו הוא מתעבדא). מ"א שם ס"ק טז.

נט) לעיל ס"ט, ופ"ז סי"א.

ס) מ"א שם.

סא) שו"ת רד"ך בית כב חדר ו. כנסת הגדולה הגה"ט. מ"א שם ס"ק יא. וכ"ה לעיל פ"ו, לענין קבורה ביום טוב.

ואם ע"י העשיה בשבת מקדימין הרפואה במוצ"ש, הקיל בשמירת שבת כהלכתה (פל"ג הערה יג).

סב) רמב"ן תורת האדם שער המיחוש (אבל מיחוש שאין בו חולי ואין אדם חולה ממנו אלא מתחזק והולך כבריא בשוק, בזה לא התירו שבות כלל ואפילו ע"י ארמאי, ולא עוד אלא דברים שאין בהם משום מלאכה ולא כלום בעולם גזרו משום שחיקת סממנים). רשב"א שם. ר"ן שם. מ"מ שם. שו"ע שם.

משום סרך מלאכה אפילו מדברי סופרים ואין בו שום איסור כלל לבריא מכל מקום כיון שעושה לרפואה וניכר הדבר שמתכוין לרפואה אסור[סג] משום גזרה שמא ישחוק סממנים[סד] לרפואה כשיהיה מותר לעסוק ברפואות בשבת[סה] ויתחייב משום טוחן[סו] (שוע"ר שכח, א). וכן החושש בשיניו במיחוש בעלמא[סז] (שוע"ר שכח, לח).

יח חולה שיש בו סכנה, אף אם יש לפנינו[סח] נכרים או קטנים שאינן בני מצות[סט], אין אומרים הרי אפשר לעשות על ידי אלו ולא יתחלל שבת על ידי ישראלים בני מצות, לפי שמכיון שאין דרך להצילו אלא בעשיית מלאכה האסורה בשבת הרי נדחה השבת בשבילו לגבי ישראלים המחוייבים בהצלתו ואין כאן חילול כלל. ולא עוד אלא אפילו אם בא הישראל להחמיר על עצמו לעשות על ידי נכרי או קטן[ע], או מחמת שאינו רוצה לטרוח בעצמו, יש איסור בדבר מדברי סופרים[עא], שמא יאמרו הרואים בקושי התירו פיקוח נפש ואין מתירים אותו לכתחלה על ידי המחוייבים במצות, ושמא יבא הדבר שכשלא ימצאו נכרים או קטנים לא ירצו לחלל על ידי גדולי ישראל[עב].

סג) ר"ן שם. וראה גם רש"י ברכות לו, א ד"ה לא.

סד) גמ' נג, ב. רמב"ם פכ"א ה"כ. טור ושו"ע שם ס"א.

סה) ראה רש"י ד"ה גזירה.

סו) רש"י שם. רמב"ם שם. וראה גם רש"י קח, ב ד"ה שפיר. רמב"ם פ"ח הט"ו.

סז) משנה קיא, א (החושש בשיניו לא יגמע בהם את החומץ). רמב"ן שם (וזהו החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ ... שאין אדם חולה מזה). שו"ת הרשב"א ח"ג סי' ערב. ר"ן (לט, ב) סוד"ה ומהא. מ"מ פ"ב ה"י. שו"ע סי' שכח ס"א.

סח) ראה רא"ש יומא פ"ח סי' יד.

סט) שו"ת רשב"א ח"א סי' תרפט.

ע) ברייתא יומא פד, ב (ואין עושין דברים הללו לא ע"י נכרים ולא ע"י קטנים אלא ע"י גדולי ישראל), כגירסת הרי"ף שם (ד, ב) ורמב"ם פ"ב ה"ג. שו"ע סי' שכח סי"ב.

עא) דרכי משה שם אות טו, בדעת התוס' שם ד"ה אלא, והר"ן שם. ט"ז שם סק"ה.

עב) רמב"ן בתורת האדם ענין הסכנה (שמא יאמרו הרואים בקושי התירו שעושין פקו"נ, ואין מתירין אותו לכתחלה ע"י המחוייבין במצות, יבא הדבר לידי פשיעה בחולה). ר"ן שם ובשבת (מ, א) ד"ה ואין. וראה גם לבוש שם סי"ב.

יט ויש אומרים[עג] שכיון שהשבת דחויה היא ולא הותרה כלל מה שאפשר לעשות שלא יהא חילול מן התורה צריך לעשות שלא יהא חילול במלאכה מן התורה, ולכן אם אפשר לעשות בלא דיחוי ובלא איחור על ידי שינוי עושה על ידי שינוי[עד], שאז אין איסור מן התורה[עה], ואם אפשר לעשות על ידי נכרי בלא איחור כלל צריך לעשות על ידי נכרי[עו] מן התורה[עז]. ולא אסרו לעשות על ידי נכרי אלא במקום שיש לחוש שמא יתעצל הנכרי ויבא לידי דיחוי ועכוב[עח], אבל לא כשישראל עומד עליו ומזרזו בענין שאין לחוש לכלום.

כ והעיקר כסברא הראשונה[עט]. ואעפ"כ המנהג במדינות אלו כסברא האחרונה[פ]. אבל טוב שלא לנהוג כן כי יש חשש שמא יראו עכשיו שאין עושין רק על ידי נכרי יסברו שיש איסור בזה לעולם על ידי ישראל, ולפעמים לא יהיה נכרי מצוי ועל ידי זה יסתכן החולה במה שימתינו על הנכרי. ועכ"פ הרוצה לעשות על ידי נכרי יגלה לרבים באותו פעם שיש היתר לישראל עצמו אלא שהנכרי הוא מזומן כאן[פא] (שוע"ר שכח, יג).

עג) ריא"ז שבת פי"ח ה"ג אות ב (ואין אומרים דיעשו דברים הללו ע"י עכו"ם או ע"י קטנים שאינן בני עונשין, שמא עד שנחזור אחריהן יסתכן החולה, אלא עושין ע"י גדולי ישראל שהן בני עונשין הנמצאים שם. ואם היו הנמצאים שם נכרים או קטנים עושין על ידם ואין מחללין ע"י גדולי ישראל, הואיל ואיפשר לעשות הדבר בהיתר אין לנו לעשות באיסור). שלטי הגבורים שם ובשבת (מ, א) אות א.

עד) ברייתא קכח, ב (מביאה לה שמן ביד ... בשערה). רמב"ן בתורת האדם שער הסכנה (ושמעינן מינה דכל צרכי חולה אע"פ שיש בו סכנה, היכא דאפשר למעבד לה למלאכה בשינוי שלא יתחלל בה שבת משנין ואין מחללין. והוא שלא יתאחר צרכי חולה בשינוי זה כלל). הובא במ"מ פ"ב הי"א. אור זרוע ח"ב סי' לח. רמ"א סי' שכח סי"ב.

עה) כמבואר בשוע"ר סי' שא ס"ב.

עו) ריא"ז שם. שלטי הגבורים יומא שם. ראבי"ה סי' תקלא. הובא בהגהות מרדכי רמז תסז. רמ"א שם.

עז) משמעות ריא"ז שם.

עח) רמ"א שם מתוס' שם.

עט) ט"ז שם. וראה בדי השלחן סי' קלה סק"י.

פ) רמ"א שם.

פא) ט"ז שם.

פרק יא

במקום הפסד

א יש אומרים[א] שהוא הדין במקום הפסד לא גזרו על שבות, כגון לטלטל על ידי נכרי סחורה מוקצה הנפסדת על ידי גשמים (שוע"ר שז, יב). ויש אוסרים[ב] אפילו במקום הפסד (קו"א רסו, ז). ויש לסמוך על המתירים במקום הפסד גדול[ג]. והוא הדין לצורך גדול אע"פ שלא שייך שם הפסד[ד] (שוע"ר שז, יב), דכל שהוא צורך גדול בענין שאם לא יעשנו יהיה לו צער לא גזרו עליו אע"פ שאין בו צורך שבת כלל[ה] (שוע"ר רסא, ב).

ב וכן מותר לשלוח על ידי נכרי, לדידן דלית לן רשות הרבים, דהוה ליה שבות דשבות דשרי במקום הפסד מרובה (קו"א רנב, ב).

ג אסור לטרוח משבת לחול[ו], ואם חושש שיפסיד או יתקלקל מותר לעשותו על ידי נכרי[ז], מפני שאיסור הטורח וההכנה משבת לחול הוא שבות מדברי סופרים ובמקום הפסד[ח] יש להתיר אמירה לנכרי בכל שבות מדברי סופרים (שוע"ר שיט, יח).

ד אסור להדיח בשר שלא נמלח שחל יום שלישי להיות בשבת כדי שלא יאסר לבישול, שטורח משבת לחול[ט], ואפילו על ידי נכרי אין להקל[י], שאף שהתירו במקום הפסד מרובה לעשות על ידי נכרי כל דבר שאינו

א) מ"א סי' שז ס"ק ז, בדעת הרמב"ם פ"ו ה"ט (או יהא צריך לדבר צורך הרבה).

ב) מ"א שם, בדעת הר"ן פכ"ב (סא, א) ד"ה ובמקום (לתירוץ הב'), וריב"ש סי' שפז (ד"ה מה ישרו), ושו"ת רשב"א ח"א סי' תשפד. והגהות מרדכי סי' תנח.

ג) מ"א שם. וכ"ה בשוע"ר שלד, ב.

ד) ראה רמב"ם שם. שו"ת רש"ל סי' מו.

ה) טפז סי' שמב.

ו) כמבואר בשוע"ר שב, י. שכג, ו. ובכ"מ.

ז) מ"א סי' תקי ס"ק יג.

ח) אף שבאיסור שבות ע"י הנכרי לא התיר לעיל אלא במקום הפסד גדול, מכל מקום כאן שאין זו אלא טרחא שלא לצורך שבת לא החמיר כ"כ. ולענין הדחה, ראה לקמן בסמוך.

ט) ואם אינו מדיח, רק שורה, נתבאר בשוע"ר תק, כ.

י) דלא כיש מתירים שבמשנה ברורה (סי' שכא ס"ק כא).

אלא משום שבות, מכל מקום כאן אין הפסד כל כך אם לא ידיחנו, שיוכל לאכלו צלי[יא] (שוע"ר שכא, ו).

ה ואפילו מצא ארנקי בשבת בתוך עיר המעורבת אסור לומר לנכרי ליטלו[יב], אע"פ שירא פן יקדמנו אחר, שאף שיש מתירין איסור זה במקום הפסד מרובה מכל מקום כאן אינו מפסיד כלום משלו אלא שנמנע מהריוח (שוע"ר רסו, כ). ואף שבעיר מעורבת אין כאן אלא איסור טלטול מוקצה גרידא על ידי נכרי, כיון דסבירא להו להפוסקים דלא התירו שום איסור במציאה, אם כן ממילא דינם כשאר מוקצה, שיש אוסרים[יג] אפילו על ידי נכרי אפילו במקום הפסד. אלא שלהפסד גדול אפשר להקל, וכאן אינו אלא מניעת הריוח[יד] (קו"א רסו, ז).

ו אסור לומר לנכרי לכבות הדליקה[טו] משום הפסד ממונו, אפילו להאומרים שמלאכה שאינה צריכה לגופה אינה אסורה אלא מדברי סופרים[טז] והכיבוי היא מלאכה שאינה צריכה לגופה[יז], ובמקום הפסד גדול יש להתיר אמירה לנכרי בדבר שאינו אסור לישראל אלא מדברי סופרים כמו שנתבאר לעיל, מכל מקום כאן בדליקה שהדבר בהול ונחפז הוא מאד להציל ממונו ואין לבו עליו, ואם נתיר לו כלום אף הוא לא יתן דבריו לשיעורים ויבא לכבות בעצמו[יח]. ומטעם זה אסור גם כן להציל על ידי נכרי בבית שהדליקה בו יותר מג' סעודות[יט] וכלי תשמישו[כ] הצריכים לו היום (שוע"ר שלד, כה).

יא) מ"א סי' שכא ס"ק ז.
יב) מ"א סי' רסו ס"ק כא.
יג) כדלעיל ס"א.
יד) ומטעם זה לא מתירים אף מטעם אדם בהול על ממונו, כדלקמן פי"ב ס"ד. ואף בחשש מראית העין, כדלקמן פמ"א ס"ד.
טו) משנה קכא, א (שרק אם בא לכבות מעצמו אין צריך למחות בו).
טז) ב' הדעות נתבארו בשוע"ר רעח, ג.
יז) כמבואר בשוע"ר רעח, א.
יח) ר"ן שם (סא, א) ד"ה ובמקום. מ"א סי' שלד ס"ק ל.
יט) כשם שאסור כשמציל בעצמו, כמבואר בשוע"ר שלד, א.
כ) כשם שאסור כשמציל בעצמו, כמבואר בשוע"ר שלד, ח.

ז מותר לומר לו לכבות מפני ספרים[כא] אם אי אפשר בענין אחר[כב] (שוע"ר שלד, כה).

ח ישראל הקונה מכם[כג] אסור לו לקבל מכם בשבת, אלא שוכר לו נכרי בקבלנות דהיינו שאומר לו לכשתגבה מאה דינרים אתן לך כך וכך, ואע"פ שהישראל קובע לו מלאכתו שיעשה בשבת[כד] אין בזה משום אמירה לנכרי שבות, לפי שקבלת המכס אין בה איסור אפילו לישראל אלא משום שבות, והרי זה שבות דשבות שיש מתירין אותו במקום הפסד. ואף שיש אוסרין אף במקום הפסד אם לא לצורך מצוה[כה], מכל מקום כאן חשוב דבר מצוה[כו], שאם לא יטול המכס מהנכרי בשבת לא יוכל לגבותו אחר השבת וישתקע הממון ביד הנכרי והרי הוא עושה מצוה במה שמציל הממון מידם[כז] (שוע"ר רמד, יב).

ט וכן ישראל ששכר המטבע מהמלך[כח], יכול לשכור לו נכרי בקבלנות, על דרך שנתבאר במכס[כט] (שוע"ר רמד, טז).

כא) שהרי יש מתירין לומר להצילם אפילו דרך רשות הרבים, כדלעיל פ"ו ס"ט.

כב) מ"א סי' שלד ס"ק ל (ומשום כתבי הקדש י"א דשרי לכבות). וראה רשב"א קטו, א ד"ה מצילין, בשם הירושלמי פט"ז ה"ג.

כג) נתבארו דיניו לעיל פ"א ס"י, וש"נ.

כד) שאסור, כדלקמן פי"ד ס"א.

כה) ונתבאר לעיל שיש לסמוך על דברי המתירים רק במקום הפסד גדול.

כו) ומה שלא התירו מטעם זה כשהוא שכיר יום, ראה לעיל פ"ט (לענין צער בעלי חיים): שאמירה זו דחויה היא ולא הותרה, הילכך כל מאי דאפשר עבדינן. וראה כללי אמירה לנכרי פ"ה הערה 2.

כז) הטעם שאין חוששים בזה למראית העין, ראה לקמן פ"מ. והטעם שאין חוששין בזה לשכר שבת, ראה לקמן פי"ז.

כח) הגהות אשרי ספ"ק דע"ז סי' כד.

כט) ב"י סוס"י רמה ד"ה כתוב בהג"א. רמ"א סי' רמד ס"ו.

פרק יב

במקום שהוא בהול על ממונו

א מי שהיה בא בדרך וקדש עליו היום והיו עמו מעות ויש עמו נכרי, יתננו לנכרי[א] להוליכו לו בשבת[ב] עד מקום שביתתו שהוא תוך התחום[ג] ממקום שקדש עליו היום, ולמוצאי שבת לוקחו ממנו. ואע"פ שלא נתן לו שכר על זה[ד], שנמצא טורח בשביל ישראל[ה], ואע"פ שנתן לו משחשכה[ו], הרי זה מותר, מפני שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו[ז] ואם לא נתיר לו טלטול המעות והולכה על ידי נכרי שאין איסורן אלא מדברי סופרים יבוא להוליכו בעצמו ויעבור על איסור של תורה[ח] (שוע"ר רסו, א).

ב ואף בזמן הזה שאין לנו רשות הרבים גמורה[ט], ואף אם לא נתיר לו לא יבא לידי איסור של תורה אף אם יוליכנה בעצמו, מכל מקום יש להתיר, כדי שלא יבא להוליך בעצמו ויטלטל גם כן המעות ויעשה גם כן עקירה והנחה, ומוטב להתיר לו מעט מדברי סופרים משיעבור על הרבה מדברי סופרים בזדון[י] (שוע"ר רסו, ו), דאין צריך חשש דאורייתא דוקא, אלא איסור חמור של מדברי סופרים (קו"א רסו, ב ד"ה אבל בלא).

ג במה דברים אמורים בכיסו, אבל אם מצא מציאה לא התירו לו ליתנה לנכרי[יא] אפילו מבעוד יום, לפי שאין אדם בהול כל כך על

א) משנה קנג, א (מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי). רמב"ם פ"ו הכ"ב. טור ושו"ע סי' רסו ס"א.

ב) רמב"ם שם. שו"ע שם.

ג) משמעות רמ"א שם ס"ב.

ד) רמב"ם שם. שו"ע שם.

ה) לבוש ס"א.

ו) רמב"ם שם. רא"ש רפכ"ד. טור ושו"ע שם. והיינו אף שאז מטלטל בעצמו מוקצה בשבת.

ז) גמרא שם. ט"ז סק"א. מ"א סק"ג.

ח) משמעות הגמ' שם. רמב"ם שם.

ט) כמבואר בשוע"ר שמה, יא.

י) ב"י סי' שלד ד"ה ונ"ל בשם מהר"י אבוהב. עולת שבת סי' שלד סק"ג. ט"ז סי' רמד סק"ו.

יא) רבא קנג, א (דוקא כיסו אבל מציאה לא). רמב"ם שם. טור ושו"ע שם. וראה גם לעיל פי"א ס"ה. לקמן פמ"א ס"ד.

המציאה[יב] כמו על שלו ממש, ויוכל להעמיד עצמו שלא לבא לידי איסור של תורה בשבילה (שוע"ר רסו, ב).

ד ואפילו מצא ארנקי בשבת בתוך עיר המעורבת[יג] אסור אפילו לומר לנכרי ליטלו[יד], אע"פ שירא פן יקדמנו אחר[טו], דכיון שאדם יכול להעמיד עצמו עליה לא התירו לו שום איסור של דבריהם, אפילו איסור טלטול מוקצה על ידי נכרי[טז] (שוע"ר רסו, כ). דכיון דסבירא להו להפוסקים דלא התירו שום איסור במציאה משום דאדם מעמיד עצמו עליה, אם כן ממילא דינם כשאר מוקצה (קו"א רסו, ז).

ה במה דברים אמורים כשעדיין לא הגביה אותה, אבל אם כבר הגביהה ובא לידו מבעוד יום נעשית כשלו ממש[יז] (שוע"ר רסו, ב).

ו וכל זה הוא דוקא במעות, משא"כ בפירות, דיש לחלק בין פירות למעות. אף שלפעמים אין במעות הפסד מרובה כמו בפירות (קו"א רסו, ב ד"ה אבל באמת).

ז וכל זה במי שהחשיך לו בדרך שאינו פושע, שהיה סבור שעדיין יש שהות ביום לבא לעיר, אבל מי שיצא מביתו סמוך לחשכה[יח] והוציא כיסו עמו לרשות הרבים[יט], או אפילו לכרמלית[כ], ושכח אחר כך להסירו

יב) לבוש סי' רסו ס"א.

יג) שאין כאן אלא איסור מוקצה שע"י נכרי.

יד) מ"א סי' רסו ס"ק כא.

טו) רא"ש ב"מ פ"א סי' כב. הגהות מרדכי שם סי' תכג, בשם התוספות. שו"ע סי' רסו סי"ג (לענין ליטלו בעצמו).

טז) ואף לא מתירים בזה משום שבות דשבות במקום הפסד מרובה, כדלעיל פי"א ס"ה.

יז) גמרא שם (ולא אמרן אלא דלא אתי לידיה אבל אתי לידיה ככיסיה דמי). רש"י שם ד"ה ולא אמרן (דלא אתי לידיה קודם שתחשך ולא הגביהה ולא זכה בה) טור ושו"ע סי' רסו ס"א.

יח) שאיסורו מבואר בשוע"ר רנב, יז.

יט) רבנו ירוחם נתיב יב ח"א (סו, ג), בשם יש מפרשים (דוקא מי שהחשיך לו בדרך שהיה סבור שעדיין יש שהות ביום, אבל מי שיצא בביתו סמוך לחשכה ושכח והוציאו לרה"ר לא התירו לו שום אחד מהדרכים האלה). שו"ע סי' רסו ס"ח.

כ) ראה שוע"ר רנב, כ. ובקו"א שם סקי"ד. שו"ת צמח צדק או"ח הוספות יד, ב.

ממנו ולהצניעו קודם שחשכה[כא], לא התירו לו אפילו לומר לנכרי להצניעו, הואיל ופשע בו[כב] שיצא עם כיסו סמוך לחשכה (שוע"ר רסו, טז).

ח וכן אם אפשר לשומרו שם עד למוצאי שבת אסור להביאו לביתו אפילו על ידי נכרי, אלא מתיר חגורה בשוק והכים נופל (שוע"ר רסו, יח), ומותר לישב אצלו ולשמרו עד למוצאי שבת[כג], שמותר לשמור המוקצה בשבת[כד], וכל שכן שמותר לומר לנכרי לשומרו[כה] (שוע"ר רסו, כ), דמי איכא מידי דלישראל שרי ועל ידי נכרי אסור[כו] (קו"א רסו, ז ד"ה ומיהו).

ט ישראל הקונה מכם ושוכר לו נכרי בקבלנות לקבל עבורו המכס[כז], אפילו אם הוא מכם שצריך לעשות בו מלאכה גמורה כגון שצריך לכתוב, אעפ"כ מותר לומר לנכרי שיתעסק בו בשבת בקבלנות, לפי שאדם בהול על ממונו ואם לא נתיר לו אמירה לנכרי יבא להתעסק בעצמו ושמא ישכח ויכתוב, לפיכך מתירים לו איסור אמירה לנכרי שהוא מדברי סופרים כדי שלא יבא לידי כתיבה האסורה מן התורה[כח] (שוע"ר רמד, יג).

י בהמה שאחזה דם ואם לא יקיזו לה דם אפשר שתמות, מותר לומר לנכרי להקיז לה[כט], שמתוך שאדם בהול על מיתת בהמתו אם לא נתיר לו על ידי נכרי יבא להקיז בעצמו[ל] (שלב, ג).

כא) שו"ע שם (ושכח והוציא לרה"ר). מ"א שם ס"ק י (הכא במזיד). קו"א שם ס"ק י (שלפי זה צריך לפרש כמ"ש כאן בפנים).

כב) לבוש סי' רסו ס"ט.

כג) רמב"ם פ"כ ה"ז (אם יכול להחשיך עליה מחשיך). ולא נחלק שום אדם בזה (קו"א רסו, ז ד"ה ומיהו).

כד) כמבואר בשוע"ר סי' שו סוף ס"ג.

כה) ואם מביאו מעצמו, ראה לקמן פל"ב סכ"ט-ל.

כו) סנהדרין נה, א. חולין לג, א.

כז) נתבארו דיניו לעיל פ"א ס"י, וש"נ.

כח) ב"י סי' רמד ד"ה כתב המרדכי, לדעת המרדכי פ"ק דשבת סי' רמו-ז, בשם מהר"ם. הובא בט"ז ס"ק ו. מ"א ס"ק יז.

כט) מרדכי סי' שמ. שו"ע סי' שלב ס"ד.

ל) מרדכי שם. ט"ז שם ס"ק ג. מ"א שם ס"ק ג.

חלק שלישי: קבלנות ושכירות

פרק יג

קבלן ושכיר יום

א שכר הנכרי לימים[א], שאמר לו בעד כל יום ויום שתתעסק במרחץ או תנור או רחיים אתן לך כך וכך[ב], אף על פי שלא אמר לו שיתעסק בשבת[ג] והנכרי מעצמו הולך ומתעסק גם בשבת, צריך למחות בידו ולא יניחנו להתעסק בשבת. שאף שהנכרי מתכוין לטובת עצמו כדי ליטול השכר שקצץ לו בעד כל יום, מכל מקום כיון שהוא עושה כן מחמת דבורו של ישראל ששכרו להתעסק איזה ימים הרי זה כעוסק בשליחות הישראל[ד], שאף שהישראל לא אמר לו להתעסק בשבת אלא שכרו לאיזה ימים סתם[ה], מכל מקום הנכרי שמתעסק בשבת מתעסק הוא מחמת השכירות ששכרו הישראל לאיזה ימים, והרי בדעתו היום שהוא שכירו של ישראל היום והוא עושה שליחות הישראל, לפיכך אף שעושה בשביל טובת עצמו אין זה מועיל כלום, שלענין שליחות אין לחלק בין עושה לטובת המשלח בין עושה לטובת השליח בין כך ובין כך שלוחו הוא[ו] (שוע"ר רמג, ד).

א) ירושלמי פ"א ה"ח (בד"א בקיבולת, אבל בשכר יום אסור). הובא בתוס' יז, ב ד"ה אין נותנים (אבל בשכר אסור, פירוש בשכיר יום). תוס' ע"ז כא, ב ד"ה אריסא. רא"ש שם פ"א סכ"ג. שו"ע סי' רמג ס"א (שכר את הגוי בכך וכך ליום ונמצא הגוי עושה מלאכה בשליחותו של ישראל), וסי' רמד ס"א (שכר הגוי לעשות לו מלאכה בשבת), לפירוש המ"א שם ס"ק ג (כלומר ששכרו לימים, וזה אסור מדינא).

ב) פסקי ריא"ז פ"א הלכה ה אות ה (אם נתנה לו בשכר ידוע לכל יום הרי זה אסור לעשותה בשבת שהרי הוא כאילו אומר לנכרי לעשות מלאכתו בשבת). שלטי הגבורים (ז, א). מנחת כהן משמרת השבת שער ראשון פ"ג. וראה שו"ת צ"צ או"ח סכ"ט אות ב (ור"ל דהאיסור בירושלמי, אף ששכרו לימים הרבה בשכירות עבור כל יום כך וכך ... וס"ל לאאזמו"ר הגאון נ"ע הטעם משום דה"ל כעוסק בשליחות הישראל).

ג) שזה אסור אף בקבלנות, כדלקמן פי"ד ס"א.

ד) שו"ע סי' רמג ס"א. וכדלעיל פ"א ס"א־ב.

ה) ואם שכרו לג' ימים בשבוע, והנכרי בוחר לו איזה ימים לעבוד, ראה שו"ת צ"צ או"ח סי' ל ס"ב ואילך, וסי' פו.

ו) ראה לקוטי שיחות ח"כ ע' 57 הערה 32, שהעיר לזה מסוגיא (ב"מ י, א): שאני פועל דידו כיד בעל הבית הוא.

ב אבל אם הוא עושה בתורת קבלנות[ז], שקיבל עליו לעשות כך וכך בעד שכר כך וכך[ח], בין שעושה משלו בין שעושה משל הישראל[ט] שנתן לו ממה לעשות המלאכה, כגון שנתן לו בגד לתפור וקצץ לו שכר, או שנתן לו חוטין לארוג לו בגד, בין שקיבל עליו לארוג כל הבגד בין שלא קיבל עליו כלל לארוג כל הבגד אלא שקצץ לו בעד כל אמה ואמה שיארוג[י], מותר להניחו שיעשה כל מלאכתו בשבת. ואפילו לכתחלה מותר ליתן לו אפילו בערב שבת סמוך לחשיכה[יא], אף על פי שיודע שהנכרי יעשה בשבת, מכל מקום הנכרי אינו עושה בשביל טובת הישראל אלא בשביל עצמו למהר להשלים מלאכתו כדי לקבל שכרו[יב] (שוע"ר רמד, א).

ג וכן מותר ליתן בגדיו לכובס נכרי ועורות לעבדן נכרי סמוך לחשכה[יג] בקבלנות[יד] והנכרי עושה מעצמו אפילו בשבת (שוע"ר רנב, ד).

ז) משנה יז, ב (עורות לעבדן ... כלים לכובס נכרי ... עם השמש). ירושלמי פ"א ה"ח (במה דברים אמורים בקיבולת, אבל בשכיר אסור). טור ושו"ע סי' רנב ס"ב (ומותר ליתן בגדיו לכובס נכרי ועורות לעבדן סמוך לחשיכה אם קצץ לו דמים).

ח) היינו שיש כאן ב' פרטים:

א) שקיבל עליו לעשות כך וכך, שכיון שקיבל עליו לסיים כל המלאכה חשוב קבלן, אפילו משלם לו דבר קצוב בכל יום, כדלקמן סי"א.

ב) שקצץ לו שכר כך וכך, שכיון ששכרם משתלם לפי סכום המלאכה שגומר חשוב קבלן, אף ששוכר אותו למספר ימים, כדלקמן ס"ו.

וראה לקמן פי"ד ס"ה, אם גם כשהישראל אומר לו לעשות המלאכה בשבת דוקא נחשב קבלנות.

ולקמן פי"ז ס"ב ואילך, אם קיבל עליו לגמור כל המלאכות הצריכות ביום זה, ומשלם לו בעד כל יום, מתי לא נפיק מתורת קבלן.

ט) שדוקא לענין עושה בפניו ולא קצץ, יש הפרש בין שלו לשל ישראל, כדלקמן פ"ל-לב. וכן לענין עושה בבית ישראל, כדלקמן פל"ח ס"ו.

י) ב"י סי' רמד ד"ה ולענין היתר (לתת לו דבר ידוע בעד אריגת אמה אחת).

יא) משנה שם (עם השמש). רש"י שם (בעוד החמה זורחת). שדוקא לענין לא קצץ יש הפרש בין נותן לו סמוך לחשיכה לבין יכול לגומרה קודם השבת, ובין נותן לו בערב שבת לבין נותן לו ביום ד' או ה', כדלקמן פט"ו ס"א ואילך.

יב) אמנם בעושה על המקח, בעיר שרובו ישראל, אין מתירים מטעם זה, אף שגם שם עושה כדי לקבל שכרו, וכדלקמן פכ"ה ס"ד.

יג) משנה שם. טור ושו"ע סי' רנב ס"ב.

יד) ירושלמי שם.

ד ואינו דומה לשכיר יום, שהשכיר יום אין המלאכה שלו כלל ואין לו עסק בה, שהרי אין כוונתו בעבודתו כדי להשלים המלאכה, שהרי לא עליו המלאכה לגמור ואין לו תועלת כלל בהגמרה, אלא כוונתו לעבוד את הישראל כל היום כדי שיתן לו שכרו, לפיכך הרי זה כעושה שליחות הישראל, אבל הקבלן המלאכה היא שלו[טו], שכוונתו בעבודתו היא להשלים המלאכה[טז] כדי ליטול שכרו ואינו כשלוחו של ישראל (שוע"ר רמד, א).

ה ומכל מקום צריך ליזהר בכל זה שלא יעשה בבית הישראל[יז], ושלא יאמר לו שיעשה בשבת[יח], וגם שיקצוץ לו דמים קודם השבת[יט], וגם שלא יתן לו אלא אם כן בענין שיוכל הנכרי לעשות כל המלאכה בחול אם ירצה קודם השבת או לאחריו[כ] (שוע"ר שם).

ו וכן ישראל ששכר המלח מהשר לשנה, שכמה מלח שיעשה בתוך השנה הוא שלו, והוא שוכר לו פועלים נכרים לשנה או לחדש וקצץ להם שכרם לפי רבוי מלאכתם, דהיינו מכל כך וכך מלח שיבשלו נותן להם כך וכך[כא], והנכרים הם כקבלנים שעושים לטובת עצמן כדי להרבות בשכרן, שהרי אין שכרם משתלם לפי הימים או חדשים אלא לפי סכום המלאכה שגומרין וכך משלם להם, נמצא שהם מתכוונים בעשייתם בשבת לטובת עצמן[כב] (שוע"ר רמד, כ).

ז וכן ישראלים ששוכרים מהשר שיהיה רשות בידם לחפור בהרים למצוא העפר שעושים ממנו ברזל, ושורפים וצורפים העפר יום ולילה לא ישבתו עד כלות משך זמן שכירותם, ושוכרים להם פועלים לכך לשנה או לחדש וקוצצים להם שכר כך וכך בעד כך וכך ברזל, הרי דינם כדין שוכר את

טו) מו"ק יא, ב (קיבולת כדידיה דמי). ריטב"א ע"ז כא, ב ד"ה הרי אמרו.
טז) מ"א סי' רנב ס"ק יא. תוספת שבת ס"ק ב.
יז) כדלקמן פל"ח.
יח) כדלקמן פי"ד.
יט) כדלקמן פט"ו.
כ) כדלקמן פכ"ז.
כא) שו"ת רש"ל סי' ק. הובא במ"א סי' רמד ס"ק יז.
כב) והטעם שאין חוששים כאן לריוח הישראל, יתבאר לקמן פכ"ח ס"ט. ולענין חשש מראית העין, ראה לקמן פל"ו סי"ז, ופל"ט סי"ג.

המלח לכל דבר[כג]. וכן הדין בשוכרי היתוך הזכוכית מהשרים[כד] וכן בכל כיוצא בזה (שוע"ר רמד, כב).

ח וכן מותר ליתן לנכרי סחורה למכרה או מעות להתעסק בהן, ואף שהנכרי מתעסק בהן בשבת אין בכך כלום[כה], כיון שהישראל לא צוה לו שיתעסק בשבת[כו]. ובלבד שיקצוץ לו שכר בעד טרחו[כז], או שיתן לו חלק מהריוח שירויח[כח], שאז הוא מתכוין בעסקו בשבת לטובת עצמו להרבות בשכרו והישראל נהנה מאליו כשנוטל גם שכר שבת בהבלעה[כט] (שוע"ר רמה, טז).

ט וכן כשנותן מעות לנכרי[ל] מערב שבת שיקנה לו חפץ פלוני, אם מצוי קצת לקנות גם בשאר ימים[לא] מותר ליתן לו מעות אפילו בערב שבת, ואפילו קונה בשבת (שוע"ר שז, ט).

י וכן מותר לשלוח אגרת[לב] או שאר חפצים וכלים[לג] ביד נכרי אפילו בערב שבת סמוך לחשיכה, כל שיוצא מפתח ביתו של ישראל מבעוד יום[לד], והוא שקצץ לו דמים[לה] בשכר הולכתו שאז אינו עושה בשביל הישראל

כג) שו"ת פנים מאירות סי' לח (אלא שהוא אוסר בשניהם, ולדידן מותר בשניהם).

כד) פנים מאירות שם.

כה) רמב"ם פ"ו הי"ח בשם הגאונים (הנותן מעות לגוי להתעסק בהן, אע"פ שהגוי נושא ונותן בשבת, חולק עמו בשכר בשוה, וכן הורו כל הגאונים). ב"י סי' רמה ד"ה וז"ל תשובת הגאונים, בשם רב שרירא גאון. טור ושו"ע סי' רמה ס"ד-ה.

כו) ראה לקמן פי"ד (שאם יום השוק הוא בשבת אסור ליתן לו סחורה למכור), ולקמן פט"ז (שיכול למכור לו הסחורה קודם השבת כדי שיוכל למכרו בשבת).

כז) שיהי' מותר מטעם קבלנות.

כח) שיהי' מותר מטעם אריסות כדלקמן פט"ז ס"ו. וראה לקמן פל"ו סי"ח-ט, הטעם שאין חוששים בזה למראית העין.

כט) מטעם שנתבאר בשוע"ר רמה, ח.

ל) תשובת הגאונים ורמב"ם שם. טור ושו"ע סי' רמה ס"ד.

לא) ואם יום השוק הוא בשבת, יתבאר לקמן פי"ד ס"ט.

לב) ברייתא יט, א (אין משלחין איגרת ביד נכרי ערב שבת אא"כ קוצץ לו דמים). טור ושו"ע סי' רמז ס"א (שולח אדם אגרות ביד גוי ואפילו בערב שבת עם חשיכה).

לג) שו"ת מהר"ם אלאשקר סי' מא. מ"א שם סוף ס"ק א.

לד) שבלאו הכי אסור מטעם שיתבאר לקמן פל"ט.

לה) ואם לא קצץ, יתבאר לקמן פט"ו.

אלא בשביל עצמו לקבל השכר שקצץ לו[לו] ואינו נראה כשלוחו של ישראל (שוע"ר רמז, א).

יא ואפילו שוכרו לימים[לז] בדבר קצוב לכל יום בהליכתו וחזירתו, אינו דומה לשכיר יום, שהואיל וקבל עליו כל מלאכת הולכת האגרת הרי זה דומה לקבלן (שוע"ר רמז, ז), שבודאי לא יחזור באמצע הדרך (קו"א רמג, א ד"ה ולפי). אבל ליתן האגרת לידו בערב שבת אסור[לח], דשמא יצא בשבת ויהא נראה כאילו צוהו לילך בשבת[לט], כיון ששכרו לימים ושכרו סמוך לשבת. אבל בד' וה' מותר לשוכרו לימים וליתן לו אז האגרת, הואיל ואינו מקפיד עמו באיזה יום ילך, כשילך בשבת אינו נראה כשלוחו (שוע"ר רמז, ז).

יב וכן אם שכרו וקצץ לו שכר כך וכך בעד כל יום ויום שידליק לו נרות ויבעיר לו מדורה, או שקצץ לו בעד כל הדלקה והדלקה והבערה והבערה[מ], ולא צוהו להדליק ולהבעיר בשבת אלא הוא עושה מעצמו כדי להרבות בשכרו, חשיב קבלנות (שוע"ר רעו, א). ואין לאסור משום שהוא שכיר יום, כיון שקבל עליו כל המלאכה דינו כקבלן[מא] (קו"א רמד, א ד"ה ועוד י"ל והוא עיקר).

יג וכן יכול לשכור את הנכרי שותפו בקבלנות[מב], דהיינו שיעבוד הנכרי גם בעד חלק הישראל, ובעד כך וכך שכר שישתכר לחלקו יתן לו כך וכך. רק שלא יאמר לו שיעשה בשבת[מג] אלא יאמר לו כל אימת שתשתכר לחלקי כך וכך אתן לך כך וכך והנכרי עושה לעצמו אפילו בשבת (שוע"ר רמה, יד).

לו) רש"י שם ד"ה אא"כ (דכיון דקוצץ לו דמים בדידיה טרח).

לז) ראה אליה זוטא סי' רמז ס"ק ב. תוספת שבת שם ס"ק ז.

לח) ר"ן שבת (ז, א) ד"ה גרסינן בגמרא. שו"ע סי' רמז ס"ג.

לט) כדלקמן פט"ו ס"ג (לענין קבלנות שלא קצץ ונותן לו בערב שבת) ופל"ג ס"א (לענין השכרת כלי שעושים בו מלאכה).

מ) מ"א סי' רנב ס"ק ב.

מא) אלא שבזה אסור מטעם אחר, שיתבאר לקמן פכ"ב ס"א.

מב) רמ"א סי' רמה ס"ג (לשכרו בקבולת).

מג) מ"א שם סוף ס"ק ח (ולא ייחד לו שבת). וכדלקמן פי"ד ס"א ואילך.

פרק יד

קובע מלאכתו לשבת

א אסור ליתן בשבת שום דבר לעשות בו מלאכה אפילו בקבלנות[א] ואפילו קצ"ן עמו מערב שבת[ב] (שוע"ר רמו, ה).

ב ואפילו מבעוד יום אסור לומר לנכרי לעשות בשבת כל דבר שאסור לעשות בשבת מן הדין, אפילו אינו צריך לדבר זה עד לאחר השבת, כגון שאומר לו קודם השבת לשכור לו פועלים בשבת שיעשו לו מלאכה אחר השבת (שוע"ר שז, ו).

ג ואף בקבלנות, שנותן בגדיו לכובס נכרי ועורות לעבדן נכרי קודם השבת, לא יאמר לו שיעשה בשבת[ג]. וכן לא יאמר לו ראה שתגמר המלאכה ביום א' או ביום ב', וידוע שאי אפשר לגמרה אז אלא אם כן שיעשה גם בשבת[ד], שהרי זה כאלו אומר לו בפירוש לעשות בשבת[ה] (שוע"ר רנב, ד).

ד וכן כששולח על ידו אגרת לא יאמר לו שילך גם בשבת[ו], שאמירה לנכרי שבות אף שאומר לו קודם השבת[ז]. וכן לא יאמר לו ראה שתהא

א) ראה לעיל פ"ב ס"ו, שהוא משום ממצוא חפצך.

ב) ס' התרומה סי' רכב (אסור לומר מע"ש לתקנן בשבת אפילו קבולת). סמ"ג ל"ת סה (יט, ג). רא"ש פ"א סוס"י לו (אפילו אם אמר לו מערב שבת עשה זה בשבת). שו"ע סי' רמז ס"א (ובלבד שלא יאמר לו שילך בשבת). וראה גם לעיל פי"ג ס"ה.

ואף שבערב שבת לא שייך לכאורה לאסור מטעם ממצוא חפצך. וראה לעיל פ"ד סי"ב, שכשהנכרי עושה מלאכת עצמו בחפצי הישראל, אפשר דאין איסור זה אלא כשאומר לו כן בשבת עצמו, אבל קודם השבת אין איסור.

ולקמן ס"ה יתבאר, שאפשר כאן אסור אף מטעם שליחות, וזה אסור אפילו כשאמר לו קודם השבת, כדלעיל פ"א ס"כ (שאיסור זה נולד בשעת עשיית מלאכה שעושה בשבילו שנעשית ידו כידו, ולא בשעת האמירה).

ג) שו"ע סי' רנב ס"ב. וראה בהנסמן לעיל ס"א.

ד) מ"א סי' רמז ס"ק ב.

ה) ומטעם זה יש אוסרים להזמין עתון שיבוא לביתו בשבת, ראה אמירה לנכרי פל"ט ס"ה.

ו) שו"ע סי' רמז ס"א..

ז) כדלעיל פ"א ס"א.

שם באחד בשבת או בשני וכיוצא בזה, אם ידוע לו שאי אפשר לו להיות אז שם אם לא שילך גם בשבת, שהרי זה כאומר לו לך בשבת[ח] (שוע"ר רמז, א).

ה אבל כשלא אמר לו כלום והנכרי עושה בשבת מעצמו אינו צריך למחות בידו, לפי שאין הנכרי מתכוין בעשייתו בשבת בשביל הישראל[ט], שהרי אף אם לא היה עושה עד לאחר השבת היה מקיים ציווי הישראל, כיון שהישראל לא גילה לו דעתו לעשות בשבת אלא הוא עושה בשבת לעצמו כדי להשלים קבלנותו, שאם לא יעשה היום יצטרך לעשות למחר, ועכשיו שעשה היום יהיה פנוי למחר (שוע"ר רנב, ד).

ח) מ"א סי' רמז ס"ק ב.

ט) מהאמור כאן נראית דעת רבנו, שאם הישראל ציוה לו לעשות בשבת, מתכוין הנכרי בעשיית המלאכה בשבת בשביל הישראל ולא כדי להשלים קבלנותו, ואינו חשוב קבלן, ואיסורו מטעם שליחות לחומרא, שלכן אסור לומר לו בערב שבת לעשות בשבת, כדלעיל ס"א.

אמנם ראה לעיל פ"ב ס"ו, שאם אומר לנכרי בשבת לעשות מלאכה, אם עושה בשביל עצמו, אין בו משום שליחות לחומרא, ואסור רק משום ממצוא חפצך. ולכאורה איסור זה אינו שייך כשאומר לו כן לפני השבת.

ואפשר שאני הכא שנותן לו שכר קצוב על עשיית המלאכה, וכשאומר לו לעשות גם בשבת, מתכוין הנכרי בעשייתו בשבת בשביל הישראל, ולא כדי להשלים קבלנותו, ולכן אינו חשוב קבלן. משא"כ לעיל פ"ב ס"ו וס"ט וסי"א מירי שאומר לו לכשתגבה מאה דינרים אתן לך כך וכך, שגודל השכר תלוי בגודל ההכנסה, וא"כ טורח הוא לעצמו אפילו כשקובע מלאכתו ליום השבת.

אמנם לפי זה צ"ע לקמן ס"ו, באריסות שדה, שהנכרי נוטל חלק בפירות השדה ועושה לטובת עצמו, ומכל מקום אוסר רבנו לומר לו שיעשה בשבת. שלכאורה אין שייך לאסור בזה מטעם שליחות שהרי עושה לטובת עצמו, וגם אין לאסור מטעם ממצוא חפצך, שהרי אומר לו זאת לפני השבת.

או אפשר לומר דהתם שאני, שקבלת המכס והחליבה של יום זה שייכת רק בשבת, ולכן לא שייך לומר שמה שהוא עושה המלאכה בשבת הוא בשביל הישראל, שהרי ביום אחר לא יוכל לקבל את המכס של יום השבת, וביום אחר לא יוכל לחלוב את החליבה של שבת, ולכן בודאי מה שעושה אותה בשבת אינה אלא לצורך עצמו, לקבל שכרו (כהא דלעיל פי"ג סי"א־ב). ואסור רק מטעם ממצוא חפצך.

וגם בזה עדיין טעון בירור, מהו טעם האיסור לומר לו בערב שבת שיקח המכס או שיחלוב בשבת בקבלנות.

וראה אבני נזר סי' מא. כללי אמירה לנכרי פ"ו ס"א־ב. כוונת מישרים ע' נה.

ו ואפילו באריסות שדה, שהנכרי עושה בשביל טובת עצמו שנוטל חלק המגיע לו מפירות השדה[י], יזהר שלא יאמר לו שיעשה בשבת (שוע"ר רמג, ז[יא]).

ז וכן אם ישראל יש לו תנור שנותנו לנכרי שיסיקנו ויאפה לכל מי שירצה לאפות ויחלוק עמו השכר בשוה, מותר רק כשאין הישראל מצוה לו שיעשה בשבת, אלא מעצמו הוא עושה להנאת עצמו והישראל נהנה מאליו (שוע"ר רמה, ט).

ח ואפילו אם הם שותפים בתנור או במרחץ או ברחיים או במלאכה או בסחורה בחנות, וכל ימות החול הם שוים בעבודה ובשכר, ומשכיר כל השבתות לנכרי בהבלעה, שיעבוד לבדו ב' או ג' ימים ויטול כל השכר לעצמו הן רב הן מעט, רק שיתן להישראל דבר קצוב בעד ב' או ג' ימים אלו, מותר רק כשאינו מצוה לו שיעשה בשבת והנכרי עושה מעצמו לטובתו (שוע"ר רמה, יג[יב]).

ט במקום שיום השוק הוא בשבת אסור ליתן מעות לנכרי מערב שבת שיקנה לו חפץ פלוני[יג], אם אותו חפץ אינו מצוי לקנות באותו מקום אלא ביום השוק[יד] כמו שהוא רגיל בעיירות קטנות, שהרי זה כאלו אמר לו בפירוש לקנות בשבת שהוא יום השוק. ואם מצוי קצת לקנות גם בשאר ימים מותר ליתן לו מעות אפילו בערב שבת[טו], ובלבד שלא יאמר לו קנה בשבת[טז], וגם לא יאמר לו שהוא הולך בדרך במוצאי שבת מיד ויצטרך הנכרי לקנותו בשבת, שהרי זה כאומר לו בפירוש לקנות בשבת[יז]. וכן הדין לענין כל דברים אלו בנותן כלים לנכרי למכור[יח]. וטוב שלא לדור כלל בעיר

י) כדלקמן פט"ז ס"ו.

יא) הטעם לאיסור זה, ראה לעיל הערה הקודמת.

יב) ראה לקמן ריש פל"ד, ובנסמן בשוה"ג שם.

יג) רא"ש ב"מ פ"ז סי' ו, בשם רס"ג. הגהות מיימוניות פ"ו אות ב. שו"ע סי' שז ס"ג.

יד) הגהות מיימוניות שם. ט"ז ומ"א שם ס"ק ג.

טו) כיון שהוא קוצץ לו שכר בעד טרחו והוי קבלנות, וכדלעיל פי"ג לענין נותן לו סחורה למכור.

טז) מרדכי סי' רמט, בשם סמ"ג. ט"ז ומ"א שם.

יז) כמו שיתבאר לקמן פכ"ז.

יח) מרדכי שם. רמ"א סי' שז ס"ד. וראה לעיל פי"ג ס"ט (שאם אין המכירה

שיום השוק הוא בשבת, כי אי אפשר שלא יחטא[יט]. ואם השוק אינו בשכונת היהודים אין לחוש[כ] (שוע"ר שז, ט).

י וכן אסור לומר לנכרי אפילו בערב יום טוב שיקנה לו למחר מיני מאכל[כא], אפילו הוא צריך להם לשמחת יום טוב[כב], ואפילו אומר להנכרי שיקנה לו בעד מעות שלו ואחר יום טוב יחזיר לו מעותיו הרי זה אסור[כג], שהרי הנכרי הוא שלוחו לקנות ביום טוב[כד] (שוע"ר תקיז, ז).

קבוע ליום השבת מותר ליתן לו סחורה למכור), ולקמן פט"ז (שיכול למכור לו הסחורה קודם השבת כדי שיוכל למכרו בשבת).

יט) ס' חסידים סי' רסב. מ"א שם.

כ) כנסת הגדולה, הובא במ"א שם.

כא) שו"ת הרא"ש כלל כג סי' ו. טור ושו"ע סי' תקיז ס"ב. יש"ש פ"ג סי' כט. מ"א שם ס"ק ד.

כב) רא"ש שם. לבוש שם ס"ב.

וראה לעיל פ"ח ס"ה־ז, מתי התירו אמירה לנכרי בדרבנן לצורך סעודת שבת ויו"ט.

כג) עולת שבת סק"ב.

כד) משא"כ אם אומר לו קנה לעצמך ואני אחזור ואקחנו ממך אחר השבת מותר, כדלעיל פ"ד ס"ז.

פרק טו

קבלנות שלא קצץ

א כבר נתבאר לעיל[א], שמותר ליתן לנכרי בקבלנות אפילו בערב שבת סמוך לחשכה, אעפ"י שיודע שהנכרי יעשה בשבת. במה דברים אמורים כשקוצץ לו דמים בשכר מלאכתו[ב], שאז הוא טורח לעצמו כדי לקבל שכרו ואינו נראה כעושה שליחותו של הישראל. או שעושה בטובת הנאה דהיינו שעושה בחנם בשביל טובת הנאה שקבל כבר מהישראל, שדינו כאלו קצץ לו שכר[ג], אבל אם אין הנכרי חפץ לעשות בחנם[ד] אלא מצפה הוא לתשלום שכר, אבל אין דעתו סמוכה עליו בודאי שלא קצץ לו הישראל שכר, ונמצא שהוא טורח בספק בשביל הישראל ונראה כעושה שליחותו. לפיכך לא יתן לו אלא אם כן שיכול לגומרה קודם השבת[ה] (שוע"ר רנב, ו).

ב ואע"פ שאין כאן חשש מראית העין וחשד כלל, אפילו הכי מחזי כשלוחו[ו] וכאילו אומר לו לעשות בשבת[ז] (מהדו"ב רמג ד"ה אי נמי).

ג ויש מתירין[ח] אפילו בדבר שאין קצבתו ידוע ליתן לו בה' בשבת, או קודם לכן, אע"פ שלא יוכל לגומרה קודם השבת[ט], שכשנותן לו בערב שבת אם אינו יכול לגומרה מבעוד יום הרי זה נראה כאלו נותן לו על מנת שיגמור בשבת, כיון שנותן לו סמוך לשבת והוא אינו יכול לגומרה מבעוד יום, אבל בחמישי כיון שאינו סמוך לשבת אין נראה כנותן לו על

א) פרק יג ס"ב.

ב) ברייתא יט, א (אין משלחין אגרות ביד נכרי ערב שבת אא"כ קוצץ לו דמים). תוס' שם ד"ה אא"כ (מתניתין נמי דנותנים כלים לכובס ועורות לעבדן אירי נמי בקוצץ). רמב"ם פ"ו הי"ב (פוסק אדם עם הגוי על המלאכה וקוצץ דמים). רא"ש פ"א סי' לו. טור ושופע סי' רנב ס"ב.

ג) בא' מב' האופנים דלקמן ס"י. וראה גם לקמן פל"ב ס"ב.

ד) מ"א סי' רנב ס"ק ז.

ה) כדלקמן ס"ה לענין אגרת, וש"נ.

ו) דברים שנאסרו מטעם מחזי כשלוחו, ראה לקמן פל"ג-ד.

ז) רא"ש פ"ק סי' לו (משום דמחזי כשלוחו של ישראל).

ח) רא"ש פ"א סוס"י לו (עורות לעבדן וכלים לכובס, בד' ובה' מותר אע"פ שלא קצץ). טור ורמ"א סי' רנב ס"ב (ואם לא קצץ אסור בערב שבת).

ט) מ"א שם ס"ק ח.

מנת לעשות גם בשבת[י]. ואם הנכרי יעשה מעצמו בשבת אין בכך כלום שלהשלים קבלנותו הוא עושה, ואינו נראה כשלוחו של הישראל אלא בשעה שמקבל הקבולת, שאז אף אם הישראל קוצץ לו דמים הרי זה נראה כשלוחו של ישראל, וכיון שנותן לו רחוק מיום השבת אף אם הוא נראה אז כשלוחו מכל מקום אין נראה כאלו שולחו לעשות בשבת, אלא אם כן נותן לו סמוך לשבת. וכן עיקר (שוע"ר רנב, ו).

ד ולכאורה יש לומר לשיטה זו, דאף מופלג לפני שבת דלא מחזי כאומר לו לילך בשבת, אפילו הכי אסור כשלא קצץ, משום שטורח בשביל ישראל[יא]. אלא שמלשון הפוסקים[יב] מבורר דלכולי עלמא טעם האיסור בלא קצץ משום דמחזי כשלוחו, אלא דלא מחזי רק בערב שבת (קו"א רמז, א).

ה וכן בשולח אגרת[יג], אם לא קצץ לו שכר ההליכה הרי הנכרי טורח בשביל ישראל, לפיכך אסור לשלחו אפילו ביום ראשון אלא אם כן יש שהות שיוכל להגיע לשם קודם השבת[יד] (שוע"ר רמז, ב).

ו ויש אומרים[טו] שאפילו לא קצץ אין איסור לשלחו אלא בערב שבת, דכיון שמשלחו סמוך לשבת הרי נראה כאלו אומר לו לילך בשבת, לפיכך צריך שיהא שהות ביום שיוכל להגיע מבעוד יום, אבל כשמשלחו בד' וה' או קודם לכן, כיון שהוא מופלג לפני השבת אין נראה כאומר לו לילך בשבת, ולפיכך אע"פ שלא קצץ מותר לשלחו אפילו לדרך רחוקה מאד[טז] אע"פ שאין בי דואר קבוע באותה העיר. ויש לסמוך על דבריהם אם צריכים לכך[יז] (שוע"ר רמז, ה).

י) כדלקמן פל"ג ס"ב, לענין השכרת כלי שעושים בו מלאכה.

יא) כיון שיודע שלא יוכל לגמרה קודם השבת.

יב) ב"י סי' רנב ד"ה ומה שהתנה (שכתב בסתם הטעם: מחזי כאילו הוא שלוחו של ישראל).

יג) דלעיל פי"ג ס"י.

יד) רי"ף (ז, א: והיכא דלא קצץ לו כו' עד שיגיע). רמב"ם פ"ו ה"כ (ואם לא קצץ כו' שיהי' שהות ביום כדי שיגיע). שו"ע סי' רמז ס"א.

טו) רא"ש פ"א סוס"י לו (אין משלחין אגרות ביד נכרי בע"ש, ובד' ובה' מותר). טור ורמ"א סי' רמז ס"א.

טז) אף שיודע שלא יעמוד בשבת באמצע הדרך; כי דוקא כשרואה אותו עושה מלאכתו צריך למחות בידו כשלא קצץ, אבל יודע אין צריך למחות, כדלקמן פ"ל ס"ג.

יז) רמ"א שם.

ז ומה שאנו מחמירים גבי שילוח אגרת כסברא הראשונה, להצריך קציץ אף כשמשלחו בד' וה', ולא בנותן בגדיו לכובס ועורות לעבדן, הטעם הוא לפי שכששולחו בדרך עם אגרת שיוליכנה למחוז חפצו נראה כאלו אומר לו לילך בכל יום אפילו בשבת עד שיגיע למחוז חפצו, ולפיכך צריך שיהיה יכול להגיע לשם קודם השבת אע"פ שמשלחו הרבה ימים קודם השבת[יח] (שוע"ר רנב, ו).

ח ועוד טעם לחלק ביניהם, שיש אומרים[יט] שלא הצריכו קציץ בקבלנות אלא במשלוח אגרת שהיא כתב יד ישראל שניכר לכל שהיא של ישראל, אבל בנותן בגדיו לכובס ועורות לעבדן התירו קבלנות אף בלא קציץ. ואף דלא קי"ל כוותייהו, מכל מקום יש לסמוך עליהם ברביעי וחמישי עכ"פ (מהדו"ב רמג ד"ה והשתא).

ט אם אמר להנכרי שיתן לו שכרו אע"פ שלא פירש כמה יתן לו הרי זה כאלו קציץ וקצב לו, שדעת הנכרי סמוכה שבודאי יתן לו שכרו כפי מה שיתפשר עמו אחר כך ובשביל טובת עצמו הוא טורח, אבל אם לא אמר לו בפירוש שיתן לו שכרו אלא שהנכרי מעצמו יודע שישלם לו אין זה כלום, שאין דעת הנכרי סמוכה בודאי על השכר ההוא[כ], שיש ספק בלבו שמא לא יתן לו[כא] ובשביל הישראל הוא טורח (שוע"ר רמז, ח). ודבר שקצבתו ידוע כגון כלים לכובס בזמנינו זה מותר ליתן לו אפילו סמוך לחשכה בסתם בלא קציצה דאטו בכל פעם ופעם יקצוץ עמו[כב] (שוע"ר רנב, ו).

יח) מ"א סי' רנב ס"ק ח.

יט) ס' התרומה סי' רכב וסי' רכב. ראה ביאור שיטה זו לקמן סי"ג-ד, ולקמן פי"ז סי"א.

כ) שו"ת הרשב"א ח"ג סי' שסח (לאו קציץ ממש קאמר. ומיהו מסתברא שקציץ או שהתנה עמו שיתן לו שכרו, דהשתא בדידיה קא עסיק, אבל בסתם לא, אע"פ שיש בדעת הגוי שיתן לו המשלח או מי שנשתלח לו שכר ויתפשר, לפי שכל שלא קציץ ולא התנה לו שכר אין דעת הגוי סמוכה בכך ובדישראל קא עסיק). שו"ע שם ס"ד.

כא) מנחת כהן משמרת השבת שער א פ"ה סד"ה אחר שביארתי.

כב) מ"א סי' רנב ס"ק ו.

י במה דברים אמורים כשהוא מצפה וממתין לתשלום שכר ואין דעתו סמוכה עליו בודאי, אבל אם אינו מצפה כלל לתשלום שכר אלא עושה בחנם, מן הסתם עושה כן לשלם גמול לישראל על הטובה שקבל ממנו כבר, והרי זה כעושה בשביל שכר[כג]. ויש חולקין על זה, אם לא שהנכרי מאליו מתחיל לומר להישראל שילך לו בחנם[כד] שאז בודאי דעתו בשביל טובת הנאה שקיבל ממנו כבר[כה]. וטוב להחמיר כדבריהם[כו] (שוע"ר רמז, ט).

יא מה שנתבאר לעיל, שהשולח אגרת ולא קצץ צריך שיגיע לשם קודם השבת, היינו לבית הראשון הסמוך לחומה[כז] שבעיר שנשתלח לשם[כח], שאז אף אם איחר דרכו והולך גם בשבת אין בכך כלום, שהליכה זו אינה מחמת הישראל אלא מחמת עצמו. ואף שאפשר שיצטרך לילך בשבת מבית הראשון הסמוך לחומה שבאותה העיר עד בית של מי שצריך ליתן האגרת לידו, מכל מקום כיון שאין כאן איסור אלא מדברי סופרים תולין להקל לומר שאותו אדם שצריך ליתן האגרת לידו הוא דר בבית הסמוך לחומה[כט] (שוע"ר רמז, ב).

יב במה דברים אמורים כשמשלח האגרת לאדם קבוע שיש באותה עיר שהוא מקבץ כל האגרות השלוחות לשם ונוטלן ושולחן על ידי שלוחו

כג) מהר"י אבוהב סי' רמז (כשהגוי אומר לישראל שהוא רוצה להוליך לו הכתב בערב שבת בחנם למקום שהוא רוצה נראה בזה להתיר, שהרי זה הגוי מאליו הוא עושה זה, ואין זה אלא להחזיק טובה לישראל מצד מה שקבל ממנו וה"ל כאלו קצץ). שו"ע שם ס"ד.

כד) דרכי משה סי' רנב ס"ק ב, בדעת כמה פוסקים. רמ"א סי' רמז ס"ד. ט"ז שם ס"ק ז (שמפרש כן גם בדעת מהר"י אבוהב וב"י).

כה) ולא סגי בטובת הנאה שיקבל ממנו אחר כך, שבזה לא חשיב קצץ.

במה דברים אמורים כשאמר להישראל שיעשה לו בחנם, שבזה מתיר כאן כשנותן לו סמוך לשבת. אבל אם הנכרי עושה מעצמו, ואינו אומר כלום לישראל, סגי במה שיודע שלא יפסיד ובודאי יקבל טובת הנאה מהישראל כנגד זה, ומותר אפילו כשעושה מעצמו בפני הישראל בשבת, כדלקמן פל"ב ס"ב.

כו) רמ"א שם.

כז) ברייתא יט, א כב"ה (כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה). טור ושו"ע סי' רמז ס"א.

כח) טור שם. שו"ת מהרלב"ח סי' קה. כ"מ פ"ו ה"כ. מ"א שם ס"ק ג.

כט) מהרלב"ח שם. כ"מ שם. הגהת לבוש שם סוף ס"א. אליה רבה שם ס"ק ה.

כל אגרת למי שנכתבה אליו, וזהו הנקרא בי דואר[ל], שכל כתב אליו יובל[לא], וכשהוא קבוע בעיר אזי מותר לשלוח אליו אגרת אפילו בערב שבת על ידי נכרי שלא קצץ לו שכר, כל שיש שהות להגיע אליו מבעוד יום. אבל אם אין בי דואר קבוע באותה העיר ששולח לשם, וצריך הנכרי בעצמו להגיע האגרת ליד מי שנכתבה אליו[לב], אסור לשלחו[לג] אפילו ביום ראשון[לד], אע"פ שיש שהות להגיע לאותה העיר הרבה קודם השבת, מכל מקום יש לחוש שמא לא ימצא אותו אדם בביתו ויצטרך לילך אחריו, ושמא יצטרך לילך אחריו גם בשבת. ומכל מקום אם הוא דרך קרוב כגון מהלך יום אחד ומשלחו ביום ב' או ג' יש להתיר, שאף אם לא ימצא האיש בביתו יש לו שהות הרבה ללכת קודם השבת[לה] (שוע"ר רמז, ג).

יג אין חילוק בין שקבוע בי דואר באותה העיר לשאינו קבוע אלא באגרת שהיא כתב יד ישראל[לו], שניכר לכל שהיא של ישראל, וכשהנכרי מוליכה בשבת אחר האיש שנשלחה אליו יש קצת מראית העין שיאמרו שבשבת נתנה לו הישראל להוליכה, ואעפ"כ כשמשלחו מופלג לפני השבת לא החמירו כל כך לחוש למראית העין כזה לפי סברא האחרונה שנתבאר, וכשקצץ לא החמירו לדברי הכל. אבל אם היא כתב יד נכרי, והוא הדין שאר חפצים שאינם ניכרים לכל שהם של ישראל, מותר לשלחם אפילו בערב שבת לדברי הכל, כל שיש שהות ביום שיוכל להגיע מבעוד יום לבית הסמוך לחומה שבאותה העיר ששולחם לשם, שאף אם לא ימצא האיש בביתו ויצטרך לילך אחריו בשבת אין בכך כלום, כיון שבשעה שהישראל משלחו אין הדבר ידוע לו שלא ימצא בביתו, והרי משלחו בשליחות שאפשר לגומרה מבעוד יום, וכשהולך אחר כך גם בשבת אינו נראה כשלוחו של ישראל כיון שבשעה ששלחו לא היה ידוע שיצטרך לילך בשבת (שוע"ר רמז, ו).

ל) גמרא שם (דקביע בי דואר במתא). טור ושו"ע שם.

לא) רי"ף שם (ז, א). רא"ש שם פ"א סי' לז. מ"א שם ס"ק ב.

לב) רש"י שם ד"ה שכיחא (ואם לא ימצאנו יהא צריך לילך אחריו בשבת).

לג) גמרא שם. טור ושו"ע שם.

לד) רי"ף שם (אין משלחין כלל). רמב"ם שם (לעולם). שו"ע שם (אפילו מיום ראשון).

לה) מ"א שם ס"ק ד.

לו) ס' התרומה סי' רכב. מרדכי שם סי' רנו. לפירוש מ"א סק"ב.

יד ויש אומרים[לז] שלפי סברא זו אין צריך קציצה אלא במשלוח אגרת שהיא כתב יד ישראל שניכר לכל שהיא של ישראל, אבל בנותן בגדיו לכובס ועורות לעבדן התירו קבלנות אף בלא קצץ (מהדו"ב רמג ד"ה ומכל מקום). ויש לסמוך על סברא זו ברביעי וחמישי על כל פנים, להתיר לגמרי בשאר מלאכות[לח] (מהדו"ב שם ד"ה והשתא).

טו כל מקום שאסור לשלוח מפני שלא קצץ, אף אם הנכרי הולך מעצמו לאותה העיר שיש לו דרך לשם יש להחמיר שלא לשלוח בידו כשלא קצץ[לט], שאף שאינו טורח כלום בהליכה בשביל ישראל, מכל מקום מה שהוא מוציא האגרת מרשות לרשות ומעבירה ד' אמות ברשות הרבים או אפילו בכרמלית הוא עושה מלאכות אלו בשביל ישראל כשלא קצץ[מ] (שוע"ר רמז, יב).

טז ואף שיש מקילין בזה[מא], אין שומעין לאחרונים נגד גדולי הראשונים, כשלא הביאו דבריהם וחלקו עליהם (קו"א רמז, ב[מב]).

יז ומכל מקום אם יש שהות להגיע לשם קודם השבת מותר לשלוח בידו אע"פ שאין בי דואר קבוע שם, לפי שאף אם לא ימצא האיש בביתו לא ילך אחריו כלל כיון שאין לו דרך לשם, והוא אינו נושא אגרת זו בלא קציצה אלא מחמת שיש לו דרך לשם[מג] (שוע"ר רמז, יב).

לז) ס' התרומה ומרדכי שם, לפירוש האגודה פ"ק סי' כה (אבל שאר מלאכות כגון כלים לכובס ועור לעבדן לא בעי קציצה).

לח) כדלעיל ס"ח.

לט) שו"ת מהר"ם מרוטנבורג (פראג) סי' רב (מוליכין איגרות, לפעמים דרך הוא שמוליכו הגוי בחנם, היכא דאית ליה אורחא להתם, [ומ"מ] לא שרו בשליחות איגרת בגמרא אלא כשקצץ).

מ) מ"א שם ס"ק ח.

מא) מהר"י אבוהב סי' רמז ד"ה והרמב"ם (ונראה שאם הגוי הולך מעצמו למקום אחד וישראל נותן לו כתב שיוליך לשם, שאין בכאן איסור). ב"י שם ד"ה וכתב עוד הגאון. שו"ע שם ס"ה.

מב) וכן מסיק במהדו"ב רמג סד"ה ומכל מקום.

מג) מ"א שם ס"ק ח.

פרק טז

אריסות וחכירה ומכירה

א מותר להשכיר[א] שדה לנכרי[ב] שיעבוד עבודתה כל אימת שירצה ולא יהיה מוכרח בעבודתו, ויטול כל הפירות לעצמו, רק שיתן להישראל דבר קצוב בכל שנה[ג], בין שיתן לו מעות בין שיתן לו מפירות שדה זו[ד], והנכרי עובד אפילו בשבת (שוע"ר רמג, ז).

ב וכן הרחיים דינם כשדה[ה], שמותר להשכירם לנכרי לשנה או לחדש שיעבוד ויתעסק בהם כל אימת שירצה ויטול כל השכר לעצמו, רק שיתן להישראל דבר קצוב, והנכרי עובד אפילו בשבת (שוע"ר רמג, ט).

ג וכן אם רוצה הישראל להשכיר המרחץ לנכרי שיעבוד בו הנכרי בכל אימת שירצה ולא יהיה מוכרח בעבודתו[ו], ויטול כל השכר לעצמו, רק שיתן להישראל דבר קצוב בכל שנה או בכל חדש בין שיסיקנו או לא יסיקנו, מן הדין היה מותר[ז], שאף שהנכרי יעבוד בו בשבת הרי אינו מתכוין בעבודתו לטובת הישראל אלא לטובת עצמו, שהרי אף אם לא יסיקנו בשבת לא ינכה להישראל כלום משכרו. ואף אם היה הישראל מנכה לו אם לא היה מסיקו אעפ"כ היה מסיקו כדי להשתכר נמצא שעושה רק לטובת עצמו (שוע"ר רמג, ו).

ד וכן ישראל הקונה המכס[ח], מותר לו להשכיר לנכרי את המכס שיטול לעצמו מה שיגבה בשבת הן רב הן מעט והוא יתן לישראל דבר קצוב שנמצא שהוא טורח לעצמו ואינו כשלוחו של ישראל[ט] (שוע"ר רמד, יד).

א) משא"כ קבלנות אסורה בשדה, כדלקמן פל"ה ס"א ופל"ז ס"ד־ה.
ולענין השכרת כלי שעושים בו מלאכה, ראה לקמן פל"ג ס"א.

ב) ע"ז כא, ב לרשב"ג (שדהו לעובד כוכבי ... שרי). טור ושו"ע סי' רמג ס"א.

ג) רש"י שם ד"ה אבל שדהו לעובד כוכבים שרי (להשכיר).

ד) תוספתא דמאי פ"ו ה"ב (השוכר במעות והחוכר בפירות).

ה) רמב"ן ע"ז סוף פ"א. הובא ברא"ש שם סי' כה. טור ושו"ע סי' רמג סוף ס"א.

ו) ואם הוא מוכרח בעבודתו, יתבאר לקמן פכ"ח ס"ט־יג (לענין מלח).

ז) מ"א סי' רמג ס"ק א. אבל למעשה אסור משום מראית העין (כדלקמן פל"ז ס"א).

ח) נתבארו דיניו לעיל פ"א ס"י, וש"נ.

ט) הגהות אשרי סופ"ק דע"ז סי' כד, בשם אור זרוע (ח"ב, פסקי ע"ז סי' קמב),

ה וכן ישראל ששכר המטבע מהמלך, יכול להשכירו לנכרי ליום השבת[ט] (שוע"ר רמד, טז).

ו וכן באריסות[יא] דהיינו אדם המקבל השדות לחורשן ולזורען ולעבוד כל עבודתן ונוטל בשכר עבודתו מחצה או שליש או רביע[יב] הפירות והשאר לבעל השדה, אין שום איסור כלל. אע"פ שיש להישראל הנאה במלאכה שהארים עושה בשדהו בשבת שהרי רוב הפירות של השדה הם של הישראל, מכל מקום כיון שהנכרי אינו מתכוין במלאכתו בשביל טובת הישראל אלא בשביל טובת עצמו, שיטול חלק המגיע לו מפירות השדה, אע"פ שמאליו נהנה הישראל אין בכך כלום[יג] (שוע"ר רמג, ז).

ז וכן ישראל שיש לו תנור שכולו שלו ונותנו לנכרי שיסיקנו ויאפה לכל מי שירצה לאפות ויחלוק עמו השכר בשוה מדי יום ביום, יכול לחלוק עמו אף שכר השבתות בהבלעה[יד], לפי שהנכרי מתכוין בעבודתו בשבת לטובת עצמו ואינו כשלוחו של הישראל[טו], כיון שאין המלאכה מוטלת כלל על הישראל[טז] רק על הנכרי לבדו, וגם אין הישראל מצוה לו שיעשה בשבת[יז], אלא מעצמו הוא עושה להנאת עצמו והישראל נהנה מאליו (שוע"ר רמה, ט). וכן הדין במרחץ ורחיים וחנות (שוע"ר רמה, י).

ח אף במקום שמותר[יח] להשכיר לנכרי מרחץ ורחיים ותנור ליותר מלששת ימי החול, לא התירו לו ליטול השכר המגיע לו בעד יום השבת[יט] אלא

בשם ר"ח, בשם גאון (לענין מטבע דלקמן ס"ה). רמ"א סי' רמד ס"ו (אף לענין מכס).

י) הגהות אשרי שם. רמ"א שם.
והטעם שאין חוששין בזה לשכר שבת, יתבאר לקמן סי"א.

יא) ע"ז כא, ב (אריס אריסותיה קעביד). רמ"א סי' רמג ס"א.

יב) רש"י ע"ז שם ד"ה אבל שדה. רמ"א שם.

יג) ר"ן ע"ז שם (ו, ב) ד"ה ומהא. רמ"א שם.

יד) כדלקמן ס"ח־ט.

טו) מ"א סי' רמה ס"ק ו.

טז) ואם מוטלת גם על הישראל, יתבאר לקמן פל"ד.

יז) שזה אסור גם באריסות ושותפות, כדלעיל פי"ד ס"א.

יח) לקמן פל"ז יתבאר, באיזה מקום מותר ובאיזה מקום אסור.

יט) דיני שכר שבת נתבארו בשוע"ר שו, ח. וכאן הובא רק מה שנוגע להשכרה לנכרי. וראה גם לקמן פל"ד ס"ד.

כשהשכיר לו את יום השבת בהבלעה עם שאר הימים[כ], כגון שהשכיר לו לשנה או לחדש שאמר לו בעד כל שבוע תתן לי כך וכך או אפילו בעד כל ג' ימים או כל ב' ימים תתן לי כך וכך, שנמצא שלא השכיר לו ליום השבת בפני עצמו אלא בהבלעה עם ימים אחרים, ואחר כך כשהנכרי משלם לו השכר משלם בעד כל שבוע כך וכך או בעד כל ג' ימים או בעד כל ב' ימים כך וכך, נמצא שאין משלם לו שכר של יום השבת בפני עצמו אלא בהבלעה עם יום אחר (שוע"ר רמג, יא).

טז אבל אם השכיר לו לימים נפרדים שאמר לו אני משכיר לך לשנה או לחדש ובעד כל יום ויום תתן לי כך וכך[כא], נמצא שיום השבת מושכר להנכרי בפני עצמו, שהרי כל יום ויום הוא שכירות בפני עצמו (ויוכל לחזור בו באמצע שנה או חדש[כב]), לפיכך אע"פ שאחר כך משלם לו הנכרי בעד כל הימים בבת אחת אסור לו ליטול שכר המגיע לימי השבתות[כג], שהרי הנכרי מחשב עמו סכום ימים נפרדים ומשלם לו בעד כל יום ויום, נמצא שמשלם בעד יום השבת בפני עצמו שלא בהבלעה, ואסור ליטול שכר שבת שלא בהבלעה שאין משתכרים בשבת משום גזירת מקח וממכר (שוע"ר רמג, יב).

יז במה דברים אמורים במרחץ ורחיים ותנור שגופם קנוי לישראל, אבל ישראל הקונה מכם[כד], כשמשכיר המכם לנכרי יכול להשכיר לו ליום השבת בלבד שלא בהבלעה עם שאר הימים[כה]. ואינו דומה למרחץ שאסור להשכירו לשבת בלבד כדי שלא יטול שכר בשבת שלא בהבלעה, לפי שהמרחץ גופו קנוי לו אף ביום השבת, וכשהנכרי נותן לו שכר בעד מרחץ שלו שהיה מושכר לו ליום השבת הרי משתכר הישראל במרחץ שלו בשבת, והרי זה נקרא שכר שבת ואסור ליטלו שלא בהבלעה, משא"כ

כ) רא"ש ע"ז פ"א סי' כה (הלכך מותר בהבלעה). רבנו ירוחם נתיב יב חי"ב (פב, ב). טור סי' רמג, לגירסת הב"י שם ד"ה ומ"ש בספרי רבנו וד"ה ומ"ש אבל.

כא) רא"ש ורבנו ירוחם שם. מ"א סי' רמג ס"א.

כב) ראה גם לקמן פי"ז ס"ו-י (לענין שכיר יום ושכיר שנה).

כג) מרדכי סי' רמו (ואפילו בדיעבד אסור למשקל שכר שבת). רמ"א שם ס"ב (וי"א שאסור, וכן עיקר).

כד) נתבארו דיניו לעיל פ"א ס"י, וש"נ.

כה) מ"א סי' רמד ס"ק יח.

במכם וכיוצא בו, שכשהשכירו לנכרי ליום השבת הרי מכרו לו לגמרי ליום זה ואין כאן שכר שבת כלל, שאין הנכרי נותן לו שכר כלל אלא קנה ממנו לגמרי ליום זה. והרי זה דומה למי שיודע שיביאו לו סחורה בשבת ומוכרה לנכרי מערב שבת שיקבלנה למחר לעצמו, שאין בזה משום שכר שבת[כג] (שוע"ר רמד, טו).

יא וכן ישראל ששכר המטבע מהמלך[כד], יכול להשכירו לנכרי ליום השבת שאין בזה משום שכר שבת, שאין הנכרי נותן לו שכר כלל בעד דבר שהוא שלו בשבת, שהרי הכל הוא של המלך, אלא שהרשות בלבד שיש לישראל מהמלך הוא שהשכיר לו, והרי מכרו לו לגמרי ליום זה[כה] (שוע"ר רמד, טז).

יב וכן יעשה כל איש ישראל שמחזיק מחיה, או מוכרי הערינ"ג ומלח וטאבי"ק, יבקש לו נכרי ויאמר לו בזה הלשון, אם הייתי רוצה לשכור אותך שתמכור משקה שלי בשבת[כו] הייתי נותן לך על דרך משל מן טאפ[ל] שכר אחד טפל[לא], ומן טאפ דבש אחד קטנה, ומן טאפ יי"ש ג' קטנים על

כו) מ"א שם.

כז) שנתבאר לעיל פי"א ס"ט, שיכול לשכור לו נכרי בקבלנות לעשות עבורו המטבע.

כח) מ"א שם. וראה שו"ת צ"צ או"ח סי' מט אות ו.

ובסי' פט שם כתב, שכ"ה גם בישראל שקיבל עליו לשרוף יי"ש לאדון, ליתן חלק מהיי"ש, שיכול למכרו לנכרי ליום השבת, שהוא כמוכר הרשות שיש לו.

כט) ראה לעיל פי"ג (שאם אין המכירה קבוע ליום השבת מותר ליתן לו סחורה למכור בשבילו), ופי"ד (שאם יום השוק הוא בשבת אסור ליתן לו סחורה למכור בשבילו). על כן מורה כאן למכור לנכרי קודם השבת את הסחורה שימכור בשבת.

ואף שנתבאר לעיל פי"א ס"ח, שהתירו לישראל הקונה מכס שישכור לו נכרי בקבלנות או באריסות לקבל עבורו המכס, היינו מטעם הפסד מרובה וצורך מצוה, שאם לא יטול המכס מהנכרי בשבת לא יוכל לגבותו אחר השבת וישתקע הממון ביד הנכרי והרי הוא מציל הממון מידם (כדלעיל פ"ח ס"א ופי"א ס"ח), ומטעם שאדם בהול על ממונו ואם לא נתיר לו אמירה לנכרי יבא להתעסק בעצמו (כדלעיל פי"ב ס"ט), אבל אם הוא בענין שלא יפסיד כלום מכיסו אלא שמפסיד הריוח שהיה יכול להרויח הרבה בעשיית המלאכה גם בשבתות אין מתירין לו בשביל כך (כדלעיל פי"א ס"ה ולקמן פמ"א ס"ד), ולכן לא התיר כאן אלא במכירה. וראה סי' שו"ת הרב סי' יט, בשוה"ג.

ל) סיר. והיא מדת הלח ברוסיה.

לא) סיר קטנה.

דרך משל, עכשיו אין אני שוכר אותך רק אני מוכר לך שיהיה המשקה שלך[לב], ואתה תתן לי בעד כל טאפ המעות שתקבל בעדו פחות א' טפל מן טאפ שכר ופחות אחד קטנה מן דבש ופחות ג' קטנים מן טאפ יי"ש על דרך משל, וישראל יקנה לו בלב שלם המשקה שלו בעד סך מעות שיפסוק אתו עמו בעד כל טאפ[לג] (שו"ת סי' ב).

לב) ראה לקמן פל"ד ס"ב וס"ח, באיזה אופן יכול למכור לנכרי שותפו, את כל העסק ליום השבת בלבד. וכאן מייעץ למכור לגמרי לנכרי, את הסחורה שימכור הנכרי בשבת, שבזה אין חשש שכר שבת, ולא חשש מחזי כשלוחו בשבת.

ולענין מכירת בית הרחיים לנכרי ליום השבת, שיוכל הנכרי לעשות בה מלאכה בשבת, ראה שו"ת צמח צדק או"ח סי' לא וסי' צא, שלא מצא היתר מיושב, כי אין שייך קנין בדבר שאינו קצוב.

וראה תשובת הג"ר אייזיק מהאמליא (קובץ יגדיל תורה נ.י. ח ע' יב), ותשובת הג"ר אלעזר ארלזרוב (קובץ יגדיל תורה ירות"ו יא ע' 23), שהדרך הכי טובה למכור, ולחזור ולקנות בשותפות עם הנכרי ולהתנות (כדלקמן פל"ד), ובאיזה אופן לכתוב השטר.

ומכל מקום כתב הצ"צ שם, שיש נוהגים להקל במחזיקי הדואר שמוליכים הדואר גם בשבת, ע"י מכירת הסוסים והשחת לנכרי. וראה מה שליקט בזה בס' אמירה לנכרי פס"ג הערה יט.

וראה ס' תקוני מקוואות ע' קסח בשוה"ג, באיזה אופן מועיל תנאי כזה, שמכירת החמץ שבחנות לנכרי (לפני שבת שחל בערב פסח) תחול רק על החמץ שלא ימכור בערב שבת אחר חצות. ואפשר שכאן מוכר לו בערב שבת את כל המשקה שבחנות, ואחר השבת מוכר לו הנכרי בחזרה את המשקה שלא מכר בשבת.

לג) ואם הישראל חושש שהנכרי יגנוב כשהולך להביא המשקה, יתבאר לקמן פ"מ ס"ג.

פרק יז

שכיר שנה

א מי שיש לו מרחץ שרוחצים בה הכל ונותנים לו שכר, או שיש לו תנור שאופין בו הכל ונותנים לו שכר, או שיש לו רחיים שטוחנין בהן הכל ונותנין לו שכר, ורוצה לשכור לו נכרי לכל השנה שיתעסק בכל המלאכות הצריכות במרחץ ורחיים ותנור, ויקבל השכר מן הרוחצים והטוחנים והאופים ויביאהו להישראל, הנכרי טורח לעצמו בשביל השכר שקצץ לו, שעוסק להשלים קבלנותו, שקיבל עליו בתחלת שכירותו בסתם להתעסק כל השנה או החדש כדי שישלם לו כל שכרו משלם[א] (שוע"ר רמג, ג).

ב ואפילו אם אינו משלם לו בעד כל היסק אלא בעד כל יום, רק שקיבל עליו כל מלאכות הצריכות, אינו דומה לשכיר יום שלא קיבל עליו לגמור המלאכה אלא לעמול כל היום בלבד[ב], אבל זה שקיבל לגמור המלאכות הרי זה נקרא קבלן, ואף שמשלם לו בעד כל יום לא נפיק מתורת קבלן בהכי (קו"א רמג, א ד"ה ולפי).

ג וכן מי ששכר לו נכרי לשנה או לשתים שיכתוב לו או שיארוג לו בכל עת שיצטרך בתוך זמן משך שכירותו[ג], כמו שהוא דרך השרים שיש להם סופר מיוחד שכותב לו כל עת שצריך, וכשאין צריך הוא יושב בטל[ד] (שוע"ר רמד, ט).

א) אלא שיש אוסרים בזה מטעם ריוח לישראל מהמלאכה בשבת, כדלקמן פכ"ח ס"ו. ויש אוסרים בזה מטעם מראית העין, כדלקמן פל"ז ס"א. אבל גם האוסרים מודים שבכל האופנים האלו המבוארים כאן, נחשב השכיר שנה כקבלן, מהטעם דלקמן.

ב) כדלעיל פי"ג ס"ד.

ג) רמב"ם פ"ו הי"ב (השוכר את הגוי לימים הרבה מותר, אע"פ שהוא עושה בשבת, כיצד כגון ששכר הגוי לשנה או לשתים שיכתוב לו או שיארוג לו, הרי זה כותב ואורג בשבת ומותר, כאלו קצץ עמו שיכתוב לו ספר או שיארוג לו בגד שהוא עושה בכל עת שירצה). טור ושו"ע סי' רמד ס"ה.

ד) מ"א שם ס"ק יד (נראה לי כוונת הרמב"ם, כדרך השרים שיש להם סופר מיוחד או חייט מיוחד, שבכל עת שצריך השר לכתוב מחוייב לו לכתוב, ובעת שאין צריך יושב בטל). ובזה מותר לדברי הכל, שהרי אין כאן ריוח לישראל במה שעושה בשבת, וכדלקמן פכ"ח ס"א.

ד וכן אם שכרו לכל המלאכות שיצטרך בתוך משך זמן שכירתו, והוא עושה מאליו להשלים קבלנותו, שקיבל עליו בתחילת שכירותו לעשות כל המלאכות שיצטרכו לישראל בכל משך זמן שכירותו כדי שישלם לו כל שכרו[ה] (שוע"ר רמד, יא).

ה ויש אומרים[ו] שלא נקרא קבלן אלא בשכיר שנה למלאכה מיוחדת. וטעם ההפרש ביניהם, משום דלמלאכה מיוחדת יש לומר דדמי קצת לקבלן, מאחר שקבל עליו מלאכה זו לעשותה כל השנה או חדש או שבוע ויום השבת מובלע ביניהם[ז] (מהדו"ב רמג ד"ה והשתא וד"ה אלא דבהא).

ו והטעם דשכיר שנה וחדש דמי לקבלן, משום דבעל הבית אינו יכול לחזור בו שלא באונס, כבשכיר יום יום[ח], ונמצא שמלאכת כל השנה והחדש היא קנויה לו ושלו היא, כמו בקבלן, לענין שכרו שלא יפסיד אם יהיה בעל הבית מוכרח לבטל. והיינו דוקא בשכיר למלאכה מיוחדת לעסוק

ה) בב"י סי' רמד ד"ה ולענין שוכר כתב, שבזה מודה הרמב"ם שאסור, וכן פסק הרמ"א שם ס"ה. וביאר המ"א שם ס"ק טז, שטעם האיסור בזה הוא "דקרוב הדבר לודאי שיצטרך למחר מלאכה אחרת, וא"כ מרויח הישראל במלאכת העכו"ם בשבת" (ויתבאר פכ"ח ס"ה). רואים מכך שגם זה נחשב קבלנות (אלא שאסור לדעת המ"א מטעם ריוח לישראל).

ו) שאחר כך ממשיך ברמב"ם שם הי"ד: "ששכרו שנה או שתים לבנות לו חצר או ליטע לו כרם", ובזה לא שייך לפרש כמ"ש מ"א הנ"ל, שטעם ההיתר הוא משום שאין ריוח מזה לישראל, "דלא שייך למימר הכי בכל עת שיצטרך לו ליטע כרם יטע לו, דכמה כרמים יכול ליטע בשנה וכמה חצרות יוכל לבנות. וגם הוה ליה למימר כרמים וחצרות, או ליטע בכרם. וגם לשון רמ"א בהג"ה [שם] או ספר כו', וכן הוא בב"י [שם], לא משמע הכי כלל" (מהדו"ב רמג ד"ה והשתא).

ומזה הוכיח במהדו"ב שם, ובמהדו"ב לסי' רנב ד"ה אבל הרמב"ם, שאפשר דעת הרמב"ם וסיעתו, לחלק בין שכיר שנה למלאכה מיוחדת, שנחשב קבלן, לבין שכיר שנה לכל המלאכות, שאינו נחשב קבלן (ולריוח הישראל אין הרמב"ם חושש, וכדלקמן שם). וראה דובר שלום ע' צ.

ז) משא"כ שכיר שנה לכל המלאכות.

ח) כמבואר ברש"י מו"ק יא, ב ד"ה שכיר יום (שטעם החילוק בין שכיר יום לשכיר שנה הוא, כיון ששכיר יום בידו לחזור אפילו בחצי היום). ולפי זה יש מקום לומר שזהו גם החילוק בין שכיר שנה למאלכה מיוחדת, שהמלאכה קנויה לו ואינו יכול לחזור בו, לבין שכיר שנה לכל המלאכות, שאין המלאכה קנויה לו ויכול לחזור בו. ומבאר זאת (לקמן ס"ו־ח) בשלושה אופנים, כדלקמן.

וראה גם לעיל פט"ז ס"ט (לענין שכר שבת שלא בהבלעה).

בה תמיד כל הימים כל זמן שכירותו, דיש לומר בה שנעשה כאילו מסרה לו בקבלנות, דכמו שלהקבלן נקנית המלאכה במשיכת החפץ שהמלאכה נעשית בו כך להשכיר נקנית בדבור עד מלאת הימים, מאחר דשוין לענין שאין בעל הבית יכול לחזור בו מרצונו. אבל בשכיר לכל המלאכות שיצטרך, לא שייך כלל שהמלאכות קנויות לו לשכרו, מאחר שאין שכרו משתלם אלא לפי משך הזמן ולא לפי המלאכות כלל, אם כן אין המלאכות קנויות לו לשכרו[ט], ושפיר מנעהו לנכרי בשבת (מהדו"ב רמג ד"ה וממוצא).

ז וגם יש לומר משום, דאפילו קנין גמור אינו חל אלא על דבר מיוחד ומסוים[י]. ושכיר שנה דשניהם אינן יכולים לחזור היינו טעמא משום דהשכיר גופו משתעבד למלאכות, וגוף בעל הבית ליתן המעות. ואף דעל מלאכה מיוחדת נמי אין קנין חל אלא אם כן מסר לו חפץ לתקנו, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם[יא] ושאינו ברשותו[יב], וגם אין קנין חל אלא על דבר שיש בו ממש[יג], מכל מקום כיון ששכרו לדבר מיוחד ומסויים יש לומר דלענין מחזי כשלוחו עשאוהו כאילו אותו דבר קנוי לו, והלכך במלאכה מיוחדת נמי יש לומר כדידיה דמי, מאחר שאין בעל הבית יכול לחזור בו עד מלאת הימים להשביתו ממלאכתו בעל כרחו כדי לפחות משכרו, וגם אם ירצה להחליף לו מלאכה זו באחרת אינו יכול בעל כרחו של השכיר, הילכך כדידיה דמי מלאכה זו (מהדו"ב רמג ד"ה וגם י"ל).

ט) ובעל הבית יכול לחזור בו, כמו בשכיר יום.

י) המשך דברי רבנו: יש לומר דאפילו שכיר שנה למלאכה מיוחדת אין המלאכה קנויה לו לשכרו, כיון שאינו בא לעולם, ואינו ברשותו, ואין בו ממש, ואין הקנין חל (בשכיר שנה) אלא באומן קבלן שנמסר לו חפץ מסוים לתקנו.

וא"כ אין בזה טעם מספיק לחלק בין שכיר שנה למלאכה מיוחדת לבין שכיר שנה לכל המלאכות, לענין לחזור בו, כי מה ששכיר שנה שניהם אינן יכולים לחזור היינו טעמא כו'.

וא"כ עדיין צריך ביאור, מה טעם אמרינן שבמלאכה מיוחדת המלאכה היא שלו.

וי"ל דמכל מקום כיון ששכיר שנה למלאכה מיוחדת הוא דבר מיוחד ומסוים יש לומר כו'.

יא) ב"מ לג, ב. טור ושו"ע חו"מ סי' רט ס"ד.

יב) ב"ק ע, א. שו"ע חו"מ ס"ה.

יג) טור ושו"ע חו"מ סי' ריב ס"א.

ח וגם אם תמצא לומר דהיינו טעמא דקבולת דכדידיה דמי, שאף שיכול לחזור בו מכל מקום כל כמה דלא הדר ביה כדידיה דמי, מאחר שקבל עליו לגמרה[יד]. מכל מקום בשכיר למלאכה מיוחדת נמי יש לומר דכדידיה דמי מלאכה זו בכל משך זמן זה, מאחר שקיבל עליו לעשותה כל משך זמן זה, אבל בשכיר לכל המלאכות מאחר שיכול ליתן לו איזו מלאכה שירצה בכל עת ובכל שעה, ליכא למימר בכל מלאכה ומלאכה שיעשה השכיר מעצמו דכדידיה דמי מלאכה זו, מאחר שביד הבעל הבית להחליפה לו באחרת. ומטעם זה מותר גם מי ששכרו לשנה במיוחד להולכת אגרות[טו], דמסתמא אינו מוליך כל השנה כולה אלא בכל עת שיצטרך לו, אף דשכרו משתלם רק לפי משך הזמן בלבד, ואפילו הכי דינו כקבלן דכדידיה דמי. ולא דמי לשכיר לכל המלאכות, הואיל שכאן (בשכיר למלאכה מיוחדת) אין בעל הבית יכול להחליפה באחרת (מהדו"ב רמג ד"ה וגם את"ל).

ט ושאני שכיר יום[טז], דכיון שכל יום מתחשב לבדו הרי הנכרי שכירו של ישראל בשבת ונעשה כשלוחו ממש. דהא לענין דין שליחות אין חילוק בין בחנם בין בשכר מדאורייתא בישראל, והוא הדין מדרבנן בנכרי[יז]. משא"כ כששכרו לשנה לא נעשה שלוחו לשבת, מאחר שהשכירות יכולה להתקיים בימות החול אם כן אינו עושה בשבת בשביל שכירות הישראל ושליחותו. ואף דישראל כהאי גוונא מיקרי שלוחו, היינו משום דיום השבת יוכל להכלל גם כן בכלל שכירותו, אבל בנכרי לא אסרו אלא היכא דמיחזי כשלוחו, דמיחזי דייקא, ולא מה שיוכל להיות נכלל בכללא. ואף דגם בשכיר יום כששכרו לימים סתם הרי לא פירש לו יום השבת, אלא שכשעובד בו נכלל גם כן בכלל שכירות זו, מכל מקום כיון שמחשב עמו חשבון הימים, או אפילו משלם לו סתם לפי חשבון בלי הזכרת החשבון בפירוש, לא מקרי הבלעה בכהאי גוונא, אלא כשמבליע בשעת השכירות כגון לשבוע[יח]. וכיון שיום השבת משתלם להנכרי בפני עצמו אין לך מיחזי

יד) שלפי זה אין הטעם האמור לעיל מספיק לחלק בין שכיר שנה למלאכה מיוחדת לבין שכיר שנה לכל המלאכות. מכל מקום כו׳.

טו) כדלעיל פי״ג סי״א, ולקמן פכ״ח ס״ג.

טז) שאסור אף בשוכרו לימים רבים למלאכה מיוחדת.

יז) כדלעיל פ״א ס״א־ב.

יח) כמבואר בשוע״ר שו, ח־ט.

כשלוחו גדול מזה, מאחר שנראה לעין שמשלם לו בעד יום השבת כפי סך הפיסוק שפסק עמו בעד כל יום בשעה ששכרו לימים, ולא כמי שמשלם למי שעשה מלאכה מעצמו יום אחד בלי שום שכירות ושליחות כלל, שבודאי דרך בעל הבית שלא לשלם לו כל כך כמו אילו שכרו לו (מהדו"ב רמג ד"ה ושאני).

י ואפילו שכיר יום לימים רבים, מאחר שיכול לחזור בסוף כל יום הרי השבת מקבל עליו בפני עצמו ונעשה שלוחו בשבת עצמה (מהדו"ב רמג ד"ה אלא דבהא).

יא ויש אומרים[יט] שאף ששכיר שנה אינו חשוב קבלן, מכל מקום שרי משום דקציץ, דמהני אף בלא קבלנות, כמו שלדעה זו מועלת קבלנות אף בלא קציץ[כ]. משום דקציץ וקיבולת שני ענינים הם, וקבולת דעדיפא התירו אף בלא קציץ, והתירא דקציץ מילתא אחריתי היא, ומהני נמי בלא קיבולת (מהדו"ב רמג ד"ה והשתא). וסבירא ליה דקציץ מהני גם אם לא הוה כקבלן דכדידיה דמי, כיון דקציץ עביד אדעתא דנפשיה, ולא גרע מנכרי העושה מעצמו שלשיטתם אינו צריך למחות אע"ג דאינו קבלן[כא] (מהדו"ב רמג ד"ה ום' התרומה).

יב והטעם ששכיר שנה הוה ליה קציץ לדעה זו ושרי, שכיון שנשכר מתחלת השנה לכל השנה סתם, ואילו היה נשכר מלבד השבתות היה פוחת לו משכרו ודאי, כי היה יכול להשתכר לעצמו בשבתות באיזו עבודה לנכרים שבעיר, או באיזו מלאכה שיעשה לעצמו או למכרה אחר כך, ועל כל פנים ודאי היה מנכה לו כפועל בטל, משום הכי הוה ליה קציץ לדעה זו (מהדו"ב רנב ד"ה וקרוב).

יג ולכן התיר בהדיא[כב] לומר לעבדו ושפחתו השכורים מדוע לא עשית האש למה לא הדלקת הנר כו'[כג] (מהדו"ב רמג ד"ה אבל). אע"ג דעל

יט) ס' התרומה סי' רכב וסי' רנב, שמתיר שכיר שנה לכל המלאכות. ומבאר כאן, שאין הטעם בזה כיון שהיא נחשבת קבלנות, כי אם, שנחשב קציץ בלא קבלנות. וראה דובר שלום ע' צא.

כ) הובאה שיטה זו לעיל פט"ו סי"ד.

כא) כדלקמן פל"ב ס"א. ודעת ס' התרומה - שם סי"א.

כב) ס' התרומה סי' רנב.

כג) היינו באופן שלא נאסר מטעם גופו נהנה, כדלקמן פכ"ב ס"ד ואילך.

ידי אמירה זו הוא כמוכרח קצת לעשות בשבת דוקא, מאחר דלא אמר לו לעשות בשבת בפירוש, וכיון ששכיר שנה מקרי קצץ וקצץ עדיף (מהדו"ב רמג ד"ה והכי נמי).

יד ויש אומרים[כג] שאף ששכיר שנה לכל המלאכות לא חשוב קבלן, מכל מקום אין צריך למחות בו כשעושה מעצמו מלאכה בשבת, שהעושה מעצמו לא עביד אדעתא דישראל מסתמא, מאחר שלא אמר לו כלום, אלא אדעתא דנפשיה, דהיינו נכרי דעלמא שיודע שלא יפסיד[כד], ושפחה השכורה לשנה[כה] עושה המלאכה כדי להשלים קבלנותה שקבלה עליה לעבוד כל השנה בכל המלאכות הצריכות בבית. והיינו דוקא בדליכא אמירה דישראל כלל, אבל בדאיכא אמירה דישראל אמרינן דעביד אדעתא דישראל בשכיר שנה[כו], שאינו מצפה לקבל שכר נוסף בעד מלאכה זו של שבת (מהדו"ב רמג ד"ה והכי נמי).

טו ולא סבירא ליה כדעה הג' דלעיל, ששכיר שנה הוה ליה כקצץ, שמותר אף בלא קבלנות[כח]. שהרי לפי הסברא ההיא מותר לישראל לומר לשכיר שנה אחר השבת, מדוע לא עשית כך וכך בשבת שעברה כו'[כט], אע"ג דעל ידי אמירה זו הוא כמוכרח קצת לעשות בשבת דוקא, מאחר דלא אמר לו לעשות בשבת בפירוש, וכיון ששכיר שנה מקרי קצץ

כד) דעת מהר"ם מרוטנבורג, בהגהות מיימוניות פ"ח אות ז (ומורי אומר כו' הגבינות שעושות השפחות בשבת אין לאסור כו' אם הנכרי עושה מעצמו אין איסור). וראה דובר שלום ע' צא.

כה) כדלקמן פל"ב ס"ב.

כו) שבזה לא שייך הטעם שיודעת שלא תפסיד, וא"כ איך התיר עשיית הגבינות ע"י השפחות. וראה קו"א רנב, ה (ד"ה והאמת, במוסגר) תירץ ע"ז שצריך לומר שסובר כס' התרומה ששפחות (שכיר שנה) יש להן דין קבלנות. אמנם כאן חזר בו וביאר שאין מהר"ם סובר בזה כס' התרומה, והטעם שמתיר עשיית הגבינות ע"י השפחות כי גם זה דומה למ"ש רש"י שיודעת שלא תפסיד - להשלים קבלנותה כו'.

כז) אפילו באופן שאין ריוח מזה לישראל, שעושה מלאכה זו בשבת כדי שתהיה פנויה בימות השבוע, שהרי לדעה זו שפחה השכורה לשנה לכל המלאכות אין לה דין קבלנות אלא שכיר יום. ודלא כמשמעות שמירת שבת כהלכתה (פ"ל סל"א).

כח) כפי שביאר רבנו בקו"א רנב, ה (ד"ה והאמת, במוסגר).

כט) כדלעיל סי"ג.

וקציץ עדיף. משא"כ לדעה זו שכיר שנה לא מקרי קציץ כלל, ולא עדיף כקבלנות, ולא התירו לומר אחר השבת מדוע לא עשית. אלא העיקר הוא משום דעושות מעצמן וליכא אמירה כלל (מהדו"ב שם).

טז ומכל מקום גם לדעה זו מותר לומר מדוע לא עשית כו', בנכרי דעלמא[ל] (מהדו"ב רמג ד"ה והכי נמי).

יז ולדינא נקטינן כדעה האחרונה. וכל שכן בנכרי דעלמא שבא לעשות מעצמו בשביל טובת הנאה, א"צ למחות[לא] (מהדו"ב רמג ד"ה והנה מהר"ם[לב]).

יח אבל לשלוח אגרת בחנם בערב שבת ביד עבדו השכור לו לשנה או לשתים לכל המלאכות שיצטרך בתוך משך זמן שכירותו לדברי הכל אסור[לג] (שוע"ר רמז, י).

יט ומכל מקום בד' וה' יש להתיר לשלוח אפילו שלא בעת הצורך, כיון שיש מתירים[לד] בשכיר שנה שעושה מלאכה בשביל ישראל. ואע"פ שאין דבריהם עיקר, מכל מקום יש לצרף דבריהם לדברי האומרים[לה] שבד' וה' מותר לשלוח אגרת בכל ענין אע"פ שלא קציץ כלל ולסמוך על זה להקל לגמרי אף שלא בעת הצורך (שוע"ר שם).

ל) שו"ת מהר"ם מרוטנבורג סי' תקנט בהגהה. ונתבאר לעיל פ"ג ס"ד.

לא) כפי שיתבאר לקמן פל"ב.

לב) וכן נראית המסקנא להלכה בשוע"ר סי' רע"ו ס"י, וסי' שה סל"א וסל"ד, שעבדו ושפחתו השכורים לו לשנה יש להם דין העושה מעצמו. ונתבאר בס' דובר שלום ע' פט ואילך.

לג) כיון שהיתה כאן אמירה לעשות מלאכה זו (אף שלא אמר לו בפירוש לעשות בשבת). חוץ מדעת ס' התרומה (דעה הג') דלעיל, שגם זה מותר, אלא דלא קיי"ל כוותיה, כדלקמן סי"ט.

לד) היא דעת ס' התרומה (דעה ג') דלעיל.

לה) היא דעת הרא"ש וסיעתו, דלעיל פט"ו ס"ג וס"ו.

אמנם לכאורה כל זה אינו שייך אלא לפי דעת רבנו בשו"ע, ששכיר שנה לכל המלאכות יש לו דין קבלנות לדברי הכל. ובקבלנות הרי יש מתירים בד' וה' אע"פ שלא קציץ. אמנם לפי מסקנתו במהדו"ב (שנתבארה לעיל בסעיפים הקודמים), שלדעת הרמב"ם וסיעתו, ולדעת מהר"ם מרוטנבורג וסיעתו, שכיר שנה לכל המלאכות דינו כשכיר יום, א"כ לכאורה לא שייך בזה היתר דעת האומרים שבד' וה' מותר אע"פ שלא קציץ.

כ דלא גרע מלא קצץ כלל דשרי בד' וה', משום דכיון שקיבלה להוליכה למחוז חפצו נעשה עכשיו עליה כקבלן, שעשייתו בשבת היא אדעתא דנפשיה להפטר מחיוב שקבל על עצמו להגיע האגרת למחוז חפצו, ואם ילך בשבת וישלים קבלנות זו לא יצטרך להשלים זה בחול, וכיון שמצד הישראל היתה יכולה להעשות בחול אם כן עשיית השבת אינה בשבילו (קו"א רנב, ז ד"ה ואפילו).

פרק יח
שכירו ולקיטו

א כתוב בתורה[א] וינפש בן אמתך והגר, זה שכירו ולקיטו של הישראל, כמו בן אמתו, שלא יעשה מלאכה לישראל רבו[ב]. והיינו כשדעתו להשתקע אצל הישראל ולהיות שכירו הכבוש תחת ידו כל זמן ישיבתו על אדמתו, והלכך הויא עבודתו זו שעובדו כשהוא שכירו ולקיטו כמו עבודת עבד ממש לענין שבת, מריבויא דוהגר. ולא דמי לשכירים ולקיטים דעלמא שאינם תושבים על אדמת ישראל, דאינן כבושים תחת ידו לעולם אלא לזמן קצוב (מהדו"ב רנב ד"ה עיין וד"ה אבל).

ב ויש אומרים[ג] שלא אסרה תורה אלא כשנתגדל בבית הישראל כמו שכירו ולקיטו (שם ד"ה ועיין). וקרוב לומר שלסברא זו לא אסרה תורה אלא כשגופו נהנה מהמלאכה שמבשל או מדליק[ד] (שם ד"ה וקרוב).

ג ויש אומרים[ה] שאסור אפילו בנכרי השכור לשנה, אלא שלא אסרה תורה אלא כשעושה ליהנות הישראל מיד כהדלקת הנר וכה"ג (שם ד"ה ועיין).

ד ומאחר שלסברא זו אסור גם האידנא אפילו בשכיר שנה, כשגופו נהנה, יש לחוש לדבריהם בכהאי גוונא, עכ"פ כשדר בחצרו להשתקע, מאחר שגם לסברא הראשונה אין הדבר ברור ומוכרח בגמרא להתיר בזה (שם ד"ה ומיהו[ו]).

א) משפטים כג, יב.
ב) רמב"ם סוף פ"כ.
ג) רא"ש יבמות פ"ד סי' לח.
ד) וכדלקמן פכ"ב ס"א, בכל אמירה לנכרי בקבלנות.
ה) ס' התרומה סי' רכב וסי' רנב.
ו) הסיום חסר שם. ולכאורה הכוונה בזה, שכיון שלדעה זו אסור הדבר מה"ת, א"כ אסור אף לצורך חולה ומצוה וכיו"ב, שלא יועילו כאן ההתירים דלעיל פ"ו־יב.

חלק רביעי: הנאה וריוח ממלאכת הנכרי

פרק יט

איסור הנאה מהמלאכה בכדי שיעשו

א הפליגו חכמים באיסור זה של אמירה לנכרי וגזרו בו גזרות[א], כגון אם עשה הנכרי מעצמו[ב] בשביל ישראל[ג] אסרו ליהנות בשבת ממלאכתו, ולמוצאי שבת עד בכדי שיעשה[ד], משום גזרה שמא יאמרו לו לעשות בשבת[ה] (שוע"ר רמג, ב), אם יהיה מותר לו ליהנות ממנה כשנעשית בשבילו[ו] (שוע"ר רנב, י).

ב וכן ביום טוב[ז] חששו חכמים, אם נתיר לו ליהנות במוצאי יום טוב מיד מן המלאכה שנעשית בשבילו ביום טוב, שמא יאמר להנכרי שיביא לו ביום טוב כדי למהר אכילתו בליל מוצאי יום טוב, שאיסור אמירה לנכרי הוא קל בעיני הבריות לפיכך הצריכוהו להמתין בכדי שיעשו, דאז כיון

א) אף שאין גוזרים גזרה לגזרה, מ"מ שאני הכא שיש רמז לאיסור זה מן התורה, כדלעיל פ"א ס"ג (שיחת חה"ש תשכ"ד ס"ל. שיחות קודש תשכ"ד ע' 397). וראה גם כוננת מישרים ע' כז.

ב) אף שהישראל לא עשה שום איסור ואין שייך לקונסו, כגון שהביא הנכרי דורון לישראל (כדלקמן בסמוך), או שהביא לעיר כדי למכור לישראלים (כדלקמן פכ"ד-ה).

ג) היינו באופן שלא הותר מטעם קבלנות, כגון שגוף הישראל נהנה מהמלאכה שאסור אפילו בקבלנות (כדלקמן פכ"ב), או שעושה הנכרי כדי למכור לישראלים (כדלקמן פכ"ה), או שאינו עושה בטובת הנאה (כדלקמן פל"ב). וי"א שאף בקבלנות המותרת אסור ליהנות בשבת ולמוצאי שבת עד בכדי שיעשה (כדלקמן פכ"ג).

ד) ביצה כד, ב (לענין יום טוב, דלקמן ס"ב). טור ושו"ע סי' שכה ס"ו (לענין שבת).

ה) תוס' ביצה שם ד"ה ולערב. רמב"ם פ"ו ה"ח. וטעם נוסף יתבאר לקמן פ"כ.

ו) רמב"ם שם.

ז) גמרא שם (נכרי שהביא דורון לישראל ביו"ט, אם יש מאותו המין במחובר אסור, ולערב נמי אסורין בכדי שיעשו). תוס' שם (הטעם שמא יאמר לנכרי לך ולקט).

שלא ירויח כלום במה שהביא ביום טוב לא יעשה איסור בחנם (שוע"ר תקטו, א).

ג ואף שהמבשל בשבת או שעשה אחת משאר מלאכות מותר התבשיל לאחרים במוצאי שבת[ח] מיד[ט], ואין צריכים להמתין בכדי שיעשו[י] אף אם בישל בשבילם[יא], מכל מקום החמירו בנכרי העושה בשביל ישראל, שאם נתיר לו ליהנות במוצאי שבת מיד יש לחוש שמא יאמר לו לעשות בשבת כדי שיהיה הדבר מוכן לו במוצאי שבת מיד, שאיסור האמירה לנכרי קל בעיני הבריות[יב], ויש לחוש שיעבור עליו בשביל שיהא מוכן לו במוצאי שבת מיד, ולכן הצריכו להמתין בכדי שיעשו גם לאחרים גזרה שמא יאמרו לאחר שיתחיל להם מבעוד יום (שוע"ר שיח, א).

ד ולכן נכרי שהביא דורון לישראל[יג], מיני פירות שיש מאותו המין במחובר לקרקע[יד], שיש לומר שאלו שהביא היו מחוברין לקרקע בתחילת כניסת יום טוב, וכן אם הביא מיני בעלי חיים שיש מאותו המין מחוסר צידה[טו],

---

ח) ברייתא חולין טו, א כרבי יהודה (במזיד לא יאכל עולמית). רש"י שם ד"ה רבי יהודה (בדידיה, אבל לאחריני שרי). רי"ף שבת (יז, א: למוצאי שבת לאחרים ולא לו). טור ושו"ע סי' שיח ס"א.

ט) רמב"ם פ"ו הכ"ג (ושאר ישראל מותר להם ליהנות בה למוצאי שבת מיד). טור ושו"ע שם.

י) רשב"א חולין שם ד"ה במזיד בשם רבנו יונה. מ"מ שם. טור שם.

יא) מ"א שם סוף ס"ק ב, בשם ב"י יו"ד סי' צט ד"ה ומ"ש רבנו בשם הרמב"ם.

יב) רשב"א שם. רא"ש חולין פ"א סי' טו. ט"ז סי' שיח ס"ק א.

יג) ואף שנתבאר לעיל פט"ו ס"י, ולקמן פל"ב ס"ב, שאם הנכרי עושה המלאכה בחנם בשביל טובת הנאה, הרי כאילו קצץ עמו בקבלנות. מ"מ אפילו בקבלנות אסור כשעושה המלאכה כדי שגוף הישראל יהנה מהמלאכה, כדלקמן פכ"ב ס"א.

וראה לקמן פכ"ג ס"ד, שרק כשקצץ עמו שיביא לו דגים בערב יום טוב, יש מקום להתיר בזה (מטעם האמור לקמן שם), משא"כ כשהנכרי עושה כן מדעת עצמו לצורך הישראל, ואילו היה יודע הנכרי שהישראל לא יהנה ממנה ביום טוב לא היה מזרז את עצמו לעשותה ביום טוב, אז בודאי אסור לישראל ליהנות ממנה ביום טוב, וגם לערב עד לאחר שימתין בכדי שיעשו.

יד) שאז אסור ביום טוב (אף בלא גזירה שמא יאמר לו לעשות) מטעם פירות שנשרו (אפילו מספק, כמבואר בשוע"ר סי' תקטו ס"ד), מ"מ למוצאי יו"ט בכדי שיעשו אסור רק מטעם שמא יאמר לו לעשות.

טו) שאז אסור ביום טוב (אף בלא גזירה שמא יאמר לו לעשות) מטעם מוקצה

שיש לומר שאלו שהביא היו מחוסרין צידה בתחלת כניסת יום טוב, הרי אלו אסורין באכילה ובטלטול עד הערב. ואפילו לערב אינן מותרין אלא לאחר שהמתין בכדי שיעשו[טז], פירוש בכדי שילך הנכרי למקום שליקט או צד משם ויגמור המלאכה ויחזור לכאן[יז] (שוע"ר תקטו, א).

ה וכן בית סתום שהוא מלא פירות[יח] ופתחו נכרי לצורך ישראל, הרי הפירות אסורים באכילה ובטלטול עד הערב, וגם לערב צריך להמתין בכדי שיעשו[יט], כדין נכרי שעשה מלאכה גמורה לצורך ישראל[כ]. והוא הדין מי שיש לו לפתות טמונים בבור סתום ופתח נכרי את הבור ביום טוב לצורך ישראל. וצריך ליזהר בזה בימי הפסח כשנכרי מביא לפתות למכור אם יודע שהנכרי פתח היום את הבור אסור ליקח ממנו[כא] (שוע"ר תקיח, כב).

ו וכן נכרי שהביא בשבת[כב] דרך רשות הרבים[כג] חלילין להספיד בהם ישראל, כיון שנעשה בהם איסור של תורה לא יספידו בהם לא אותו ישראל ולא ישראל אחר[כד], עד שימתינו בכדי שיכולים להביאם במוצאי שבת מאותו מקום שהביאם הנכרי בשבת, בין שאותו מקום הוא חוץ לתחום בין שהוא בתוך התחום, ואם אינו ידוע מהיכן הביאם די שימתינו בכדי שיכולין להביאם מחוץ לתחום (שוע"ר שכה, כב).

(כמבואר בשוע"ר סי' תצז ס"א. ואפילו בספק, כמבואר בשוע"ר סי' תקטו ס"ד), מ"מ למוצאי יו"ט בכדי שיעשו אסור רק מטעם שמא יאמר לו לעשות.

טז) רב פפא ביצה כד, סע"ב. טור ושו"ע סי' תקטו ס"א.

יז) ר"ח עירובין מ, א (כשיעור שילך ישראל משחשכה בגן ויגזז ויביא). רשב"א ביצה כד, ב ד"ה פירוש, ובשו"ת ח"א סי' לט. ר"ן ביצה (יג, ב) ד"ה ולערב. שו"ע סי' תקטו ס"א. וכדלקמן ס"י ואילך.

יח) שנתבארו דיניו בשוע"ר תקיח, כא.

יט) מ"א שם ס"ק יד.

כ) ומכך יש ללמוד גם לנכרי שפתח קופסת אוכל באופן האסור בשבת לדברי הכל, שהאוכל אסור באכילה ובטלטול עד הערב. ודלא כמשמעות שמירת שבת כהלכתה פ"ל סנ"ז.

ומה שלמד שם כן מדין פתיחת האגרת דלעיל פ"ג, הרי ביאר רבנו שם טעם ההיתר באופן אחר, שאינו שייך לכאן. וראה שמירת שבת כהלכתה שם הערה קצט.

כא) מ"א שם.

כב) משנה קנא, א (נכרי שהביא חלילין בשבת). טור ושו"ע סי' שכה סט"ו.

כג) טור ושו"ע שם.

כד) יתבאר לקמן פ"כ ס"ח.

ז וכל זה ברשות הרבים גמורה, אבל אם הביאם דרך כרמלית אם הביאם מתוך התחום[כה] אין צריך להמתין כלל, אפילו למי שהובאו בשבילו, שלא החמירו למי שהובא בשבילו בכרמלית[כו] אלא שלא יהנה ממנה בשבת עצמה, אבל לא להמתין במוצאי שבת בכדי שיעשו, אלא אם כן הביאם מחוץ לתחום[כז], שאז מועלת הבאתו בשבת, משא"כ בתוך התחום אין הבאתו בשבת מועלת כל כך[כח], מפני שהיה הישראל יכול לילך לשם בעצמו בשבת ולהביאם במוצאי שבת מיד, ומשום שיעור מועט שהיה שוהה במוצאי שבת בחזירתו משם לכאן אין לחוש בשביל כך שמא יאמר לנכרי לילך לשם בשבת (שוע"ר שם).

ח ואם הביאם מחוץ לתחום דרך כרמלית ואחר כך העבירם דרך רשות הרבים[כט], אין צריך להמתין אלא בכדי שיכולין להביאם מתחלת רשות הרבים במוצאי שבת[ל], ואחר כך מותר לאחרים, או אפילו למי שהובא בשבילו אם הובאו מתוך התחום (שוע"ר שם).

ט אבל לאחר שהמתין בכדי שיעשה מותר ליהנות בה אפילו אם אמר הישראל לנכרי לעשות לו מלאכה בשבת[לא] (שוע"ר שז, לד).

י כל מקום שצריך להמתין בכדי שיעשו אין צריך להמתין אלא בכדי ששהא המביא ביום השבת, כגון אם הביא לו ממקום רחוק בג' שעות על היום בשבת מפני שהוא רכב על סום ולכן מיהר הבאתו, אינו צריך להמתין למוצאי שבת כדי הליכה לשם ברגל אלא די שימתין ג' שעות[לב].

כה) ב"ח סוף הסימן. מ"א ס"ק לד. אליה זוטא ס"ק יב.

כו) כדלקמן פ"כ ס"ט.

כז) שדינו יתבאר לקמן פ"כ ס"י.

כח) תוס' קנא, א ד"ה אא"כ (אף לענין רה"ר). מ"א שם (לענין כרמלית).

כט) שיש כאן ג' איסורים: א) מחוץ לתחום (שנאסר רק למי שהובא בשבילו, כדלקמן פ"כ ס"י). ב) כרמלית (שנאסר רק בשבת, כדלעיל ס"ז). ג) רה"ר (שנאסר בכדי שיעשו אף למי שלא הובא בשבילו).

ל) ב"י סוס"י שכה ד"ה ומ"ש ואפילו (נראה לי דבכדי שיבואו מתחלת רה"ר סגי).

לא) רמב"ם פ"ו ה"ח (ישראל שאמר לנכרי לעשות לו מלאכה זו בשבת, אע"פ שעבר ומכין אותו מכת מרדות, מותר לו ליהנות באותה מלאכה לערב אחר שימתין בכדי שתעשה). שו"ע סי' שז ס"כ. ודלא כדעת רבנו ירוחם (הובאה בב"י ובט"ז שם ס"ק יד), שאוסר לו משום קנס לעולם.

לב) כנסת הגדולה סי' שכה הגב"י. מ"א שם סקי"ז.

ואין צריך לחוש שמא לא רכב כל כך במרוצה אלא רכב הרבה בליל שבת, כי מן הסתם אין דרך לרכוב בלילה[לג]. במה דברים אמורים כשיודע מאיזה מקום הביא אבל אם אינו יודע כלל ואפשר שהביאו ממקום קרוב די שימתין למוצאי שבת בכדי הבאה מחוץ לתחום[לד], חוץ ממה שצריך לשהות בלקיטתו[לה] או צידתו, אם הוא דבר שיש במינו במחובר או מחוסר צידה (שוע"ר שכה, יג).

יא וכן אם הביא הנכרי ביום טוב מיני פירות שיש מאותו המין במחובר לקרקע, או בעלי חיים שיש מאותו המין מחוסר צידה, ימתין כדי שילך הנכרי במוצאי יום טוב משחשכה מביתו למקום שליקט הפירות או למקום שצד הדגים ויגמור המלאכה ויחזור לכאן. ואם נסתפק לו מהיכן הביאן הנכרי אין צריך להמתין רק בכדי שיבואו מחוץ לתחום. אם הביאן הנכרי רוכב על הסום אין צריך להמתין רק בכדי ששהה הנכרי ברכיבה זו עד שהביאן לכאן (שוע"ר תקטו, ב).

יב ויש אומרים[לו] שבכל מקום שצריך להמתין בכדי הבאה מחוץ לתחום[לז], ואין צריך לומר במקום שצריך להמתין בכדי הבאה ממקום רחוק יותר, אין ליל מוצאי שבת עולה מן החשבון, וצריך להמתין שיעור זה למחר ביום ראשון, לפי שאין רגילות להביא בלילה ממקום רחוק חוץ לתחום[לח], ואם כן יש לחוש שמא מפני כך יאמר לנכרי להביא לו בשבת כדי שיהיה מוכן לו בליל מוצאי שבת אחר שישהה שיעור זה. ויש לחוש לדבריהם לענין שבת, אבל לענין יום טוב יש להקל כסברא הראשונה[לט]. ואף לענין שבת יש להקל לצורך אורחים[מ] או שאר סעודת מצוה[מא] (שוע"ר שכה, יג).

לג) מ"א שם.

לד) ר"ן ביצה (יג, ב) ד"ה ולערב (ואם נסתפק לו מהיכן הביאן, כדי שיבואו מחוץ לתחום). שו"ע סי' תקטו סוף ס"א.

לה) שו"ע שם. וכדלעיל ס"ד, וש"נ.

לו) סמ"ג ל"ת סה (כ, ב). מרדכי סי' תט (ספק שמא הלילה אינו מן החשבון לפי שאין רגילות להביא בלילה ממקום רחוק). רמ"א סי' שכה ס"ח.

לז) ט"ז שם ס"ק ו (משא"כ בצידת דגים ולקיטת פירות שהוא במקום קרוב שפיר יכול להביא בלילה).

לח) מרדכי שם. ט"ז שם. מ"א שם ס"ק יח.

לט) מ"א סי' תקטו ס"ק כא.

מ) אליה רבה סי' שכה ס"ק יז. וראה תרומת הדשן סי' עב. לעיל פ"ז ס"ח, וש"נ.

יג אבל במקום שצריך להמתין בכדי הבאה מתוך התחום, כגון נכרי שליקט פירות או צד דגים בתוך התחום וצריך להמתין בכדי לקיטה או צידה והבאה מאותו מקום שליקט וצד בתוך התחום, הרי הלילה עולה לו מן החשבון לדברי הכל[מב] (שוע"ר שם).

יד אם הנכרי עשה מעצמו שופר ביום טוב מותר לתקוע בו[מג], ואע"פ שעשה בשביל ישראל, ואין חוששין שמא יאמר הישראל לנכרי לעשותו, אין חוששין לזה אלא בדבר שיש הנאה לגוף אדם אבל המצות שלא נתנו להנאת הגוף[מד] אין חוששין שיעבור עבירה כדי לקיים המצוה[מה] (שוע"ר תקפו, כד).

טו וכן אם הביא הנכרי שופר ביום טוב מחוץ לתחום בשביל ישראל[מו], אפילו הביאו מחוץ לי"ב מיל[מז] מותר לתקוע בו אף הישראל שהובא בשבילו[מח], אפילו להאומרים[מט] דחוץ לי"ב מיל יש איסור תחומין מן התורה[נ], שהרי דבר הבא מחוץ לתחום מותר בטלטול[נא] ואינו אסור אלא באכילה

מא) ראה תרומת הדשן שם. לקמן פכ"א ס"ה.

מב) ט"ז שם.

מג) מרדכי סוכה סי' תשמז (עשה עכו"ם שופר ביו"ט, מותר לתקוע בו, וכן אתרוג ולולב שהובאו מחוץ לתחום בשביל ישראל מותר כו' כיון שהוא דבר מצוה), ועירובין סי' תקיד, בשם תשובת רבנו שמשון משאנץ (ומצות לאו ליהנות ניתנו כו' וכאן לא שייך למיגזר שמא יאמר לנכרי להביא כדי לצאת בו, דלא שכיחא שיעשה אדם מצוה בעבירה, הילכך אפילו למ"ד מצות ליהנות ניתנו שרי) שו"ע סי' תקפו סכ"ב.

מד) ר"ה כח, א. וראה גם שוע"ר קכח, ס. תמה, ח. תקפט, ג. תרמט, יב. הל' גזילה סי"ב.

מה) מרדכי שם. לבוש שם סכ"ב.

מו) הגהות אשרי פ"ד סי' ו. שו"ע שם.

מז) שבפחות מי"ב מיל מותר להביא ע"י נכרי אפילו לכתחלה, כדלעיל פ"ז ס"ב.

מח) שהרי למי שלא הובא בשבילו מותר בכל אופן, כדלקמן פ"כ ס"י.

מט) שוע"ר סי' שצו ס"א.

נ) לבוש סי' תקפו סכ"ב. מ"א שם ס"ק כד.

נא) כיון שמותר למי שלא הובא בשבילו (כדלקמן פ"כ), אפילו באכילה, אין לזה דין מוקצה כלל, כמבואר בשוע"ר תקטו, א ד"ה ומכל מקום. וראה גם קו"א סי' תקז, ד ד"ה ואף שבהבא.

או בהנאה דהיינו להשתמש בו, וזה שתוקע בו תקיעה של מצוה אין זו חשובה הנאה כלל[נב] (שוע"ר תקפו, כו).

מז אם סתם פתח התנור על ידי נכרי, ויש בו קדרות שעדיין לא נתבשלו כל צרכן, יש להתיר בדיעבד, מאחר שאף אם לא היה סותם הת[נור] היה התבשיל גם כן מתבשל כל צרכו[נג], נמצא שאינו נהנה כל כך מן האיסור[נד] (שוע"ר רנט, ח).

יז וכן אם החזיר תבשיל בשבת על ידי נכרי למקום שאסור להחזיר[נה], אפילו במזיד מותר, אפילו מצטמק ויפה לו[נו], אם היה מבושל כל צרכו, שאינו נהנה ממנו כל כך[נז] כיון שכבר היה ראוי לאכול[נח] (שוע"ר רנג, כה).

יח במה דברים אמורים כשהיה חם קצת מתחלה שהיה ראוי לאכול, אבל אם היה צונן לגמרי שלא היה ראוי לאכול, וחממו הנכרי אפילו מעצמו בשבת בשביל ישראל, במקום שאסור להחזיר שם בשבת (לדברי הכל), והישראל בעל התבשיל ראה ושתק, כיון שהועילו מעשה הנכרי אסור לכל אדם לאכלו אפילו לאחר שיצטנן[נט], עד שימתינו במוצאי שבת בכדי שיעשו (שוע"ר שם).

נב) שו"ת מהר"ם מרוטנבורג (פראג) סי' כב. שו"ת הרשב"א ח"א סי' תתמז (הובא בטור סי' תרנה). מרדכי עירובין שם. הגהות אשרי שם. מ"א שם.
ומטעם זה מותר ליטול לולב שהביא נכרי מחוץ לתחום ביום טוב לצורך ישראל. שם ושם. טור ושו"ע סי' תרנה.

נג) מ"א סי' רנט ס"ק יב (יש לפקפק ולהתיר בדיעבד).

נד) שאפילו בשבת עצמה, לא אסרו אלא כשנהנה ממלאכת הנכרי הנאה גמורה (ולא מצוה שאינה חשובה הנאה, ולא כשהיה יכול להנות בלי המלאכה).
וראה עד"ז לענין קבלנות בהנאת גופו, לקמן פכ"ב סי"א.

נה) הגהות מרדכי פ"ג (עט, ב). הגהות אשרי פ"ג סי' ב. רמ"א סי' רנג ס"א.

נו) ט"ז שם ס"ק ח.

נז) הגהות אשרי שם. ט"ז שם. מ"א שם ס"ק יג.

נח) מ"א שם.

נט) ב"י סוס"י רנג, בשם תשובת הרשב"א (וכמדומה שאפילו אחר שנצטנן אסור לו לאותה שבת, דקנסינן ליה כל שהזיד). רמ"א שם ס"ה. וראה תהלה לדוד סי' רנג ס"ק ט וס"ק כ. מנחת פתים סי' רנג. הערות בשו"ע אדה"ז ע' 81. העו"ב (ירות"ו) ח"ד ע' קב וע' קה. אמירה לנכרי פי"ז ס"ג. פכ"ח הערה י. הוספות שם ע' שלב.

יט אבל אם הישראל בעל התבשיל לא ידע כשהחזירו הנכרי שהוא צונן לגמרי, או שלא ראהו כלל כשהחזירו, הרי זה מותר, שמן הסתם אין הישראל רוצה כלל שיחמם הנכרי את תבשילו לאחר שנצטנן לגמרי, ולא כל הימנו שיאסור את התבשיל של ישראל בעל כרחו[ס] (שוע"ר שם).

כ ואפילו אם צוה את הנכרי להחזיר, אם החזיר למקום שיש מתירים אפילו לכתחלה, כיון שיש מתירים אפילו לכתחלה יש לסמוך על דבריהם בדיעבד, שלא לאסור מעשה הנכרי אפילו צוהו ישראל[סא] (שוע"ר שם).

ס) אור זרוע הל' ערב שבת סוס"י ח. מ"א שם ס"ק לח. וראה אמרי יושר ח"א סי' קכט. ברכת שלום ע' צח. העו"ב (ירות"ו) ח"ו ע' עב.

סא) מ"א שם ס"ק לז. וראה לעיל פ"א, שבמקום שיש מתירים אף לישראל, לפעמים יש לסמוך על דבריהם לענין אמירה לנכרי אפילו לכתחלה.

פרק כ

איסור הנאה למי שלא נעשה בשבילו

א לפי הטעם האמור לעיל[א], שמא יאמר לו לעשות בשבת, לא היה צריך להמתין בכדי שיעשו אלא מי שהנכרי הביא בשבילו[ב], וכן אנשי ביתו כמוהו[ג], אבל אדם אחר שלא הובא בשבילו מותר לאכול מהם במוצאי יום טוב[ד] מיד. דכיון שלא הצריכו להמתין אלא כדי שלא יאמר להנכרי שיביא לו ביום טוב אם כן די לנו אם נאסור על מי שהובא בשבילו, שהרי אם מי שהובא בשבילו, דהיינו מי שיצוה את הנכרי שיביא ביום טוב, יצטרך להמתין, אם כן שוב אין לחוש שיאמר שום אדם לנכרי שיביא ביום טוב כדי שחבירו ימהר אכילתו בליל מוצאי יום טוב, כיון שהוא בעצמו לא ירויח כלום באמירה זו אין אדם חוטא ולא לו[ה] (שוע"ר תקטו, א).

ב אבל יש אומרים[ו] הטעם שהצריכו חכמים להמתין בכדי שיעשו, שלא יהנה כלום ממלאכת יום טוב הנעשית בשביל ישראל, ומטעם זה אפילו אדם אחר שלא הובא בשבילו צריך להמתין בכדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת יום טוב[ז] (שוע"ר שם).

א) פי"ט ס"א.

ב) ראב"ד פ"ו ה"ה (ולפי הטעם שהוא מפרש [הרמב"ם שם ה"ח] בהמתנה זו, דומה שאין ישראל אחר צריך להמתין). רא"ש ביצה פ"ג סי' ב (לפירוש ר"ת משום שמא יאמר לנכרי להביא ביו"ט שיאכל לערב מיד, מסתבר שמותר לישראל אחר מיד, ולא חיישיבנן שיאמר לנכרי להביא בשביל אחר, דאין אדם חוטא ולא לו).. ים של שלמה שם פ"ג סי' ה. לבוש סי' תקטו ס"א. ט"ז שם ס"ק א. מ"א שם ס"ק ה.

ג) עירובין מ, א. תוס' שם ד"ה אדעתא. ראה גם שוע"ר רנג, כד. תמז, סא. תקג, יב. קו"א תקג, ב. תקטו, יא.

ד) מיירי כאן בנתלש או ניצוד ביום טוב, ולכן אסור ביום טוב עצמו בכל אופן. אבל בדבר שנעשתה בו מלאכה אחרת, יהיה מותר לאדם אחר אפילו ביום טוב עצמו.

ה) ב"מ ה, ב. רא"ש שם. לבוש שם. מ"א שם.

ו) רש"י ביצה כד, ב ד"ה ולערב. מ"א סי' תקטו ס"ק ג. וראה גם לקמן פכ"א ס"ב.

ז) רא"ש שם (ולפירוש רש"י אסור לכל ישראל בכדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת יו"ט). ט"ז שם.

ג ואע"פ דעיקר הטעם בכל מקום שהצריכו להמתין בכדי שיעשו הוא משום גזירה שמא יאמר לנכרי לעשות[ח], ואם כן היה ראוי שלא לאסור אלא על מי שהמלאכה נעשית בשבילו, מכל מקום לא רצו חכמים לחלק בגזרתם ואסרו על הכל[ט] אף על מי שלא נעשית בשבילו עד לאחר בכדי שיעשו, לפי שראו חכמים להחמיר הרבה בדבר שנעשה בו מלאכה גמורה על ידי נכרי (שוע"ר תקטו, א בהגהה).

ד ולכן נכרי שהדליק את הנר בשביל ישראל אסור לכל אדם להשתמש לאורו בשבת, אפילו למי שלא הודלק בשבילו, שהחמירו בזה חכמים הואיל ונעשית מלאכה גמורה של תורה בשביל ישראל בשבת[י]. וכן אם הבעיר מדורת עצים בשביל ישראל אסור לכל אדם מישראל להתחמם כנגדה בשבת[יא] (שוע"ר רעו, א).

ה וכן אם ליקט[יב] או צד[יג] או אפה[יד] ובישל או שעשה אחת משאר מלאכות[טו] בשביל ישראל צריך להמתין לערב בכדי שיעשו, גזרה שמא יאמר לנכרי לעשות בשבת כדי שיהא מוכן לו במוצאי שבת מיד. ואפילו אחרים שלא נעשית המלאכה בשבילם צריכים להמתין כן[טז] (שוע"ר שכה, ט).

ח) כדלעיל פי"ט, וש"נ.

ט) ר"ן (מו, א) ד"ה ואיכא (ליכא פלוגתא בין ישראל זה לישראל אחר). מ"מ פ"ו ה"ה (שלא חילקו בדבר שנעשית בו מלאכה גמורה בשביל ישראל). מ"א סי' שכה ס"ק לב (לא חילק בדבר).

י) משא"כ באיסור מד"ס, כדלקמן ס"ח ואילך.

יא) תוס' קכב, א ד"ה ואם (נראה דאסור לכל ישראל). רא"ש פט"ז סי' יב. טור ושו"ע סי' רעו ס"א.

יב) שבלי הלקט סי' קיב, בשם ר"ת. מרדכי פ"ק סי' רנ. טור ושו"ע שם.
וראה לקמן פכ"ד, שי"א שמדורה חמורה יותר, שאסורה אפילו הדליק לצורך עצמו.

יג) ביצה כד, ב (אם יש מאותו המין במחובר). עירובין מ, א (דגזו להו אסא ביו"ט). טור ושו"ע סי' שכה ס"ו (אם ליקט).

יד) טור ושו"ע שם.

טו) לבוש שם ס"ז.

טז) רמב"ם פ"ו ה"ב (שעשה מלאכה).

יז) תוס' קכב, א ד"ה ואם (לענין בו ביום). ר"ן (מו, א) ד"ה ואיכא (אף לענין בכדי שיעשו). וכן נראה מדברי הרמב"ם שם (שאסר בסתם. ראה מ"מ שם). ב"י סי' שכה ד"ה ואם לקטן, בשם כמה פוסקים.

ו וכן נכרי שהביא בשבת דרך רשות הרבים[יח] חלילין להספיד בהם ישראל, כיון שנעשה בהם איסור של תורה לא יספידו בהם לא אותו ישראל ולא ישראל אחר[יט], עד שימתינו בכדי שיכולים להביאם במוצאי שבת מאותו מקום שהביאם הנכרי בשבת (שוע"ר שכה, כב).

ז וכן אם מילא מים מבור שהוא עמוק י' טפחים ורחב ד' טפחים העומד ברשות הרבים, לצורך בהמת ישראל אסור[כ] אפילו לאחרים[כא] להשתמש במים אלו, אפילו תשמיש אחר[כב] כגון רחיצה[כג] והדחת כלים, שכל שנעשה באיסור של תורה על ידי נכרי לצורך ישראל לא חלקו חכמים בין מי שנעשה בשבילו לאחרים (שוע"ר שכה, טז).

ח וכל זה כשנעשה איסור של תורה, אבל אם נעשה איסור של דברי סופרים בשביל ישראל מותר לאחרים מיד[כד] (שוע"ר שכה, ט).

ט ולכן אם מילא מים לצורך בהמת ישראל מבור העומד בכרמלית[כה], או שהביא מים לרשות הרבים מן הנהר שהוא כרמלית[כו], מותר לאחר שלא הובא בשבילו, שאיסור הכרמלית אינו אלא מדברי סופרים[כז] (שוע"ר שכה, טז).

י וכן דבר שאין בו חשש צידה ומחובר[כח] שהובא מחוץ לתחום, אם הביאו

יח) כדלעיל פי"ט ס"ו, וש"נ.

יט) ב"י סוס"י שכה ד"ה ומ"ש רבנו ולאחרים, בשם רוב הפוסקים. שו"ע שם.

כ) משנה ובריית קכב, א (ואם בשביל ישראל אסור). טור ושו"ע סי' שכה ס"י. וראה גם לקמן פמ"ג ס"ח.

כא) תוס' שם ד"ה ואם (נראה דאסור לכל ישראל). טור (אסור לכל) ושו"ע שם (אפילו לישראל אחר).

כב) ר"י בתוס' שם סד"ה משקה (לא שנא שתיה לא שנא שאר תשמישין אסירי). רא"ש פט"ז סי' יב (אין חילוק בין שתיה לשאר תשמישין). טור ושו"ע שם.

כג) תוס' שם (לרחוץ ידיו ורגליו).

כד) תוס' קכב, א ד"ה ואם (דדוקא בחוץ לתחום דרבנן אמר בפרק בכל מערבין (עירובין מ, א) ובאין צדין (ביצה כה, א) הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר, אבל באיסורא דאורייתא כי הכא לא). מ"א סי' שכה ס"ק לב.

כה) ר"י בתוס' שם ד"ה משקה (אבל בכרמלית שרי לישראל אחר). ס' התרומה סי' רנב. סמ"ג ל"ת סה (כ, ב). טור ושו"ע שם ס"י.

כו) כמבואר בשוע"ר סי' שמה סי"ט.

כז) כמבואר בשוע"ר סי' שמה ס"א.

כח) כגון פירות יבשים, דלקמן סי"א.

הנכרי לעצמו או לנכרי אחר מותר לישראל אפילו בו ביום[כט], ואם הביאו לישראל אסור באכילה בו ביום למי שהובא בשבילו ולערב בכדי שיעשו[ל], גזרה שמא יאמר לנכרי להביא לו מחוץ לתחום בשבת כדי לאכול ממנו בו ביום או לערב מיד. אבל לאחרים מותר אפילו בו ביום, לפי שאיסור התחומין הוא מדברי סופרים ולא החמירו כל כך בשל דבריהם לאסור אף למי שלא הובא בשבילו[לא] (שוע"ר שכה, יא).

יא ולכן נכרי שהביא לעיר דבר שאין במינו במחובר ואינו מחוסר צידה, דהיינו שהביא פירות יבשים או בהמות ועופות שאינן מחוסרין צידה כגון אווזים ותרנגולים[לב], אם מתוך התחום הביאם מותרים לכל אף למי שהובאו בשבילו, אבל אם מחוץ לתחום הביאם, דהיינו שבתחלת כניסת יום טוב היו עדיין חוץ לתחום, הרי אסורין באכילה בו ביום למי שהובאו בשבילו, ולכל אנשי ביתו הסמוכים על שלחנו שגם בשבילם נתכוין הנכרי בהבאתו[לג], ולערב צריכים להמתין בכדי שיעשו (שוע"ר תקטו, יא).

יב אבל לשאר כל אדם מותר באכילה אפילו בו ביום שהביא מחוץ לתחום, דכיון שאיסור תחומים הוא קל[לד] הקילו בו שלא לאסור אלא למי שהובא בשבילו. ואפילו אם הביא הנכרי מחוץ לג' פרסאות[לה] שיש

כט) מסקנת הגמרא ביצה כה, רע"א. טור ושו"ע סי' שכה ס"ח.

ל) רי"ף בתשובה (תמים דעים סי' קכב). רבנו יהודה בתוס' כד, ב ד"ה ולערב. ספר התרומה סי' רנא. סמ"ג ל"ת סה (כ, א). ר"ן (יג, ב) ד"ה ופירות. מרדכי שבת רמז תט. טור ודעה הא' בשו"ע סי' שכה ס"ח. דעה הא' בטור, ושו"ע סי' תקטו ס"ה.

ובזה יש חילוק בין הובא מחוץ לתחום לבין הובא מכרמלית (דלעיל ס"ט), שבהובא מחוץ לתחום אסור למי שהובא בשבילו בכדי שיעשו, ואילו בהובא מכרמלית מותר לערב מיד אף למי שהובא בשבילו (כדלעיל פי"ט ס"ז).

לא) רש"י ותוס' ביצה כה, רע"א. לבוש סי' שכה ס"ח.

והיינו אף לדעת רש"י (דלעיל ס"ב), שטעם האיסור הוא שלא יהנה ממלאכת שבת ויו"ט, מ"מ בדרבנן לא אסרו אלא למי שהובא בשבילו.

לב) שאין בהם צידה, כמבואר בשוע"ר סי' תצז ס"י.

לג) מ"מ הל' יו"ט פ"ב ה"י. הגהות מיימוניות שם אות כ. שו"ע סי' תקטו ס"ה. וכדלעיל ס"א.

לד) ראה לקמן פכ"א: "דכיון שאיסור תחומין הוא קל, שאינו נתקן בשביל סייג לאיסור של תורה".

לה) תרומת הדשן סי' פג. ב"י סי' תקטו ד"ה ומ"ש ואם בא. יש"ש ביצה פ"ג

אומרים[לו] דבג' פרסאות יש איסור תחומין מן התורה, אעפ"כ כיון שאי אפשר לאסור לכל בני אדם בשוה, שהרי איסור תחומין הוא אינו שוה לכל בני אדם שמה שהוא חוץ לתחומו של זה הוא תוך תחומו של זה[לז], וכיון שהוצרכו חכמים לחלק באיסור זה לאסור לזה ולהתיר לזה, עשו עוד חילוק בין מי שהובא בשבילו למי שלא הובא בשבילו, שאין ראוי לאסור לו מטעם שנתבאר לעיל[לח] (שוע"ר תקטו, יד).

יג אף שנתבארו לעיל[לט] ב' טעמים על מה שהצריכו חכמים להמתין בכדי שיעשו, מכל מקום מה שהצריכו להמתין כשהביאו הנכרי מחוץ לתחום, אינו בשביל שלא יהנה ממלאכת יום טוב, שהרי אינו נהנה כלל מגוף המלאכה[מ], דהיינו ההליכה מחוץ לתחום, אלא הוא נהנה מהדבר שנעשה בו המלאכה אבל לא מן גוף המלאכה בעצמה, ולפיכך לא היו חכמים מצריכים להמתין בכדי שיעשו. ולמה הצריכו להמתין, משום גזרה שמא יאמר לנכרי שיביא לו מיני מאכל מחוץ לתחום ביום טוב כדי למהר אכילתו בלילה, וכיון שקנסו אותו בשעה שמן הדין היה מותר לו לאכול דהיינו במוצאי יום טוב שוב לא יאמר לנכרי להביא לו (שוע"ר תקטו, יב).

יד אם הוא ספק אם הביאם מחוץ לתחום או מתוך התחום, אסור למי שהובא בשבילו[מא], אבל לאחרים מותר אפילו בודאי חוץ לתחום (שוע"ר שכה, כב).

סי' ח. לבוש סי' תקטו ס"ה. ט"ז שם ס"ק טו. מ"א שם ס"ק יח.

לו) כמבואר בשוע"ר שצו, א.

לז) רמב"ן במלחמות ביצה שם (יג, ב: ונראה לי שהטעם בתחומין דהבא בשביל ישראל זה מותר לזה, לפי שהוא איסור שאינו שוה בכל, לזה הוא חוץ לתחום ולזה שערב או שהוא סמוך למקומו מותר, וכיון שאינו אסור לכל ישראל לא אסרוהו אלא לזה שבא בשבילו). ר"ן שם ד"ה ופירות. ב"י ולבוש שם.

לח) סעיף א.

לט) ס"א־ג.

מ) מ"א סי' תקטו ס"ק כו. (ונראה לי דבזה לכו"ע מותר, דלא אסור משום שלא יהנה ממלאכת יו"ט, כיון דאינו נהנה מהמלאכה עצמה, כן נראה לי).

מא) ולא פירש אם הוא אסור רק בו ביום או גם בכדי שיעשו, וכדלקמן פכ"ו ס"ב, שבספק נעשה בו מלאכה לצורך ישראל, אסורה בו ביום, ולערב - ב' דעות אם צריך להמתין בכדי שיעשו.

טז אע"פ שהבא מחוץ לתחום מותר למי שלא הובא בשבילו, מכל מקום אם הביאו ב' דברים לב' בני אדם אסורים להחליף זה עם זה[מב], שהרי עכ"פ נהנה הוא במה שהובא לו מחוץ לתחום שעל ידי כן נותן חבירו לו את חליפיו (שוע"ר שכה, יב).

טז ואין להקשות למה הצריכו להמתין בכדי שיעשו[מג], בנכרי שהביא דורון שמחוסר צידה, או שיש במינו במחובר, שהרי גם הצידה וגם התלישה ביום טוב אינה אסורה אלא מדברי סופרים לרוב הפוסקים[מד]. אלא דכיון שאסור באכילה בו ביום משום מוקצה[מה], אם כן יש כאן מלאכה גמורה צידה ותלישה שלא לצורך יו"ט (קו"א תצז, א ד"ה ואין להקשות).

מב) כנסת הגדולה הגהות הטור. מ"א סי' שכה ס"ק טז.

מג) אף למי שלא הובא בשבילו.

מד) כמבואר בשוע"ר תצה, ט. תצז, א.

מה) מחוסר צידה ופירות הנושרים אסורים מטעם מוקצה, כמבואר בשוע"ר תצז, א. תקטו, ד.

ולכאורה לפי זה היה מקום להקל בשאר המלאכות ביו"ט, שאינן מוקצה ולא נאסרו אלא מד"ס, וא"כ יהי' דינם כמו הביאו מחוץ לתחום דלעיל.

אבל ראה לעיל פ"ז ס"ט, שגם ריקוד קמח חשיב מלאכה גמורה לענין אמירה לנכרי (במקום מצוה).

פרק כא

איסור הנאה מהמלאכה ביו״ט שני

א לפי סברא ראשונה שהובאה לעיל[א], שחששו חכמים שיאמר לו לעשות המלאכה בשבת או ביום טוב, אם הביא לו ביום טוב ראשון צריכים הוא ואנשי ביתו להמתין במוצאי יום טוב שני[ב] בכדי שיעשו, אף אם הוא יום טוב שני של גלויות[ג]. ואע״פ שממה נפשך אחד מהם הוא חול[ד], מכל מקום כיון שעכשיו אסרו לנו חכמים לעשות מלאכה בשני הימים, אם נתיר לו ביום טוב שני במה שהובא בשבילו ביום טוב ראשון, יש לחוש שמא יאמר להנכרי שיביא לו ביום טוב ראשון, כדי שימהר אכילתו בליל מוצאי יום טוב שני[ה] (שוע״ר תקטו, א).

ב אבל לפי סברא אחרונה שהובאה לעיל[ו], שלא יהנה כלום ממלאכת יום טוב הנעשית בשביל ישראל, אם הביא ביום טוב ראשון מותרים באכילה ביום טוב שני של גליות, לאחר שהמתין לערב כניסת יום טוב שני בכדי שיעשו[ז]. ואע״פ שאי אפשר לעשות מלאכה זו בערב זה שהוא יום טוב ונמצא שנהנה ממה שהביא הנכרי ביום טוב, מכל מקום ממה נפשך, אם ערב זה הוא יום טוב הרי יום טוב ראשון שהובא בו היה חול ואינו צריך להמתין כלל[ח]. ומכל מקום קודם שהמתין בכדי שיעשו אסורין

א) פי״ט ס״א ופ״כ ס״א.

ב) רש״י ביצה כד, ב ד״ה ולערב, בשם רבי יצחק הלוי (שהוא אוסר עד ליל מוצאי יו״ט שני כו׳ בכדי שיעשו בלילה הראויה לעשיה), ובה״ג (ראה בה״ג הל׳ יו״ט לו, א). ר״י בתוס׳ שם ד״ה ולערב. רא״ש שם פ״ג סי׳ ב. טור סי׳ תקטו בשם ר״ת, ורמ״א שם בשם ויש מחמירין.

ג) ומכ״ש כשחל בשבת, או ביו״ט שני של ר״ה, כדלקמן ס״ח־י.

ד) קושית רש״י שם על סברה זו. שהרי מטעם זה ביצה שנולדה בראשון מותרת בשני, כמבואר בשוע״ר תקיג, ח. ונלקט או ניצוד בראשון (לצורך נכרי) מותר בשני, כמבואר בשוע״ר תקטו, ו.

ה) ר״י בתוס׳ שם (ומזה הטעם אסורים עד מוצאי יו״ט האחרון בכדי שיעשו, דאי אמרת דמותרין במוצאי יו״ט ראשון, חיישיבן שמא יאמר לנכרי ביו״ט ראשון לך והביא כדי לאכול מהן בשני). רא״ש שם. לבוש שם ס״א. מ״א שם ס״ק ה.

ו) פ״כ ס״ב.

ז) רש״י שם, ושכן הורה רבנו גרשום מאור הגולה, ורבנו קלונימוס. שו״ע סי׳ תקטו ס״א.

ח) רש״י שם. מ״א שם ס״ק ד.

גם כן בטלטול, כיון שהיום הוא יום טוב והן אין ראויין עדיין לאכילה, וכל שאינו ראוי לאכילה אסור לטלטלו ביום טוב[ט] (שוע"ר שם).

ג ולענין הלכה כבר נהגו במדינות אלו להחמיר. ונוהגין להחמיר אפילו לאדם אחר שלא הובא בשבילו[י] שימתין עד מוצאי יום טוב שני[יא] בכדי שיעשו, אף ביום טוב שני של גלויות. ולפיכך נוהגין להחמיר אפילו בטלטול[יב] עד מוצאי יום טוב שני, כיון שאינו ראוי לאכילה לשום אדם[יג] (שוע"ר תקטו, א).

ד ואם יש אורחים[יד] סמוכים על שלחנו ביום טוב[טו], בין שבאו אליו קודם יום טוב[טז] בין שזימן אותם ביום טוב לאחר שהביא הנכרי אליו את הדורון, אם האורחין הן מעיר אחרת שיש כאן מצות הכנסת אורחים[יז], מותר להאכילם ביום טוב שני של גלויות מה שהביא לו הנכרי ביום טוב ראשון. ואף הוא עצמו שהובא בשבילו מותר לו לאכול עמהם, דאין זה כבודם שלא יאכל עמהם, וכיון שיש כאן מצות הכנסת אורחים יש לסמוך על סברת המתירים ביום טוב שני של גלויות[יח] (שוע"ר שם).

ט) רי"ף ביצה (יג, ב: דמשום דלא חזי לאכילה מוקצה הוא). רא"ש שם. מ"א שם ס"ק ב. וכמבואר בשוע"ר סי' תקטו ס"ד, וש"נ.

י) רמ"א סי' תקטו ס"א.

יא) הגהת סמ"ק סי' קצד (ע' קסז) בדעת ר"י (שאסור אף לאחרים). מרדכי עירובין רמז תצא. הלכות ומנהגי מהר"ש סי' נז (שנוהגין להחמיר כסמ"ק). מהרי"ל הל' יו"ט (ריש ע' קעז). תרומת הדשן סי' עח. רמ"א שם.

יב) אף שבזה יש מקום להתיר לב' הדעות, לדעה הא' כיון שלא הובא בשבילו, ולדעה הב' כיון שממה נפשך יום אחד מהם הוא חול.

יג) כיון שנהגו להחמיר אף למי שלא הובא בשבילו.

יד) תרומת הדשן שם. וכדלעיל ס"ב (בכל מקום שנאסר באכילה אף לאחרים).

טו) ראה לעיל פ"ז ס"ח, וש"נ.

טז) תרומת הדשן שם (שאז סומכים על הרא"ש לדעת ר"ת, שביום ב' לא נאסר לאחרים). רמ"א שם (להקל לאחרים שלא הובא בשבילן).

יז) אף שיש מקום לומר שאז יש להם דין מי שהובא בשבילו, וגם להם נאסר.

יח) ראה לעיל סוף פ"ח. שוע"ר שז, כג. תקי, כ.

יט) מ"א שם ס"ק ו (שבזה מקילין כסברא השניה, להתיר ביום טוב שני אף למי שהובא בשבילו).

ה במה דברים אמורים כשאין לו ממין זה בתוך ביתו והוא צריך לו לכבוד האורחים. והוא הדין אם צריך לו לצורך שאר סעודות מצוה[כא]. אבל אם יש לו ממין זה[כא] בתוך ביתו שמספיק לו לכל בני הסעודה, אין ליתן לפניהם ממין זה כדי שיאכיל לאנשי ביתו ממה שיש לו בתוך ביתו (שוע"ר שם).

ו וכל זה לאחר שהמתין במוצאי יום טוב ראשון בכדי שיעשו, אבל קודם שיעור זה אסור בין באכילה בין בטלטול בין לו בין לאחרים שלא הובא בשבילם, כי כן הסכמת רוב המורים[כב] (שוע"ר שם).

ז ואע"פ דעיקר הטעם בכל מקום שהצריכו להמתין בכדי שיעשו הוא משום גזירה שמא יאמר לנכרי לעשות[כג], מכל מקום לאחר שהמתין בליל מוצאי יום טוב ראשון כדי שיעשו, ראוי להקל אף אם הוא יום טוב שני של גלויות. ואע"פ שעדיין לא יצאנו מידי חשש שמא יאמר לנכרי שיביא לו ביום טוב א' כדי שיוכל ליהנות מהן ביום טוב שני אחר המתנת בכדי שיעשו, מכל מקום לא רצו להחמיר כל כך בהמתנה זו שימתין עד מוצאי יום טוב שני בכדי שיעשו, כיון שהמתנה זו אינה אלא קנס[כד] בעלמא שלא יאמר להנכרי שיעשה כן פעם אחרת, אם כן כיון שקנסוהו ומנעוהו מליהנות מזה במוצאי יום טוב ראשון מיד עד לאחר שימתין בכדי שיעשו די בכך, כי בזה יהיה לו היכר זכרון שלא יאמר להנכרי שיעשה כן פעם אחרת (שוע"ר תקטו, א בהגהה).

ח ואף לפי הסברא האחרונה[כה], שאם הביא ביום טוב ראשון מותרים באכילה ביום טוב שני של גליות, מכל מקום אם הביא לו ביום טוב שחל להיות בערב שבת[כו], כיון ששני הימים הן קדושים בודאי, צריך להמתין במוצאי שבת בכדי שיעשו אף לפי טעם זה, שאם לא ימתין ויאכל

כ) ראה גם לעיל פי"ט סי"ב.

כא) מ"א שם סוף ס"ק ו.

כב) שאסור אף לאחרים, כדלעיל פ"כ ס"ב-ג. וכיון שאסור לאחרים באכילה הוי מוקצה, כדלעיל ס"ב-ג.

כג) כדלעיל פ"כ ס"ג.

כד) ראה גם לקמן פכ"ו ס"ב.

כה) דלעיל ס"ב.

כו) תוס' עירובין מ, א דבור ראשון (לענין האיסור ביו"ט), וטור (אף לענין בכדי שיעשו), לדעת רש"י. שו"ע שם.

מיד הרי נהנה ממלאכת יום טוב, שהרי אם לא היה מביא לו ביום טוב לא היה יכול ליהנות מהן בהיתר אלא אם כן היה מביא לו במוצאי שבת, לפיכך צריך להמתין בכדי שילך לשם ויביא (שוע"ר שם).

ט והוא הדין ביום טוב שחל להיות אחר השבת[כט] והביא לו בשבת שאסורין עד שימתין במוצאי יום טוב בכדי שיעשו (שוע"ר שם).

י וכן הדין בשני ימים טובים של ראש השנה[ל] ששני הימים הן קדושים בודאי[לא], לפיכך אם הביא לו ביום טוב ראשון צריך להמתין במוצאי יום טוב שני בכדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת יום טוב (שוע"ר שם).

יא ואף לפי הסברא הראשונה[לב], שאם הביא ביום טוב ראשון אסורים באכילה ביום טוב שני של גליות, מכל מקום אם חל יום טוב בחמישי ובששי מותר לו לאכול בשבת שלאחריהן מה שהביא לו ביום טוב ראשון[לג], ובלבד שימתין בליל שבת בכדי שיעשו[לד] לפי סברא זו[לה]. ואין לחוש שמא יאמר להנכרי שיביא ביום טוב ראשון כדי שיאכל מזה בשבת, כיון שיש עדיין שני ימים עד השבת[לו] (שוע"ר שם).

יב ואף שאין מטלטלין אותו ביום טוב שני, עד שימתין בליל שבת בכדי שיעשו[לז], מכל מקום ביום טוב שני שהוא ערב שבת מותר לבשלו על ידי נכרי[לח] (בענין שאין בו משום בישולי נכרים[לט]) לצורך אכילת שבת לאחר

כז) תוס' שם. טור ושו"ע שם.

כח) טור ושו"ע שם.

כט) כמבואר בשוע"ר סי' תר ס"ג.

ל) דלעיל ס"א.

לא) ר"י בתוס' שם בסופו (ואומר הרר"י דיו"ט שחל להיות בה' בשבת ובע"ש, או בא' בשבת ובב' בשבת, הבא ביום ראשון שרי ליום שלישי, ולא בעינן הראויה לעשיה, דשני ימים קודם לא שייך שמא יאמר לנכרי). רא"ש שם. טור שם בשם ה"ר יחיאל מפארי"ש. רמ"א שם ס"ד.

לב) טור וב"י שם ד"ה ואם חל. לבוש שם ס"ד.

לג) שאוסרת עד למוצאי יו"ט שני בכדי שיעשו.

לד) ר"י בתוס' שם. ב"י שם. מ"א שם ס"ק טז.

לה) כדלעיל ס"ב-ג.

לו) מ"א שם ס"ק יז.

לז) באופן שמבואר בשו"ע יו"ד סי' קיג.

שימתין בכדי שיעשו, כיון שאיסור הטלטול ביום טוב שני אינו אלא חומרא בעלמא[לח] לפיכך יש להקל על ידי נכרי[לט] (שוע"ר שם).

יג במה דברים אמורים, כשיש לו ממין זה[מ] בתוך ביתו לכבוד שבת, אבל אם אין לו ממין זה בתוך ביתו והוא צריך לו לכבוד השבת מותר לטלטלו ולבשלו בעצמו לכבוד השבת, לאחר שהמתין במוצאי יום טוב ראשון בכדי שיעשו, רק שיזהר מלטעום ממנו עד שימתין בליל שבת בכדי שיעשו (שוע"ר שם).

יד והטעם שמקילים בזה[מא], כי יש מי שמקיל[מב] בכל ענין, לפיכך כשהוא צריך להם לכבוד השבת יש לסמוך עליהם, כשם שסמכו להקל לכבוד אורחים[מג]. אבל בלאו הכי פשיטא דאין להקל כלל[מד], בדבר שאין בו הפסד כלל ולא ביטול מצוה[מה] אם נחוש לדבריהם ז"ל (קו"א תקטו, א).

טו נכרי שהביא מחוץ לתחום בשבת או ביום טוב, אפילו אם מוצאי יום טוב הוא שבת או יום טוב שני של ראש השנה או יום טוב שני של גליות, שאף שימתין בכדי שיעשו אעפ"כ יש לחוש שמא יאמר לנכרי שיביא לו ביום טוב ראשון כדי לאכול ביום טוב שני או בשבת שלאחריו[מו], לאחר שימתין בכדי שיעשו במוצאי יום טוב ראשון, מכל מקום לא רצו חכמים לקנסו כל כך שלא יאכל עד מוצאי שבת או עד מוצאי יום טוב שני[מז],

---

לח) שהרי לסברא הראשונה לא נאסר אלא למי שהובא בשבילו ומותר לאחר ואינו מוקצה, ולסברא השניה מותר לגמרי ביום טוב שני ואינו מוקצה, אלא שאנו נוהגים להחמיר אף ביום טוב שני למי שלא הובא בשבילו, ולפיכך מחמירין אף בטלטול (כדלעיל ס"ב-ג).

לט) וכדלעיל פ"א סי"ג, שבדבר שאינו אלא חומרא בעלמא לישראל עצמו יכול לומר לנכרי בשבת לעשותו.

מ) מ"א שם סוף ס"ק ו.

מא) לומר שביום טוב שני אין לו דין מוקצה, אף שלמנהגינו אסור באכילה אף למי שלא הובא בשבילו.

מב) הט"ז ס"ק ח (שכיון שמותר לאורחים אין כאן מוקצה).

מג) כדלעיל ס"ד.

מד) נגד רמ"א ס"ד, שאף לטלטל אסור ביום טוב שני, ומ"א שם ס"ק יז, שהתיר רק ע"י נכרי (כדלעיל סי"ב).

מה) כשיש לו ממין זה בתוך ביתו לכבוד שבת, כדלעיל סי"ג.

מו) כדלעיל ס"א וס"ח-י.

מז) רז"ה (יג, א) בשם חכמי לוניל (לפי שאין עליו שום איסור הכנה ולא איסור

דכיון שאיסור תחומין הוא קל שאינו נתקן בשביל סייג לאיסור של תורה, לפיכך הקילו בו[מח], ודי אם קנסוהו שלא יאכל בו ביום[מט] שהביאו לו ובכדי שיעשו ביום שלאחריו (שוע"ר תקטו, יג).

התלוי בקדש כדי שנאמר כי שני הימים קדושה אחת הן וקדושתא אריכתא היא, אלא כעין קנסא, גזירה שמא יאמר לו, דיו שקנסנו עליו יום ראשון. והוא הדין לשבת ויו"ט). הובא בראש פ"ג סוס"י. טור ושו"ע סי' תקטו ס"ח.

מח) ראה גם לעיל פ"כ סי"א־ג.

מט) רז"ה ורא"ש שם. טור וט"ז שם ס"ק יד.

פרק כב

כשגוף הישראל נהנה ממלאכת הקבלן

א אעפ״י שקבלנות נכרי מותרת, מכל מקום אסור לו ליהנות בשבת מהנר והמדורה שהבעיר בשבילו[א], לפי שאם יהנה גופו ממנה בשבת נמצא שעיקר המלאכה נעשית בשבילו בשבת, שאף שהנכרי מתכוין לטובת עצמו מכל מקום עיקר עשיית מלאכתו היא שיהנה גוף הישראל ממנה בשבת, שאם לא הנאת גוף הישראל ממנה בשבת לא היה עושה אותה כלל בשבת[ב], וכיון שעיקר עשיית המלאכה היא בשבילו יש לגזור גזרה שמא יאמר לו לעשות לו בשבת אם יהיה מותר לו ליהנות ממנה כשנעשית בשבילו[ג] (שוע״ר רנב, י).

ב ואף שהישראל לא צוהו להדליק ולהבעיר בשבת אלא הוא עושה מעצמו כדי להרבות בשכרו, אעפ״כ אסור ליהנות ממלאכתו בשבת, שהואיל וגוף הישראל יהא נהנה בשבת מגוף המלאכה הרי עיקר המלאכה נעשית בשבת בשבילו, שהרי הנכרי אינו נהנה מגוף המלאכה אלא משכרה, והוא מתכוין בעשיית גוף המלאכה בשבת בשביל שיהנה הישראל ממנה בשבת, נמצא שעשיית מלאכת השבת היא בשבילו כשיהנה ממנה בשבת, ויש לגזור גזרה שמא יאמר לו לעשותה בשבת בשביל הנאתו אם יהיה מותר לו ליהנות ממנה כשעיקר עשייתה בשביל הנאתו (שוע״ר רעו, א).

ג ואפילו אינו אומר בפירוש שלצורך ישראל הוא עושה, אם מעשיו מוכיחים שלצורך ישראל הוא עושה, כגון שהדליק נר בבית שהישראל בו והלך לו הנכרי ולא נהנה ממנו כלום אסור להשתמש לאורו[ד] (שוע״ר שכה, יט).

א) משנה קכב, א (נכרי שהדליק את הנר כו׳ בשביל ישראל אסור). ס׳ התרומה סי׳ רכב (או אם עשה האש, אפילו קצץ אסור) וסי׳ רנב (ואין להתיר משום דהוי כמו קצץ). סמ״ג ל״ת סה (יט, ד). רמ״א סי׳ רעו ס״א.

ב) תוס׳ שם ד״ה ואם (שגוף ישראל נהנה במעשה של נכרי לא אמרינן אדעתא דנפשיה קעביד, הואיל והנכרי מתכוין להנאתו).

ג) תוס׳ שם (אי שרית ליה אתי למימר לנכרי לעשות בשבילו).

ד) רא״ם הובא בהגהות מרדכי סי׳ תסא (או מתקן הנכרי אש לישראל והלך הנכרי אסור ליהנות ממנו). ראבי״ה סי׳ רנז. שו״ע סי׳ שכה סי״ב. וראה גם לקמן פכ״ה ס״ב.

ד הנאת גופו זו שאסרו, פירושה דוקא שנהנה מידה. ואסורה אפילו אם אינו בבית הישראלו, שהרי בבית ישראל אסור אפילו בעורות לעבדן (מהדו"ב רמג ד"ה ומכל מקום).

ה ומכל מקום לא הטריחו על הישראל לצאת מביתו כשמדליק בו הנכרי נר בשבילו מדעת עצמוח, אף על פי שיש לו הנאה מאור הנרט, רק שלא ישתמש כלום לאורו. וכן במדורהיא (שוע"ר רעו, ב). ור"ל שלא להשתמש לאור הנר ולהתחמם כנגד המדורה, אלא ליהנות מרחוק (מהדו"ב רמג ד"ה אבל אם אינו).

ו והוא הדין אם הוא שובת במלון בבית הנכרי אינו צריך לצאת ממנו כשמדליק הנכרי נר בשבילו, דכיון שהוא שובת בו נעשה כביתו וטורח לו לצאת ממנוי (שוע"ר רעו, ב).

ז ואם רוצה לעשות מדת חסידות יהפוך פניו מאור הנריא להראות שאינו חפץ בויב (שוע"ר שם).

ח וכן אם עשה מדורהיג מעצמו אסור להתחמם כנגדה. ואם חימם בית החורף מעצמו בשביל ישראל מעצי ישראליד אסור ליכנס בו כדי להתחמם, אבל אם הוא דר בו אינו צריך לצאת ממנו (שוע"ר רעו, טו).

ה) משא"כ כשעושה כלי בקבלנות, כדלקמן פכ"ג ס"א.

ו) דלא כאליה רבה רס"י רמד, שרבנו הוכיח שלא כדבריו במהדו"ב שם.

ז) כדלקמן פל"ח ס"א.

ח) ירושלמי סוף פט"ז (שאין מטריחין על האדם לצאת מביתו). רבנו פרץ בהגהות תשב"ץ סי' יב. טור ורמ"א ס"א.

ט) רמ"א שם.

י) מ"א שם ס"ק ה.

יא) רמ"א שם.

יב) ב"י שם ד"ה ואיתא בירושלמי (ואע"ג דבההוא עובדא לא היה שמואל בביתו, אלא בבית הגוי. כיון שהיה בית הגוי באותה שעה מיוחד לדירתו, ביתו מיקרי, והוי טורח לצאת ממנו). אליה רבה שם ס"ק ו.

יג) ירושלמי שם (והפך שמואל אפוי). ב"י שם (משום מדת חסידות עבד). מ"א שם.

יד) ראה ביאורי השלחן ע' רלב.

טו) רמ"א סי' רעו ס"א.

טז) ראה תהלה לדוד סי' רעו ס"ק ב. באורי השלחן ע' רמו.

עז ואם מיחה בנכרי המדליק משלו, בין בביתו[יז] בין בבית הנכרי ולא השגיח בו, מותר לו להשתמש לאורו[יח], ובלבד שלא יערים במחאתו[יט] (שוע"ר רעו, ה[כ]).

י וכן הוא לענין הפלגה בספינה, שאם עיקר ההליכה של הספינה הוא בשביל ישראל כגון שרובה ישראל[כא] אסור ליכנס בתוכה בתוך ג' ימים שלפני השבת[כב], אפילו אם היא מהלכת למעלה מי' טפחים[כג], לפי שמה שהנכרים עוסקים בהולכת הספינה בשבת יש בזה איסור גמור[כד] (אע"פ שהם עוסקים מעצמם בלא אמירת ישראל, והם מתכוונים לטובתם לקבל השכר שקצצו להם בעד שיוליכו אותם למחוז חפצם והרי הם קבלנים לכך, ומותר להניח לקבלן שיעשה מלאכתו בשבת[כה], מכל מקום כאן) שהישראל נהנה בשבת עצמה מגוף המלאכה שעושה הנכרי בשבילו בשבת (הרי כל המלאכה נקראת על שם הישראל, שאף על פי שהנכרי מתכוין כדי שיגיע לו טובה מזה מכל מקום כיון שעכשיו בשעת עשיית המלאכה יש לישראל הנאה ממנה הרי היא נעשית בשבילו יותר מבשביל הנכרי, שהנכרי גם כן מתכוין בשביל הישראל אלא שעושה כן בעד השכר שיתן לו. ואינו דומה לקבלן המתקן כלים לישראל בשבת שאין הישראל נהנה בשבת עצמה מגוף מלאכה זו אלא לאחר השבת[כו] כשיגמרם וישתמש בהם (שוע"ר רמח, ו).

יז) ראה לקמן פל"ב ס"ח.

יח) ב"י סי' רעו ד"ה ויכול למחות. מ"א שם ס"ק יג. וראה גם לקמן פכ"ט ס"ח. וזה מועיל אפילו בשכיר יום, כמשמעות הרמ"א סי' תקמג ס"ג.

יט) מ"א שם.

כ) ראה גם שם ס"ג וסי"א.

כא) כדלקמן פכ"ה ס"א.

כב) שג' ימים האחרונים שבשבוע שנקראים ימים שלפני השבת ומתייחסים לשבת הבאה, מחויב הוא מדברי סופרים להזהר בהם שלא לעשות בהם דבר שיודע שיצטרך אחר כך לחלל השבת, שלא יהא נראה כאילו מתכוין בעשייתו כדי לחלל השבת אחר כך (שוע"ר שם ס"ה).

כג) שיש ספק אם יש איסור תחומין בשבת למעלה מי' טפחים, כמבואר בשוע"ר תד, א.

כד) רמב"ן, הובא בר"ן שבת (ז, ב דיבור הראשון). רבינו ירוחם נתיב יב חי"ח (קא, סע"א). שו"ת ריב"ש סי' יז וסי' קנב. ב"י ד"ה והוי יודע.

כה) כדלעיל פי"ג.

כו) ריב"ש סי' יח. וראה תהלה לדוד שם ס"ק א. מנורה הטהורה ס"ק א ד"ה

יא יש אומרים[כט] שאם עשה הנכרי מדורה קטנה לצרכו בלבד[ל], ואחר כך בא זה להתחמם כנגדה, והוסיף הנכרי עצים בשבילו מדעת עצמו, אין הוספה זו אוסרתו להתחמם שם, כיון שהיה יכול להתחמם שם קצת אף בלא הוספה זו[לא]. וכן אם היתה המדורה דולקת מבעוד יום ובשבת הוסיף בה הנכרי עצים בשביל ישראל מותר להתחמם כנגדה (שוע"ר רעו, יג). וכן אם הנכרי הוסיף שמן בנר של ישראל, או הוסיף נר על נר שדולק כבר, שרי ליהנות ממנו[לב] (מהדו"ב רמג ד"ה ומהאי טעמא).

יב ויש אוסרים[לג]. ולעת הצורך יש לסמוך על דברי המקיל בדברי סופרים (שוע"ר רעו, יג), שהעיקר כהמתירין, שהמה הרבים, ובדברי סופרים הלך אחר המיקל אף אם הם שקולים[לד] (קו"א רעו, ה ד"ה ולעת).

יג ומכל מקום אם כבר כלו עצים שהודלקו מבעוד יום או לצורך נכרי, ואין דולקים במדורה זו אלא העצים שהוסיף בשבת בשביל ישראל, אסור להתחמם כנגדה[לה]. וכן אם היה נר דולק מבעוד יום או לצורך נכרי ובא נכרי והוסיף עוד נר בשביל ישראל, אין היתר להשתמש לאורו אלא בעוד שהנר הראשון דולק אבל לאחר שכבה הראשון אסור להשתמש לאור השני. וכן אם הוסיף שמן בנר הדולק אין היתר להשתמש לאורו אלא עד בכדי שיכלה השמן שהיה בנר בתחלה ואחר כך אסור (שוע"ר רעו, יד).

ומשמע בהר"ן.

ואם רוצה להשתמש בכלים בשבת, ראה ב' הדעות דלקמן פכ"ג.

כז) ס' התרומה סי' רנב (ואם נר אחד דלוק בשבת ועכו"ם הדליק בשבת הרבה נרות, או נתן באש עצים הרבה, מותר ישראל ליהנות מהן, כיון שמתחלה היה יכול ליהנות קצת מן הנר או מן האש). סמ"ג ל"ת סה (כ, ג). מרדכי סי' רנ, והגהות מיימוניות פ"ו אות ה, בשם מהר"ם מרוטנבורג, שעשה כן הלכה למעשה. טור ושו"ע סי' רעו ס"ד.

כח) שיתבאר לקמן פכ"ד ס"ו־ז, אם מותר לישראל להתחמם כנגדו.

כט) ואם הנכרי צחצח נעלי הישראל, ראה לקמן פכ"ג ס"ג.

ל) טור ושו"ע שם.

לא) רוקח סי' צ (אין לישב אצל האש שתיקן הגוי, פן יבעיר עצים או יחתה בגחלים עבור ישראל). שבלי הלקט סי' קיב, בשם רבנו תם. טור ודעה הב' בשו"ע שם ס"א, וכדלקמן פכ"ד ס"ו.

לב) ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל קג.

לג) ב"י שם ד"ה ומ"ש א בל לאחר שכבה (אפילו לפי דעת הפוסקים המתירים לעיל ס"י). שו"ע שם ס"ד. ב"ח שם ד"ה ולענין הלכה. מ"א שם ס"ק יב.

יד ויש חולקין[לד] על זה ומתירין בין במדורה בין בנר בין בהוספת השמן[לה] אע"פ שהם של ישראל, דכיון שבתחלה כשעשה הנכרי האיסור בשביל הישראל היה מותר ליהנות ממנו לא יצא מידי התירו לעולם, אף לאחר שכלו עצים הראשונים או הנר הראשון או השמן הראשון (שוע"ר שם).

טו ובמקום צורך גדול דהיינו שעונג שבת תלוי בזה[לו] יש לסמוך על דבריהם להקל[לז] (שוע"ר שם), שצורך גדול בשבת הרי זה נקרא שעת הדחק[לח], שסומכים בדרבנן אפילו על יחיד במקום רבים[לט], וכל שכן שסתימת הפוסקים[מ] מורה להיתר (קו"א רעו, ה ד"ה אבל).

לד) ט"ז סי' רעו ס"ק ד (לדעת הפוסקים המתירים דלעיל סי"א).

לה) ראה שו"ת צ"צ או"ח סי' צג, אם יש טעם לחלק בזה בין מדורה לבין נר ושמן.

לו) אבל בארצות הקרות שמצטער מהקור מותר אפילו אמירה (קו"א שם ד"ה אבל), וכדלעיל פ"י ס"ה.

לז) ט"ז שם.

לח) ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל יז.

לט) ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל צט.

מ) ס' התרומה וסמ"ג ומרדכי והגהות מיימוניות שם.

פרק כג

הנאה בשבת ממלאכת הקבלנות

א נכרי שעשה לישראל כלי בשבת בקבלנות שקיבל מערב שבת וקצץ לו שכר מותר לו ליהנות ממנו בשבת עצמה, כיון שהנכרי עשאה לטובת עצמו להשלים פעולתו ולקבל שכרו[א] ולא נתכוין בשביל שיהנה ממנו הישראל בשבת עצמה[ב], שאף אם לא יהנה ממנו בשבת עצמה לא ימנע הנכרי מעשות מלאכתו בשבת, ואם כן אין לאסור לו ליהנות ממה שעשה הנכרי לטובת עצמו, לפי שאף אם יהיה מותר לו ליהנות ממנה לא יבא לומר לנכרי שיעשה לו כיון שאין מתירים לו אלא כשמתכוין הנכרי לטובת עצמו ולא כשמתכוין בשביל ישראל (שוע"ר רנב, יא).

ב ויש אוסרים[ג] להשתמש בכלי הנגמר בשבת ביד נכרי וגם במוצאי שבת צריך להמתין בכדי שיעשו[ד], דהיינו כשיעור שהות ששהה הנכרי בעסק עשיית הכלי בשבת, כדי שלא יהנה ממלאכת שבת[ה]. וכן יש לנהוג לכתחלה אם לא שצריך אליו הכלי בשבת שאז יש להקל[ו] (שוע"ר שם).

ג ואם גמר הנכרי תפירת מנעלים מערב שבת רק שתיקנם והחליקם בשבת מותר ללבשם בו ביום לדברי הכל שהרי אינו נהנה בלבישתו ממלאכת

א) שבלי הלקט סי' קיב, בשם רבינו יהודה ורבינו מאיר. ר"ן (יז, ב) במשנה ד"ה וכולן, לפירוש מ"א סי' רנב ס"ק יא. אבל ראה מהדו"ב לסי' רמג בתחלתו, שלא זוהי כוונת הר"ן, ומכל מקום הדין דין אמת גם לס' התרומה סי' רכב, הנמשך אחר התוס' קכב, א ד"ה ואם, שאסרו בקצץ רק בנר כיון שגוף הישראל נהנה מגוף המלאכה מיד, משא"כ בשאר קבלנות. שו"ע שם ס"ד.

ב) שבלי הלקט ומ"א שם.

ג) הגהת אשרי פ"א סי' לז בשם ס' העתים. רוקח סי' שא. שבלי הלקט שם בשם רבינו ישעי' (פסקי ריי"ד יט, א ד"ה ת"ר אין משלחין) ורבינו אביגדור כ"ץ. מהרי"ל הל' יו"ט סי' לח. רמ"א שם ס"ד.

ד) רוקח סי' קלה. אור זרוע הל' ער"ש סי' ב. פסקי ריא"ז פ"א הלכה ה אות ז. שלטי הגבורים פ"א (ז, א אות ב).

ה) אור זרוע שם. דרכי משה שם ס"ק ו. מ"א שם סקי"ב.

וראה לעיל פ"כ ס"ב ופכ"א ס"ב, שיש אומרים שזהו הטעם העיקרי לאסור לישראל הנאה ממלאכה הנכרי בשבת.

ו) רמ"א שם.

השבת אלא ממלאכת החול שהרי היה יכול ללבשם בלא תיקון זה[ז] וכן כל כיוצא בזה (שוע"ר שם).

ד ישראל שקצץ דמים לנכרי שיביא לו דגים בערב יום טוב בעד סכום דמים אלו שקצץ לו ונשתהה הנכרי והביאן ביום טוב, יש להסתפק[ח] אם צריך להמתין בכדי שיעשו. לפי שיש לומר שלא הצריכו חכמים להמתין בכדי שיעשו במלאכה הנעשית ביום טוב בשביל ישראל, אלא אם הוא בענין שאם נאסור להישראל ליהנות ממלאכה זו עד לאחר שימתין בערב בכדי שיעשו אזי לא יעשה הנכרי המלאכה ביום טוב עד הערב בשעה שהישראל רשאי ליהנות ממנה, כגון שהישראל לא קצץ עם הנכרי שיעשה מלאכה זו בשבילו אלא הנכרי מדעת עצמו הוא עושה כן לצורך הישראל, ואילו היה יודע הנכרי שהישראל לא יהנה ממנה ביום טוב בודאי לא היה מזרז את עצמו לעשותה ביום טוב, ונמצא כשהנכרי עושה אותה ביום טוב בודאי עושה אותה לדעת כן שיהנה ממנה הישראל ביום טוב, לפיכך קנסוהו חכמים שלא יהנה ממנה ביום טוב עצמו וגם לערב עד לאחר שימתין בכדי שיעשו. אבל כשהישראל קצץ עם הנכרי מערב יום טוב שיעשה לו מלאכה זו, ואף אם נאסור להישראל ליהנות ממלאכה זו אעפ"כ יעשנה הנכרי להשלים קציצתו וליטול דמיו מהישראל, נמצא כשהנכרי עושה המלאכה ביום טוב אינו עושה אותה בשביל שיהנה ממנה הישראל ביום טוב עצמו, אלא בשביל עצמו הוא מזרז את עצמו למהר מלאכתו (שוע"ר תקטו, כא).

ז) מ"א שם ס"ק יג. וראה משנה ברורה סי' שכז ס"ק טז. שמירת שבת כהלכתה פ"ל הערה קמו. כללי אמירה לנכרי פי"א הערה 43.

ח) מ"א סי' תקטו ס"ק ג (י"ל דדמי לעכו"ם שהדליק נר בשבת ... וצ"ע די"ל דוקא נר צריך להשתמש בו עכשיו, דמחר בא ואיננו, משא"כ מיני מאכל). וראה לעיל פכ"ב ס"ג (דוקא שנהנה מיד) וס"ה (שעכשיו בשעת עשיית המלאכה יש לישראל הנאה ממנה ... ואינו דומה לקבלן המתקן כלים לישראל בשבת שאין הישראל נהנה בשבת עצמה מגוף מלאכה זו אלא לאחר השבת).

צד ההיתר מבואר כאן בסעיף זה, שאפילו אם נאסור להישראל ליהנות ממלאכה זו יעשנה הנכרי להשלים קציצתו. וצד האיסור מבואר לקמן ס"ט, שכיון שהנכרי יודע שהישראל יאכלו בשבת אם כן הוא מתכוין בהבאתו בשביל הנאת גופו של זה.

וראה גם לקמן פל"ב סכ"ה, לענין השפחות שעושות הגבינות כדי לאכלו בשבת.

ה לפיכך אפשר[ט] שזהו דומה לקצץ עם הנכרי מערב שבת שיעשה לו מנעלים והביאן לו הנכרי בשבת שהן מותרים להישראל בו ביום, וכבר נתבאר[יא] דיש אוסרין ללבוש המנעלים עד שימתין במוצאי שבת בכדי שיעשו, ולדבריהם אף דגים אלו אסורין עד מוצאי יום טוב בכדי שיעשו (שוע"ר שם).

ו ואם ידוע שדגים אלו ניצודו מערב יום טוב, אלא שהביאן ביום טוב מחוץ לתחום, כיון שאין כאן איסור מוקצה[יב] אפשר[יג] שהן מותרים אף בו ביום, להמתירין גבי מנעלים. וכבר נתבאר[יד] שבשעת הדחק (שהוא צריך למנעלים אלו בשבת) יש לסמוך על המתירין[טו] (שוע"ר שם).

ז ישראל ששיגר דורון[טז] לחבירו על ידי נכרי מערב יום טוב, והביא הנכרי את הדורון לחבירו ביום טוב מחוץ לתחום, אם ישראל השולח הוא יודע שאי אפשר שיגיע הדורון ליד חבירו אלא אם כן ילך הנכרי ביום טוב חוץ לתחום, הרי זה אסור באכילה למי שהובא בשבילו[יז] (ולאנשי ביתו), ולערב צריך להמתין בכדי שיעשו, כיון שנעשה איסור בשבילו[יח].

ח אבל אם השולח לא ידע שילך הנכרי ביום טוב חוץ לתחום, שהיה לו שהות להגיע לשם מבעוד יום ונתעכב השליח בדרך והביא ביום טוב

ט) היינו לצד הא' שבספק הנ"ל ס"ד, שדין פירות בקבלנות דומה לדין כלים בקבלנות, אזי תלוי בב' הדעות דלקמן, ולצד הב', שדין פירות דומה לדין נר ומדורה (דלעיל פכ"ב), אזי אסורים הפירות לב' הדעות דלקמן.

ספק זה נזכר גם לקמן פכ"ה ס"ד.

י) כדעה הא' דלעיל ס"א.

יא) לעיל ס"ב.

יב) כדלעיל פי"ט ס"ד, שדוקא במחוסר צידה הוי מוקצה ביו"ט, כמבואר בשוע"ר סי' תצז ס"א.

יג) לפי צד הא' בספק הנ"ל ס"ד, שגם דגים דינם שוה לדין מנעלים.

יד) לעיל ס"ב.

טו) וא"כ אפשר שיש להתיר בשעת הדחק גם בדגים.

טז) גם כאן מיירי בדגים או פירות, כמבואר בהמשך דברי רבנו שם סכ"ג: במה דברים אמורים בדבר שאין במינו במחובר ואינו מחוסר צידה.

יז) כנסת הגדולה סי' שכה בהגהות הטור. מ"א סוף ס"ק כו.

יח) ואף שהנכרי עשה זאת בקבלנות, מ"מ אסור מטעם שהישראל קבע לו מלאכתו בשבת, כדלעיל פי"ד. וגם אסור מטעם שהנכרי עשה זאת כדי שגוף הישראל יהנה ממנו בשבת, כדלעיל פ"כ.

מחוץ לתחום, הרי זה מותר באכילה אף למי שהובא בשבילו[יט], שהרי[כ] אין הנכרי מביא משלו כדי שנגזור שמא יאמר לו הבא לי מחוץ לתחום[כא] אלא משל ישראל אחר הוא מביא, והישראל לא ישמע אליו לשלוח לו ביום טוב מחוץ לתחום[כב] שאין אדם חוטא ולא לו (שוע"ר תקטו, כב).

טז ויש אוסרים אף בישראל ששיגר פירות לחבירו מערב שבת על ידי נכרי, ונתעכב והביאם בשבת, שאסורים למי שנשתלחו אליו[כג], לפי שכיון שהנכרי יודע שישראל זה שמוליך אליו הוא יאכל בשבת פירות הללו ולכך הוא מוליכם לו, אם כן הוא מתכוין בהבאתו מחוץ לתחום בשביל הנאת גופו של זה[כד] (שוע"ר שז, כו).

יז אבל אגרת שהובאה אליו בשבת מחוץ לתחום מותר לו ליהנות ממנה אפילו בעיקר הנאתה, דהיינו לקרותה אם אינו יודע מה כתוב בה[כה]. ואינה דומה לשאר דבר הבא מחוץ לתחום שאסור לזה שהובא בשבילו ליהנות ממנו עד למוצאי שבת, שהטעם הוא משום גזרה שמא יאמר לנכרי שיביא לו מחוץ לתחום[כו], אבל באגרת לא שייך לומר כן[כז]. ועוד שאגרת זו לא הובאה בשבילו כלל שהרי השולח שלחה בשביל עצמו ולא בשביל

יט) כל בו סי' נח (יט, ד). ב"י סוף הסי' בשם הרשב"א (ראה שו"ת המיוחסות להרמב"ן סוס"י קנב). שו"ע ס"ט.

כ) שמטעם זה יש להתיר אף לצד הב' בספק הנ"ל ס"ד, שדין פירות ודגים דומה לדין נר ומדורה שאסור מטעם הנאת הגוף, מ"מ הכא שאני, שהרי אין הנכרי כו'.

כא) רשב"א שם. מ"א שם. ט"ז שם ס"ק טו.

ולאיסור הנאה ממלאכת יו"ט אין חוששים בהביא מחוץ לתחום, מטעם האמור לעיל פ"כ סי"ג.

כב) כל בו שם. לבוש שם ס"ט.

כג) אבל לאחרים מותר כשהובא מחוץ לתחום, כדלעיל פ"כ ס"י ואילך.

כד) וכצד הב' בספק הנ"ל ס"ד, שאפילו המתירים במנעלים, מ"מ מודים בפירות ודגים שאסור מטעם הנאת הגוף של הישראל; ואף שאין הנכרי מביא משלו, מ"מ גוזרים שמא יאמר לו הבא לי מחוץ לתחום.

כה) תוס' קטז, ב ד"ה וכ"ש.

כו) כדלעיל פ"כ סי"ג.

כז) הגהות מיימוניות הל' יו"ט פ"ב אות ל. הובא במ"א סי' שכה סוף ס"ק כ. והרי מטעם זה התיר לעיל ס"ח אף בדורון.

אותו ששלוחה אליו[כח]. ואף אם שלחה בשבילו מכל מקום נכרי המביאה בשבת מחוץ לתחום מתכוין לעשות שליחותו של השולח ולא בשביל מי ששלוחה אליו (שוע"ר שם).

יא ואינו דומה לישראל ששיגר פירות לחבירו מערב שבת על ידי נכרי ונתעכב והביאם בשבת שאסורים למי שנשתלחו אליו, שמתכוין בהבאתו מחוץ לתחום בשביל הנאת גופו של זה[כט]. מה שאין כן באגרת שאין גופו של זה שהיא שלוחה אליו נהנה בשבת מגוף האגרת, ואין הנכרי מתכוין בהבאתו מחוץ לתחום אלא למלאות רצון הישראל השולחו, או בשביל טובת עצמו לקבל שכרו, ולא בשביל זה ששלוחה אליו (שוע"ר שם).

כח) טור בשם ר"ת. לבוש סוף סי"ד.
כט) כדלעיל ס"ט.

פרק כד

הנאה ממלאכת הנכרי לצורך עצמו

א הדליק הנכרי בשביל עצמו[א] או בשביל נכרי אחר[ב] מותר לכל ישראל להשתמש לאורו, אפילו הנר של הישראל[ג], שאין גוזרים שמא יאמר לנכרי שידליק בשביל עצמו או בשביל נכרי אחר[ד] (שוע"ר רעו, ו).

ב וכן נר שמדלקת השפחה להדיח כלי אכילה לאורו, אע"פ שהדחה זו היא לצורך הישראל, אין הדלקה זו נקרא בשביל ישראל[ה] הואיל ואין גוף הישראל נהנה מנר זה[ו], אלא שכלים שלו מודחים והיא חייבת להדיחם, לצרכה היא מדלקת[ז], וא"צ למחות בה[ח] ומותר להשתמש לאור נר זה (שוע"ר רעו, יב לפי מוסגר הא').

ג ואפילו אם נהנה גם הוא מהנר[ט], כיון שאין גוף הישראל נהנה מהדחה זו (שם לפי המוסגר הב'), דמשום שנהנה מהנר אין סברא כלל לאסור, כיון שלא נתכוונו כלל בשבילו, וצ"ע (קו"א רעו ד).

ד אבל אם אומר אדם לעבדו ולשפחתו[י] לילך עמו לחוץ בלילה ומדליקים הנר מעצמן, אף על פי שגם הם צריכין לנר זה ומתכוונים לצורך עצמן בלבד, אין זה נקרא לצורך נכרי, כיון שעיקר ההליכה היא לצורך ישראל

א) משנה קכב, א. טור ושו"ע סי' רעו ס"א.

ב) ברייתא שם (נר הדלוק במסיבה, אם רוב נכרים מותר להשתמש לאורה).

ג) שאז אסור לומר לנכרי להדליקו בשביל עצמו, כדלעיל פ"ד ס"ח ואילך.

ד) מרדכי עירובין סי' תצא. מ"א סי' שכה ס"ק ט.

ה) ט"ז סי' רעו ס"ק ה.

ו) היינו שבשעה שהיא מדלקת אין הישראל נמצא באותו חדר, ולכן אין זה דומה לדין דלקמן ס"ד, ששם גופו נהנה מנר זה.

ז) ט"ז שם.

ח) אף שהוא בנר של ישראל, כדלקמן פל"ב ס"ד ואילך. ואף שהוא בבית ישראל, כדלקמן פל"ח ס"א ואילך.

ט) היינו שגם בשעה שמדלקת נמצא הישראל באותו חדר, ומ"מ אין זה דומה לדין דלקמן ס"ד, ששם אסור כיון שגופו נהנה מהליכה זו, משא"כ כאן אין גוף הישראל נהנה מהדחה זו.

י) אע"פ שאין צריך למחות במלאכה שהם עושים מעצמם בשבילו, כדלעיל פי"ז סי"ז. מ"מ כאן שהיא בשביל הנאת גוף הישראל אסור, כדלעיל פכ"ב.

ובשבילו[יא], ולפיכך אסור לילך עמהם לחוץ עד שיניחו הנר בבית שלא יהנה מאור הנר שהודלק בשביל הליכתו, אפילו הנר של נכרי (שוע"ר רעו, יא).

ה ואף דלצורכם בלבד הדליקוהו, ולא נתכוונו כלל לבעל הבית (דאם נתכוין גם בשביל ישראל בלאו הכי אסור[יב]), ואפילו הכי אסור, כיון שעיקר ההליכה בשביל ישראל, וגופו נהנה מהליכה זו (קו"א רעו, ד).

ו וכל זה בנר, אבל במדורה שעשאה נכרי אפילו לצרכו בלבד אסור לבריא להתחמם כנגדה, גזרה שמא ירבה הנכרי עצים בשבילו אם יהיה מותר לו להתחמם בה[יג]. ואינה דומה לנר שאין שם חשש שירבה בשבילו שנר לאחד נר למאה[יד], משא"כ במדורה שכל מה שמתרבים בני אדם המתחממים בה צריך להרבות בה עצים להרחיבה. אבל אם חימם את בית החורף לצרכו מותר לישראל לילך מבית הקיץ לבית החורף להתחמם בו, שאין לחוש שמא ירבה לחממו בשבילו שחימום לאחד חימום למאה[טו] (שוע"ר רעו, יג).

ז ויש מתירין[טז] אפילו במדורה ואין גוזרים שמא ירבה בשבילו, מפני שאף אם לא היה מרבה בשבילו היה נהנה קצת מהמדורה, ואף שעל ידי רבוי העצים נהנה ממנו בריוח אין תוספת הנאה זו כדאי לגזור בשבילה שמא יאמר לו להרבות בשבילו עצים[יז]. ואף אם הוסיף הנכרי עצים בשבילו מדעת עצמו אין הוספה זו אוסרתו להתחמם שם כיון שהיה יכול להתחמם שם קצת אף בלא הוספה זו. וכן אם היתה המדורה דולקת מבעוד יום ובשבת הוסיף בה הנכרי עצים בשביל ישראל מותר להתחמם כנגדה[יח] (שוע"ר רעו, יג).

יא) טור ושו"ע סי' רעו ס"ג.

יב) כדלקמן פכ"ה ס"א, שאם הדליק לצורך עצמו ולצורך ישראל אסור.

יג) שבלי הלקט סי' קיב, בשם ר"ת. טור ודעה הב' בשו"ע סי' רעו ס"א. והיינו כדעה הב' דלעיל פכ"ב סי"ב, שאם הוסיף עצים בשביל ישראל אסור לו ליהנות מהם.

יד) רבא קכב, א. וכ"ה לקמן ס"י.

טו) מ"א שם ס"ק ג.

טז) כדעה הא' דלעיל פכ"ב סי"א, שאפילו הוסיף עצים בשבילו מותר ליהנות ממנו.

יז) ב"י שם ד"ה ומ"ש רבנו או לצורך חולה (הב').

יח) כמעשה דמהר"ם מרוטנבורג, שבהגהות מיימוניות פ"ו אות ה.

ח נכרי שמילא מים לבהמתו[יט] מבור שהוא עמוק י' טפחים ורחב ד' טפחים[כ] העומד ברשות הרבים[כא] ונמצא שהוציא מרשות היחיד לרשות הרבים[כב] מותר לישראל להשקות מהם בהמתו, כיון שהנכרי לא נתכוין כלל בשבילו. והוא שאין הנכרי מכירו אבל אם הוא מכירו אסור[כג] גזרה שמא ירבה[כד] הנכרי לדלות גם בשבילו אם ישקה גם הוא מהם (שוע"ר שכה, טז).

ט וכן אם ליקט הנכרי עשבים מהמחובר לצורך בהמתו מאכיל אחריו ישראל את בהמתו[כה]. והוא שאין הנכרי מכירו אבל אם מכירו אסור[כו], גזרה שמא ירבה הנכרי ללקוט בשביל בהמתו אם יאכילנה מהם (שוע"ר שכה, יז).

י וכן הדין בכל דבר שיש לחוש בו שמא ירבה בשבילו אם הוא מכירו[כז], כגון נכרי שצלה[כח] או בישל לעצמו דברים שאין בהם משום בישולי נכרים, וכל כיוצא בדבר זה שצריך להרבות בו בשביל שנים יותר מבשביל אחד. אבל בדבר שאין לחוש בו שמא ירבה בשבילו כגון שהדליק נר לעצמו או שעשה כבש לירד בו מהספינה שבנר אחד וכבש אחד יספיק לכל אפילו מכירו מותר[כט] (שוע"ר שכה, יח).

יא וכן אם עשה על ידי נכרי בין לצורך חולה שיש בו סכנה בין לצורך חולה שאין בו סכנה[ל], אסור לבריא בשבת, גזרה שמא ירבה בשבילו[לא] (שוע"ר שיח, ה).

יט) משנה קכב, א. טור ושו"ע סי' שכה ס"י.

כ) הגהות מיימוניות פ"ו אות ה.

כא) רש"י שם ד"ה מילא מים (מבור ברה"ר).

כב) טור ושו"ע שם.

כג) ברייתא שם. טור ושו"ע שם.

כד) רש"י שם ד"ה נר (הב'). רי"ף שם (מו, ב). רמב"ם פ"ו ה"ג.

כה) ברייתא קכב, א. טור ושו"ע סי' שכה סי"א. וכדלעיל פכ"ב סט"ו.

כו) גמרא שם. טור ושו"ע שם.

כז) רמב"ם פ"ו ה"ג. טור ושו"ע שם.

כח) תוס' רפ"ק דביצה ג, א ד"ה גזרה (שצלאו). רבנו ירוחם נתיב יב חי"ב (פג, ב). הבוא ב"י סי' שכה סוד"ה ומ"ש אבל אם מכירו. מ"א שם ס"ק כח.

כט) משנה קכב, א. וכדלעיל ס"ו.

ל) ב"י סי' שיח ד"ה וכתבו התוספות, ממשמעות התוס' גיטין ח, ב ד"ה אע"ג, והר"ן ע"ז (ט, א) ד"ה כי. רמ"א שם ס"ב.

לא) משמעות התוס' שם. עולת שבת שם ס"ק ז.

יב וכל זה בשבת עצמה, אבל למוצאי שבת אין צריך להמתין בכדי שיעשו כיון שהנכרי עשה בהיתר לצורך עצמו ואין איסורו בשבת אלא משום גזרה שמא ירבה בשבילו[לב] (שוע"ר שם, וסי' שכה, יז).

יג אותן העושין שני ימים יום הכיפורים, אם חל יום הכיפורים ביום חמישי, שאסור להם להכין צרכי שבת אפילו נכרי כיון שהן מחזיקין יום זה ליום הכיפורים, יאכלו בשבת עם אחרים שלא הרבו לבשל בשבילם, אבל אם גוי בישל ביום זה לצרכו אם הוא מכיר אותם אסורים לאכול מבישולו, אפילו אם סייע עמו ישראל בענין שאין בו משום בישולי גוים, גזירה שמא ירבה הגוי בשנה הבאה לבשל גם בשבילם. אבל ישראל המבשל בשביל עצמו אין לחוש שמא ירבה לבשל גם בשבילם, שמן הסתם לא יעבור על לאו דלפני עור לא תתן מכשול[לג], ולא יאכיל אותם מבישולו, כיון שהם מחזיקין יום זה ליום כיפור[לד] (שוע"ר תרכד, יב).

יד נכרי שהביא למכור בעיר שרובה נכרים, ואנו רואים שאם נתיר ליקח ממנו ביום טוב ירבה להביא עוד ביום טוב אף לצורך ישראל, אסור ליקח ממנו ביום טוב[לה]. אבל מן הסתם אין חוששין שמא ירבה להביא גם בשביל ישראל ומותר ליקח ממנו בעיר שרובה נכרים. ומכל מקום נכרי המביא דגים למכור בעיר שרובה נכרים, אף בסתם יש לחוש שירבה להביא בשביל ישראל אם אנו מתירין ליקח ממנו, כיון שדרך ישראל לקנות דגים לכבוד יום טוב[לו], וצריך להתיישב בדבר זה כי הכל לפי ראות עיני המורה[לז] (שוע"ר תקטו, יח).

לב) רשב"א חולין טו, א ד"ה ולענין מה שאמרו. ר"ן ע"ז שם (מותר לבריא במוצאי שבת). מ"א סי' שיח ס"ק ז. סי' שכה ס"ק כח.

לג) ויקרא יט, יד.

לד) שו"ת מהר"מ מרוטנבורג (פראג) סי' עו. הובא בהגהות מיימוניות סוף הל' שביתת עשור, ד"ה תרי יומי. מ"א סי' תרכד ס"ק ז.

לה) תשובת הגאונים, הובאה בב"י סי' תקטו ד"ה כתוב בתשובות הגאונים. יש"ש ביצה פ"ג ס"י, ע"פ עירובין מ, א. מ"א סי' תקטו ס"ק כב.

לו) ראה שוע"ר סי' רמב ס"ז, וקו"א שם ס"ק ד.

לז) מ"א שם.

פרק כה

הנאה ממלאכה לצורך ישראל ונכרי

א ישראלים ונכרים שהסיבו יחד ובא נכרי והדליק להם נר[א] אם רוב המסיבה נכרים מותר להשתמש לאורו[ב], ואם רובה ישראל אסור להשתמש לאורו[ג], שמן הסתם מתכוין המדליק לצורך הרוב[ד]. ואם מחצה ישראל ומחצה נכרים גם כן אסור[ה] שמן הסתם הוא מכוין לצורך שניהם[ו]. ואף אם ספק לאיזה מהם מדליק הולכים להחמיר בספק זה[ז] (שוע"ר רעו, ז).

ב וכל זה כשמדליק סתם, שמן הסתם כוונתו בשביל המסובין, אבל אם יש הוכחה שהנכרי מדליק בשביל עצמו, כגון שאנו רואים שהוא משתמש לאורה[ח] (מידט), אע"פ שהרוב ישראל[ט] מותר להשתמש לאורה. וכן אם יש הוכחה שמדליק בשביל נכרי אחר. אבל אם יש הוכחה שמדליק לצורך ישראל ולצורך נכרי אע"פ שהרוב נכרים אסור[י] (שוע"ר רעו, ז).

ג וכן נכרי העושה על המקח למכור לכל מי שיזדמן לו[יא] אם היא עיר שרובה נכרים[יב] מותר ליקח ממנו בשבת בהקפה בלא פיסוק דמים[יג],

---

א) ראה זכרון יוסף סי' פט.

ב) ראה קו"א רחצ, א (הטעם שמותר אף שסתם מסיבתם לע"ז).

ג) ברייתא קכב, א. טור ושו"ע סי' רעו ס"ב.

ד) גמרא שם. טור ולבוש שם ס"ב.

ה) ברייתא שם. טור ושו"ע שם.

ו) סמ"ג ל"ת סה (כ, ב). מ"א סי' תקטו ס"ק כג. וכ"ד רוב הפוסקים שמחצה על מחצה אינו כספק, אלא מן הסתם הוא לצורך שניהם, כמבואר בקו"א תקטו, ו. וכיון דהוי לצורך שניהם אסור, כדלקמן ס"ב. וראה גם לקמן ס"י וסי"ג.

ז) כדלקמן פכ"ו.

ח) עובדא דשמואל קכב, ב (כיון דחזא דאייתי שטר וקא קרי אמר אדעתא דנפשיה הוא דאדליק). טור ושו"ע סי' רעו ס"ב. וראה גם לעיל פכ"ב ס"ג.

ט) לבוש שם.

י) רא"ש פט"ז סי' יד. שו"ע שם. ט"ז שם ס"ק ב.

יא) מ"א סי' רעו ס"ק ו. וכדלעיל ס"א, שבעשה לצורך שניהם אסור.
ואם חברת החשמל עובדת בשבת בעיר שרובה נכרים, ומספקת חשמל גם לצורך המנויים הישראלים, ראה אמירה לנכרי פי"ט סי"א.

יב) הגהות אשרי ביצה פ"ד סי' ז. רמ"א סי' רנב סוף ס"ד.

יג) מ"א שם ס"ק טו.

יד) כמבואר בשוע"ר שכג, א.

ומותר ללבשם בו ביום אף על פי שידוע שעשאן בשבת, דכיון שרוב העיר הם נכרים מן הסתם עשאן על דעת נכרים שכל העושה על דעת הרוב הוא עושה (שוע"ר רנב, יב).

ד וטעם החילוק בזה, שהמוכר מנעלים בשבת בעיר שרובה ישראל, או מיני מאכלים ביום טוב שאסור, ואילו בקצץ מותר גבי מנעלים[טו], או גבי מאכלים אם דמו למנעלים[טז], אף דבתרווייהו אדעתא דנפשיה קעביד. על כרחך צריך לומר שהחילוק ביניהם הוא משום שזה עושה להשלים קבלנותו וזה עושה מאליו בלא קבלנות[יז] (קו"א רנב, ז ד"ה וחילוק).

ה וכן במקומות שנוהגים לאכול פת של פלטר נכרי[יח], יש מתירין[יט] ליקח ממנו בשבת אפילו פת שנאפית היום אם היא עיר שרובה נכרים, שאז מן הסתם היא נאפית בשביל הנכרים ולא בשביל הישראל, ואם כן אין לאסור אותה מדין נכרי העושה מלאכה בשביל ישראל[כ]. ומכל מקום אסור ליתן מעות להפלטר מערב שבת שיתן לו הפת בשבת, שאז הוא אופה לצורך ישראל[כא], ואסור לאכול מהפת עד למוצאי שבת בכדי שיעשו (שוע"ר שכה, ו).

ו וכן מותר ליקח ממנו קמח ביום טוב, אפילו נטחן היום, אם רוב לוקחי קמח שבעיר הן נכרים, שבודאי לצורך נכרי טחנוהו[כב] (שוע"ר תקיז, ג).

טו) כדלעיל פכ"ג ס"ב, שאם צריך למנעלים בשבת מותר.

טז) כהספק בזה לעיל פכ"ג ס"ד.

יז) וראה לקמן פכ"ט ס"ה, שנכרי העושה מעצמו (על המקח) גרע אפילו משכיר יום.

יח) ראה ט"ז סק"ג. שו"ע יו"ד סי' קיב ס"ב ברמ"א וש"ך סק"ט. וראה גם שוע"ר סי' קסח ס"ו. סי' קצו ס"ו. סי' רמב סי"ג. לקמן סי' תמח ס"ב. סי' תקיז ס"ד במוסגר. סי' תרג ס"א.

יט) רא"ש ביצה ס"פ אין צדין (והאפיה אינה נאסרת דבשביל רוב נכרים היא). טור בשמו, ושו"ע סי' שכה ס"ד, בשם ויש מתירים.

כ) רא"ש שם. ט"ז שם סוף סק"ג.

כא) רבינו ירוחם ני"ב ח"ח (עח, א), בשם רמ"ה (ועוד כתב רמ"ה, כי אסור לומר לגויה מע"ש הילך מעות ותן לי הפת למחר, שכבר נאפה לצורך ישראל). רמ"א שם ס"ד.

כב) ראה תוס' ע"ז סו, ב ד"ה אמר.

ז וכן מותר ליקח ממנו פת שנאפה ביום טוב[כג] (במקום שנוהגין היתר בפת של פלטר נכרי שאפאו כדי למכרו), אם רוב לוקחי פת שבעיר הן נכרים[כד], שבודאי בשבילם נטחן הקמח[כה] (שוע"ר תקיז, ד).

ח וכן נכרי שהביא בהמות במקולין[כו] ביום טוב, אם הביאן לצורך נכרי, או אפילו אם הביאן סתם לעיר שרובה נכרים, שכל המביא מן הסתם לצורך הרוב הוא מביא, הרי אלו מותרים[כז], אפילו אם ידוע שלנו חוץ לתחום, שהרי איסור מוקצה אין בהם[כח] כיון שהן של נכרי[כט], ומשום שבאו מחוץ לתחום אין לחוש כיון שלא הביאן לצורך ישראל (שוע"ר תצח, ו).

ט וכן נכרי שהביא למכור, אם רוב העיר הן נכרים בודאי לצורך הנכרי הביא, ומותר ליקח ממנו ולאכול אפילו ביום טוב ראשון, אם הוא דבר שאין במינו במחובר ואינו מחוסר צידה, דכיון שרוב העיר הן נכרים מן הסתם הביא לצורך רוב אנשי העיר (שוע"ר תקטו, יח).

י אבל העיר שחציה נכרים וחציה ישראל[ל], נכרי המביא שם למכור בודאי לצורך שניהם הוא מביא[לא], וכיון שכוונתו גם לצורך ישראל הרי דינו כדין נכרי שהביא דורון לישראל[לב] (שוע"ר תקטו, יט). שמחצה על מחצה אינו כספק[לג] (קו"א תקטו, ו).

יא וכל זה כשהנכרי שהביא למכור הוא דר בעיר זו שמוכר בה והביא מפירותיו שחוץ לתחום[לד]. אבל אם הוא דר בכפר חוץ לעיר, אפילו

כג) תוס' שם. ר"ן ביצה (טז, א) ד"ה ת"ר. שו"ע סי' תקיז ס"א.

כד) לבוש שם ס"א. ט"ז שם ס"ק ג.

כה) שהרי ביום טוב מותר לאפות, וכל החשש הוא רק מחמת הטחינה האסורה ביום טוב.

כו) מקום שחיטת בהמות.

כז) רשב"א בעבודת הקודש שער ה סי' ב. ארחות חיים הל' יו"ט אות כ"ט. שו"ע סי' תצח ס"ג.

כח) כשלנו מחוץ לתחום, כמבואר בשוע"ר שם ס"ה.

כט) שאין בהם דין מוקצה, כמבואר בשוע"ר שם ס"ו.

ל) סמ"ג ל"ת סה (כ, ב). רמ"א סי' תקטו ס"ו.

לא) סמ"ג שם. מ"א שם ס"ק כג. וכדלעיל ס"א.

לב) כדלעיל ס"ב.

לג) שיתבארו דיניו לקמן פכ"ו.

לד) שמן הסתם ליקטן וצדן לצורך עיר זו, שרובה או חציה ישראל, ולכן צריך להמתין בכדי שיעשו.

אם הרוב הן ישראל והביא לשם דבר שיש במינו במחובר או מחוסר צידה דינו כדין מביא לעיר שרובה נכרים, דכיון שהוא דר מחוץ לעיר אנו הולכים אחר רוב העולם, ואנו אומרים שמן הסתם לקטן וצדן לצורך נכרים שהן רוב העולם ואחר כך נמלך והביאן לעיר זו[לה]. לפיכך אם הביאן מתוך התחום מותר לערב מיד[לו] כדין פירות שנלקטו בשביל נכרי, ואם הביאן מחוץ לתחום מותרים לערב אחר שהמתין בכדי שיעשו[לז] (שוע"ר תקטו, כ).

יב וכן נכרי שעשה בשבת ארון או קבר לקבור בו מתו[לח] או למכור[לט] (בעיר שרובה נכרים) מותר לישראל ליקבר במוצאי שבת מיד[מ]. ואם עשאו בשביל ישראל, אם הקבר או הארון עומדים במקום המוצנע שאין הדבר מפורסם לכל שנעשו בשבת בשביל פלוני ישראל[מא], צריך להמתין בכדי שיעשו[מב], בין לקבור בו ישראל זה שנעשה בשבילו בין לקבור בו ישראל אחר[מג] (שוע"ר שכה, כא).

יג וכן עיר שישראל ונכרים דרים בה ויש בה מרחץ רוחצת בשבת, אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה למוצאי שבת מיד[מד], שמן הסתם הוחמה בשבת בשביל הנכרים שהם הרוב[מה], ואם רובה ישראל צריך להמתין עד

לה) מ"א סי' תקטו ס"ק כב (יש להסתפק, ונ"ל להקל). אליה רבא שם ס"ק כא.

לו) אבל בו ביום אסור משום מוקצה, שאף שהנכרי ליקטן וצדן לצורך נכרים, יש להם דין פירות שנשרו ומחוסר צידה, כמבואר בשוע"ר שכה, ח.

לז) שהרי הבאתן לעיר זו מחוץ לתחום הוא בודאי בשביל עיר זו, שרובה או חציה ישראל.

לח) משנה קנא, א (עשו לו ארון וחפרו לו קבר יקבר בו ישראל). טור ושו"ע סי' שכה סי"ד.

לט) רש"י שם ד"ה עשו (בשביל נכרי או למכור).

מ) ר"ן שם (סה, א) ד"ה וגרסינן, וב"י ד"ה ואם עשה בשם רש"י, בפירוש דברי הגמ' שם. וראה גם רש"י שם ד"ה ימתין. לבוש סי"ד.

מא) ואם עומד במקום פרהסיא, יתבאר לקמן פכ"ט ס"א.

מב) גמרא שם (ימתין בכדי שיעשו), לפירוש הגאונים (דמיירי בעשאו בשביל ישראל), שהובא בר"ן שם. רמב"ם פ"ו ה"ה. הובא בטור. שו"ע שם.

מג) ר"ן (מו, א) ד"ה ואיכא. מ"מ שם בסופו. וראה לעיל פ"כ.

מד) משנה מכשירין פ"ב מ"ה. הובאה בשבת קכב, א. קנא, א. טור ושו"ע סי' שכו סי"ג.

מה) שבת קכב, א (אדעתא דרובא מחממי). לבוש שם סי"ג.

כדי שיוחם, ואפילו במחצה על מחצה צריך להמתין כן[מו], לפי שמן הסתם הוחמה בשבת בשביל שניהם[מז] (שוע"ר שכו, יג).

מו) משנה שם. טור ושו"ע שם.

מז) רש"י שם קנא, א ד"ה רוחץ. ט"ז שם ס"ק ד. וכדלעיל ס"א.

פרק כו

כשספק אם נעשה לצורך ישראל

א ספק אם ליקטן בשביל ישראל[א], או שידוע שליקטן בשביל ישראל ואין ידוע אם נלקטו היום או לאו[ב], אסורות בו ביום[ג] וגם לערב בכדי שיעשו[ד]. ואע"פ שהוא ספק דברי סופרים אין הולכין בו להקל הואיל והוא דבר שיש לו מתירין[ה] (שוע"ר שכה, י), דהיינו אחר שימתין בכדי שיעשו, לפיכך אין אומרים כאן ספק דברי סופרים להקל (שוע"ר תקטו, ג).

ב ויש אומרים[ו] שלערב מותר מיד[ז], שכיון שאיסור זה אינו אלא כעין

א) שאז אסור בו ביום משום מוקצה ודאי (דאפילו אם ליקטן לצורך נכרי אסור משום פירות שנשרו ומחוסר צידה, כמבואר בשוע"ר סי' שכה ס"ח), ולערב בכדי שיעשו הוי ספק איסור הנאה ממלאכת הנכרי לצורך ישראל.

ב) שאז גם בו ביום הוי ספק איסור מוקצה וספק איסור הנאה ממלאכת הנכרי לצורך ישראל.

ג) ספר התרומה סי' רמט, וסמ"ג ל"ת סה (כ, ב), וסמ"ק סי' רפא, והגהות מיימוניות פ"ו (קושטא) ה"ז, מברייתא ביצה כד, סוע"א (ספק מוכן רבן גמליאל מתיר ורבי יהושע אוסר. אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהושע). טור ושו"ע סי' שכה ס"ז. והטעם שספק מוכן אסור, ואפילו ביו"ט שני, מבואר בשוע"ר סי' תקטו ס"ד.

ד) משנה קנא, א (נכרי שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל אא"כ בא ממקום קרוב), כשמואל שם (חיישינן שמא חוץ לחומה לנו), לפירוש הרי"ף שם (סד, ב: כלומר, אע"ג דחזינן להו דעיילי בצפרא לא אמרינן אי לאו דעיילי מאתר קריבא לא הוו עיילי בצפרא, אלא אמרינן הני מאתרא רחיקא אתו, והאי דאתו בצפרא, בליליא אזלי עד דמטו לחומה וביתו התם וקא עיילי השתא, ומאי אא"כ באו ממקום קרוב, ה"ק לא יספוד בהן ישראל אלא ימתין כדי שיבואו ממקום קרוב. והלכה כשמואל). וכן דעת הגאונים ורמב"ם פ"ו ה"ו. הובאו במ"מ הל' יו"ט פ"ב סוף ה"י. דעה א' בשו"ע סי' שכה ס"ז (אסורים בו ביום ולערב בכדי שיעשו). וראה גם לקמן ס"ו.

ה) רב אשי ביצה ד, א (שזהו הטעם שספק פירות הנושרים אסור). מלחמות להרמב"ן (סה, ב) בסופו (שזהו גם הטעם שמספק צריך להמתין בערב בכדי שיעשו). מ"א סי' תצז סק"ג. ט"ז סי' תקטו סקי"ג.

ו) משנה שם, כשמואל שם, לפרש"י שם ד"ה ושמואל אמר (חיישינן שמא חוץ לחומה לנו, אפילו הביא מחוץ לעיר אנו תולין להתיר ואומרים שמא בתוך התחום לנו ערב שבת כו', חיישינן נמי אמרינן לקולא). ספר התרומה שם (שבאותו היום הוו אסורין משום ספק מוכן, אמנם הן מותרין למוצאי שבת מיד). סמ"ג שם. הגהות מיימוניות פ"ו שם. טור ודעה הב' בשו"ע שם.

קנס[ח] שלא יבא לומר לנכרי לעשות לו בשבת, לא החמירו בספיקו אע"פ שיש לו מתירין. והעיקר כסברא הראשונה (שוע"ר שכה, י), שכן הכריעו הפוסקים לפסוק כהמחמירין[ט] (קו"א תקטו, ג).

ג ואף לפי סברא האחרונה לא הקילו אלא בכגון שהנכרי אמר לישראל מערב שבת ליתן לו פירות בשבת והלך לבית הנכרי ונתן לו, שאז יש להסתפק שמא ליקט פירות אלו בשבת בשביל ישראל והיה בדעתו מערב שבת על פירות אלו ללקטם לו בשבת, או שמא היה בדעתו ללקוט לו פירות אחרים ופירות אלו ליקטם לעצמו או לנכרי אחר ואחר כך נמלך ונתנם לישראל כשבא אצלו, וכן כל כיוצא בזה. אבל נכרי שהביא דורון לישראל[יא] או שהביא למכור בעיר שרובה ישראל[יב] אין תולין להקל שמא ליקטן מתחלה לעצמו ואחר כך נמלך להביאן לכאן, אלא מן הסתם ליקטן מתחלה לשם כך. וכן אין לתלות להקל שמא ליקטן מערב שבת, לפי שנכרי המביא דורון או למכור מן הסתם הוא מתכוין להביא מן המשובח ומביא מאותן שליקט היום[יג]. וכן לענין צידה ביום טוב (שוע"ר שכה, י), דכיון שהנכרי הביא דורון לישראל, מן הסתם ליקט או צד היום בשביל הישראל שהביא לו (שוע"ר תקטו, ג).

ז) אבל לקמן ס"ה, בספק הובא מחוץ לתחום (שבכל אופן אינו מוקצה), מותר לדעה זו אף בו ביום.

ח) ראה גם לעיל פכ"א ס"ז.

ט) בשוע"ר סי' תקטו, ג פסק בסתם לאסור בספק. ובקו"א תקטו, ב הוכיח, שאף שבטור ושו"ע סי' שכה ס"ז הובאו ב' הדעות, מ"מ בסי' תקטו ס"ז פסקו להחמיר, וכן הכריע הט"ז שם ס"ק ד. וגם בשו"ע סי' שכה הובאה דעת המחמירין בסתם ודעת המקילין בלשון ויש אומרים, משמע שדעתו לפסוק כהמחמירין.

י) מ"א סי' תקטו ס"ק יב.

יא) כהא דלעיל פי"ט ס"ד, דאסרינן בסתם כל שיש מאותו המין במחובר.

יב) שגם בזה אסרינן, כדלעיל פכ"ה ס"ג ואילך.

יג) ר"ן (סה, א) ד"ה ומצינו [נמצינו], בשם רבנו יונה (דכל שיש מאותו המין במחובר דרכן של בני אדם ללקוט אותן ביומן). מ"א שם ס"ק יא (כיון שהביאן לו מסתמא לקטן בשבילו) וס"ק יב (בעכו"ם שמביא דורון אמרינן שמתכוין להביא מן המשובח ומביא מאותן שליקט וצד היום, הוא הדין המביא למכור כו', דכודאי משוינן להו).

ד אבל אם הפירות ניכרים שלא נתלשו היום[יד] כגון שהן כמושין[טו], וכן אם ניכרים הדגים שניצודו מערב יום טוב[טז] כגון שנם ליחן[יז] ואדמומית שתחת לחייהן שבודקין אותן שם[יח], מותרין אף למי שהובאו בשבילו, אם ידוע שבאו מתוך התחום. והוא הדין אם הובאו לו בתחלת ליל יום טוב ראשון בענין שבודאי נלקטו וניצודו מערב יום טוב[יט] (שוע"ר תקטו, ה).

ה וכל זה כשאין כאן אלא ספק אחד, שמא נלקטו וניצודו מאתמול בשביל ישראל, או שמא ליקט וצד היום ובשביל נכרי ואחר כך נמלך והביאן לישראל, אבל אם הוא בענין שיש להסתפק שמא נלקט וניצוד מאתמול וגם יש להסתפק שמא ליקט וצד לצרכו או לצורך נכרי אחר ואחר כך נמלך והביאן לישראל, כיון שיש כאן ב' ספיקות להקל הרי אלו מותרים באכילה[כ] במוצאי יום טוב מיד[כא], ואין צריך להמתין בכדי שיעשו (שוע"ר תקטו, ג).

ו אם הוא ספק אם הובא מחוץ לתחום, אסור למי שהובא בשבילו[כב], עד למוצאי שבת בכדי הבאה מחוץ לתחום, מפני שהוא דבר שיש לו מתירין[כג]. ולהאומרים שבאיסור כזה שאינו אלא כעין קנס שלא יבא לומר לנכרי לעשות בשבת לא החמירו בספיקו אע"פ שיש לו מתירין כמו שנתבאר למעלה, אף כאן מותר באכילה אפילו למי שהובא בשבילו אפילו בו ביום[כד], וכבר נתבאר שהעיקר כסברא הראשונה (שוע"ר שכה, יד).

יד) ביצה כד, ב. רש"י שם ד"ה ופירי. טור ושו"ע סי' תקטו ס"ג.

טו) עירובין מ, א. ב"י סי' תקטו ד"ה ומ"ש אבל אם.

טז) ביצה שם.

יז) תוס' שם ד"ה אלא (שדוקא אם לא נס ליחן אסורים). וראה קו"א תקטו, ד.

יח) רש"י שם ד"ה אלא בכוורי.

יט) מ"א שם ס"ק ז.

כ) יש"ש ביצה פ"ג סי' ז. מ"א שם ס"ק יב.

לענין ס"ס בדבר שיש לו מתירין, ראה רמ"א יו"ד סי' קי ס"ח. שוע"ר תקיג, ד. קו"א תקיג, ב.

כא) אבל ביום טוב עצמו אסור מטעם ספק פירות שנשרו, כדלעיל ס"א.

כב) אבל לאחרים מותר מיד (בהובא מחוץ לתחום), כדלעיל פ"כ סי"א ואילך.

כג) כדלעיל ס"א וש"נ (שבמשנה וגמרא ופוסקים שם מיירי בספק הובא מחוץ לתחום).

כד) שהרי כאן לא נאסר מטעם מוקצה (כמו בנתלש או ניצוד בשבת דלעיל).

ז וביום טוב שני של גלויות יש להקל[כה] בספק אם הביאו ביום טוב מחוץ לתחום בשביל ישראל, אף למי שהובא בשבילו, כיון שיש כאן ב' ספיקות, שהרי יום טוב שני עיקר תקנתו מחמת הספק[כו]. אבל ביום טוב ראשון יש להחמיר אף בספק כיון שהוא דבר שיש לו מתירין[כז] (שוע"ר תקטו, טז).

ח ואף ביו"ט ראשון לא נאסר אלא כשהנכרי שהביא הדורון הוא דר חוץ לעיר, או שהוא דר בעיר אלא שפירותיו הן חוץ לעיר, אבל נכרי הדר בעיר ויש לו פירות בעיר כיוצא באלו שהביא להישראל[כח], מותר אף למי שהובא בשבילו אפילו הוא יום טוב ראשון, לפי שאין כאן ספק כלל אלא הוא בודאי דמן הסתם הביא מפירותיו שבעיר (שוע"ר תקטו, יז). ואנו אומרים כאן נמצאו וכאן היו (שוע"ר שכה, טו).

ט ואפילו יש להנכרי ב' בתים ובהן פירות, אחד מהן תוך התחום והב' חוץ לתחום, אין חוששין שמא הביא מאותן שחוץ לתחום אלא מן הסתם הביא מאותן שבתוך התחום שהן קרובים יותר לעיר[כט] (שוע"ר תקטו, יז). אבל אם יש לו ב' בתים חוץ לתחום ואחד בתוך התחום יש לחוש לרוב הבתים שהם חוץ לתחום[ל] (שוע"ר שכה, טו).

כה) מ"א סי' תצח ס"ק ז. סי' תקטו ס"ק כד.

כו) ר"ן ביצה (יב, א) ד"ה גמרא אין (רבנו אשר דלוניל ז"ל התיר ספק מוכן ביו"ט שני כו' יפה הורה, משום דהוה ליה ספק ספיקא, דאית לן למישרייה אפילו בדבר שיש לו מתירין, דכיון דאנן לא עבדינן יו"ט שני אלא משום מנהג אבהתין לא מחמירנן ביה טפי מינייהו, וכי היכי דלידידהו ספק לדידן נמי דינו כספק). ואף דלא קיי"ל כר"ן לענין ספק מוכן, כמבואר בשוע"ר תקטו, ד. מ"מ לענין ספק תחומין קיי"ל כוותיה, כמבואר בשוע"ר תצח, ז. קו"א תקטו, ג.

כז) כדלעיל ס"ו.

כח) טור סי' תקטו, בשם הרשב"א קנא, א ד"ה גמ', וביצה כד, ב ד"ה והא. ר"ן (סה, א) ד"ה ונמצא, וביצה יג, ב ד"ה ומיהו. שו"ע סי' שכה ס"ט.

כט) ראבי"ה הל' יו"ט סי' תשסג. הובא במרדכי ביצה סי' תרפה. שו"ע שם.

ל) ט"ז סי' שכה ס"ק ז.

פרק כז

כשהתועלת מהמלאכה רק כשנעשית בשבת

א יש אומרים[א] שאין היתר אלא כשאין מגיע ריוח לישראל ממה שהמלאכה נעשית בשבת, שאף אם יעשנה אחר השבת יהנה ממנה הישראל כך כמו עכשיו שהיא נעשית בשבת. ואף שהוא חפץ יותר שתיעשה בשבת כדי שתגמר מקודם ויכול ליהנות ממנה מקודם[ב], ואין זה נקרא ריוח כיון שאף אם תיעשה אחר השבת יהנה גם כן ממנה. אבל אם הוא בענין שאם תיעשה אחר השבת לא יוכל ליהנות ממנה, ואין לו בה חפץ כלל אלא אם כן תיעשה בשבת, כגון שהולך לדרך מיד במוצאי שבת וכיוצא בזה, בענין שיש ריוח לישראל ממה שהמלאכה נעשית בשבת, אסור ליתנה להנכרי קודם השבת אלא אם כן שיוכל לגמרה בימי החול קודם השבת או אחר כך. ואף אם נתנה לו בכדי שיכול לגמרה קודם השבת ונודע לו שהנכרי עושה בשבת צריך למחות בידו, דכיון שלהישראל יש ריוח מזה שהמלאכה נעשית עכשיו בשבת ולהנכרי אין ריוח מזה, שמצדו לא יבצר לעשותה אחר השבת, אלא שהוא עושה בשבת לפי תומו להשלים פעולתו ואין מגיע לו ריוח מזה כמו שמגיע להישראל, לפיכך נראה הדבר כאלו בשביל זה הישראל נעשית המלאכה בשבת (שוע"ר רנב, ה).

ב כי דוקא כשיכולה המלאכה להעשות בחול, אז אע"ג דלא קצין דלא עביד עיקרא דעבידתיה אדעתא דנפשיה[ג], מכל מקום מה שעושה בשבת עביד אדעתא דנפשיה להשלים קבלנותו שכבר קיבל ונתחייב לעשות, אבל כשאי אפשר לה להעשות בחול בגלל הישראל, אזי מקרי עשיית השבת בשבילו אע"ג דקצין, וצריך למחות אף שאינו רואה כשעושה בצנעה בביתו של נכרי, ואף שנותן לו בד' וה' (קו"א רנב, ז ד"ה ומיהו).

א) מ"א סי' רמד ס"ק א (על מ"ש השו"ע שם "פוסק אדם עם הגוי על המלאכה וקוצץ דמים והגוי עושה לעצמו", כתב המ"א שם "פירוש, דאין קפידא לישראל בזה, דאם לא יעשהו היום יעשהו למחר"). שו"ת פנים מאירות ח"א סוס"י לח (היכא שישראל בא סמוך לשבת ורוצה ליסע מיד במוצאי שבת, אסור ליתן לכובסת עכו"ם שתכבס חלוקו להביא לו מיד אחר שבת).

ב) כדלקמן ס"ח.

ג) כדלעיל פט"ו ס"א (דמחזי כשלוחו).

ג ואין טעם האיסור משום שהוא מתכוין לטובת הישראל בלבד, דאם כן בלא ריוח הישראל נמי ליתסר, כמו בקבלנות ולא קציץ[ד]. אלא ודאי הטעם הוא, משום דכיון שיש ריוח להישראל ולו אין ריוח מחזי כשלוחו[ה] (קו"א רנב, ו ד"ה ומיהו).

ד דכיון שהוא מקפיד שתיעשה היום, לפי שלא תוכל להעשות כלל למחר ויפסיד מלאכה זו לגמרי, וכיון שיש ריוח ממש מחזי כעושה בשליחותו, אף דעביד אדעתא דנפשיה (קו"א רמד, א ד"ה ובכך).

ה ויש מי שמתירי[ו] ליתנה לו סמוך לחשכה והוא יעשה מעצמו בשבת בביתו, אף כשמלאכה מתבטלת לגמרי אם לא היתה נעשית בשבת. רק שלא יגלה לו דעתו שצריך לו שתיעשה בשבת, ולא יאמר לו כלל שיוצא לדרך במוצאי שבת מיד (שוע"ר רנב, ה). וכיון שאינו אומר לו כן שרי, אף שהאמת כן הוא שילך במוצאי שבת, ואם כן משתרשא ליה מלאכה זו גופה ואפילו הכי שרי (קו"א רנב, ו ד"ה אלא).

ו ואפשר שאינן חולקים כלל, שהמתיר אפשר שלא התיר אלא כשהוא בענין שכשלא יעשה בשבת ואחר השבת לא יהיה להישראל כלל חפץ במלאכתו אזי לא ישלם לו הישראל בעד מלאכתו, ונמצא שבמה שהוא עושה המלאכה בשבת מגיע לו ריוח שישלם לו הישראל בעד מלאכתו. ובזה אפשר שגם האוסר מודה שהוא מותר, דכיון שגם להנכרי מגיע ריוח ממלאכת השבת אינה נראית כאלו היא נעשית בשביל הישראל בלבד. אבל אם הוא בענין שאף אם לא יעשה בשבת יעשה אחר השבת ויצטרך הישראל לשלם לו, כיון שלא התנה עמו בתחלה על מנת שתוגמר המלאכה במוצאי שבת מיד[ז], ונמצא שאין מגיע ריוח להנכרי ממה שעושה בשבת אלא להישראל בלבד, אפשר שבזה אף המתיר מודה שהוא אסור[ח] (שוע"ר רנב, ה).

ד) דלעיל פט"ו.

ה) ראה גם לקמן פכ"ח ס"ה.

דיני מחזי כשלוחו נתבארו לקמן פל"ג-ד.

ו) משמעות ט"ז סי' שז ס"ק ג (יש איסור אם נותן לו הכלים סמוך לשבת ואומר לו ראה שאני צריך להם במוצאי שבת, דהוה ליה כאומר בפירוש שיכבסם בשבת. וכן לענין אם נתן לו מעות בע"ש לקנות ואמר לו שילך [הישראל] לדרכו במוצאי שבת).

ז) ואם היה מתנה כן היה אסור מטעם קובע מלאכתו לשבת, כדלעיל פי"ד.

ח) הובא ונתבאר בשו"ת שארית יהודה או"ח סי' ה (יט, ג).

ז ומטעם זה אין לחשוש לריוח הישראל ששכר את הנכרי וקצץ לו שכר כך וכך בעד כל יום ויום שידליק לו נרות ויבעיר לו מדורה, או שקצץ לו בעד כל הדלקה והדלקה והבערה והבערה, ולא צוהו להדליק ולהבעיר בשבת אלא הוא עושה מעצמו כדי להרבות בשכרו (שוע"ר רעו, א), דאף שיש לישראל ריוח ממלאכה זו גופה שבליל שבת צריך הוא לנר, מכל מקום לנכרי יש גם כן ריוח ידוע, שאם לא ידליק בליל זה לא ישלם לו בעד ליל זה והילכך עביד אדעתא דנפשיה[ט] (קו"א רמד, א ד"ה ועוד י"ל והוא).

ח וכל זה כשהמלאכה מתבטלת לגמרי אם לא היתה נעשית בשבת, אבל אם אינה מתבטלת לגמרי, אף אם המלאכה צריכה לו במוצאי שבת מיד, מכל מקום אין זה נקרא ריוח אלא הנאה בעלמא. וריוח הוא כגון שהמלאכה היתה מתבטלת לגמרי אם לא היתה נעשית בשבת, שאז הוא מרויח המלאכה על ידי שנעשית בשבת (שוע"ר רמד, ט). משא"כ כשאף אם יעשנה אחר השבת יהנה ממנה הישראל כך כמו עכשיו שהיא נעשית בשבת. ואף שהוא חפץ יותר שתיעשה בשבת כדי שתגמר מקודם ויכול ליהנות ממנה מקודם, אין זה נקרא ריוח כיון שאף אם תיעשה אחר השבת יהנה גם כן ממנה (שוע"ר רנב, ה). ואע"פ שיודע שהנכרי יעשה בשבת, ובכך הוא חפץ, מכל מקום הנכרי אינו עושה בשביל טובת הישראל אלא בשביל עצמו למהר להשלים מלאכתו כדי לקבל שכרו (שוע"ר רמד, א).

ט והרווחה שאסרו כמה פוסקים[י], היינו הרוחת נכסיו שמתרווחין ומתרבין על ידי כך, דכיון שיש לישראל ריוח נכסים ממש ממלאכה זו אזי מחזי כעושה בשליחותו, אבל בהנאה בעלמא לא מחזי כעושה בשליחותו, כיון שלו עצמו יש ריוח נכסים ממש עביד אדעתיה[יא] (קו"א רמד, א ד"ה ובכך).

ט) אלא שמכל מקום אסור בזה מטעם שגוף הישראל נהנה מהמלאכה, כדלעיל פכ"ב.

י) לקמן פכ"ח.

יא) ראה לקמן פכ"ח דקיי"ל כהפוסקים שאין חוששים אפילו להרוחת נכסיו ממלאכת הנכרי. ולפי"ז כתב בשו"ת שארית יהודה סי' ה (יט, סע"ד), שאפשר גם כאן קיי"ל כדעת המתירין לגמרי. וראה לעיל פכ"ג ס"ב, שבלא"ה יש להחמיר לא ליהנות בשבת וגם במוצאי שבת עד בכדי שיעשו, אפילו גמר הכלי בשבת בקבלנות, אא"כ צריך אליו בשבת.

פרק כח

כשיש ריוח לישראל ממלאכת שכיר שנה

א מי ששכר לו נכרי לשנה או לשתים שיכתוב לו או שיארוג לו בכל עת שיצטרך בתוך זמן משך שכירותו, כמו שהוא דרך השרים שיש להם סופר מיוחד שכותב לו כל עת שצריך וכשאין צריך הוא יושב בטל[א], מותר להניחו שיעשה בשבת מה שצוה לו קודם השבת, לפי שאין לישראל ריוח במה שעושה בשבת, שאם לא יעשה בשבת יעשה אחר השבת (שוע"ר רמד, ט).

ב וכן כל מי שאינו שכור לו אלא למלאכה זו בלבד לעשותה לו בכל עת שיצטרך לה בתוך משך זמן שכירותו, כגון מי שיש לו סוסים ועגלה ושכר לו נכרי לשנה שיסע עם סוסים ועגלה שלו בכל עת שיצטרך להוליך בהם סחורה בתוך שנה זו[ב], והנכרי נוסע גם בשבת מעצמו בלא אמירת הישראל, אינו צריך לומר לו שלא יסע בשבת[ג] (שוע"ר רמו, יח).

ג וכן אם אין הנכרי שכור לו לכל המלאכות שיצטרך אלא לשלוח בידו אגרות בלבד בכל עת שיצטרך לשלוח בתוך משך הזמן שכירותו מותר לשלוח בידו אפילו בערב שבת[ד] (שוע"ר רמז, יא).

ד אבל אם שכרו לכל המלאכות שיצטרך בתוך משך זמן שכירתו יש אוסרים[ה] להניחו שיעשה בשבת (שוע"ר רמד, יא).

א) הובא ונסמן לעיל פי"ז ס"ג, ונתבאר שם שבזה כולם מודים שמותר, כי שכיר שנה למלאכה מיוחדת הוי קבלן לכל הדעות, וגם אין להישראל ריוח ממלאכת הנכרי בשבת, כדלקמן.

ב) מ"א סי' רמו ס"ק טז.

ג) רק שיקנה לו הסוסים באחד מהדרכים המועילים, כדי שלא יעבור על שביתת בהמתו, ונתבארו דיניו בשוע"ר רמו, ז ואילך.

ד) רמ"א סי' רמז ס"ו.

ה) רמב"ם פ"ו הי"ב (השוכר את הגוי לימים הרבה מותר, אע"פ שהוא עושה בשבת, כיצד כגון ששכר הגוי לשנה או לשתים שיכתוב לו או שיארוג לו, הרי זה כותב ואורג בשבת ומותר, כאלו קצץ עמו שיכתוב לו ספר או שיארוג לו בגד שהוא עושה בכל עת שירצה). רמ"א סי' רמד ס"ט (ודוקא ששכרו למלאכה מיוחדת, כגון בגד לארוג וספר לכתוב, אבל כששכרו לכל המלאכות שיצטרך תוך זמן השכירות לכולי עלמא אסור).

ה יש מפרשים[ו] טעם האיסור, לפי שהישראל מרויח מלאכה זו בשבת, שהרי כשיהיה פנוי אחר השבת יצטרך לעשות מלאכות אחרות (שוע"ר רמד, יא). דהיינו הרוחת נכסיו שמתרווחין ומתרבין על ידי כך, דכיון שיש לישראל ריוח נכסים ממש ממלאכה זו אזי מחזי כעושה בשליחותו[ז] (קו"א רמד, א ד"ה ובכך).

ו ולפיכך מי שיש לו מרחץ שרוחצים בה הכל ונותנים לו שכר, או שיש לו תנור שאופין בו הכל ונותנים לו שכר, או שיש לו רחיים שטוחנין בהן הכל ונותנין לו שכר, ורוצה לשכור לו נכרי לכל השנה שיתעסק בכל המלאכות הצריכות במרחץ ורחיים ותנור ויקבל השכר מן הרוחצים והטוחנים והאופים ויביאהו להישראל[ח], צריך הוא למחות בהנכרי ולא יניחנו שיתעסק בהם בשבת בשביל נכרים שירחצו ויטחנו ויאפו שם, לפי שהישראל מרויח בעבודת הנכרי בשבת שמגיע לו שכר מזה[ט] (שוע"ר רמג, ג).

ז ואין להתיר לפי שהנכרי טורח לעצמו בשביל השכר שקצץ לו, כיון שאם היה הישראל מונע את עצמו מריוח השבת והיה אומר לנכרי שלא יהיה כלל בשבת אצל המרחץ ורחיים ותנור לא היה מנכה לו כלום משכרו, שהרי לא שכרו לכל יום ויום בפני עצמו אלא לשנה או חדש בבת אחת, אם כן אין להנכרי טובה וריוח מעסק זה שבשבת, שאף אם לא יתעסק

ו) מ"א שם ס"ק יד (נראה לי כוונת הרמב"ם, כדרך השרים שיש להם סופר מיוחד או חייט מיוחד, שבכל עת שצריך השר לכתוב מחוייב לו לכתוב, ובעת שאין צריך יושב בטל כו' ואין הישראל מרויח במה שעושה בשבת), וס"ק טז (על מ"ש הרמ"א לאסור בשכיר לכל המלאכות, כתב המ"א: דקרוב הדבר לודאי שיצטרך למחר מלאכה אחרת, וא"כ מרויח הישראל במלאכת העכו"ם בשבת). וכהשגת הראב"ד שם (אותה מלאכה משתרשא ליה, ואין זה דומה לקבלנות).

ז) כדלעיל פכ"ז ס"ב. וראה גם לקמן סט"ו.

ח) שאע"פ שמותר מעיקר הדין, דחשיב קבלנות, כדלעיל סי"ז ס"א, מ"מ צריך כו'.

ט) מהר"י אבוהב סי' רמג ד"ה ומ"ש בספרים (בזה נראה שאסור כו' בכאן אם עבר יומו הפסיד הישראל הריוח של אותו היום, ומזה הצד הוא נהנה ממה שנעשה בשבת). ב"י שם ד"ה ומ"ש בספרי (דעת הגאון מהר"י אבוהב כו', נמצא הישראל נהנה ממלאכת שבת ואסור. ואע"פ שאפשר לדחות טעם זה מ"מ הדעת נוטה כו'). מ"א שם ס"ק ב. ט"ז שם ס"ק ב.

ועוד יש בזה טעם לאסור משום מראית העין, שיתבאר לקמן פל"ז ס"א.

בשבת לא ינכה לו כלום משכרו, ולהישראל מגיע ריוח מזה, אם כן נראה הדבר כאלו עסק זה הוא בשביל הישראל בלבד[י] (שוע"ר שם).

ח ואף לדעה זו לא חיישינן לריוח הישראל אלא בקבלן[יא] או שכיר שנה לכל המלאכות[יב], אבל אם גם עשיית השבת היא אדעתא דנפשיה, כגון אריסות שדה[יג], לא מחזי כלל כעושה בשבת בשביל ישראל כי אם בשבילו (קו"א רמד, א ד"ה ועוי"ל והוא).

ט ולכן ישראל ששכר המלח מהשר לשנה, שכמה מלח שיעשה בתוך השנה הוא שלו, והוא שוכר לו פועלים נכרים לשנה או לחדש[יד], וקציץ להם שכרם לפי רבוי מלאכתם, דהיינו מכל כך וכך מלח שיבשלו נותן להם כך וכך, והנכרים הם כקבלנים שעושים לטובת עצמן כדי להרבות בשכרן, מותר להניחם שיעשו בשבת[טו], שהרי אין שכרם משתלם לפי הימים או חדשים אלא לפי סכום המלאכה שגומרין וכך משלם להם, נמצא שהם מתכוונים בעשייתם בשבת לטובת עצמן (שוע"ר רמד, כ).

י וכן ישראלים ששוכרים מהשר שיהיה רשות בידם לחפור בהרים למצוא העפר שעושים ממנו ברזל, ושורפים וצורפים העפר יום ולילה לא ישבתו עד כלות משך זמן שכירותם, ושוכרים להם פועלים לכך לשנה או לחדש, וקוצצים להם שכר כך וכך בעד כך וכך ברזל, הרי דינם כדין שוכר את המלח לכל דבר[טז]. וכן הדין בשוכרי היתוך הזכוכית מהשרים[יז], וכן בכל כיוצא בזה (שוע"ר רמד, כב).

יא דהתם בשכיר שנה לכל המלאכות, הוא עושה בשבת לטובת הישראל

י) מ"א שם (וליכא למימר דעכו"ם אדעתיה דנפשיה עביד, דהא אם אם לא יעשה העכו"ם בשבת יצטרך לשלם לו). וראה ביאורי השלחן ע' קכח ואילך.

יא) כדלעיל פכ"ז.

יב) כדלעיל ס"ה־ח.

יג) דלעיל פט"ז ס"ו.

יד) שמותר, כדלעיל פי"ג ס"ו.

טו) תשובות רש"ל סי' ק. הובא במ"א סי' רמד ס"ק יז. וראה שו"ת צמח צדק או"ח סוס"י לג.

טז) עי' תשובות פנים מאירות סי' לח (שלדעתו אסור בזה ובמלח, ולדידן מותר בשניהם, כמבואר בקו"א רמד, ט). וכדלעיל פי"ג ס"ז.

יז) שגם בזה מיירי בשו"ת פנים מאירות שם.

למהר מלאכתו, או כדי לעשות מלאכה אחרת למחר, דודאי אינו מתכוין כלל לטובת עצמו, דמה טובה תהא לו בזה שעושה מלאכה זו היום בשביל כך לא ישב בטל למחר, דהיום מחל לו הישראל ולמחר שמא יקפיד עליו. משא"כ כאן מסתמא עושה לטובת עצמו להרבות שכרו. ואף שהוא שכיר שנה מכל מקום שכרו משתלם לפי רבוי מלאכתו, ואדעתא דנפשיה קעביד (קו"א רמד, ט ד"ה אלא).

יב ואף שאם לא היו עושים בשבת היה מגיע הפסד לישראל, שהרי הישראל שכר המלח שיבשל בתוך שנתו והימים שהחסיר ולא בישל מהם אין להם תשלומים, שלא ינכה לו השר כלום משכרו, וגם לא יניחנו לבשל כנגדם בשנה האחרת, ובשביל כך כשהישראל שוכר פועלים לחדש או לשנה הוא מקפיד עליהם מאד שלא יבטלו אפילו יום אחד, והם מוכרחים לעשות גם בשבת מחמת קפידתו. מכל מקום בשביל כך אין צריך למחות בידם שלא יעשו בשבת[יח], אלא די שיאמר להם שאינם מוכרחים לעשות בשבת בשבילו, ואם ירצו שלא לעשות בשבת הרשות בידם, ואם אעפ"כ הם עושים מאליהם כדי להרבות בשכרם אין צריך לומר להם כלום, אע"פ שמגיע לישראל הנאה גדולה מזה אין בכך כלום כיון שהנכרים מתכוונים לטובת עצמן (שוע"ר רמד, כ).

יג אלא שאם ידוע להישראל שלולא קפידתו היו נחים בשבת ולא היו חפצים לא בטורח ולא בצער, אז צריך לומר להם שאינו מקפיד עליהם ויעשו כרצונם. ומן הסתם אפשר דאין לחוש לזה כי הוא מילתא דלא שכיחא שהרי לכך הושכרו, ולפיכך סתמו הפוסקים[יט] ההיתר ולא הזכיר אמירה זו. ומכל מקום מאחר שיש מי שמחמיר[כ] טוב לחוש לדבריו בדבר שאין בו הפסד כלל, שהרי אם באמת אין עושה רק מחמת קפידתו באמת צריך למחות בידו. ובאמירה זו די, כיון שמסלק קפידתו ממנו והוא עושה אעפ"כ, לדעת עצמו הוא עושה להרבות שכרו (קו"א רמד, ט ד"ה אלא).

יד ואף לדעה זו אין חוששים לזה במקום שיש צער בעלי חיים, שמותר לומר לנכרי לחלוב הבהמה בשבת מפני שהיא מצטערת מרוב החלב,

---

יח) משמעות רש"ל שם.

יט) רש"ל שם.

כ) הפנים מאירות שם.

ומכל מקום צריך שיטול הנכרי את החלב לעצמו, או יחזור ויקנה החלב מהנכרי בדבר מועט, כדי שלא יהא נראה כחולב לצורך ישראל אלא לצורך עצמו (שוע"ר שה, כט), אבל עבדו ושפחתו השכורים לו לשנה או לשנתים אין צריך לקנות מהם החלב, אף אם אמר להם לחלוב בשבת, מפני שהם מתכוונים במלאכתם לטובתם כדי שיקבלו כל שכרם בסוף שנתם, שכשנשכרו בתחלה לדעת כן נשכרו שיחלבו בכל עת שצריך לחלוב[כא] (שוע"ר שה, לא).

מז שאף להאוסרין שכיר שנה, אין טעם האיסור משום שהוא מתכוין לטובת הישראל בלבד, דאם כן בלא ריוח הישראל נמי ליתסר כמו בקבלנות ולא קציץ[כב], אלא ודאי הטעם הוא משום דכיון שיש ריוח להישראל ולו אין ריוח מחזי כשלוחו[כג], אם כן אין לאסור כאן שהשליחות עצמה מותרת (קו"א רנב, ו ד"ה ומיהו).

מז אבל יש אומרים[כד] שזה אינו טעם האוסרים שכיר שנה לכל המלאכות, שהרי מבואר בלשונם להתיר גם כששכרו שנה או שתים לבנות לו חצר או ליטע לו כרם, אף שהישראל מרויח מלאכה זו בשבת, שכשיהיה פנוי אחר השבת יצטרך לעשות עוד מלאכה זו. אלא ודאי אין חוששים להא דמטיא הנאה לישראל ממילא, כיון שהנכרי אדעתא דנפשיה קעביד (מהדו"ב רמג ד"ה והשתא).

יז אלא טעם האוסרים שכיר שנה לכל המלאכות הוא כיון שלדעתם אין שכיר שנה חשיב קבלנות אלא במלאכה מיוחדת דוקא[כה], וטעם האוסרים גבי מרחץ דלעיל הוא משום מראית העין[כו] (מהדו"ב שם).

כא) ב"ח סי' שכ ד"ה כתב במרדכי. הובא בט"ז סי' שה ס"ק יב. מ"א שם ס"ק יג.

כב) דלעיל פט"ו.

כג) כדלעיל ס"ה.

כד) רמב"ם פ"ו הי"ד, לפי מה שהוכיח במהדו"ב שם, "דלא כהמ"א שהשיא דעתו לדעת אחרת, כדרך השרים כו', וזה אינו". וכן דעת הט"ז סי' רמג ס"ק א־ב, והב"י (סי' רנב ד"ה ומ"ש בספרי, וסי' רמד ד"ה ומכלל דברי הרמב"ם) מסתפק בזה, כמבואר בקו"א רנב, ו.

כה) כדלעיל פי"ז ס"ה ואילך.

כו) כדלקמן פל"ז ס"א.

יח ומה שחששו לזה שהישראל מרויח אותה מלאכה, יש לומר דכיון שהנכרי אדעתא דנפשיה קעביד אע"ג דמטיא הנאה לישראל ממילא שרי[כז]. ומה שכתבו שאף אם לא יעשה בשבת יצטרך לשלם כו', לא קשה מידי, דהא אם לא יעשה בשבת בלי מחאת הישראל ודאי דאין לנו לחייב הישראל בחיוב מדינא לשלם לו לפי הפסיקה שביניהם בשעת השכירות, וא"כ עביד אדעתא דנפשיה[כח] (מהדו"ב שם).

יט ואף דקיי"ל לאסור להשכיר כלי שעושים בו מלאכה בערב שבת[כט], כשרכושו מתרבה ממלאכת הנכרי בשבת, מ"מ כאן שיש רק ריוח מלאכה זו גופה, דלאחר שבת יעשה עוד בלאו הכי ויפסיד מלאכה זו לגמרי אם לא יעשה אותה היום, בזה חלקו הפוסקים (קו"א רנב, ו).

כז) ראה שו"ת צ"צ או"ח סי' כט ס"א.

כח) ועוד האריך במהדו"ב שם. הובא ונתבאר בשו"ת שארית יהודה או"ח סי' ה (יט, א־ב). שו"ת צ"צ או"ח סי' ל ס"א.

כט) לקמן פל"ג ס"א.

פרק כט

עבר ועשה מתי קנסוהו

א נכרי שעשה בשבת ארון או קבר לקבור בו ישראל, צריך להמתין בכדי שיעשו, בין לקבור בו ישראל זה שנעשה בשבילו בין לקבור בו ישראל אחר[א]. במה דברים אמורים כשהקבר או הארון עומדים במקום המוצנע, שאין הדבר מפורסם לכל שנעשו בשבת בשביל פלוני ישראל, אבל קבר העומד בפרהסיא[ב], וכן ארון הנעשה בשבת אצל קבר העומד בפרהסיא[ג] בענין שהכל יודעים שקבר זה או ארון זה נעשה בשבת לפלוני ישראל[ד], אסור לקבור בו אותו ישראל[ה] עולמית, ואף לאחר בכדי שיעשו[ו], משום קנס על שנתחלל שבת על ידי נכרי בפרהסיא בשבילו[ז]. אבל מותר לקבור בו ישראל אחר[ח] לאחר בכדי שיעשו[ט] (שוע"ר שכה, כא).

ב וכן נכרי שהביא בשבת דרך רשות הרבים חלילין להספיד בהם ישראל, אם הביאם בפרהסיא, בענין שהכל יודעים שהובאו ברשות הרבים בשבת בשביל פלוני ישראל אסור להספיד בהם אותו ישראל עולמית[י] (שוע"ר שכה, כב).

א) כדלעיל פכ"ה סי"ב, וש"נ.

ב) משנה קנא, א (לא יקבר בו עולמית), כעולא שם (בעומד באסרטיא), לפירוש הגאונים (דמיירי בעשה בשביל ישראל במקום פרהסיא). רמב"ם פ"ו ה"ה. הובא בטור סי' שכה, ושו"ע שם סי"ד.

ג) משנה שם, כרבי אבהו שם (במוטל על קברו), לפירוש הגאונים שם. רמב"ם ושו"ע שם.

ד) רמב"ם ושו"ע שם. וראה לקמן פל"ו סי"ג.

ה) משנה שם (לא יקבר בו). תוספתא פי"ח ה"ח (אותו ישראל). רמב"ם ושו"ע שם.

ו) שמותר בשאר דברים, כדלעיל פי"ט.

ז) רש"י שם ד"ה לא יספוד (וקנסא הוא משום דמוכחא מילתא דבשבילו). הובא ברמב"ן שם ד"ה מתני'.

ח) תוספתא שם (אבל ישראל אחר מותר). רמב"ם שם. טור ושו"ע שם.

ט) רמב"ם שם. טור ושו"ע שם.

י) תוספתא שם (לא יספוד בהם אותו ישראל). רמב"ם פ"ו ה"ו. מ"א סי' שכה ס"ק לג.

ג והוא הדין אם נתחלל שבת על ידי נכרי בפרהסיא בשביל ישראל חי אסור לו עולמית[יא] משום קנס, אע"פ שלא צוה את הנכרי על ככה (שוע"ר שכה, כא).

ד ויש אומרים[יב] שלא אסרו עולמית גבי מת משום קנס, אלא משום שגנאי הוא למת שיקבר בקבר מפורסם שנתחלל בו שבת בשבילו. ולפי זה גבי חי מותר אף לו לאחר בכדי שיעשו. ולעת הצורך יש לסמוך על דעתם להקל בדברי סופרים (שוע"ר שם).

ה ואף לפי סברא הראשונה לא החמירו חכמים אלא כשעשה הנכרי הדבר מעצמו, אבל אם קבל עליו קודם השבת לעשות זה וקצץ לו הישראל שכר[יג] ולא קבע לו זמן אימתי יעשנו ועשה בשבת מדעת עצמו, אין איסור מן הדין לאחר המתנה בכדי שיעשו, אע"פ שעשה בפרהסיא. ואפילו היה הנכרי שכיר יום[יד], אלא שלא קבע לו הישראל איזה יום ועשה מעצמו בשבת. ואפילו גבי מת מותר בענין זה מן הדין (שוע"ר שם).

ו אלא שנכון להחמיר אף גבי חי לדברי הכל[טו], שלא יהנה ממנו עולמית שום אדם מישראל, כל שנתחלל בו שבת על ידי נכרי בפרהסיא על ידי אמירת ישראל. ואפילו עשהו הנכרי בקבלנות שאין בו איסור מעיקר הדין[טז] (שוע"ר שם).

יא) רמב"ם פ"ו ה"ב. מ"א שם ס"ק לא.

יב) בעל המאור (סה, סע"א: ואין זה כבודו של מת הקבור שם, משא"כ בשאר המלאכות). רמב"ן קנא, א סד"ה מתני'. ט"ז שם ס"ק יד. וכן משמע בר"ן שם (סד, ב) ד"ה מתני' (ואיכא גנאי למת), וב"י שם ד"ה ואם עשה.

יג) מ"א שם ס"ק לא (ולמד כן מהא דלקמן ס"ז, דשרי מדינא, אלא שנכון להחמיר).

יד) משמעות הט"ז סי' רמד ס"ק ד (קו"א סי' רמג ס"ק ב), שבקבלנות התירו לגמרי (כדלקמן ס"י), ובשכיר יום נכון להחמיר (כדלקמן ס"ז).

ואף שזה אסור מדינא (כדלעיל פי"ג), מ"מ בדיעבד, כיון דקצץ שרי מדינא (כדלקמן סי"ג), ועדיף מעושה מעצמו (כדלעיל פכ"ה ס"ד, לגבי החילוק בין קבלנות לבין עושה על המקח). וראה כללי אמירה לנכרי פי"א הערה 51.

טו) כדלקמן ס"ז, וש"נ.

טז) כדלעיל פי"ג (שאין בו איסור), ולקמן פל"ה־ו (שאסור משום מראית העין). וראה לקמן סי"א (שבמקום שאסור משום מראית העין לא קנסו בדיעבד; ומ"מ

ז וכן נכרי שכיר יום שבנה בשבת[יז] נכון להחמיר[יח] שלא יכנם בו שום ישראל לעולם[יט] (שוע"ר רמד, ז).

ח ואפילו אם כששכר את הנכרי לימים התנה עמו שלא יעשה ביום השבת והנכרי עשה מעצמו, אם עשה לטובת הישראל נכון שלא יכנם בו שום ישראל לעולם[כ]. אבל אם נתכוין לטובת עצמו מותר אפילו לבעל הבית לדור בו, כיון שהתנה עמו שלא יעשה בשבת[כא] (שוע"ר שם). וכן מותר אם מיחה ביד הנכרי ולא השגיח בו בשביל הנאת עצמו[כב] (שוע"ר שכה, כא).

ט ואם עשו בתלוש לצורך מחובר, כגון שפסלו האבנים ותקנו הקורות כדי לשקעם בבנין, יש אוסרים[כג] אף בדיעבד לשקעם בבנין[כד]. ואף שאם נבנה באיסור אין איסור מדינא ליכנם בו, אלא שנכון להחמיר. על כרחך צריך לומר דהכא עיקר האיסור הוא משום שאחר כך כשישקעם בבנין יתפרסם למפרע שהן של ישראל, לכן לא ישקעם ולא יתפרסם שהן של

כותב כאן שנכון להחמיר) וס"י (שבקבלנות בית מותר בדיעבד, וא"צ להחמיר, מטעם אחר), ופל"ו ס"ח (שטוב להחמיר בדיעבד).

ומה שגם בקבלנות נכון להחמיר, מציין בשוע"ר (שכה, כא) ובקו"א (רמד, ב) לסימן תרסד. והוא מ"ש בשו"ע שם סי"א (אם חל יום הושענא רבה ביום א' וקצצו עכו"ם ערבה בשבת והביאו כשרה), וברמ"א שם (מיהו אם צוה ישראל לקוצצו ואיכא פרהסיא בדבר יש להחמיר אם יש לו ערבה אחרת). והמקור הוא בשו"ת הרשב"א ח"ה סי' ריא (יפה עשיתם להחמיר, כיון שנעשה בפרהסיא).

וראה לקמן פל"ו ס"ח, הטעם שאסרו בזה הן לכתחלה והן בדיעבד. וראה לקמן ס"י, שרק כשבנה בית ע"י קבלנות מקילין בדיעבד, מטעם אחר.

יז) שאסור מדינא לכל הדעות, כדלעיל פי"ג.

יח) מו"ק יב, א (לא עלו לגביה). טור סי' תקמג (נכון להחמיר שלא יכנסו בו). ב"י סוס"י רמד (משם נלמד להיכא דנבנה באיסור בשבת). שו"ע שם ס"ג (אם בנו לישראל גוים בית בשבת באיסור נכון להחמיר שלא יכנסו בו).

יט) אבל מדינא מותר לדברי הכל בשכיר יום, כדלעיל ס"ה.

כ) מ"א שם ס"ק יב.

כא) רמ"א שם ס"ג.

כב) ראה גם לעיל פכ"ב ס"ח.

כג) ראה לקמן פל"ו סט"ז.

כד) רא"ש ע"ז פ"ק סי' כג (ולא רצה לשקען בבנין). טור (אסור לישראל לשקען בבנין) ושו"ע סי' רמד ס"ב (לא ישקעם בבנין).

ישראל, שעכשיו עדיין אין הדבר מפורסם שהן של ישראל שהוא עושה רחוק מהחומה או בביתוכה (קו"א רמד, ד).

י ואם לא מיחה בידו ועשה בשבת בקבלנותכו יש להתיר לשקעם בבנין, וכן הבית שנבנה בשבת בקבלנות מותר להישראל ליכנס לדור בו, לפי שיש מי שמתירכז קבלנות נכרי ואפילו במחובר, וכדאי הוא לסמוך עליו בדיעבדכח (שוע"ר רמד, ז).

יא במקומות שאסור להשכיר לנכרי מרחץ או תנור ורחיים מפני מראית העיןכט, אם עבר והשכיר מותר לו לקבל כל השכר מהנכרי, דכיון שלא עשה איסור מעיקר הדין אלא מפני מראית העין אין קונסין אותול (שוע"ר רמג, יג).

יב אבל לפי דעת האוסרים בשכיר שנה שיש ריוח לישראל ממלאכתו בשבתלא, גם בדיעבד קנסו אותו, ולכן אם עבר ולא מיחה בידו והניחו להתעסק בשבת והביא הנכרי את השכר להישראל, אף על פי שהביאו בהבלעה עם שאר הימים, כגון שהביא לו בבת אחת שכר ארבעה וחמשה ימים ויום השבת ביניהם שאין בזה איסור משום שכר שבתלב, אעפ"כ אסור להישראל ליהנות מן השכר שקיבל הנכרי ביום השבת שקנסוהו חכמים (שוע"ר רמג, ה).

כה) ראה אמרי יושר ח"ב סי' מ. חקרי הלכות ח"ג יז, א. ביאורי השלחן ע' שיג.

כו) אף דקיי"ל שאסור קבלנות במחובר, ובלצורך מחובר, ובפרהסיא, משום מראית העין (כדלקמן פל"ה־ו), מ"מ בדיעבד יש להתיר כו'. וראה לקמן סי"א, דאף בלאו טעם זה, כיון שלא עשה איסור מעיקר הדין אלא מפני מראית העין אין קונסין אותו.

כז) ר"ת בס' הישר שו"ת סי' ו. הובא בתוס' שבת יז, ב ד"ה אין נותנין.

כח) ב"ח סי' רמד ד"ה ואפילו סיתת העכו"ם. מ"א שם ס"ק י. ט"ז שם סוף ס"ק ד. וראה תהלה לדוד סי' שכה ס"ק לז ביאורי השלחן ע' קסב.

כט) כדלקמן פל"ז.

ל) תשובות הגאונים בשם רב נטרונאי גאון. הובא בב"י סי' רמג ד"ה כתוב בתשובות הגאונים. ב"ח שם ד"ה כתב ב"י ע"ש רב נטרונאי. מ"א שם ס"ק ה. וראה לעיל ס"ו (שנכון להחמיר אף בקבלנות) וס"י (שבקבלנות בית התירו בדיעבד מטעם אחר).

לא) כדלעיל פכ"ח ס"ה ואילך.

לב) שנתבאר לעיל פט"ז ס"ח־ט.

יג ואף דלא קיי"ל כדעת המחמירים[לג] בדיעבד אם לא עבר אלא על מראית עין[לד]. מכל מקום גם המקילין מודים בכאן שעשה איסור מעיקר הדין[לה]. ולא דמי לנכרי שכיר יום שבנה בשבת[לו], דאין איסור בדיעבד מעיקר הדין[לז] אף בשכיר יום. דיש לומר דכיון דקצץ שרי מדינא[לח], משא"כ כאן דאין קציצה זו מועלת כיון שאף אם לא יעשה לא ינכה לו כלום מקציצתו[לט]. וכששכרו לימים[מ] גם כן אסור בדיעבד בלאו הכי משום שכר שבת (קו"א רמג, ב).

יד אמר לנכרי אפילו בערב יום טוב שיקנה לו למחר מיני מאכל[מא], אפילו בדיעבד שכבר קנה לו הנכרי בשליחותו אסור ליהנות מהם ביום טוב, אם הישראל הוא רגיל לעשות כן, דאם נתיר אותם באכילה ביום טוב יש לחוש שיחזור לעשות כן כיון שהוא חשוד על כך. אבל אם אינו רגיל לעשות כן אין לקונסו על זה, ומותר לו לאכול אותם ביום טוב עצמו[מב], אם ידוע שהובאו מתוך התחום[מג] או שהיא עיר שרובה נכרים[מד] (שוע"ר תקיז, ז).

טו מי ששכר לו נכרי[מה] בקבלנות[מו] להוליך סחורתו למקום פלוני, ובא הנכרי ולקח הסחורה מבית ישראל בשבת, אע"פ שאין כאן איסור

לג) רמ"א סי' רמג ס"ב (וי"א שאסור וכן עיקר).
לד) כדלעיל סי"א.
לה) לדעת האוסרים לעיל פכ"ח.
לו) דלעיל ס"ז.
לז) ורק זאת שנכון להחמיר, כדלעיל שם.
לח) מ"א סי' שכה ס"ק לא. וכדלעיל ס"ו.
לט) כדלעיל פכ"ח ס"ז.
מ) שאין לא שייך לומר שאם לא יעשה לא ינכה לו כלום מקציצתו, מ"מ אז יהי' אסור ליטול המעות מטעם שכר שבת שלא בהבלעה, כדלעיל פט"ז ס"ח-ט.
מא) שאיסורו נתבאר לעיל סוף פי"ד.
מב) שו"ת הרא"ש כלל כג סי' ו. טור ושו"ע סי' תקיז ס"ב.
והיינו בדברים שאין במינם במחובר או מחוסרי צידה.
מג) מ"א שם ס"ק ה. אבל אם הביאו מחוץ לתחום לצורך ישראל, אסור באכילה למי שהובא בשבילו, כדלעיל פ"כ ס"י.
מד) שאז מותר, כדלעיל פכ"ה ס"ח ואילך.
מה) רבנו ירוחם נתיב יב חי"ב (פג, ג), בשם תשובת הרא"ש. רמ"א סי' שז ס"ד.
מו) מ"א שם ס"ק ו. אליה זוטא שם ס"ק ח.

אלא מפני מראית העין[מז], ראוי לקנסו[מח] בממון לפי עשרו, או במלקות כפי ראות עיני בית דין אם אין לו ממון. ואם טעה שסבר שמותר אין קונסין אותו, ונאמן לומר שעשה בשוגג[מט]. ואם לקח הסחורה מביתו מבעוד יום אע"פ שמפליג מן העיר בשבת מותר[נ] (שוע"ר שז, יא).

מז) כדלקמן פל"ט.

מח) ראה שו"ע אהע"ז סי' ה ס"י, שאם אמר לנכרי לסרס בהמתו, קנסוהו שימכור בהמתו לאחר ולא יחרוש בה.

מט) שו"ת תורת אמת למוהר"א ששון סי' קנו. הובא במ"א שם.

נ) מ"א שם.

חלק חמישי: חובת המחאה לנכרי שעושה בשבילו

פרק ל

חובת המחאה כשרואה קבלן עושה בשבילו

א והפליגו חכמים באיסור זה וגזרו בו גזרות, שאם רואהו עושה מלאכה בשבת בשבילו פעמים שצריך למחות[א] (שוע"ר רמג, ב).

ב כגון הנותן בגדיו לכובס נכרי ועורות לעבדן נכרי בקבלנות[ב], ואחר כך רואה אותו עושה מלאכתו בשבת, צריך לומר לו שלא יעשה[ג], אע"פ שנתן לו בא' בשבת[ד], אע"פ שהיה יכול לגומרה כבר קודם השבת[ה], לפי שכשהישראל רואהו בשבת עוסק במלאכתו ושותק לו אזי מבין הנכרי שבשבת הוא נוח לו להישראל ומתכוין לעשות בשבילו[ו], משא"כ כשאינו רואהו הוא מתכוין להשלים קבלנותו (שוע"ר רנב, ז).

ג והיינו דוקא שרואה, אבל יודע אין צריך למחות[ז], דכל שאינו רואהו עביד אדעתא דנפשיה, שהכל תלוי במה שהנכרי רואה מדעת הישראל

א) בשוע"ר שם סיים "כגון אם יגיע לישראל ריוח ממנה אפילו לאחר שבת", והוא מה שנתבאר לעיל פכ"ח.

בפרקים שלפנינו יתבארו עוד שני אופנים שצריך למחות בהם, הא' בפרק שלפנינו, והב' לקמן פל"ב.

ב) שמותר אפילו סמוך לחשכה, כדלעיל פי"ג ס"ב ואילך.

ג) ירושלמי פ"א ה"ט (נתן כליו לכובס נכרי ובא ומצאו עובד בו בשבת אסור. אמר ר' יודן ויימר ליה דלא יעבוד). רוקח סי' צא. שו"ע סי' רנב ס"ב.

ד) רמ"א שם.

ה) דהא מיירי הכא בדלא קצץ, כדלקמן ס"ד, ובדלא קצץ אסור ליתן לו אא"כ יכול לגומרה קודם השבת, כדלעיל פט"ו ס"א, ומ"מ כשרואהו צריך למחות בו. וראה מ"א שם ס"ק ט.

ו) תשובת רבנו שמחה, בהגהות מיימוניות פ"ו אות ו, ובהגהות מרדכי סי' תנב (ואם ראה ישראל ושתק, אדעתא דישראל קעביד). מ"א סי' רנב ס"ק ט.

אלא שרבנו שמחה אוסר מטעם זה, אף כשעושה לצורך עצמו, וכדלקמן פל"ב ס"ג, ולא קיי"ל כוותיה בזה.

ז) ולכן מותר לשלוח אגרת בד' וה' (כדלעיל פט"ו ס"ו), אף שיודע שודאי לא יעמוד בשבת באמצע הדרך (קו"א שם).

שאינו מוחה בידו שעושה בלא רשותו. ואפשר דאף שאינו רואהו ממש אלא שהנכרי יודע בבירור שהישראל יודע מעשייתו בשבת ויכול למחות בו בקל, כגון שעובד סמוך לביתו ואינו מוחה בו, אם כן גלי דעתיה דניחא ליה ואדעתיה קעביד. ואפשר דלא אמרינן דעביד אדעתיה אלא אם כן רואהו ממש, שאז מה שהוא עושה בשעת ראייתו אותו הוא מתכוין שתהא לרצון לפני הישראל הרואהו, וצ"ע (קו"א רנב, ז בתחלתו).

ד במה דברים אמורים כשלא קצץ לו שכר, ואפילו עושה בטובת הנאה[ח] שדינו כקצץ לו שכר לענין ליתן לו אפילו בערב שבת[ט], מכל מקום כשרואהו עושה בשבת צריך למחות בידו, דכיון דאין דעתו סמוכה לקבל שכר בעד מלאכתו הרי הוא מתכוין בשביל הישראל[י] כשהוא מבין מדעת הישראל שעסק זה נוח לו[יא], אבל אם קצץ לו שכר הרי הוא מתכוין בעשייתו בשבת כדי לקבל שכרו ולא בשביל הישראל אף שרואהו ושותק לו, ולפיכך אין צריך למחות בידו כלל[יב] (שוע"ר רנב, ח).

ה וכן אם שכרו הישראל וקצץ לו שכר כך וכך בעד כל יום ויום שידליק לו נרות ויבעיר לו מדורה, או שקצץ לו בעד כל הדלקה והדלקה והבערה והבערה, והוא מדליק גם בשבת ומתכוין לטובת עצמו כדי להרבות בשכרו שקצץ לו בעד כל הדלקה והדלקה, הרי זה כקבלן שאין צריך למחות בידו[יג] (שוע"ר רעו, ג).

ו וכל זה כשהמלאכה נעשית בחפצים של ישראל[יד], כגון כלים של ישראל שביד הכובס ועורות לעבדן או לרצען לתפור מהם מנעלים וחוטין לארוג

ח) ירושלמי שם (הוא דתימר בטובת הנייה, אבל בשכיר בעבידתיה הוא עסיק). רוקח שם (אא"כ קצץ). מ"א סי' רנב ס"ק ט (וגם הירושלמי מיירי בקצץ, דהא בלא קצץ אסור ליתן לו כלל, כדלעיל פט"ו ס"א).

ט) כדלעיל פט"ו ס"י.

י) יתבאר לקמן פל"ב ס"ב.

יא) ואם השר בונה בטובת הנאה, ע"י פועלים שאין עושים בטובת הנאה, מצדד להיתר בשארית יהודה סי' ד.

יב) ירושלמי שם (אבל בשכיר בעבידתיה הוא עסיק).

יג) אא"כ הוא בבית הישראל, שאסור מטעם מראית העין (שוע"ר שם), וכדלקמן פל"ח.

יד) תשובת רבנו שמחה, בהגהות מיימוניות פ"ו אות ו, ובהגהות מרדכי סי' תנב (ואם ראה ישראל ושתק אדעתיה דישראל קעביד, כיון שהעצים של ישראל,

מהם בגד, אבל אם הישראל לא נתן לו כלום אלא הנכרי תופר מנעלים מעורות שלו ואורג בגד מחוטין שלו בבית שלו, אף על פי שרואהו עושה אותה בשבת אינו צריך לומר לו כלום, אע"פ שלא קצץ לו שכר, לפי שעדיין לא נקרא שמו עליהם, שאם ירצה הנכרי ימכור אותם לאחר ויעשה לו אחרים[טו]. ואף לכתחלה מותר לצוות את הנכרי לעשותם אפילו בערב שבת סמוך לחשכה, רק שלא יאמרו לו שיעשה בשבת[טז] (שוע"ר רנב, ט).

ז מה שנתבאר[יז] בדין קצץ לו שכר בעד כל הדלקה והדלקה והבערה והבערה, הטעם שאין צריך למחות בו כיון דהוי קבלנות שקצץ. היינו כדי להתיר אף אם הנר הוא של ישראל והמדורה היא מעצים של ישראל, שמכל מקום אין צריך למחות בו כיון שהוא כקבלן שקצץ (שוע"ר רעו, ג).

ח ויש אומרים שכל מקום שגוף הישראל נהנה ממלאכת הנכרי צריך למחות בידו, ויש להחמיר כדעתם[יח] (מהדו"ב רמג ד"ה וספר התרומה וד"ה והנה מהר"ם).

כאומנים שעושים מלאכה בשביל ישראל שאסור אפילו בקיבולת). מ"א סי' רנב ס"ק ט.

וראה לקמן פל"ב ס"ג, שרבנו שמחה סובר חילוק זה גם כשנכרי עושה המלאכה לצורך עצמו, ושם ס"ד-ו, שהמ"א סובר חילוק זה רק כשעושה לצורך ישראל, בין בקבלנות ובין בעושה מעצמו.

טו) מ"א שם.

טז) אף שנתבאר לעיל פ"ד ס"ו, לענין גבינות שעושה הנכרי לישראל שיוכל לקנותו אחר השבת, שהישראל יכול להשגיח עליו ולומר לו שיעשה אפילו בשבת. וראה מ"ש בזה בתהלה לדוד סי' רנב ס"ק ו. הערות בשו"ע אדה"ז ע' 56. ביאורי השלחן ע' רכז.

יז) לעיל ס"ה.

יח) יתבאר לקמן פל"ב סי"ח-ט.

ולפי זה יהי' לכאורה דין מחאה שוה לדין איסור הנאה מהמלאכה, שנתבאר לעיל פכ"א, שאסור אפילו בעצים של נכרי ואפילו בקבלן שקצץ. וראה גם לקמן שם בשוה"ג.

ומה שהובא מהירושלמי שבקצץ מותר, היינו דוקא כשאין גוף הישראל נהנה מהמלאכה.

פרק לא

נכרי שבא לכבות אין צריך למחות

א נכרי שבא לכבות מעצמו את הדליקה אין צריך למחות בידו[א] לפי שהנכרי יש לו שקול הדעת ששוקל בדעתו שכך ראוי לו לעשות מפני שישתכר בו עכשיו או לאחר זמן ולהנאת עצמו הוא מתכוין[ב] (שוע"ר שלד, כו).

ב ולכן יש אומרים דנכרי העושה מאליו אדעתא דנפשיה קעביד ואינו צריך למחות בו[ג], שלמדו היתר זה מהא דנכרי שבא לכבות כו'[ד] (קו"א רנב, ה ד"ה ובא), כי העושה מעצמו לא עביד אדעתא דישראל מסתמא, מאחר שלא אמר לו כלום אלא אדעתא דנפשיה, דהיינו נכרי דעלמא דיודע שלא יפסיד (מהדו"ב רמג ד"ה והכי נמי).

ג ויש אומרים[ה] דנכרי העושה מלאכה מעצמו, אם הישראל רואהו צריך למחות בידו, ולא דמי לדליקה (קו"א רנב, ה ד"ה ובא), שיש חילוק בין דליקה דאין צריך ליטול רשות מישראל ובין מבעיר מעצי ישראל (קו"א שם ד"ה והאמת), שהכל תלוי במה שהנכרי רואה מדעת הישראל שאינו מוחה בידו שעושה בלא רשותו, ולהכי בדליקה שאין צריך רשות קעביד אדעתא דנפשיה (קו"א רנב, ז ד"ה ומכל), אבל כשעושה בשל ישראל צריך

א) משנה שבת קכא, א (נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה מפני שאין שביתתו עליהן). טור ושו"ע סי' שלד סכ"ה.

ב) גמרא שם (נכרי לדעתיה דנפשיה עביד). רש"י שם ד"ה נכרי (להנאת עצמו מתכוין שיודע שלא יפסיד). ר"ן שם (מה, רע"ב: לפי שהוא שוקל בעצמו שראוי לו לעשות כך מפני שישתכר בו עכשיו או לאחר זמן). מ"א שם ס"ק כז.

ג) אא"כ גוף הישראל נהנה מהמלאכה. וכדלקמן סוף פל"ב.

ד) תוס' קכב, א ד"ה ואם (בכיבוי וכיוצא בו, שאין ישראל נהנה). ס' התרומה סי' רמז (אם עכו"ם ליקט עשבים בשבת ומאכיל אותם לבהמת ישראל אין צריך הישראל לומר לעכו"ם אל תאכל, כדאיתא גבי בדליקה אין צריך לומר לעכו"ם אל תכבה). רא"ש פט"ז סוס"י יב (דנכרי אדעתא דנפשיה קעביד, כדאמרינן גבי נכרי שבא לכבות), וסיעתם (שהובאו בקו"א שם ד"ה והאמת, ומהדו"ב רמג בתחלתו).

ה) תשובת רבנו שמחה, בהגהות מיימוניות פ"ו אות ו, ובהגהות מרדכי סי' תנב (לענין מכבה שייך לומר נכרי אדעתא דנפשיה קעביד, אבל להבעיר מעצי ישראל צריך ליטול רשות מבעל העצים, ואם ראה ישראל ושתיק אדעתא דישראל קעביד). שיטתו מבוארת לקמן פל"ב ס"ג.

ליטול רשות ממנו, והוא ראה ושתק, אדעתא דישראל קעביד (מהדו"ב רמג ד"ה והנה מהר"ם).

ד ויש אומרים[ו] טעם החילוק, דשאני התם דבדליקה התירו כו' (מהדו"ב רמג בתחלתו). ומטעם זה אין צריך למחות בו אפילו הוא עבדו המושכר לו לזמן[ז] (שוע"ר שלד, כו), ואף לדעת הסוברים[ח] ששכיר שנה המושכר לכל המלאכות אסור לעשות מלאכה בשבת, התירו לענין דליקה משום הפסד[ט] (שוע"ר רמד, יא).

ה בדליקה התירו לומר בפני הנכרי כל המכבה אינו מפסיד', ואם אינו כאן יכול לקרותו לכאן[י] ולומר כן בפניו[יא] (שוע"ר שלד, כז).

ו אם באו מים שוטפים ומפסידים נכסיו, או שנתרועעו חביות של יין והולך לאיבוד, מותר לקרות נכרי לשם, אע"פ שיודע שבודאי יתקן הנכרי מעצמו את ההפסד במלאכה גמורה[יב], רק שיזהר שלא לומר לו שום

ו) רשב"א קכב, א ד"ה רבא.

ז) הגהות מרדכי סי' תסב, בשם רא"ם (נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה כו' עבד נכרי או שפחה המושכרים לשנה או פחות נמי). לבוש סי' שלד סכ"ה. מ"א שם ס"ק כח.

ח) לעיל פי"ז ס"ה ואילך.

ט) ב"י סי' רמד ד"ה ולענין שוכר (שלא התיר בהדיא אלא בדליקה).

י) רבי אמי קכא, א. טור ושו"ע סי' שלד סכ"ו.

טעם האיסור (כשאינו בדליקה), ראה שו"ת צ"צ או"ח סי' ל ס"א, שיש בזה קצת שליחות כללי. וראה מה שנתבאר בהערות ובאורים תתקיד ע' 55 ואילך. תתקטז ע' 64 ואילך.

ואם יש חיוב אחר כך לשלם לו, ראה ט"ז יו"ד סי' רכא ס"ק לו, וסי' רלה ס"ק ד, וש"ך סי' רלה ס"ק ח.

אבל לא יאמר לו בלשון נוכח אם תכבה לא תפסיד. ראה אמירה לנכרי פי"ב ס"ד.

והטעם שלא התירו כאן לומר לנכרי לכבות מטעם אדם בהול על ממונו (כדלעיל פי"ב), ראה לעיל פי"א ס"ו. אמירה לנכרי פי"ב הערה כ.

יא) רא"ש פט"ז סי' י. טור ושו"ע שם.

יב) ב"י סי' שלד ד"ה ומ"ש רבנו ויכול, בשם מהר"י אבוהב.

יג) בה"ג הל' שבת פט"ז (יט, א). רא"ש פט"ז סי' י (כתב בה"ג דהוא הדין לבידקא דמיא, וכן נראה, דכל כיוצא בזה היזק הבא לאדם פתאום, כגון אם נתרועעה חבית של יין והולך לאיבוד). טור ושו"ע סי' שלד סכ"ו, ושו"ע סי' שז סי"ט.

רמז צווי לתקן[יד]. אבל מותר לומר לפניו כל המציל הפסד זה אינו מפסיד שכר טרחו, שכמו שהתירו בדליקה לומר בפני נכרים כל המכבה אינו מפסיד כך התירו בכל הפסד. ויש אומרים[טו] שלא התירו אלא בדליקה לבד. והמיקל כסברא הראשונה בכל הפסד מרובה לא הפסיד (שוע"ר שז, לג).

יד) כדלעיל פ"ג ס"א. והיינו שרמז גרע מכל המציל אינו מפסיד. וראה הערות ובאורים שם ושם.

טו) ס' התרומה סי' רמו (בדליקה התירו). סמ"ג ל"ת סה (טז, ג). שו"ת רשב"א ח"א סי' תשפד, וח"ד סי' רעז (דסחורה הנפסדת בספינה ע"י גשמים אסור).

פרק לב

חובת המחאה כשרואהו עושה מעצמו

א יש אומרים שנכרי העושה מאליו בשביל ישראל אדעתא דנפשיה קעביד ואין צריך למחות בו[א]. ולכן נכרי המלקט עשבים מעצמו ומאכיל לבהמת ישראל אדעתא דנפשיה קעביד ואין צריך למחות[ב] (מהדו"ב רמג בתחלתו).

ב כי העושה מעצמו לא עביד אדעתא דישראל מסתמא, מאחר שלא אמר לו כלום אלא אדעתא דנפשיה, דהיינו נכרי דעלמא שיודע שלא יפסיד, ומצפה לקבל טובת הנאה בודאי בעד עמלו בלי שום ספק ודעתו סומכת על זה, שאם לא כן לא היה עושה בשבת מעצמו בלא אמירת הישראל היום. ואין חוששים (לומר שעושה אדעתא דישראל, ולכן צריך למחות בידו כשרואהו עושה מלאכה בשבילו[ג]) אלא בקבלנות, שהישראל אמר לו בפירוש לעשות, כמו בכלים לכובס ושליחת אגרת ולא קציץ[ד], דאף שלא אמר לו לעשות בשבת והוא עושה מעצמו למהר מלאכתו (להשלים קבלנותו) אין זה מועיל כלום, הואיל וכל עשיית המלאכה אינה אדעתא דנפשיה בודאי, כל שאין דעתו סומכת עליו לקבל שכרו בודאי[ה], אלא אדעתא דישראל לקיים מאמרו ולמלאות בקשתו, ומשום הכי מיקרי עשייתו בשבת אדעתא דישראל (מהדו"ב רמג ד"ה וה"נ ס"ל).

ג ויש אומרים[ו] שאפילו נכרי שעושה בשביל עצמו, ואפילו בבית הנכרי, צריך למחות בו. ומכל שכן כשעושה לצורך הישראל, אם עושה בשל

א) כדלעיל פי"ז סי"ד וסי"ז, ופל"א ס"ב, וש"נ.

ב) יתבאר לקמן סי"ז ואילך.

ג) כדלעיל פ"ל.

ד) כדלעיל שם, שבקציץ אין צריך למחות אפילו בקבלנות כשרואהו עושה מלאכה בשבילו בשבת.

ה) כשלא קציץ.

ו) תשובת רבנו שמחה, בהגהות מיימוניות פ"ו אות ו, ובהגהות מרדכי סי' תנב (בהוספת ביאור דבריו, בין חצאי רבוע, ע"פ האמור בקו"א רנב, ה ד"ה ובא וד"ה והנה):

על המדורות שמבערות הנכריות בבית אדוניהם בשבת [שאפילו אם מבערות לצורך עצמן צריך למחות בהן, כדלקמן] ... להבעיר מעצי ישראל צריך ליטול רשות מבעל העצים, ואם ראה ישראל ושתק אדעתיה דישראל קעביד [כדלעיל פ"ל ס"ב],

ישראל בחנם[ג], דהיינו בטובת הנאה. ומה שהעושה בשכר, דהיינו קבלן שקצץ, אינו צריך למחות בו אפילו כשרואה בשבת עושה מלאכה[ח], היינו כיון שלא יוכל למחות, שעל פי דין אינו יכול לכופו שלא לעשות בשבת, שהקבלן מלאכה דידיה הוא לעשותה מתי שירצה (קו"א רנב, ה ד"ה והנה לפי).

ד ויש פוסקים[ט] שהכריעו לאסור כשעושה בשל ישראל ובשביל ישראל, אף שעושה מאליו דעבד אדעתא דנפשיה, שיודע שיקבל טובת הנאה

כיון שהעצים של ישראל [ולכן צריך למחות אפילו שלא בבית ישראל]. כאומנים שעושים מלאכה בבית ישראל [כ"ה הגירסא בהגהות מרדכי שם, ובקו"א שם] שאסור אפילו בקיבולת [כדלקמן פל"ח]. ואין לחלק בין בחנם בין בשכר [כמו שבבית הישראל אסור אפילו קצץ, ה"נ אסור כשרואה אותו עושה מאליו מלאכה בבית הישראל. ובאמת בחנם גרע מבשכר, כדלקמן]. ואפילו בבית נכרי גרסינן בירושלמי פ"ק (ה"ט) הנותן כלים לכובס נכרי ובאו ומצאו עובד בהן בשבת [אסור, אמר ר' יוחנן] לימא ליה דלא יעביד [כדלעיל פ"ל ס"ב], אבל בשכיר בעבידתיה עסיק [הרי דבחנם גרע מבשכר, וכדלעיל שם ס"ד, שבקבלן שקצץ א"צ למחות בו]. פירוש [לעיל פ"ל ס"ד נתבאר טעם ההיתר בקצץ, כיון שהוא מתכוין לקבל שכרו, ולא בשביל הישראל. משא"כ דעת רבנו שמחה, שאף בעושה הנכרי לצורך עצמו צריך למחות בו, כדלקמן. ומ"ש בירושלמי אבל בשכיר בעבידתיה עסיק, פירוש] לא יוכל למחות לו [דכיון שע"פ דין אינו יכול לכופו שלא לעשות בשבת, שהקבלן מלאכה דידיה לעשותה מתי שירצה, א"כ אף אם ידו תקיפה עליו, או שיאבה לו וישמע אליו אין צריך למחות, דבעבידתיה עסיק]. אלמא בחנם צריך למחות [כיון שבחנם יכול למחות], ואפילו הנכרי עושה בביתו [ומכ"ש בבית הישראל שיכול לגרשו, אפילו כשהוא בקבולת שקצץ, בין אם הוא בשכר ובין אם הוא בחנם], ומה לי שאר מלאכות ומה לי מבעיר עצים [שכל מקום שיכול למחות צריך למחות בו, אפילו כשעושה לצורך נכרי, דהיינו כשעושה בשל ישראל או שעושה בבית ישראל]. וכל הני דכל כתבי (קכב, א) דאמר דבשביל נכרי מותר [כדלעיל פכ"ד, מירי דוקא] כגון שהנכרי עשה מלאכה בשלו, אבל בשל ישראל אפילו בבית נכרי אסור, כ"ש בבית ישראל, ואפילו הכל בשביל נכרי.

שיטתו לענין עושה לצורך עצמו משל ישראל נתבארה כאן, ושיטתו לענין העושה לצורך עצמו בבית ישראל מבוארת לקמן פל"ח ס"י ואילך.

ז) וכאן כשעושה בשביל ישראל, לא חילק בין אם העצים הם של ישראל או שלו. וראה קו"א שם בסופו (שבהגהות מיימוניות והגהות מרדכי סיימו להחמיר אף בשלו), ובמהדו"ב רמג ד"ה והנה מהר"ם (הא דצריך לגרשו [מביתו] היינו כדי שלא יעשה בשל ישראל).

ח) כדלעיל פ"ל ס"ד.

ט) מ"א סי' רנב ס"ק ט. סי' רעו ס"ק ד, וס"ק יד. סי' שה ס"ק יד. וכן פסק

בעד זה. אבל כשעושה בשביל נכרי מותר בכל אופן, ולא חששו כלל לעצי הישראל, אף שרואה ושותק (קו"א שם).

ה ואף שאסור לישראל לומר לנכרי טול חפץ זה ועשה בו מלאכתך בשבת[יא], מכל מקום אם הנכרי עושה מעצמו המלאכה לצרכו בכלים וחפצים של הישראל אינו צריך למחות בו כשרואהו (שוע"ר שז, לה), שלא אסרו אלא האמירה, אבל לא למחות כשרואהו[יב] (קו"א רנב, ה ד"ה והנה לפי).

ו ואם עושה מעצמו בשביל ישראל ובבית ישראל[יג] אין צריך למחות אלא כשעושה בשל ישראל, ולא כשעושה בשלו. ולא קיי"ל כדעה האוסרת, משום דרוב הפוסקים פליגי עליה (קו"א שם).

ז ולכן נכרי העושה מלאכה בשבת משלו מאליו בלא אמירת ישראל, אפילו בבית ישראל בשביל ישראל, כגון שמבעיר מדורה מעצים שלו בשביל שיתחמם הישראל כנגדה, או שמדליק נר שלו בשביל שישתמש ישראל לאורה, אין צריך למחות בידו, דכיון שהוא עושה מאליו בודאי הוא עושה לטובת עצמו שיודע שלא יפסיד, ובודאי יקבל טובת הנאה מהישראל כנגד זה[יד] (שוע"ר רנב, י).

ח אבל אם מבעיר עצים של הישראל ומדליק נר הישראל, אע"פ שמכיון שעושה מאליו בודאי דעתו על טובת הנאה שיקבל מהישראל, מכל מקום כיון שהנכרי היה צריך ליטול רשות מתחלה מהישראל אם יבעיר עציו וידליק נרו בשבת, והוא עושה כן מדעת עצמו והישראל רואהו ושותק לו, אם כן מבין הנכרי מדעת הישראל שזה נוח לו ומתכוין הוא בעשייתו

בשוע"ר בכמה מקומות (כפי שיועתק לקמן), אלא שבמהדורא בתרא מסיק כדעת המתירים, וכדלקמן סט"ז.

י) כדלעיל ריש פל"א.

יא) כדלעיל פ"ד ס"ח.

יב) וראה לקמן פל"ח סי"א, שבבית ישראל יש מחלקים בין מדורה ומנורה לבין מלאכה אחרת.

יג) שכשעושה מעצמו אין חוששים למראית העין בבית ישראל, כדלקמן פל"ח ס"ח.

יד) מ"א סי' רנב ס"ק ט, ובסי' רעו ס"ק ד (שנתחכם והעתיק רק תחלת דברי הגהות מרדכי סי' תנב, בשם תשובת רבנו שמחה, לאסור כשעושה בשבל ישראל ובשביל ישראל. קו"א רנב, ה ד"ה ובא וד"ה והנה).

בשביל הישראל, לפיכך צריך למחות בידוטו אפילו שלא בבית ישראל (שוע"ר שם), שלא ידליקנו בשבילו. ואם מיחה בנכרי המשרתו בביתו ולא השגיח בו (אע"פ שמותר לו להשתמש לאור הנר שמיחה בוטז, מכל מקום) חייב הוא לגרש מביתו את הנכרי הזה שאינו שומע לו ומדליק או מבעיר בשבילו בשבתיז (שוע"ר רעו, ג).

ט וכן אם שכר הנכרי שיסיקנו לו בכל יום ויום כל ימות החורף והסיקו גם בשבת כשאין הקור גדוליח הרי זה כעושה מעצמו ואינו צריך לצאת מביתויט, אלא שלכתחלה צריך למחות בו (שוע"ר רעו, טז).

י וכן אם הנכרי בא מעצמו להסיר הפחם שבראש הנר, צריך למחות בידו אם עושה בשביל ישראל, כיון שהנר הוא של הישראל (שוע"ר שז, ז). וכן אם הנכרי מביא תבואה של ישראל ובאים מעצמם לפנותה לתוך אוצרו, צריך למחות בידם, שכיון שהתבואה שלו, אם יראה וישתוק, לדעתו הם עושיםכ (שוע"ר שז, לז).

יא וכן אם ליקט נכרי עשבים (לבהמתוכא) והאכיל (גם) לבהמת ישראל אין צריך למחות בידוכב, ואע"פ שמן הסתם ליקט גם לצורך ישראל אין איסור בליקוט זה כלל, כי כל נכרי העושה דבר מעצמו בודאי מתכוין הוא לטובת עצמו שיודע שלא יפסיד. ובלבד שלא יהיו עשבים של הישראל אלא של הנכרי או של הפקר (שוע"ר שכה, כ).

יב והטעם שצריך למחות בידו, אף שהנכרי עושה מעצמו בלא אמירה אליו, אינו משום גזרה שמא יאמר לו, כמו שמטעם זה אסור ליהנות

טו) מ"א שם.

טז) כדלעיל פכ"ב ס"ט.

יז) רבנו שמחה שם (אפילו כשמדליק לצורך עצמו בבית ישראל, כדלקמן פל"ח ס"י). מ"א סי' רעו ס"ק ד.

יח) שאז אסור לומר לנכרי לעשות מדורה או לחמם בית החורף, כדלעיל פ"י ס"ה.

יט) מ"א סי' רעו ס"ק טו. וכדלעיל פכ"ב ס"ה וס"ח.

כ) וכשם שאסור לישראל לפנותה בשבת אסור גם להנכרי, כדלעיל פ"א סי"א.

כא) יתבאר לקמן ס"כ-כא.

כב) ס' התרומה סי' רמז, הובא במרדכי סי' תו. מ"א סי' שכה ס"ק ל.

ממלאכתו[כג], אלא משום דכשעושה בשביל ישראל נעשה שלוחו[כד] ושלוחו כמותו, דיש שליחות לנכרי לחומרא[כה] (קו"א רסג, ח ד"ה והענין).

יג וכן שפחה השכורה לשנה עושה מעצמה להשלים קבלנותה שקבלה עליה לעבוד כל השנה בכל המלאכות[כו] הצריכות בבית, בדליכא אמירה דישראל כלל (מהדו"ב רמג ד"ה והכי נמי).

יד ואף שבעושה מעצמו אמרינן שעושה בטובת הנאה שיודע שלא יפסיד לאחר זמן[כז], משא"כ כאן לא תקבל עוד השפחה יותר ממה שקצצו תחלה. מכל מקום אין סברא כלל לחלק בין דעתו על טובת הנאה שקיבל כבר ובין דעתו על מה שיקבל. וגם העושה מאליו יכול להיות דעתו על מה שקיבל כבר[כח] (קו"א רנב, ה ד"ה והנה).

טו וכיון שדין השפחה הוא כדין העושה מעצמה, לכן הגבינות שעושות השפחות בשבת בחלב של ישראל, כיון שעושות מחלב שלו והוא רואה ושותק להן הן מבינות שהוא חפץ בכך ולדעתו הן עושות, ולכן צריך למחות בידן[כט] (שוע"ר שה, לד).

טז אמנם לדינא נקטינן כדעת המתירים[ל] בנכרי העושה מעצמו, שלמדו מנכרי שבא לכבות מעצמו שאין צריך למחות בידו[לא] (מהדו"ב רמג ד"ה והנה מהר"ם).

כג) כדלעיל פי"ט ופכ"ב.

כד) ראה מה שהאריך בזה בשו"ת צמח צדק או"ח סי' כט ס"ג ואילך.

כה) כדלעיל פ"א ס"ב.

כו) וכדלעיל פי"ז, הכרעת הפוסקים, ששכיר שנה לכל המלאכות לא חשיב קבלן, ומותרת רק בעושה מעצמה, וא"כ תלוי בדעות שלפנינו.

כז) כדלעיל פל"א ס"א-ב.

כח) כדלעיל פט"ו ס"י.

כט) מ"א סי' שה ס"ק יד.

ל) כמהר"ם (מרוטנבורג, בהגהות מיימוניות פ"ח אות ז), והרא"ש (שבת פי"ז סי"ב), ורשב"א (שו"ת ח"א סי' נט, ובשבת קכב, א סד"ה רבא) בשם התוס' (שם ד"ה ואם), שאין צריך למחות בנכרי העושה מעצמו (מהדו"ב שם). וכ"ה לקמן פל"ח ס"ח, לענין עושה מעצמו בבית הישראל.

לא) כדלעיל פל"א ס"א-ב.

יז יש אומרים[לב] שאף נכרי המלקט ומאכיל בהמת ישראל אינו זקוק לומר לו אל תלקט, כמו בנכרי הבא לכבות דליקה[לג]. ואף שהמאכיל לבהמת ישראל דמי למסיבה שרובה ישראל[לד], מ"מ כיון דהנכרי אדעתא דנפשיה עביד לא מיקרי גופו נהנה כלל, דהנאה ממילא אתיא מהנכרי דעביד לנפשיה, משא"כ במסיבה דאסרו להשתמש לאורו שגופו נהנה, כמו שנתבאר לעיל. ואם מערים ישראל בכך אסור[לה], היינו כיון דאיכא חשש אמירה לנכרי[לו] (מהדו"ב רמג ד"ה וס' התרומה).

יח ויש אומרים[לז] שאם ליקט נכרי עשבים לבהמת ישראל דמי להדליק נר דאסור[לח], דכיון שמאכיל לבהמת ישראל ניכר בזה שמתכוין בשביל ישראל. ואע"ג דעביד אדעתא דנפשיה, מכל מקום מה שמאכיל לבהמת ישראל ה"ל כגופו נהנה[לט] (מהדו"ב רמג ד"ה וספר התרומה).

יט ובזה יש להחמיר כדעתם[מ], מאחר שנהנה בשבת באכילת בהמתו,

לב) רשב"א שם סד"ה רבא. רא"ש פט"ז סוס"י יב (אם הנכרי מלקט ומאכיל בהמת ישראל אין ישראל זקוק לומר אל תלקט).

לג) דלעיל ריש פל"א.

לד) שאסור ליהנות ממנה כיון שהדליק גם לצורך ישראל, כדלעיל פכ"ב ס"א־ב (לענין הדליק לצורך ישראל), ופכ"ה (לענין הדליק לצורך ישראל ונכרי).

לה) כדלקמן סכ"ג. ושם נתבאר החשש כיון שהוא מלקט ומאכיל לצורך ישראל, משא"כ לדעת הרשב"א והרא"ש גם זה מותר. על כך מתרץ רבנו, שכאן טעם האיסור הוא מחשש שהישראל יאמר בפירוש לנכרי ללקט ולהאכיל את בהמתו.

לו) ראה מ"א סי' שכה ס"ק ל: ז"ל הרא"ש, אבל אם מערים ישראל בכך ורגיל לעשות דבריו בהערמה ע"י עכו"ם אסור, כדאמרינן פרק הפועלים (צ, רע"ב) עכ"ל. משמע אם אין הישראל מערים, אעפ"י שהעכו"ם מערים שרי. ועוד משמע דאפילו ידעינן שהעכו"ם עושה לצורך ישראל א"צ למחות.

לז) ס' התרומה סי' קמז (אם עכו"ם ליקט עשבים בשבת ומאכיל אותם לבהמת ישראל אין צריך הישראל לומר לעכו"ם אל תאכל). הובא במרדכי סי' תו. מ"א שם.

לח) ראה מ"א שם: אבל המרדכי כתב וז"ל, ובלבד שלא יערים לעשות בשביל ישראל ולומר שעושה לעצמו ע"כ, משמע דאי ידעינן שעושה בשביל ישראל צריך למחות בידו, וכן משמע מלשון השו"ע (סי' שכה סי"ג), וטעמו כיון שהישראל נהנה מזו המלאכה.

לט) כדעה זו סתם בשוע"ר שכה, כ.

מ) שצריך למחות בנכרי שמלקט ומאכיל לבהמת ישראל. והיינו אף שהעשבים אינם של הישראל.

דהוה ליה כגופו נהנה אם ליקט לישראל (מהדו"ב רמג ד"ה והנה מהר"ם).

כ ואם ליקט נכרי עשבים מהמחובר לצורך בהמתו מאכיל אחריו ישראל את בהמתו[מא] דהיינו שעומד בפניה שלא תוכל לנטות אלא דרך שם[מב] כמו שהוא בכל דבר האסור בטלטול[מג], ואף עשבים אלו אסורים בטלטול כיון שנתלשו בשבת[מד]. והוא שאין הנכרי מכירו, אבל אם מכירו אסור לו אפילו לעמוד בפניה כדי שתאכל מהם בשבת, גזרה שמא ירבה הנכרי ללקוט בשביל בהמתו, אם יאכילנה מהם (שוע"ר שכה, יז).

כא אבל אם ליקט נכרי עשבים (לבהמתו) והאכיל (גם) לבהמת ישראל אין צריך למחות בידו[מה]. ואין איסור במה שמאכיל הנכרי לבהמת ישראל מעשבים שליקט בשבילו, שכאן אין גופו ממש נהנה מזה לא גזרו חכמים, אלא אם כן הוא עצמו עומד בפניה כדי שתאכל, אבל לא על מה שהנכרי מאכילה ביון שמתכוין בזה לטובת עצמו (שוע"ר שכה, כ).

כב וטעם החילוק הוא, כי לענין איסור מוקצה, בליקט לבהמתו ואחר כך האכיל לבהמת ישראל, אמרינן דלא מיקרי גופו נהנה משום הכי. משא"כ בליקט גם בשביל ישראל אמרינן דמיקרי גופו נהנה (מהדו"ב רמג ד"ה וספר התרומה).

כג במה דברים אמורים כשהנכרי עושה כן דרך מקרה (שאין הדבר ידוע

ולפי זה צריך למחות בנכרי המדליק לצורך ישראל, אף אם הדליק בעצים ונר של עצמו, כיון שגוף הישראל נהנה מהנר או המדורה.

ואף שלקמן סכ"ד־ה מבואר בדעת המ"א, שלא אסרו בעושה מעצמו, אלא כשגוף הישראל ונהנה והמלאכה נעשית בחפצים של ישראל, מ"מ זהו רק ביאור דעת המ"א, אבל למעשה יש להחמיר גם בליקט עשבים של הפקר לצורך בהמת ישראל, דהוה ליה כגופו נהנה.

ואם שכר את הנכרי וקצץ לו שכר כך וכך בעד כל יום שידליק, או כל הדלקה והדלקה, ראה לעיל פ"ל ס"ח, ובשוה"ג שם.

מא) ברייתא קכב, א. טור ושו"ע סי' שכה סי"א.

מב) גמרא שם. שו"ע שם.

מג) כמבואר בשוע"ר רכד, י.

מד) כמבואר בשוע"ר סי' שכה ס"ח.

מה) כדלעיל סי"א.

בבירור שליקט גם בשביל ישראל כי שמא ליקטן לעצמו ואחר כך נמלך ליתן לבהמת ישראל), אבל אם רגיל לעשות כן צריך למחות בידו, שכיון שבודאי הוא ליקטן בשבילו גזרו חכמים אף על מה שמאכיל הנכרי מהם לבהמת ישראל[מו] (שוע"ר שכה, כ).

כד ויש לומר שאפילו הסוברים שצריך למחות בנכרי העושה מלאכה מעצמו לצורך ישראל בשל ישראל[מז], לא אסרו אלא כשגוף הישראל נהנה. ואף שאין לומר שגוף הישראל נהנה שהרי אסור לו ליהנות[מח], מכל מקום הנכרי מתכוין שיהנה גוף הישראל בשבת ואדעתא דהכי עביד, ויש לומר דמהאי טעמא נמי צריך למחות[מט] (קו"א שה, א ד"ה ובשגם).

כה ומה שאסרו בגבינות שעושות השפחות[נ], התם מיירי לענין לאכול הגבינות בשבת, שכיון שעושות כדי ליהנות מהן בשבת צריך למחות בהן (מהדו"ב רמג ד"ה עי' אליה רבה).

כו ולכן אם הנכרי אינו מדליק נר חדש אלא מוסיף שמן בנר של ישראל, או מוסיף נר על נר שדולק כבר[נא], אינו צריך למחות[נב], שאינו נקרא

מו) זהו לדעת ס' התרומה וסיעתו, שכשהוא מלקט ומאכיל לצורך ישראל צריך למחות. ואילו לדעת הרשב"א והרא"ש שגם בזה אין צריך למחות, נתבאר לעיל סי"ז שכאן אסור מחשש שיאמר בפירוש להנכרי.

מז) היא דעת המ"א דלעיל, שחילק בין חפצי ישראל לחפצי נכרי, ומכל מקום הביא בסי' שכה ס"ק ל, את דברי ס' התרומה (סי' רכב וסי' רמז), והמרדכי (שבת סי' תו), שהצריכו למחות אם גופו נהנה מהמלאכה.

והיינו כמבואר בתוס' שם: דכי אמרינן דנכרי אדעתא דנפשיה קא עביד הני מילי בכיבוי וכיו"ב, שאין ישראל נהנה במעשה הנכרי, אבל הכא שגוף ישראל נהנה במעשה של נכרי לא אמרינן אדעתא דנפשיה קעביד, הואיל והנכרי מתכוין להנאתו.

אלא שהתוס' כתבו זה לענין איסור הנאה (כדלעיל פכ"ב ס"א), וס' התרומה ומרדכי כתבו כן אף לענין חיוב מחאה.

אבל צ"ע איך אפשר לפרש כן דעת המ"א, והרי מיירי שם שהעשבים שליקט אינם של הישראל, ומ"מ אסר בנהנה.

מח) כדלעיל פכ"ב.

מט) ולא רק שאסור ליהנות, כדלעיל פכ"ב.

נ) שאסר בהם המ"א סי' שה ס"ק יד, מטעם שהוא בשל ישראל, אף שלכאורה אין כאן הנאת הגוף של הישראל.

נא) שאינה נקראת הנאת הגוף, כדלעיל פכ"ב סי"א.

נב) ראה מ"א סי' רעו ס"ק יד, ובשוע"ר סי' רעו ס"ד, שאם הנר של ישראל

גופו נהנה, וכיון דעושה מעצמו אדעתא דנפשיה קעביד לקבל טובת הנאה (מהדו"ב רמג ד"ה ומהאי טעמא).

כז ומכל מקום מותר לו למחות בו[נג], ואין בזה משום כיבוי, שעל ידי מחאתו גורם מהירות הכיבוי (שוע"ר רעו, ה).

כח ואפילו לדעת האוסרים, אם שכח כיסו עליו עד שחשכה[נד], אומר לנכרי לשומרו, ואם מביאו הנכרי מעצמו אין צריך לומר לו כלום[נה] (שוע"ר רסו, יח).

כט וכן אם מצא ארנקי בשבת[נו] מותר לומר לנכרי לשומרו[נז], ואם מביאו מעצמו אין צריך לומר לו כלום (שוע"ר רסו, כ).

ל והטעם הוא, דכיון שצוהו לשמור והוא מביאו מיד, אדעתא דנפשיה קעביד להקל טורח שמירתו כל היום. ואף אם עושה בשביל ישראל אין צריך למחות כשעושה מעצמו לפי דעת הרבה פוסקים[נח] (קו"א רסו, ח).

צריך למחות בו. ומפרש מ"ש לקמן סכ"ז, שמותר למחות בו (אבל אין צריך למחות בו) מיירי כשהנר הוא של הנכרי.

אבל במהדו"ב שם כתב ע"ז: זה אינו במשמע הלשון כלל דמיירי שהנכרי מוסיף שמן שלו בנר של ישראל, וכל כהאי גוונא הוה ליה לפרש ולא לסתום כל כך וליתן מכשול. אלא ודאי דאף בשל ישראל אין צריך למחות, כיון דעושה מעצמו אדעתא דנפשיה קעביד לקבל טובת הנאה. אלא דלא מהני אדעתא דנפשיה כשגופו נהנה, משום הכי נקט הטור ושו"ע להוסיף שמן.

נג) טור ורמ"א סי' רעו ס"ד.

נד) שאין להתיר מטעם אדם בהול על ממונו (כדלעיל פי"ב ס"ז), הואיל ופשע בו שיצא עם כיסו סמוך לחשכה (שוע"ר רסו, טז).

נה) אגודה ביצה פ"א סוס"י ה (ואם הביאו אין לחוש). רמ"א סי' רסו סי"ב.

נו) שאין להתיר מטעם אדם בהול על ממונו (כדלעיל פי"ב ס"ג), הואיל ואינו מפסיד כלום משלו אלא שנמנע מהריוח (שוע"ר רסו, כ).

נז) כדלעיל פי"ב ס"ח.

נח) שמטעם זה אין להחמיר בזה אף לדעת האוסרים.

חלק ששי: מחזי כשליח

פרק לג

מחזי כשליח בהשכרת כלי שעושים בו מלאכה

א יש אומרים[א] שהכלים שעושים בהם מלאכה, כגון רחיים במקום שמותר להשכירם לנכרי[ב], ומחרישה וכיוצא בהן משאר כלי אומנות, אסור להשכירם לנכרי בערב שבת, דכיון שיש ריוח להישראל במה שהכלים נשכרים לנכרי גם ביום השבת. כי ידוע הוא, אף שמשכירם לו לשבוע או לחדש[ג], אם היה משכיר לו חוץ משבתות שלא היה רשאי לעשות בהם מלאכה גם בשבת היה הנכרי פוחת לו מעט, משכירות שנותן עכשיו כשמשכיר לו סתם ויש לו רשות לעשות גם בשבת, לפיכך כשהנכרי עושה מלאכה בשבת סמוך ליום שהשכירם לו, דהיינו ערב שבת[ד], הרי נראה כאלו עושה בשליחות הישראל שצוהו לעשות בשבת כשהשכירם לו אתמול, כיון שיש ריוח לישראל במה שהוא רשאי לעשות בשבת[ה], וכן עיקר[ו] (שוע"ר רמו, ב).

ב והיינו כשנותן לו בערב שבת דוקא, דמחזי כאומר לו לעשות בשבת, אבל בד' וה' מותר ליתן לו. ואף שיש חולקים[ז] עליהם ומתירים, דהיינו

א) ברייתא יט, א (לא ישכיר אדם כליו לנכרי בערב שבת, בד' ובה' מותר), לפירוש רש"י שם ד"ה לא ישכיר אדם כליו (לעשות בהן מלאכה, בערב שבת, דנראה שמשכירו לו לצורך השבת). רא"ש שבת פ"א סי' לו, בשם רבנו יונה (בכלים שעושים בהם מלאכה, כגון ריחיים ומחרישה ושאר כלי אומנות, משום דמיחזי דמלאכה שעושה הגוי בהם בשבת כשלוחו של ישראל). דעה הב' בשו"ע סי' רמו ס"א.

ב) כדלקמן פל"ז ס"ז-ט.

ג) שהרי אם משכירו לימים נפרדים אסור אף בכלים שאין עושים בהם מלאכה, מטעם שכר שבת, כדלעיל פט"ז ס"ח-ט.

ד) ומטעם זה יש אוסרים ליתן בערב שבת, קבלנות שלא קצץ, כדלעיל פט"ו ס"ג ואילך. וכן בקבלנות של הולכת אגרת בשכר קצוב לכל יום, כדלעיל פי"ג סי"א.

ה) רא"ש שם.

ו) רמ"א סי' רמו ס"א.

ז) רמב"ם פ"ו הט"ז. דעה הא' בשו"ע שם (שהביא בסתם).

משום שהשוכר עושה המלאכה לעצמו, ובשביל ריוח הישראל לא מחזי כשלוחו, מכל מקום קיי"ל כדעת האוסרים (קו"א רמד, א ד"ה ומיהו).

ג ואף לדעת הפוסקים[ח] שאין חוששים לריוח הישראל ממלאכת הנכרי בשבת, בודאי לא חלקו על הלכה זו. שיש שני מיני ריוח, ריוח שרכושו מתרבה מהמלאכה כנידון דידן, שבזה קיי"ל לאסור, וריוח מלאכה זו גופה, כנידון שכיר שנה, דלאחר שבת יעשה עוד בלאו הכי ויפסיד מלאכה זו לגמרי אם לא יעשה אותה היום, שבזה חלקו הפוסקים (קו"א רנב, ו ד"ה אלא).

ד ולכן אף במקום שמותר להשכיר לנכרי מרחץ תנור ורחיים[ט], לא ישכירם לו בערב שבת אלא קודם לכן (שוע"ר רמג, יד).

ה אבל להשאיל לו כלים שעושים בהם מלאכה מותר אפילו בערב שבת[יא] סמוך לחשכה[יב], דכיון שאין ריוח לישראל במה שהנכרי רשאי לעשות בהם בשבת אין נראה כאלו עושה בשליחותו[יג], ואפילו אם משאילו בתנאי על מנת שישאילנו הנכרי כלי אחר לאחר השבת, ונמצא שיש ריוח לישראל במה שמשאיל להנכרי גם בשבת, מכל מקום כיון שאינו נוטל שכירות ממש בעד זה לא גזרו חכמים[יד] (שוע"ר רמו, ג).

ח) לעיל פכ"ח סט"ז.

ט) ואין חוששים למראית העין, כדלקמן פל"ז.

י) י"א דהיינו דוקא בכלים, ולא בשדה. ולכן הזכיר כאן רק מרחץ תנור ורחיים. ראה כללי אמירה לנכרי פ"ו הערה 23.

יא) סמ"ג ל"ת סה (יט, ב). סמ"ק סי' רפא (ע' שא). מרדכי סי' רמג. הגהות מיימוניות (קושטא) פ"ו. טור ומ"א סי' רמו ס"ק ד.

יב) ובלבד שיהא לו שהות להוציאו מבית הישראל מבעוד יום, כדלקמן פל"ט.

יג) ב"ח שם ד"ה ומכל מקום.

יד) ב"י בשם הגהות מיימוניות פ"ו. ב"ח שם סוף ס"א בשם הגהות מרדכי (סי' רמו בשם הר"י מקורביל).

פרק לד

מחזי כשליח בשותפות ישראל ונכרי

א ישראל ונכרי שקיבלו שדה בשותפות[א] שיהיה מוטל על שניהם לעמול לחרוש ולזרוע ושאר כל עבודות השדה[ב] וכשיגיע הקציר יטלו חלק בפירות בעד עבודתם, לא יאמר הישראל להנכרי עבוד אתה בשבת וכשיגיע הקציר תטול חלקך בפירות כנגד עבודתך גם בשבתות, ואני אעבוד כנגד זה יום אחד בחול ואטול חלקי בפירות כנגד עבודתי בחול[ג], אע"פ שהנכרי מתכוין בעבודתו בשבת לטובת עצמו, ומותר לומר לנכרי עשה מלאכה בשבת לצורכך[ד], מכל מקום כיון שעבודת השדה מוטלת בכל יום ויום על שניהם בשוה חצי יום על זה וחצי יום על זה, אם כן כשהישראל אומר להנכרי שיעבוד בשבת כל היום והוא יעבוד כנגד זה יום אחד שלם בחול[ה] הרי זה כמעמיד פועל במקומו[ו] שיעשה מלאכתו בשבת (שוע"ר רמה, א).

ב ואם מתחלה בשעה שקבלו השדה התנה הישראל עם הנכרי, שביום השבת לא יהיה מוטל כלל על הישראל לעבוד בשדה רק על הנכרי

א) ברייתא ע"ז כב, א (ישראל ועובד כוכבים שקיבלו שדה בשותפות, לא יאמר ישראל לעובד כוכבים טול חלקך בשבת ואני בחול). טור רס"י רמה.

ב) רש"י שם ד"ה שקיבלו (שדה באריסותן מבעה"ב ומשקיבלוה הוטלה על שניהם לעסוק בה ביחד) וד"ה נקיט (לחרוש לזרוע ולקצור).

ג) ס' התרומה סי' קמז (ותטול בשעת קצירה או בשעת בצירה כנגד עמלך של שבת, ואני אטרח או שלוחי לעשות כן בחול, כדי ליטול בשעת בצירה או קצירה כנגד יום שלי).

ד) כדלעיל פ"ד. ואף שלעיל שם מבואר, דהיינו דווקא כשהמלאכה נעשית בחפצים של הנכרי, משא"כ בחפצים שהישראל נותן לו. אפשר דהכא שאני, שקבלו השדה בשותפות והנכרי עושה בשלו.

אבל ראה לעיל פי"ד, שאף באריסות ושותפות אסור לומר לו שיעשה מלאכתו בשבת.

ה) רש"י שם ד"ה לא יאמר ישראל (טול אתה חלקך בשבת, לפי שנעשה שלוחו על חצי היום המוטל עליו). ר"ן שם (ו, סע"ב). לבוש שם ס"א.

עוד נתבארו בסימן זה, פרטי האיסור לבוא לחשבון עם הנכרי בשעת חלוקת הפירות והמעות, משום שכר שבת, ולא נעתקו כאן.

ו) תוס' שם ד"ה לא יאמר (כאילו מעמיד פועל בידים). לבוש שם. מ"א שם ס"ק א.

לבדו וביום אחד בחול יהיה מוטל על הישראל לבדו, הרי זה מותר[ז], דכיון שהתנה עמו בשעה שקיבל עליו עבודת השדה שלא יהיה מוטל עליו כלל בשבת, נמצא שבשבת אין להישראל חלק בשדה כלל[ח] אלא כולה מוטלת על הנכרי לבדו בשבת, ואין הנכרי עושה כלל בעד הישראל, וכולה מוטלת על הישראל לבדו ביום אחד בחול[ט] (שוע"ר רמה, ג).

ג ישראל ונכרי שהיו שותפין במלאכה או בסחורה בחנות, אם התנו מתחלה בשעה שנשתתפו, שיהא שכר יום השבת לנכרי בלבדו הן רב הן מעט, ושכר יום א' אחר השבת כנגדו לישראל בלבדו, הרי זה מותר[י] מטעם שנתבאר. ואפילו אם אחר כך נתרצה הנכרי לחלוק עמו כל השכר בשוה אין בכך כלום[יא], שמתנה הוא שנותן לו[יב] (שוע"ר רמה, ד).

ד ואם לא התנו בתחלה בשעה שנשתתפו, וגם אחר שנשתתפו לא אמר הישראל להנכרי שיתעסק בשבת והוא יתעסק כנגד זה יום אחד בחול, אלא הנכרי מעצמו התעסק בשבת והישראל בלבדו התעסק יום אחד בחול (סתם שלא פירש שמתעסק בלבדו בעבור שהנכרי התעסק בלבדו בשבת), אם אחר כך נתרצה הנכרי לחלוק עמו כל השכר בשוה מאליו בלא שיחשוב עמו הישראל[יג], וגם הנכרי לא הזכיר לו השבתות כלל אלא חלק

ז) ברייתא שם (ואם התנו מתחלה מותר). רש"י שם ד"ה ואם התנו מתחילה (קודם שהוטלה עליו).

ח) ס' התרומה שם (ואם התנו מתחלה, קודם שקנה השדה, שלא יהיה לו חלק בשדה ביום השבת כי אם לעכו"ם זה מותר). ב"י ריש הסימן (לאו למימרא שצריך לפרש כן בהדיא, אלא כיון שהתנה קודם שקנה השדה טול אתה בשבת ואני בחול, הוה ליה כאילו התנו שלא יהיה לישראל חלק בו ביום השבת).

ט) ראה שו"ת צ"צ או"ח סי' לד וסי' צ, לעשות כן גם בשוכר הדואר, שמוכרח להסיע גם בשבת ויום טוב. וראה שם סי' לד ס"ב, אם מועיל התנה גם בבהמה בשותפות, שיש בזה איסור של שביתת בהמתו דאורייתא.

וראה אמירה לנכרי פס"ה ס"ט, שאם מועסקים בעסק פועלים המקבלים משכורת מהקופה הכללית השייכת לשניהם, אין התנאי מועיל.

י) רמב"ם פ"ו הי"ז. שו"ע שם ס"א.

יא) מהר"י אבוהב שם ד"ה ואם לא (מסתפק בזה). ב"י שם ד"ה וכתב הגאון (מתיר). שו"ע ס"ב.

יב) ב"ח יו"ד סי' רצד ד"ה ישראל ונכרי. אליה רבה סי' רמה ס"ק ב.

יג) אבל גם דעה זו המתרת מודה, ש"אסור להישראל שיבא לחשבון עם הנכרי בשעת חלוקת הפירות ולומר נחלוק בשוה, שכל יום השבת שעבדת עבדתי כנגדו

עמו סתם, יש מתירין[ד] שהרי אין כאן איסור משום שכר שבת[טו] כיון שנוטלו בהבלעה עם שאר הימים[טז] (שוע"ר רמה, ו).

ה ויש אוסרים[יז], אלא יניח להנכרי שכר כל השבתות, ואם אין שכר השבתות ידוע יניח לו שביעית השכר והשאר יחלוק עמו בשוה, שאם יחלוק עמו כל השכר בשוה, ויהנה הישראל משכר שבת, נמצא שלמפרע היה להישראל חלק בעבודת הנכרי בשבתות והיה הנכרי עובד בשבילו כאילו היה שלוחו[יח]. וכן עיקר אם לא בהפסד גדול[יט], שאז יש לסמוך על סברא הראשונה כמו שנתבאר (שוע"ר שם[כ]).

בחול, לפי שבזה הוא מגלה דעתו, שזה שעבד יום שלם בחול עבד חציו בשביל הנכרי, כדי לפרוע להנכרי שעבד בשבילו חצי יום השבת, ונמצא עבודת חצי יום השבת נחשבת על שמו" (שוע"ר רמה, ב).

ואף שלדעה זו המתרת, אין חוששים כאן למחזי כשלוחו, כיון שבשעת עשיית המלאכה ע"י הנכרי לא הי' מחזי כשלוחו (רק אחר כך בשעת חלוקת הפירות, שאז אינו עושה שום מלאכה), מכל מקום גם דעה זו מודה שאסור עכ"פ מטעם אחר, ש"הרי זה נוטל שכר שבת שלא בהבלעה, שהרי מזכיר את יום השבת בפירוש" (שוע"ר שם).

וכן הדין בישראל ונכרי שהיו שותפין במלאכה או בסחורה בחנות, והתנו מתחלה בשעה שנשתתפו, שיהא שכר יום השבת לנכרי בלבדו, ואחר כך בשעת החלוקה באו לחשבון, "שנמצא התנאי שהתנו בתחלה שהיא שכר השבת להנכרי בלבדו הן רב הן מעט לא היה אלא הערמה בעלמא" (שוע"ר רמה, ד). שגם כאן האיסור לדעה הא' הוא רק מטעם שכר שבת (שוע"ר שם), ולדעה הב' - אף מטעם מחזי כשלוחו.

יד) בעיא בגמרא שם (איבעיא להו סתמא מאי) דלא איפשטא. ר"ת בתוס' שם (דאין לחלק בין תנור לשדה). רא"ש שם פ"א סוס"י כה (כיון דלא איפשטא, ספיקא דרבנן היא ואזלינן בה לקולא). רבנו ירוחם נתיב יב חי"ב (פב, רע"ג). טור ורמ"א שם ס"א. מ"א שם ס"ק ג. וראה שוע"ר שם ס"ב לענין שדה.

טו) שו"ת ריב"ש סי' קנא. מ"א סי' רמו ס"ק יג. וראה לעיל פט"ז ס"ח־ט.

טז) וגם מחזי כשלוחו אין כאן, כי בשעה שעשה מלאכתו בשבת לא אמר לו בפירוש כו'. ובשעת חלוקת המעות אין הנכרי עושה מלאכה.

יז) רמב"ם פ"ו הי"ז (ואם לא התנו בתחלה כשיבואו לחלוק נוטל הגוי שכר השבתות כולן לבדו והשאר חולקין אותו). הובא בטור. שו"ע שם ס"א.

יח) משמעות המ"א ס"ק א (אם הם אין עושין כלום, רק שהעכו"ם מסיק התנור ואופין בו ונותנין שכירות [דלקמן ס"ו] ... לא חיישינן שיאמרו לצורך ישראל הוא עושה), ומזה מוכח שטעמו של הרמב"ם הוא משום דהוה כשלוחו (קו"א רמה, ג).

יט) רמ"א שם ס"א.

כ) ראה גם רמה, יז. רמו, יד.

ו אבל אם היו שותפין בדבר שאין צריך לעשות בו שום מלאכה, כגון שהיו שותפין בתנור שכל מי שמסיק התנור ואופה בו נותן להם שכר, ואין מוטל עליהם כלל עסק היסק התנור רק עסק קבלת השכר מוטל על שניהם בשוה, אע"פ שלא התנו בתחלה בשעה שנשתתפו שיהא עסק קבלת השכר מוטל על הנכרי לבדו, שיקבל לעצמו שכר השבת הן רב הן מעט, ושכר יום אחד להישראל לבדו, אם אחר כך לא אמר להנכרי שיתעסק לבדו לקבל שכר השבת ושיתעסק הוא לבדו לקבל שכר יום אחר[כא], אלא הנכרי מעצמו התעסק לבדו לקבל שכר השבת והישראל לבדו התעסק ביום אחר, ואחר כך בשעת חלוקה נתרצה הנכרי מאליו לחלוק כל השכר בשוה, הרי זה מותר לדברי הכל, שכאן אין לומר משום שנמצא שלמפרע היה להישראל חלק בעבודת הנכרי בשבתות והיה הנכרי עובד בשבילו, שהרי כאן לא עבד הנכרי כלום[כב] רק שקיבל שכר השבת[כג], ושכר זה נוטלו ממנו הישראל בהבלעה שבשאר הימים (שוע"ר רמה, ז).

ז ואפילו אם הם שותפין בדבר שצריך לעשות בו מלאכה, אם אין הישראל עושה בחול כנגד מה שהנכרי עושה בשבת, אלא כל ימות החול הם מתעסקים בשוה שניהם ביחד, או זה חצי יום וזה חצי יום או זה יום וזה יום, לבד מיום השבת שהנכרי מתעסק בו לבדו, אזי מותר להישראל לחלוק עמו כל השכר בשוה לדברי הכל, דכיון שאין הישראל פורע להנכרי כלום בעד עבודתו בשבת שהרי אינו עובד כנגד זה בחול כלום, אם כן מה שעובד הנכרי בשבת לבדו הוא מתכוין לטובת עצמו בלבד כדי להשתכר, ואינו כשלוחו של הישראל שאינו עושה בשבילו כלל[כד]. ואף שאחר כך

כא) שנתבאר לעיל פ"א, שגם מה שהנכרי מקבל שכר מנכרים היא מלאכה האסורה מטעם ממצוא חפצך.

כב) מ"א שם ס"ק א.

כג) ואף שגם זוהי מלאכה האסורה כנ"ל, מכל מקום לא אמרינן עי"ז, שאם יחלוק עמו אחר כך בשוה נמצא למפרע מחזי כשלוחו בקבלת השכר מהנכרים. וראה מ"ש בזה תהלה לדוד סי' רמה ס"ק א. כללי אמירה לנכרי פ"ט הערה 1. באורי השלחן ע' קצט.

כד) ר"ן סוף פ"ק דע"ז (ו, ב) ד"ה ומהא, ובשבת סוף פט"ז (מו, ב) ד"ה וישראל. רמ"א ס"א.

מגיע להישראל הנאה מזה שחולק עמו בשוה אין בכך כלום, כיון שהנכרי לא נתכוין להנאת הישראל אלא לטובת עצמו[כה] (שוע"ר רמה, ח).

ח כל מקום שמועיל אם התנו, אם לא התנו בתחלה בשעה שנשתתפו יש תיקון על ידי שיבטלו השיתוף וימחלו זה לזה התנאים שביניהם ויחזרו להשתתף ויתנו בעת השיתוף. ואם נשתתפו בחנות ולא התנו בתחלה יחזרו ויקחו כל אחד חלקו ויבטלו השותפות ואחר כך יחזרו להשתתף ויתנו בתחלה. ואם לקחו שדה בשותפות ולא התנו בתחלה יבקשו מהמוכר שיחזור להם דמיהם ואחר כך יחזרו ויקנו ממנו קנין חדש ויתנו בעת הקנייה[כו] (שוע"ר רמה, טו).

כה) ר"ן שם. מ"א שם ס"ק ה. וכדלעיל פכ"ח ס"ח, שבאריסות אין חוששים לריוח הישראל לדברי הכל.

כו) ב"י סי' רמה ד"ה ואם לקח השדה, ממשמעות התוס' ע"ז כב, א ד"ה לא יאמר. שו"ע סי' רמה ס"ג.

חלק שביעי: איסור מראית העין

פרק לה

מראית העין במחובר לקרקע

א במה דברים אמורים שמותר להניח לקבלן נכרי לעשות בשבת[א], כשעושה מלאכה בדבר התלוש מן הקרקע[ב], שהנכרי יכול לעשותה בביתו או במקום אחר שאינו רשות הישראל[ג], ואין הדבר ניכר שהיא מלאכת הישראל[ד], ואין כאן חשש מראית העין. אבל כשעושה במחובר לקרקע, כגון שקיבל עליו לבנות בית לישראל[ה], או לקצור שדה לישראל[ו], כיון שהקרקע גלויה ומפורסמת לכל שהיא של ישראל[ז], ניכר הדבר לכל רואה שגם המלאכה היא של הישראל, לפיכך אם הוא בתוך העיר או בתוך תחומה[ח] אסור להניחו שיעשה בשבת מפני מראית העין, שהרואה יאמר שהוא שכיר יום אצל הישראל[ט] (שו"ר רמד, ב).

א) כדלעיל פי"ג ס"ב ואילך.

ב) ירושלמי פ"א ה"ח (בד"א בתלוש מן הקרקע, אבל במחובר לקרקע אסור כו' בקבולת). הובא בתוס' יז, ב ד"ה אין נותנין עורות. ע"ז כא, ב ד"ה אריסא. רא"ש שם פ"א סי' כג. מ"א סי' רמד ס"ק ב (במלאכת מחובר).

ג) ואם הוא בבית ישראל, יתבאר לקמן פל"ח.

ד) תוס' שבת שם (דלא מפרסמא מילתא, שהנכרי עושה מלאכה בביתו ולא ידעי שהוא של ישראל). ר"ן (ז, א) ד"ה ובכולן (ולא מינכר שהם של ישראל). שו"ע סי' רמד ס"א (שאין מכירים הכל שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא).

ואם הוא ניכר שהיא מלאכת ישראל, יתבאר לקמן פל"ו.

ה) רמב"ם פ"ו הי"ד (לבנות לו חצרו). ר"י בתוס' ובראי"ש שם (לבנות). טור ומ"א ס"ק ד (לבנות לו בית).

וראה לעיל פכ"ט ס"י, שר"ת מתיר בזה.

ו) רמב"ם ושו"ע שם. ויתבאר לקמן פל"ז ס"ד.

ז) תוס' שבת שם (קבלנות דמחובר דהוי ברשות ישראל דמפרסמא מילתא). ר"ן שם (קבלנות דבנין שהמלאכה נעשית בקרקע של ישראל). שו"ע שם (ידועה ומפורסמת). וראה קו"א רמד, ד בסופו (אינו מפורסם שהוא של ישראל אלא מפני שהוא בקרקע הישראל, כמ"ש התוס' והר"ן).

ח) מו"ק יב, א (בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר). ויתבאר לקמן.

ט) רש"י מו"ק שם ד"ה מקבלי (משום חשדא). רמב"ם שם (מפני הרואים שאין יודעים שפסק). טור ושו"ע שם (אינו יודע שקצץ ואומר שפלוני שכר הגוי לעשות

ב ואפילו אם אין הדבר מפורסם לכל שקרקע זו היא של ישראל, מכל מקום יש לחוש למראית העין של שכניו, שהם יודעים שקרקע זו היא שלו, ואינן יודעים שהנכרי העוסק במלאכה הוא קבלן אלא יאמרו שהוא שכיר יום. ואפילו אם הוא דר בכפר בין הנכרים שאין לו שם שכנים ישראל, מכל מקום אם עושה בתוך תחום הכפר יש לחוש שמא יזדמנו לו שם אורחים שישבתו אצלו[א] ויראו את הנכרי עוסק בשבת בקרקע הישראל, ויחשדוהו שהנכרי שכיר יום אצלו. וגם יש לחוש לבני ביתו שהם יודעים שהמלאכה היא שלו, ויחשדו אותו[ב] שהנכרי הוא שכיר יום אצלו (שוע"ר שם).

ג וכל זה כשעושה המלאכה בתוך העיר או בתוך תחום העיר שיכולין אנשי העיר לילך לשם בשבת, אבל כשעושה המלאכה חוץ לתחום, וגם אין עיר אחרת שישראל דרים בה תוך תחומיו של מקום המלאכה, מותר להניחו שיעשה בשבת[ג] (שוע"ר רמד, ג).

ד בקצת מקומות נוהגין היתר שהקהל שוכרים נכרים בקבלנות לפנות הזבל מן הרחוב והנכרי עושה לעצמו ואפילו בשבת ואין חוששין למראית העין[ד]. ויש שלמדו עליהם זכות[ה] לפי שכבר נתפרסם הדבר שדרך

לו מלאכה בשבת). מ"א שם ס"ק ג (כלומר ששכרו לימים, וזה אסור מדינא).

וראה לקמן פל"ז ס"א, ופל"ח ס"א (שיש גם חשש שיאמרו ששכרו לעבוד בשבת), וכאן לא חשש אלא שיאמרו שהוא שכיר יום. ונפק"מ למקומות שדרך בנין הבתים הוא בקבלנות ולא שכירי יום (שלא שייך החשש הא', רק החשש הב'). וראה תהלה לדוד סי' רמד ס"ק ד.

י) מ"א סי' רמד ס"ק ד (נראה לי דאסור, דיש לחוש לשכניו שיודעים שהיא שלו ויחשדוהו).

יא) ראה חקרי הלכות ח"ג טז, ב. יגדיל תורה (נ.י.) חל"ו ע' שז. חל"ח ע' מה.

יב) שו"ת מהר"ם מרוטנבורג (פראג) סי' תכז (בני ביתו חשדי ליה, ואורחים דמקלעי לגביה חשדי ליה). רמ"א שם ס"א.

והטעם שחוששים כאן אף שרק מקצת ישראל יודעים, יתבאר לקמן פל"ו ס"ד. וראה גם לקמן פל"ז.

יג) מו"ק יב, א (חוץ לתחום מותר כו' דליכא מתא דמקרבא להתם). רמב"ם פ"ו הי"ד (חוץ לתחום מותר שאין שם ישראל שיראה). טור ושו"ע סי' רמד ס"א (וגם אין עיר אחרת בתוך תחומו של מקום שעושין בו מלאכה).

וכ"ז בשבת, משא"כ בחוה"מ (שו"ע סי' תקמג ס"ב), חיישינן שיבואו לשם אנשים ממקומות אחרים (מ"א שם ס"ק ג).

יד) מ"א סי' רמד ס"ק ח.

טו) שו"ת תודת שלמים ח"ב (לחמי תודה) סוס"י ד.

לשכור נכרי בקבלנות לפנות הזבל ולא שכיר יום, ואם כן אין כאן חשש מראית העין (שוע"ר רמד, ח).

ה ויש שכתבו[טו] טעם ההיתר משום דברבים ליכא חשדא. אמנם הפוסקים חולקים על זה וסוברים שגם ברבים יש חשדא (קו"א רמד, ה).

ו ומטעם זה יש להתיר להניח לנכרים לבנות בית הכנסת בשבת[טז], אם הוא מקום שמפורסם בו דרך בנין הבתים על ידי אומנים קבלנים, ולא על ידי שכירי יום, כמו שהוא ברוב המקומות שהאדריכל לבדו הוא קבלן והאומנים עושי מלאכה שתחתיו הם שכירי יום[יז], ששם יש חשש מראית העין[יח] (שוע"ר שם).

ז ומכל מקום אין להתיר אלא בשעת הדחק, כגון שיש חשש שמא יתבטל בהמשך הזמן בנין בית הכנסת לגמרי מחמת רשעת הנכרים[יט], אבל שלא בשעת הדחק אין להתיר, מפני חילול השם בעיני הנכרים, שהם אינם מניחים לשום אדם לעשות מלאכה בפרהסיא ביום אידם ואנו מניחים לעשות מלאכה בשבת בשבילנו בפרהסיא[כ] (שוע"ר שם).

ח אבל כיבוד הרחוב אינו נקרא על שם הישראל כל כך ואין בו חילול השם, לכן נוהגין להתירו אף שלא בשעת הדחק. ומכל מקום במקום שאין שם מנהג אין להקל אף בכיבוד הרחוב[כא] (שוע"ר שם).

טז) מ"א שם.

יז) מ"א שם.

יח) וכ"ה בזמנינו, שברוב המקומות האדריכל לבדו הוא קבלן, והאומנים שתחתיו הם שכירי יום שלו, ששם יש חשש מראית העין.

יט) שו"ת תודת שלמים ח"ב (לחמי תודה) סי' ג (נט, א). וראה אמרי יושר ח"ב סי' קנז. תהלה לדוד סי' רמד ס"ק ד. הערות בשו"ע אדה"ז ע' 26. באורי השלחן ע' קסו.

כ) באר היטב ס"ק ה. תוספת שבת סוף ס"ק ז.

וראה שארית יהודה או"ח סי' ד־ה, ומסיק בסוס"י ה, דאין זה חשש גמור אלא ממדת חסידות. ובשו"ת צ"צ סי' פז (ו, א) הביא דבריו, וכתב ע"ז: "ולבי מהסס משום מנהג העולם שפשט לאיסור". ומ"מ מקיל בשר הבונה בית לישראל משלו ועפ"י דעתו ועצתו. ואם מסייעים בעצים כו' מדי יום אסור לכו"ע (כדלקמן פל"ט סי"ג).

כא) מ"א שם.

כב) מ"א שם.

פרק לו

מראית העין במלאכת תלוש המפורסמת

א אפילו מלאכת תלוש, אם היא מפורסמת וידועה לרבים שהיא של ישראל והיא נעשית במקום גלוי ומפורסם, כגון בנין הספינה שדרך לבנותה על שפת הנהר שהוא מקום פרהסיא, אסור להניחו לעשות בשבת מפני מראית העין[א] (שוע"ר רמד, ד). שאם המלאכה נעשית בפרהסיא ומפורסם לרבים שהיא של ישראל צריך למחות מפני מראית העין (שוע"ר רנב, ח).

ב יש אומרים[ב] שאם עושה במקום פרהסיא, כגון ספינה שבונים על שפת הנהר וכיוצא בה אסור אף במקצת יודעים[ג], וצריך למחות בידו אף אם מקצת יודעים, כיון ששם הישראל נקרא עליו (קו"א רמד, ב).

ג ויש אומרים[ד] דאף בדבר ששם הישראל נקרא עליו אין לאסור כשקצת יודעים, אלא כשמפורסם לרבים[ה] (קו"א שם).

א) רמב"ן בתורת האדם ענין אבלות, במלאכה כיצד, בסופו (הוא הדין למטלטלין, כגון ספינה הידועה לישראל דמלאכת פרהסיא היא אסור). שו"ע סי' רמד ס"ד. מ"א שם ס"ק יג (דוקא שעושה במקום מפורסם, ולכן נקט ספינה דרגילות לעשותה בפרהסיא).

ב) מ"א סי' רמד ס"ק ב (שכתב שבמלאכת מחובר חיישינן אפילו לאורחים ולבני ביתו, ומציין לשו"ע ס"ד, ששם מבואר דין ספינה הנ"ל).

ג) כמו במחובר, דלעיל פל"ה ס"ב.

ד) רבנו ירוחם נתיב יב חי"ב (פב, ב: ואם מלאכה מפורסמת וידוע לבעליה ועושה אותה במקום מפורסם אסור). שו"ע סי' רנב ס"ג (כלשון רבנו ירוחם הנ"ל), למסקנת המ"א שם ס"ק י (דמיירי דומיא דספינה שהיא במקום מפורסם, ומ"מ לא אסרו אלא כשהיא מפורסמת וידועה שהיא של ישראל).

ה) וכן עיקר, שכן פסק בסתם בשוע"ר רנב, ח. וגם בקו"א שם מבואר שכ"ה מסקנת המ"א (סי' רנב ס"ק י), ושכן פסק בשו"ת תודת שלמים ח"ב (לחמי תודה) סי' ג (ס, א).

ולאידך גיסא, מלאכה המפורסמת שהיא של ישראל ונעשית שלא בפרהסיא, ראה רבנו ירוחם נתיב יב חי"ב (פב, ב: ואפילו המלאכה מפורסמת וידועה לבעליה מאחר שעושה אותה בבית הגוי שאינו מקום מפורסם). ב"י סי' רנב ד"ה ודע (ואפשר דכל שעושה אותה הגוי בביתו אע"פ שהמלאכה ידועה ומפורסמת שהיא של ישראל שרי דכל בבית גוי לא גזרו ביה רבנן).

ד וטעם החילוק[ו] שבין מחובר לבין תלוש שבמקום פרהסיא, שכשעושה בדבר תלוש, אף שמקצת ישראל יודעים שהמלאכה היא של ישראל לא גזרו חכמים, כיון שרוב הפעמים אין הדבר נודע לאחרים כלל, שמלאכת תלוש אין לה קול כלל, משא"כ כשעושה במחובר שהוא במקום גלוי ומפורסם, ורוב הפעמים המלאכה גלויה ומפורסמת לרבים שמלאכת מחובר יש לה קול, לפיכך אם לפעמים אין חשש מראית העין אלא ממקצת ישראל גזרו חכמים[ז] (שוע"ר רמד, ב).

ה במה דברים אמורים בספינה וכיוצא בה, מדברים ששם הישראל נקרא עליהם שאומרים דבר זה הוא של פלוני, אבל דבר שאין שם הישראל נקרא עליו רק שעושה בפרהסיא ונתפרסם לרבים שדבר זה נעשה בשבת לצורך הישראל, כגון ישראל ששכר לו נכרי בקבלנות לעשות לו כלים חדשים ועשה אותם בשבת בפרהסיא, שאף שיצא הקול ונתפרסם לרבים שעושה בשביל הישראל, מכל מקום עדיין לא נקרא שמו עליהם להיות נקראים כלים של פלוני כיון שעדיין לא באו לרשותו מעולם, לפיכך אף שעושה במקום גלוי ומפורסם אינו צריך למחות בידו מעיקר הדין[ח] (שוע"ר רמד, ה).

ו וטעם הדבר, דבעינן דומיא דמרחץ דלא מיתסר משום מראית העין אלא מפני ששם הישראל נקרא עליו[ט]. שמטעם זה לא אסרו אלא מחובר, שכל מחובר נקרא שם הישראל עליו לפי שהוא בקרקע הישראל. והוא הדין לכל תלוש הנעשה ברשות ישראל אומרים עליו דבר זה של פלוני כיון שנעשה ברשותו[י], אבל תלוש שאינו ברשות הישראל אינו דומה

ו) ראה קו"א רמד, ב בסופו, שטעם זה נאמר רק לדעה הב' הנ"ל.

ז) כדלעיל פל"ה ס"ב.

ח) משמעות המ"א סי' רנב ס"ק י (שפירש מ"ש בשו"ע שם ס"ג "טוב להחמיר ולאסור", דהיינו "דוקא בדבר שאין שם הישראל נקרא עליה, רק שיצא הקול שעשאו לצורך ישראל, כמ"ש סוס"י תרס"ד", והיינו מ"ש בשו"ע שם סי"א "אם חל יום הושענא רבה ביום א' וקצצו עכו"ם ערבה בשבת והביאו כשרה", ומבואר ברמ"א שם דמיירי בדאיכא פרהסיא בדבר).

ט) כדלקמן פל"ז ס"א.

י) כדלעיל פל"ה ס"א.

יא) כדלקמן פל"ח ס"א.

למחובר, אלא אם כן מפורסם שהוא של פלוני, ולא שנעשה בשביל פלוני (קו"א רמד, ג).

ז ומכל מקום טוב להחמיר ולמחות בידו לחוש לרנון שעה, שלא ירונו אחריו לומר שנכרי עושה מלאכה בשבת בשליחותו[יב] (שוע"ר רמד, ה).

ח ואף לענין דיעבד טור להחמיר לחוש לרנון לשעה[יג], והוא הדין והוא הטעם לענין למחות בידו, שטוב לחוש לרנון הבריות כיון שנעשה בפני רבים. אבל היכא שאין מפורסם לרבים רק שקצת יודעים אין להחמיר כלל אם אין שם הישראל נקרא עליו[יד] (קו"א רמד, ב).

ט יש אומרים[טו] שאין נקרא דבר ששם ישראל נקרא עליו רק ספינה בלבד, שאי אפשר לה להעשות אלא בפרהסיא, ומחמת כן הכל יודעים וקורין אותה ספינה של פלוני. אבל תלוש, אף אי מיפרסמא מילתא שרי, כיון דלא משכח דבר תלוש ששם הישראל נקרא עליו לבד מספינה (קו"א רמד, ג).

י אבל מדברי הפוסקים[טז] מבואר דדוקא מנעלים שעושה בשביל ישראל לא נקרא עליהם שמו, כיון שעדיין לא באו לרשותו, אבל בגדים לכובס נקרא שמו עליהם. וכן נראה ממה שחילקו הפוסקים[יז] בין מחובר לתלוש, דתלוש לא מיפרסמא מילתא, משא"כ בתלוש דמיפרסמא מילתא (קו"א שם).

יב) שו"ת הרשב"א ח"ה סי' ריא, לענין קציצת ערבה בשבת ע"י עכו"ם (יפה עשיתם להחמיר כיון שנעשה בפרהסיא ובמקום פרהסיא לחוש לרינון שעה). רמ"א סי' תרסד סי"א (מיהו אם צוה ישראל לקוצצו ואיכא פרהסיא בדבר יש להחמיר אם יש לו ערבה אחרת).

יג) שבזה מיירי ברשב"א וברמ"א שם. וכדלעיל פכ"ט ס"ו.

יד) לדברי הכל, אף לדעה הראשונה דלעיל ס"ב, שמחמירים בספינה וכיו"ב אף במקצת יודעים, מכל מקום מודים בדבר שאין שם הישראל נקרא עליו (שהרי מ"ש בשו"ע סי' רנב ס"ג "מלאכה מפורסמת וידועה כו' במקום מפורסם", מפרש במ"א שם ס"ק י, דמיירי כשאין שם ישראל נקרא עליו).

טו) תודת שלמים ח"ב (לחמי תודה) סי' ג (ס, ד).

טז) מ"א סי' רנב ס"ק ט (דוקא כהאי גוונא שנותן בגדיו לכובס, אבל כשצוה לעכו"ם לעשות לו מנעלים ... עדיין לא נקרא שם הישראל עליו, ואי בעי עכו"ם מזבין אותם המנעלים לאחר ויעשה לו אחרים). וכדלעיל פ"ל ס"ה.

יז) כדלעיל פל"ה ס"א, וש"נ.

יא ולפיכך החלוקים שלנו במדינות אלו שהם ניכרים שהם של ישראל, כשמכבסן הנכרי בשבת על גבי הנהר צריך למחות[יח] מפני מראית העין, שיאמרו שבשבת נתנם לו לכבסן[יט] (שוע"ר רנב, ח). דכיון שהם ניכרים שהם של ישראל נקרא שם ישראל עליהם (קו"א רמד, ג).

יב ואם אין ידוע שהוא של ישראל ולא נקרא שם ישראל עליו אין חיוב למחות[כ] (קו"א שם).

יג ואפשר שצריך שיהיה שם בעליו נקרא עליו, ולא שם ישראל סתם, וכמו בדין נכרי שעשה בשבת ארון או קבר לקבור בו ישראל, שלא אסרו אלא כשהכל יודעים שנעשה בשבת לפלוני ישראל[כא], ולפי זה גם החלוקים מותר מעיקר הדין[כב] (קו"א שם).

יד מה שאנו חוששים בחלוקים למראית העין, היינו שיחשדוהו שבשבת נתנם לו לכבסן[כג], אבל לא שיחשדוהו שהוא שכיר יום, כי אין דרך לכבס על ידי שכירי יום[כד] (קו"א רנב, ה בתחלתו).

טו ומכל מקום לכתחלה מותר ליתנם לו אפילו בערב שבת ואין חוששים שמא יכבסן בשבת בפרהסיא[כה] (שוע"ר רנב, ח).

טז אפילו לעשות בתלוש אם הוא לצורך מחובר, כגון לפסול האבנים ולתקן הקורות כדי לשקעם בבנין[כו], צריך למחות בידו אם הוא בתוך התחום[כז], אפילו עושה רחוק מהבנין, ואפילו עושה בביתו שאין הדבר ניכר שעושה בשביל בנין זה של הישראל, מכל מקום כיון שסופן לשקעם בהבנין

יח) מ"א סי' רנב ס"ק י.

יט) יתבאר לקמן סי"ד.

כ) רבנו ירוחם נתיב יב חי"ב (פב, ב: עורות לעבדן וכלים לכובס גוי, שנותנין לו עם השמש, אפילו שעושה אותו במקום מפורסם מותר).

כא) כדלעיל פכ"ט ס"א.

כב) ומ"מ אסר בסתם בשוע"ר רנב, ח.

כג) כדלעיל סי"א.

כד) דלא כמ"ש במשנה ברורה סי' רנב ס"ק כה, בשם החיי אדם.

כה) מ"א סי' רנב ס"ק י.

כו) תוס' ע"ז כא, ב ד"ה אריסא. רא"ש שם פ"א סי' כג. סמ"ג ל"ת סה (יט, ג). הגהות מיימוניות פ"ו אות נ. טור ושו"ע סי' רמד ס"ב.

כז) לבוש סי' רמד ס"ב.

הרי דינם כהבנין עצמו (שוע"ר רמד, ו). ולכן אסור אף כשאינו מפורסם שהוא של ישראל, משום שאחר כך כשישקעם בבנין יתפרסם למפרע שהן של ישראל[כח] (קו"א רמד, ד).

יז ישראל ששכר המלח מהשר לשנה, שכמה מלח שיעשה בתוך השנה הוא שלו, והוא שוכר לו פועלים נכרים לשנה או לחדש וקצץ להם שכרם לפי רבוי מלאכתם[כט], אין לאסור מפני מראית העין לפי שהרואה אינו יודע שבישול זה הוא של ישראל, שהכלים שמבשלים בהם וכן העצים שמבעירים בהם אין שם הישראל נקרא עליהם, דהיינו שאין מפורסם לרבים שהן של ישראל[ל] (שוע"ר רמד, כ).

יח מותר ליתן כסף לנכרי בקבלנות לתקן לו מעות והנכרי עושה לעצמו אפילו בשבת, ואע"פ שמשמיע קול בפרהסיא אין בכך כלום, כיון שאין ידוע לרבים שהוא עושה בשביל ישראל אין כאן חשש מראית העין[לא] (שוע"ר רמד, יט).

יט וכן הנותן סחורה לנכרי למכרה או מעות להתעסק בהן, וקוצץ לו שכר בעד טרחו, או שנותן לו חלק מהריוח שירויח, והנכרי מתעסק בהן בשבת[לב], אין לאסור מפני מראית העין שלא יאמרו שהוא שלוחו של הישראל, לפי שאין הכל יודעין שמעות אלו וסחורה זו הן של ישראל[לג] (שוע"ר רמה, טז).

כח) מטעם זה יש אוסרים אף בדיעבד, כדלעיל פכ"ט ס"ט.

כט) שמותר, כדלעיל פי"ג ס"ו, וש"נ.

ל) שו"ת רש"ל סי' ק. וכדלקמן פל"ז פי"א ואילך (במרחץ וכיו"ב).

לא) הגהות מיימוניות פ"ו אות ל, בשם קונטרס ה"ר קורביל (כיון שאין כאן שמיעת קול שהוא של ישראל). מ"א סי' רמד ס"ק יט.

לב) שמותר מטעם קבלנות או אריסות, כדלעיל פי"ג.

לג) מ"מ פ"ו הי"ח (אין העסק ניכר ממי הוא, ולמה יאסר). שו"ע סי' רמה ס"ד.

פרק לז

מראית העין בחכירת מרחץ וקבלנות שדה

א אם רוצה הישראל להשכיר המרחץ לנכרי, שיעבוד בו הנכרי בכל אימת שירצה ולא יהיה מוכרח בעבודתו ויטול כל השכר לעצמו, רק שיתן להישראל דבר קצוב בכל שנה או בכל חדש בין שיסיקנו או לא יסיקנו, מן הדין היה מותר[א]. אעפ"כ אסרו חכמים לעשות כן[ב] מפני מראית העין[ג], לפי ששם הישראל נקרא על המרחץ[ד] שהכל יודעים שמרחץ זה הוא של ישראל, וכשיראו שנכרים רוחצים במרחצו של ישראל בשבת ונכרי מתעסק במרחץ יאמרו שנכרי זה הוא שכיר יום אצל הישראל[ה], ויחשדוהו שעובר על דברי סופרים במה שמניח את הנכרי להתעסק בשבת[ו]. או אפשר יחשדו את הישראל שהוא שכר לו נכרי זה שיתעסק במרחצו בשבת[ז] (שוע"ר רמג, ו).

ב ואף שגם הישראלים רחצו בתוכו לפעמים בחול וראו שנכרי זה הוא המתעסק גם בחול, מכל מקום לא יעלה על דעתם שהישראל השכיר המרחץ לנכרי זה שיטול כל השכר לעצמו ונכרי זה מתעסק בו לדעת עצמו שלא בשליחות הישראל, לפי שאין דרך רוב העולם לשכור המרחץ[ח], לפי

א) כדלעיל פט"ז ס"ג.

ב) משנה ע"ז כא, א (לא ישכיר לו את המרחץ). ברייתא שם כא, ב כרשב"ג (לא ישכור אדם מרחצו לעובד כוכבים). טור ושו"ע סי' רמג ס"א.

ג) ריטב"א ע"ז כא, רע"ב. מהר"י אבוהב רס"י רמג. ב"ח שם ד"ה ואיכא למידק. אליה זוטא שם ס"ק א.

ד) משנה וברייתא שם. טור ושו"ע שם.

ה) שו"ע שם (ואמרי שכל הריוח של ישראל ושכר את הגוי בכך וכך ליום), ובסי' רמד ס"א, לפירוש המ"א סי' רמד ס"ק ג (ואומר שפלוני כו' שכרו לימים, שזה אסור מדינא). וראה קו"א רמג, א.

ו) ששכיר יום אסור, כדלעיל פי"ג ס"א.

ז) משמעות הרמב"ם פ"ו הי"ג (ואומר שפלוני שכר הגוי לעשות לו מלאכה בשבת). שו"ע סי' רמד ס"א. והרי אסור לקבוע זמן לקבלנות בשבת, כדלעיל פי"ד. וכן יש שני חשדות אלו לקמן פל"ח, בקבלנות בבית ישראל. וראה לעיל פל"ו סי"ד.

ח) ע"ז כא, ב (אריסא למרחץ לא עבדי אינשי). רמב"ם פ"ו הט"ו (ואין דרך אנשי אותו המקום להשכירו או ליתנו באריסות). טור ושו"ע סי' רמג ס"א (דסתם מרחץ לאו לאריסותא עביד)..

שהוצאותיו מרובות ושכרו מועט[ט], ואין השכר מספיק להשוכר ליתן דבר קצוב לבעל המרחץ ושישתייר לו סך חשוב יתר על שכר טרחו ועמלו, לפיכך דרך העולם שכל מי שיש לו מרחץ שוכר לו פועל שיתעסק בו וכל השכר הוא לבעל המרחץ (שוע"ר שם).

ג אבל מותר להשכיר שדה לנכרי שיעבוד עבודתה כל אימת שירצה ולא יהיה מוכרח בעבודתו ויטול כל הפירות לעצמו, רק שיתן להישראל דבר קצוב בכל שנה, בין שיתן לו מעות בין שיתן לו מפירות שדה זו[י], והנכרי עובד אפילו בשבת. ואין לחוש למראית העין שיאמרו שהנכרי שכיר יום הוא אצל הישראל, או ששכרו לעבוד אדמתו בשבת[יא], לפי שדרך רוב העולם הוא ליתן השדה באריסות לארים[יב], דהיינו אדם המקבל השדות לחורשן ולזורען ולעבוד כל עבודתן ונוטל בשכר עבודתו מחצה או שליש או רביע הפירות והשאר לבעל השדה[יג], לכן מן הסתם כשיראו נכרי עובד בשבת בשדה של ישראל יאמרו שזהו אריסו של הישראל[יד] (שוע"ר רמג, ז).

ד אבל מי שיש לו נכרי שכיר לשנה שיעשה כל המלאכות הצריכות לשדהו באותה שנה, אע"פ שמן הדין היה מותר להניחו לעבוד שדהו בשבת, שהרי הנכרי להנאת עצמו הוא מתכוין כדי שיטול השכר שקצץ לו[טו], מכל מקום מפני מראית העין צריך הוא למחות בידו, שהרואה את הנכרי עובד בשבת בשדה של ישראל לא יעלה על דעתו שהוא שכיר שנה אלא ידמה לו שהוא שכיר יום[טז] (שוע"ר רמג, ח).

ט) ר"ן שבת (מו, ב) ד"ה גרסינן בע"ז.

י) ע"ז שם (אבל שדהו לעובד כוכבים כו' שרי). רש"י שם ד"ה אבל (שרי להשכיר). ר"ן שם ד"ה ומהא שמעינן (וכ"ש שמותר להשכיר שדהו לנכרי, כגון שהנכרי שוכרו בסך ידוע). טור ושו"ע סי' רמג ס"א.

יא) תוספתא דמאי פ"ו ה"ב (השוכר במעות והחוכר בפירות).

יב) כב' החששות דלעיל אצל חכירת מרחץ.

יג) גמרא שם (אבל שדהו כו' אריסא אריסותיה קעביד). טור ושו"ע שם (שכן דרך לקבל שדה באריסות).

יד) רש"י שם (אמרי אריסא הוא, וקיבלה עליו למחצה לשליש ולרביע, ועליו מוטל לעשות). רמ"א שם.

טו) וזה מותר, כדלעיל פט"ז ס"ו.

טז) ששכיר שנה למלאכה מיוחדת מותרת, כדלעיל פי"ז ס"ה.

יז) רמב"ם פ"ו הי"ד (לקצור את שדהו כו' ליטע לו כרם כו' אסור). מ"מ שם

ה ולא אמרו שבשכירות שדה אין לאסור מפני מראית העין, לפי שדרך רוב העולם ליתן השדה באריסות, אלא כשהאמת כן הוא, שנכרי זה העובד יש לו זכות בפירות שדה זו כארים, ויותר מארים, שהרי שכורה היא אצלו וכל פירותיה שלו ואינו נותן לבעל השדה אלא דבר קצוב, לפיכך כשיראו אותו עובד בשבת יתלו לומר שארים הוא ויש לו חלק בפירות השדה ולטובת עצמו הוא מתכוין בעבודתו, ויחקרו אחריו בעת הקציר אם האמת הוא כן ימצאו שבאמת יש לו זכות בפירות השדה. משא"כ בנכרי שהוא שכיר שנה, כשיחקרו אחריו בעת הקציר יראו שאין לו כלום בפירות השדה יתברר להם למפרע שלא היה ארים, ויאמרו ששכיר יום היה[ח] (שוע"ר שם).

ו ומכל מקום אם השדה היא חוץ לתחום אין לאסור מפני מראית העין[ט] (שוע"ר שם).

ז הרחיים דינם כשדה[י], שמותר להשכירם לנכרי לשנה או לחדש שיעבוד ויתעסק בהם כל אימת שירצה ויטול כל השכר לעצמו, רק שיתן להישראל דבר קצוב והנכרי עובד אפילו בשבת, ואין לחוש למראית העין לפי שגם הרחיים דרך רוב העולם ליתן באריסות כמו שדות (שוע"ר רמג, ט).

ח אבל התנור דינו כמרחץ, שאסור להשכירו לנכרי יותר מלששת ימי החול, לפי שכשיעסוק בו הנכרי בשבת יש בו משום מראית העין

הט"ו (ויש מי שאסר כדעת רבנו). רמב"ן בספר תורת האדם (ענין אבלות, במלאכה כיצד, בסופו). ר"ן שבת (מו, ב) ד"ה ולענין (יש מי שאומר דקבולת כהאי גוונא אסור דלא דמי לאריס כו' מחזי להו לאינשי כשכיר יום). ב"י סי' רמד ד"ה ומכלל, שכן נראה דעת הרבה פוסקים.

וראה גם לעיל פל"ה ס"א.

יח) רמב"ן שם. ר"ן שם. מ"מ שם. מ"א סי' רמד ס"ק ה. ט"ז שם ס"ק ב.

וראה שו"ת צ"צ או"ח סי' לג, וסי' פח, אם היתר האריסות הוא דוקא כשלוקח בפירות או אפילו כשלוקח במעות לפי ערך הפירות. וכן בשוכרו לצוד דגים ומקבל מכל משקל כך וכך מעות. ומסיק שההיתר יותר מרווח כשנותן לנכרי הברירה לקבל דגים בחלקו או הסך מעות הקצוב.

ואם מנהג המקום הוא לעשות מלאכת השדה בקבלנות, ראה קובץ יגדיל תורה (נ.י.) ז ע' כ ואילך.

יט) רמב"ם שם. טור ושו"ע שם.

כ) רמב"ן ע"ז סוף פ"א. רא"ש שם סי' כה. ר"ן שם (ו, ב) ד"ה ומהא, בשם בעל מתיבות. טור ושו"ע סי' רמג ס"א.

שיאמרו ששכיר יום הוא, שכן הוא דרך התנור לעסוק בו על ידי שכירי יום, ולא להשכירו ולא ליתנו באריסות[כא], לפי שיציאותיו מרובות ושכרו מועט כמו מרחץ (שוע"ר שם).

ט ומכל מקום הכל לפי מנהג המדינה, שבמקומות שדרך רוב אנשי העיר להשכיר התנור או המרחץ או ליתנם באריסות ולא לעסוק בהם על ידי שכירי יום, מותר להשכירם שם לנכרי או ליתנם לו באריסות, ובמקומות שאין דרך רוב אנשי העיר להשכיר רחיים ולא ליתנם באריסות אלא עוסקים בהם על ידי שכירי יום, אסור להשכירם שם לנכרי או ליתנם לו באריסות[כב] (שוע"ר שם).

י ואף במקומות שאין דרך רוב אנשי העיר להשכיר מרחץ או תנור או רחיים או ליתנם באריסות, מכל מקום אם יש שם אדם שהשכירם או נתנם באריסות שנה אחר שנה, עד שנתפרסם לרבים שאין דרכו לשכור פועלים אלא להשכירם או ליתנם באריסות, מותר לו להשכירם לנכרי או ליתנם לו באריסות[כג] (שוע"ר רמג, י).

יא ואף במקומות שאסרו להשכיר מרחץ תנור ורחיים לנכרי, לא אסרו אלא כשנקרא שם הישראל עליהם[כד] שידוע ומפורסם לרבים שהם של ישראל שראו אותו מתעסק בהם כמה פעמים בימות החול, אבל ישראל שקנה מנכרי מרחץ תנור ורחיים ולא התעסק בהם כלל אלא חזר והשכירו

כא) הכרעת הרמב"ן שם. הובא בר"ש שם (והוא הכריע לאיסור כו' תנור אין עומד לאריסות ודינו כמרחץ).

כב) רמב"ם פ"ו הט"ו (ודבר ששם בעליו קרוי עליו ואין דרך אנשי אותו המקום להשכירו או ליתנו באריסות אסור להשכירו), לפירוש המ"מ שם (ולא פרט מרחץ, לפי שאין דין זה תלוי במהות הדברים, אלא לפי המקומות, יש שדרכן להשכיר פורני ויש שאין דרכן, וכן במרחץ, אלא שדברו חכמים בהווה לפי מנהג ארצם). ר"ן שם (ונראה שבכיו"ב הכל כמנהג המדינה). ר"ש שם. שו"ע סי' רמג ס"ב (אם מנהג רוב אנשי אותו המקום להשכירם או ליתנם באריסות, מותר להשכירם לגוי, או ליתנם לו באריסות).

ולענין קבלנות בבנין בית, ראה לעיל פל"ה ס"ה, אם מועיל מה שמנהג המקום לבנות ע"י קבלן.

כג) ר"ש ע"ז פ"א סי' כה, בשם רב האי (וכן נהגו היתר בבבל). טור ושו"ע סי' רמג ס"ב.

כד) משנה ע"ז כא, א (מפני שהוא נקרא על שמו). וראה גם לעיל פל"ו ס"ו.

מיד לנכרי אחר הרי זה מותר, לפי שעדיין לא נקרא עליהם שם הישראל ואין כאן חשש מראית העין[כה] (שוע"ר רמג, טו).

יב וכן מותר לתת חטים לתוך רחיים של נכרי מבעוד יום, או שנותן להנכרי מבעוד יום והנכרי נותנן לרחיים שלו אפילו בשבת[כו] אם קצץ לו שכר[כז], ואין חוששין להשמעת קול הרחיים בשבת[כח], כיון שהמלאכה נעשית ברשות נכרי ואין שם הישראל נקרא עליה כלל (שוע"ר רנב, טו).

יג וכן אם יש לישראל בית דירה בחצר אחרת שהוא אינו דר בתוכה, ושם יש מרחץ באותה הדירה, אם כל ימות החול אין דרך שום ישראל לרחוץ באותה מרחץ רק שכיני הדירה, מותר לו להשכירו לנכרי או ליתנו לו באריסות ואין כאן חשש מראית העין[כט], לפי שכל מי שאינו רוחץ באותו מרחץ כלל בימות החול אינו יודע שמרחץ זה הוא של ישראל, שכיון שהוא עומד בחצר בפני עצמו ואין שום ישראל דר באותה חצר, ושכיני המרחץ שרוחצין בה בחול יודעין הן שאין הנכרי שכיר יום אצל הישראל וכל השכר שנותנים בעד הרחיצה נותנו הנכרי לישראל, אלא השכירו לו או נתנו לו באריסות וכל השכר שנותנין בעד הרחיצה הוא להנכרי. אבל אם דרך שום ישראל[ל] שאינו משכיני המרחץ לרחוץ בו בחול, מתוך שהוא יוצא ונכנם בו יודע שהוא של ישראל, ואחר כך כשיעבור שם לפעמים בשבת ויראה נכרים רוחצין בו יחשוד את ישראל בעל המרחץ, לומר שנכרי המתעסק במרחץ בשבת הוא שכיר יום אצל הישראל[לא] (שוע"ר שם).

כה) ב"י סוס"י רמג, בשם תשובת רב נטרונאי. רמ"א שם ס"ב (שכרם מגוי וחזר והשכירם לגוי). מ"א שם ס"ק ג (אפילו קנאו מעכו"ם שרי להשכירו, כיון שעדיין לא ישב בה ולא נקרא שמו עליו).

כו) מ"א סי' רנב ס"ק כ.

כז) כדלעיל פט"ו.

כח) כן הקשה במ"א שם, ותירץ באופן אחר. וראה בנו"כ שם, שהאחרונים תמהו על תירוץ המ"א.

כט) רבנו חננאל ע"ז (יט, סע"ב), בשם גאון. אור זרוע (הל' ערב שבת סי' ב סוף ס"ק ד). מרדכי סי' תיא. מהר"י אבוהב סי' רמג ד"ה וכתב עוד. ב"י, ודרכי משה סי' רמג ס"ק ב. רמ"א שם ס"ב.

ל) כדלעיל פל"ה ס"ב, ופל"ו ס"ד, שבמחובר חוששים אפילו למקצת ישראל יודעים.

לא) מ"א שם ס"ק ד. וראה תהלה לדוד שם ס"ק ג. יגדיל תורה (נ.י.) חל"ו ע'

יד ואף במקומות שאסורים שם להשכיר לנכרי תנור מרחץ ורחיים מפני מראית העין, מכל מקום אם הנכרי שותף עמו אין כאן מראית העין, שהכל יודעין שיש להנכרי חלק במלאכה זו ולהנאת עצמו הוא מתכוין[לב]. ומטעם זה בכל מקום שהתירו בשותפות נכרי התירו אפילו עושה בפרהסיא ואין חוששין למראית העין[לג] (שוע"ר רמה, יג).

שח. חל"ח ע' מה. מ"מ וציונים. באורי השלחן ע' כט. כוננת מישרים ע' פה ואילך.

לב) מ"א סי' רמה ס"ק ח.

לג) הובא ונתבאר בשו"ת צ"צ או"ח סי' לד ס"ד.

פרק לח

מראית העין בקבלנות בבית הישראל

א כבר נתבארא שמותר ליתן בגדיו לכובס נכרי ועורות לעבדן נכרי סמוך לחשכה בקבלנות והנכרי עושה מעצמו אפילו בשבת. במה דברים אמורים כשהנכרי עושה בשבת בביתוב, או בבית אחר שאינו רשות ישראלג, שאז אין הדבר ניכר שהיא מלאכת ישראלד, אבל אסור להניחו לעשות ברשות ישראל, לפי שכשעושה ברשות ישראל ניכר הדבר שהיא מלאכת הישראל, ושמא יחשדוהו שנתן לו בשבתה, או יחשדוהו שהנכרי הוא שכיר יוםו אצלו ולא קבלן (שוע"ר רנב, ה).

ב ואין טעם האיסור משום מחזי כשלוחו כשעושה מלאכת ישראל בביתו, וכאילו אומר לו לעשות בשבת אע"פ שאין אומר ואין דברים, וכהא דמחזי כשלוחו גבי משכיר כליו לנכרי בערב שבתח, אלא היינו טעמא דאסור בביתו משום מראית עין (מהדו"ב רמג ד"ה אי נמי), דומיא דמחובר שנאסר מטעם חשדאט (קו"א רנב, ה בתחלתו).

ג וכן הגבינות שעושות השפחות בשבת מחלב של ישראל, אם עושות בבית ישראל, אע"פ שעושות מעצמן שלא מדעת הישראל, שבודאי מתכוונות לטובת עצמן למצוא חן בעיני הישראלי, אעפ"כ צריך למחות

א) לעיל פי"ג.

ב) ירושלמי שבת פ"א ה"ח (אומנים עכו"ם שהיו עושים עם ישראל, בתוך ביתו של ישראל אסור ובתוך בתיהם מותר). הובא בתוס' יז, א ד"ה אין נותנין. שו"ע סי' רנב ס"ב.

ג) מו"ק יא, ב (לענין קבלנות באבל): בבית אחר יעשו.

ד) ב"י סי' רנב ד"ה ודע.

ה) שאסור אפילו בקבלנות, כדלעיל פי"ד.

ו) שאסור כדלעיל פי"ג ס"א. וכדלעיל פל"ז ס"א, שחושדים בשני פרטים אלו בחכירת מרחץ, והרי כל מחובר הוא ברשות הישראל (קו"א רנב, ה ד"ה ושמא).

ז) ואם הנכרי אורג או מוכר בחדר מיוחד שבבית ישראל, שהנכרי דר בו, ראה קובץ יגדיל תורה (נ.י.) ז ע' יט.

ח) דלעיל פל"ג ס"א.

ט) כדלעיל פל"ה ס"א.

י) כדלעיל פל"א ס"א־ב, ופל"ב ס"ב.

בידן[יא] מפני מראית העין שיאמרו שלדעתו הן עושות כיון שעושות בביתו[יב] (שוע"ר שה, לד).

ד וכן נכרי המדליק נר או מדורה בבית ישראל צריך הוא למחות בידו, ואע"פ שקצץ לו שכר כך וכך בעד כל הדלקה והבערה, ואם כן הוא מתכוין למובת עצמו כדי להרבות בשכרו, והרי זה כקבלן שאין צריך למחות בידו[יג], מכל מקום אסור לו להניחו שיעשה בביתו מפני מראית העין[יד] (שוע"ר רעו, ג).

ה ואם הוא נכרי המשרתו ועושה מדעת עצמו, אם הנר או העצים של הנכרי, אינו צריך למחות בו, שאפילו בתוך בית ישראל[טו] אין חוששים למראית העין כשהמלאכה נעשית בחפצים של נכרי (שוע"ר רעו, ד).

ו והטעם שאין חוששים בזה למראית העין, אע"ג דעושה בשביל ישראל ובביתו. דכשהנכרי עושה מעצמו אין כאן מראית העין[טז], שכל הרואה אותה[יז] עושה מאליה יודע דאדעתא דנפשיה קעבדא, שיודעת שלא תפסיד,

---

יא) מ"א ס"ק יד (שהשאיר בצ"ע מה שהתיר בשו"ע שם סכ"א).

יב) בנוסף לאיסור במה שרואה ושותק, שנתבאר לעיל פל"ב סט"ו.

יג) כדלעיל פ"ל ס"ה. וראה לעיל שם ס"ח, ובשוה"ג שם, שאפשר למסקנת רבנו צריך למחות בזה אפילו בבית נכרי.

יד) בנוסף לאיסור ליהנות מאורו, כדלעיל פכ"ב.

טו) משמעות הטור ורמ"א סי' רעו ס"ד: ומותר למחות שבא להדליק נר או להוסיף שמן (משמע דאין צריך למחות, ומיירי בבית ישראל כמפורש בראש דבריהם. קו"א רנב, ה ד"ה ועיין). מ"א שם ס"ק יד (דמיירי שהנר של עכו"ם).

טז) לפום ריהטא נראה שמטעם זה אין לחוש למראית העין, בעושה מעצמו, אפילו כשעושה בשל ישראל. ומה שנתבאר לעיל ס"ו שדוקא כשהמלאכה נעשית בחפצים של נכרי אין צריך למחות בו, היינו כי בחפצים של ישראל צריך למחות אפילו בבית נכרי, כדלעיל פל"ב ס"ו ואילך. וא"כ תלוי הדבר בדעות דלעיל פל"ב סט"ז ואילך.

אמנם מלשונו של רבנו "אין חוששים למראית העין כשהמלאכה נעשית בחפצים של נכרי" נראה שבחפצים של ישראל אסור אף מטעם מראית העין.

וכן נראה ממה שמציין "מטעם שיתבאר בסי' שכה", שהיא ההלכה דלקמן פל"ט.

וכן נראה ממה שביאר בשוע"ר (שה, לד) ב' טעמים שצריך למחות בשפחות שעושות הגבינות, כיון שעושות בבית ישראל אסור מפני מראית העין, וכיון שעושות מחלב שלו לדעתו הן עושות, הרי שהם ב' טעמים שאין תלויים זה בזה.

יז) את השפחה העושה גבינה, דלעיל ס"ג.

ואין חוששים למראית העין אלא כשהאמת הוא שהוא נתן לו המלאכה או אמר לו לעשותה, שאז יש לחוש שמא יתברר להם האמת שאמר לו ויחשדוהו שמא אמר לו בשבת, או שמא הוא שכיר יום (קו"א רנב, ה ד"ה והאמת).

ז ויש אומרים[יח] שבעושה מעצמו אין חוששים למראית העין אף בשל ישראל ובבית הישראל ולצורך ישראל, משום דהרואה אותו מכבה או מדליק רואה שעושה מעצמו בלי אמירת הישראל עבשיו, ומהיכי תיתי לחשדו שאמר לו מקודם או מבעוד יום, מאחר שיכול להיות שעושה מעצמו לקבל טובת הנאה או שכבר קיבל, דומיא דשפחות העושות הגבינות לעצמן כדי לקבל שכרם שכבר קצץ להם[יט], ולא חיישינן לחשדא אלא כשבאמת עושה בשבת על ידי אמירת ישראל, אלא שלא אמר לו לעשות בשבת (מהדו"ב רמג ד"ה ומהאי טעמא). והכי נקטינן לדינא[כ] (מהדו"ב רמג ד"ה והנה מהר"ם).

ח ואף לדעת הסוברים[כא] ששכיר שנה אין לו דין עושה מעצמו, ומותר מטעם קצץ, כמו בקבלנות, מכל מקום אין חוששים למראית העין בשפחה שבבית הישראל, אף בשל ישראל ולצורך ישראל. דלא שייך

יח) הגהות מיימוניות פ"ח אות ז, בשם מהר"ם מרוטנבורג (והגבינות שעושות השפחות בשבת אין לאסור ... אם הנכרי עושה מעצמו אין איסור). שו"ע סי' שה סכ"א (והיינו כדלעיל פי"ז, לדעת מהר"ם מרוטנבורג, ששכיר שנה לכל המלאכות דינו כשכיר יום שאסור, ולא התיר אלא כשעשה מעצמו). משמעות טור ורמ"א סי' רעו ס"ד (מותר למחות בגוי שבא להדליק נר או להוסיף שמן).

אלא שלעיל ס"ו נתבאר כפירוש המ"א, דמיירי בנר של נכרי. אמנם במהדו"ב רמג ד"ה ומהאי טעמא: ומ"ש המ"א דמיירי בשל נכרי, זה אינו במשמע הלשון כלל דמיירי שהנכרי מוסיף שמן שלו בנר של ישראל, וכל כהאי גוונא ה"ל לפרש ולא לסתום כל כך וליתן מכשול, אלא ודאי דאף בשם ישראל א"צ למחות.

יט) אלא שאם עושה הגבינות כדי לאכלן בשבת צריך למחות בה בכל אופן, כיון שהיא הנאת גוף הישראל בשבת, כדלעיל פל"ב.

כ) כדלעיל פל"ב סט"ז - לענין עושה מעצמו, עד"ז כאן לענין עושה מעצמו בבית הישראל.

כא) היינו לדעת ס' התרומה, שנתבאר לעיל פי"ז, שמתיר שכיר שנה כמו קבלנות. ומ"מ אסר בקבלנות בבית ישראל, ובשפחה התיר (מלבד כשגוף הישראל נהנה).

לאסור בבית ישראל אלא באומנים[כב], משום שכל השנה אינן בביתו, משום הכי איכא בהו חשדא דמראית העין לנכנם לביתו בשבת לומר שהן שכירי יום, ומשום הכי נמי לא מהני קצץ[כג], מה שאין כן בעבדו השכור לשנה, כל הרגילים בביתו יודעים שהוא שכיר שנה (מהדו"ב רמג ד"ה ומכל מקום).

פז ויש אומרים[כד] שאפילו נכרי העושה מלאכה בבית הישראל לצורך עצמו, צריך למחות בו (קו"א רנב, ה ד"ה והנה).

י ואף דלא קיי"ל כדעה זו (קו"א רנב, ה סד"ה והנה). מכל מקום יש פוסקים שהכריעו להתיר רק בנר ומדורה[כה], שאם עושה בשביל עצמו בבית ישראל אין צריך למחות בו, כיון שהגוף נהנה ממלאכתו מיד בשבת עצמה, ואם כן כשעושה בשביל עצמו ומשתמש לאור נרו ומתחמם כנגד מדורתו ניכר הדבר שעשאה בשביל עצמו וליכא מראית העין (קו"א שם ד"ה ועיין), משא"כ במלאכה אחרת אין להקל (קו"א שם סד"ה והנה).

יא אבל לדינא נקטינן להתיר העושה מעצמו אפילו לצורך ישראל ובבית ישראל[כו] (מהדו"ב רמג ד"ה והנה מהר"ם וד"ה ומהאי טעמא).

כב) כלשון הירושלמי (פ"א ה"ח): אומנים עכו"ם שהיו עושים עם ישראל, בתוך ביתו של ישראל אסור ובתוך בתיהם מותר.

כג) שהרי בגדים לכובס ועורות לעבדן מיירי בקצץ, ומ"מ אסרו בבית ישראל.

כד) תשובת רבנו שמחה, בהגהות מיימוניות פ"ו אות ו, ובהגהות מרדכי סי' תנב (נעתק לעיל פל"ב ס"ג בשוה"ג, בתוספת ביאור עפ"י קו"א רנב, ה ד"ה ובא. ומסיים: אסור, כ"ש בבית ישראל, ואפילו הכל בשביל נכרי ... שהשפחות אינן רשאות לעשות מלאכה בבית ישראל). ט"ז סי' רמד סוף ס"ק א (וכתב בהגהות מרדכי פ"ק דשבת, בשם רבנו שמחה, דיש ללמוד מירושלמי, דהשפחות אסורים לעשות מלאכה בבית ישראל בשבת עכ"ל. והטעם מפני הרואים שלא יאמרו מלאכה של ישראל היא עושה).

שיטתו לענין עושה לצורך עצמו בבית ישראל נתבארה כאן, ושיטתו לענין העושה לצורך עצמו משל ישראל נתבארה לעיל פל"ב ס"ג.

כה) שהרי גם הגהות מרדכי (סי' תסב) בשם הרא"ם, וגם הט"ז בסי' רעו ס"ק ה, התירו בזה. וכדלעיל פכ"ד ס"ב.

כו) כדלעיל ס"ח.

פרק לט

מראית העין כשמוציא החפץ מביתו בשבת

א אסור להשאיל שום חפץ לנכרי בשבת, ואפילו בערב שבת אם הוא סמוך לחשיכה כל כך עד שאין שהות לנכרי להוציא החפץ מפתח ביתו של הישראל לרשות הרבים מבעוד יום, אסור להשאילו[א], מפני מראית העין, שהרואה את הנכרי יוצא מבית הישראל וחפץ ישראל בידו יחשוד את הישראל שהוא שולח חפציו בשבת על ידי נכרי זה, שלא יעלה על דעתו שהשאיל לו והוא מוציאו לצורך עצמו[ב] (שוע"ר רמו, ד).

ב ואפילו בעיר שאין בה רשות הרבים אלא כרמלית[ג] שאין איסור של תורה אפילו לישראל להוציא לתוכה מרשות היחיד, אעפ"כ כיון שמדברי סופרים אסור להוציא אפילו על ידי נכרי שלא לצורך מצוה[ד], אם כן יחשדוהו שהוא עובר על דברי סופרים[ה] (שוע"ר שם).

ג אבל בעיר המעורבת שמותר לטלטל בתוכה מותר להשאילו אפילו בשבת[ו] (שוע"ר רמו, ה).

ד ויש חולקין[ז] ואומרים שאפילו בעיר המעורבת, ואפילו הנכרי דר גם כן במקום המעורב, אסור להשאילו בשבת או אפילו בערב שבת כל שאינו יוצא מפתח ביתו מבעוד יום, לפי שהרואה אותו יוצא מבית ישראל בשבת וחפץ ישראל בידו יאמר שמכר לו חפץ זה בשבת או הלוהו לו לזמן מרובה (דהיינו יותר מל' יום שהיא נקראת הלואה), ולא התירו בשבת אלא שאלה

א) ברייתא יח, ב לרבי עקיבא אליבא דבית הלל (לא ימכור אדם חפצו לנכרי ולא ישאילנו ולא ילונו ולא יתן לו במתנה אלא כו' כדי שיצא מפתח ביתו). טור (בשבת אסור להשאילם לו) ושו"ע סי' רמו ס"ב. וראה גם שוע"ר רמז, א. רנב, ג.

ב) ס' התרומה סי' רכא (שהרואה סבור שהישראל צוה לעכו"ם להוליכו חוץ לבית בר"ה, שהרי בשבת עצמה מוציאו מבית ישראל, ולא ידעו שהעכו"ם נושאו לצורך עצמו). סמ"ג ת"ל סה (יט, ב). שו"ע שם.

ג) מ"א שם ס"ק ו (ואפילו לדידן דלית לן רשות הרבים גמורה אסור).

ד) אבל לצורך מצוה התירו שבות בנכרי, כדלעיל פ"ז.

ה) ב"י רס"י שכה ד"ה וכתב עוד וז"ל (דאע"ג דלית לן רה"ר מ"מ איכא למיחש למראית העין).

ו) מ"א סי' רמו ס"ק ו.

ז) רמב"ם פ"ו הי"ט (יראה כמו שהלוהו לגוי או משכנו או פסק עמו או מכר לו בשבת). מ"א שם.

שהוא לזמן מועט[ח], או יאמר (הרואה) שנתנו לו למשכון ואסור ליתן משכון בשבת[ט], או יאמר שנתנו לו לתקנו ולעשות בו מלאכה ואסור ליתן בשבת שום דבר לעשות בו מלאכה אפילו בקבלנות[י] ואפילו קצץ עמו מערב שבת (שוע"ר שם).

ה ולענין הלכה יש להקל בשאלה בעת הצורך כסברא הראשונה[יא]. אבל אם מכר לו אפילו בערב שבת, או שהלוהו לו לזמן מרובה יותר משלשים יום, או שנתנו לו למשכון, או שנתנו לעשות בו מלאכה, צריך שיצא מפתח ביתו מבעוד יום אפילו היא עיר המעורבת, לפי שיש לחוש שמא יודע להרואה אותו יוצא מבית ישראל שהישראל מכרו לו או הלוהו או משכנו או נתנו לו לעשות בו מלאכה, כיון שכן הוא האמת, ויחשדהו שעשה כן בשבת. משא"כ בשאלה כשיודע לו האמת אין כאן חשד כלל, אף אם ידמה לו שהשאילו בשבת, שהרי מותר להשאיל בשבת[יב] (שוע"ר רמו, ה[יג]).

ו וכן הנותן מזונות לנכרי בחצרו מותר אע"פ שיודע שיוציאן לחוץ[יד], אבל אם אין הרשות בידו לאכלן שם, או שהם מזונות מרובים שאי אפשר לו לאכלן שם, וניכר הדבר שיוציאן לחוץ[טו], וכן אם הנכרי עומד בחוץ

ח) כמבואר בשוע"ר שז, יח.

ט) כמבואר בשוע"ר שז, כ.

י) כדלעיל פ"ב ופי"ד.

יא) מ"א שם.

יב) מ"א סי' רנב ס"ק ד (במכירה יש להחמיר אפילו בעיר המוקפת חומה, והעכו"ם דר בעיר, דהא כשיודע שהוא מוכרו לו יאמרו שמכרו לו בשבת, משא"כ בשאלה וכיו"ב).

והיא כעין הסברא דלעיל פל"ז, לענין אריסות וקבלנות שדה. וראה גם לקמן ס"ט.

יג) ראה גם שוע"ר רנב, ג.

יד) ראה לקמן סי"ב.

טו) ברייתא יט, א (נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר, נטלו ויצא אין נזקקין לו). אור זרוע סי' נג בשם ריב"א. שלטי הגבורים במרדכי פ"א (ע, א אות א: היינו דוקא כשהרשות בידו לאכלו בחצר, ובהכי שרי אע"ג דנטלו והלך לו, אבל אם אין הרשות בידו לאכלו בחצר, או שיש מזונות מרובים שלא יכול לאכלם שם אסור ליתן לפניו). מ"א סי' שכה ס"ק ג.

ופשט ידו לפנים שידוע וניכר הוא שיוציא[טז], אסור ליתן לפניו מפני שנראה כנותן לו על מנת להוציא. ואף שמוציא להנאתו ולא בשביל ישראל, מכל מקום כיון שדבר זה שהוא מוציא נותנו לו הישראל משלו אסור מטעם שנתבאר לעיל[יז] (שוע"ר שכה, ב[יח]).

ז וכל זה בחפצים של ישראל אבל חפצים של נכרי שהיו מופקדים ביד ישראל ובא ליטלו בשבת יכול ליתנו ואע"פ שיוציאנו לרשות הרבים[יט] (שוע"ר רמו, ו). שאף שנראה כנותן לו על מנת להוציא אין בכך כלום, כיון שאינו מוציא בשביל הישראל אלא בשביל עצמו, והחפץ אינו של ישראל[כ]. ואפילו לומר בפירוש עשה מלאכתך בחפצים שלך מותר[כא] (שוע"ר שכה, ג).

ח ומכל מקום אם הנכרי עומד בחוץ ופשט ידו לפנים אסור ליתן לפניו אפילו חפצים שלו מפני מראית העין[כב], שהרואה שישראל נותן לו סבור שהוא חפץ של ישראל. משא"כ בשנותן לפניו בחצר שאין שם רואים

טז) תוס׳ ג, א ד"ה בבא (נותנין מזונות לנכרי בחצר, נטלו ויצא אין נזקקין לו, משמע דווקא כשהנכרי בחצר, אבל עם עומד בחוץ ופושט ידו לפנים משמע דאסור ליתן להדיא ע"מ להוציא). רא"ש פ"א סי׳ א. ר"ן שם (א, א) ד"ה ומקשו הכא האיך. טור ושו"ע סי׳ שכה ס"א.

יז) בשוע"ר שם: "מטעם שנתבאר בסי׳ שז", דהיינו אף בלא טעם מראית העין אסור, מטעם האמור לעיל פ"ד ס"ח ואילך (דהוי כנותן בשר לנכרי בשבת כדי שיבשל בו לצורך עצמו, שאסור). וראה דברי נחמי׳ או"ח סו, ד. העו"ב תתלד ע׳ 55.

יח) ראה גם שוע"ר שמז, ג.

יט) תוס׳ (שהתיר אפילו בעומד בחוץ ופשט ידו בפנים. אלא שבזה לא קיי"ל כוותיה, כדלקמן ס"ח). ר"ן שם (כנ"ל). וכן משמע ברמב"ם פ"ו הי"ט (כשיצא הגוי מביתו בשבת וחפץ ישראל בידו). מ"א סי׳ שכה ס"ק ד (שהתיר ליתן לפניו בחצר, והוכיח כן מלשון כמה פוסקים).

כ) תוס׳ שם (אין כאן איסור כלל כיון שאין החפץ של בעל הבית). ר"ן שם.

כא) כדלעיל פ"ד.

כב) רא"ש פ"א סי׳ א (ובאשכנז ראיתי מורין לאיסור אף בחפץ של עו"ג, וכן מסתבר, כיון שאסור הוא משום מראית העין, כי הרואה סבור שנותן לו על מנת להוציא אין לחלק, כי הרואה אינו מכיר של מי החפץ). מ"א שם (שחילק בין נתן לפניו בחצר חפץ שלו שמותר בחפצים של נכרי, לבין פשט ידו לפנים שאסור בכל אופן).

והרואה אותו יוצא מרשות ישראל וחפץ בידו הוא סבור שמוציא חפץ שלו ולא של הישראל[כג] (שוע"ר שם).

ט ומכל מקום אם האמת הוא שהיא חפץ של ישראל אסור, שמא יודע האמת להרואים ויחשדוהו שנתנו לו כדי להוציאו בשבילו, משא"כ בחפץ של נכרי אם יודע האמת לרואים אין כאן חשד כלל[כד] (שוע"ר שם).

י ואפילו הוא חפץ של נכרי אלא שהוא ממושכן לישראל דינו כחפץ של ישראל[כה], אפילו פדאו הנכרי מבעוד יום, ואפילו אם ייחד מקום להנכרי מבעוד יום[כו] בתוך רשותו להניח שם משכונו עד למחר שיבא ויטלנו משם, אסור להניחו ליטלו בשבת משום מראית העין[כז] (שוע"ר שכה, ד).

יא וכן אם מכר הישראל לנכרי קודם השבת, אפילו אם ייחד להנכרי חדר בחצרו שיניח שם מקחו קודם השבת, ואחר כך בשבת בא הנכרי ליטלו משם להוליכו לביתו, לא יניחנו להוליכו עד לאחר השבת[כח] (שוע"ר רנב, ג).

יב אם נשארו בביתו פירורי חמץ בערב פסח שחל בשבת שצריך ליתנם לנכרי, צריך ליזהר שלא יאמר לו להוציאן מביתו דרך רשות הרבים שאסור לטלטל בו מן התורה[כט]. ואף על פי שהוא יודע שהנכרי יוציאנו ועל מנת כן הוא נותן, מכל מקום כיון שאינו אומר לו בפירוש שיוציאנו הרי הנכרי עושה כן מדעת עצמו ואינו שלוחו של ישראל[ל]. אבל יזהר שלא

כג) מ"א שם.

כד) ראה עד"ז לעיל ס"ה, וש"נ.

כה) ראה לעיל ס"ה, שבכיוצא בזה אסור אף בעיר המעורבת, שיחשדוהו שהלוה לו או משכנו בשבת.

כו) מרדכי סי' רנג (ומזה דקדק רבנו יואל, דאסור לישראל להחזיר משכונות של נכרי בשבת, אפילו ייחד לו מקום מבעוד יום). רמ"א סי' שכה ס"א.

כז) ט"ז שם ס"ק ד (דיש לחוש למראית עין), וסי' רנב ס"ק ג.

כח) ראבי"ה סי' קצח. הגהות מרדכי סי' תנד (ויש להחמיר). רמ"א סי' רנב ס"א. מ"א שם ס"ק ה. וכדלעיל ס"ה (שבזה אסור אף בעיר המעורבת).

ואם הנכרי הוא אלים, או שיש בזה משום דרכי שלום, יתבאר לקמן פמ"א ס"ו ואילך.

כט) הגהות מיימוניות הל' חמץ ומצה פ"ג אות ג (לתת לו על מנת לצאת אסור). שו"ע סי' תמד ס"ד (לרשות הרבים). ואם מוציאו לכרמלית, ראה לעיל פ"ז ס"ו.

ל) ירושלמי פ"א ה"ח (אין נותנין לעכו"ם על מנת לצאת, נטלו ויצא אין את נזקקין לו). רשב"א יט, א ד"ה מהו דתימא, ומ"מ פ"ו הכ"א (לפי שבמפרש להוציא

יתן לו אלא דבר מועט[א] דהיינו מזון סעודה אחת, שאם היה הנכרי רוצה היה יכול לאכלה כולה בבית הישראל. ואם הוציאו הנכרי וחזר ובא לבית הישראל יכול לחזור וליתן לו מזון סעודה אחת, וכן אפילו מאה פעמים. אבל אסור ליתן לו בפעם אחת יותר ממזון סעודה אחת, דכיון שאינו יכול לאכול כולו עכשיו בבית הישראל הרי ניכר הדבר שנותן לו על מנת להוציאו והרי כאלו אמר לו בפירוש להוציאו[ב] (שוע"ר תמד, ט).

יג ישראל ששכר המלח מהשר לשנה, שכמה מלח שיעשה בתוך השנה הוא שלו, והוא שוכר לו פועלים נכרים לשנה או לחדש וקצץ להם שכרם לפי רבוי מלאכתם שהם כקבלנים[ג], לא יביאו עצים מרשות הישראל בשבת[ד], שכל קבלנות אינה מותרת אלא אם כן מסר לו מערב שבת כל מה שרוצה למסור לו לצורך המלאכה. ואפילו אם מסר להם העצים מערב שבת אלא שלא הוציאום מרשותו עד שחשכה אסור להניחם שיוציאו בשבת, מפני מראית העין שיאמרו שבשבת מסר להם (שוע"ר רמד, כ), שאיסור זה מפורש בגמרא[ה] (קו"א רמד, י).

אסור). מרדכי סי' רנב (ויש מפרשים דלהשים לפניו והוא יקח מותר). מ"א סי' תמד ס"ק ז (ולא יאמר לו להוציאם לרה"ר). פר"ח שם ס"ק ד. ונתבאר בקו"א תמד, א. וראה גם לעיל ס"ו.

לא) כדלעיל ס"ו.

לב) מ"א שם ס"ק ח.

לג) ומותר, כדלעיל פי"ג ס"ו.

לד) שו"ת רש"ל סי' ק.

לה) מו"ק יב, א (סיוע הוה מסייע בתיבנא). וראה שו"ת צמח צדק סי' לא ס"ב. סי' פז (ו, ב). פס"ד יא, ג.

פרק מ

שאר ענייני מראית העין באמירה לנכרי

א ישראל הקונה מכס ומשכירו לנכרי שיטול לעצמו מה שיגבה בשבת[א], וכן אם שכר המטבע מהמלך ומשכירו לנכרי ליום השבת[ב], אסור להישראל[ג] או שלוחו[ד] לישב אצל הנכרי בשעת קבלת המכס, אע"פ שכבר השכירו לו ואין להישראל שום עסק בו, מכל מקום כשהוא יושב אצלו הרי הוא נראה כעושה בשבילו ולצרכו ואסור מפני מראית העין[ה] (שוע"ר רמד, יז).

ב וכן הנותן חטים להנכרי מבעוד יום, והנכרי נותנן לרחיים שלו אפילו בשבת[ו], לא יעמוד ישראל אצלו בשבת לשמרו שלא יגנוב, מפני מראית העין שיאמרו שהוא שלוחו של ישראל העומד עליו[ז] (שוע"ר רנב, טו).

ג אבל ישראל שמחזיק מחיה ומוכר המשקה לנכרי בערב שבת בעד סכום מסויים, והנכרי מוכרו בשבת בשביל עצמו[ח], רשאי הישראל להיות יוצא ונכנס אתו עמו לשמרו כשהולך להביא לבית למכור[ט], רק שלא ידבר ושלא יחשוב עמו כמה מדות נטל בשבת[י] רק יחשוב עמו אחר השבת (שו"ת סי' ב).

ד נכרי שעשה כלי[יא], אסור לשלוח אצלו ליטול כלים מביתו (בשבת)[יב]

א) נתבארו דיניו לעיל פ"א ס"י, וש"נ.

ב) שמותר, כדלעיל פי"א ס"ט, ופט"ז ס"ה וסי"א.

ג) מרדכי סי' רמז (אבל לישב אצל הגוי המקבל מכס אסור). רמ"א סי' רמד ס"ו.

ד) ט"ז סי' רמד ס"ק ז.

ה) מ"א שם ס"ק כ (שלא יאמר לצרכו הוא עושה).
ואם יש בזה הפסד מרובה, יתבאר לקמן פמ"א ס"א־ב.

ו) שמותר, כדלעיל פל"ז סי"ב.
ואם יש בזה הפסד מרובה, יתבאר לקמן פמ"א ס"ג.

ז) מ"א סי' רנב ס"ק כ.

ח) שזה מותר, כדלעיל פט"ז סי"ב.

ט) כיון שאינו שומרו בשעה שמוכר, רק כשהולך להביאו.

י) ראה שוע"ר שכג, א (איסור הזכרת סכום מדה, כשלוקח ממנו בשבת).

יא) באופן שלא נאסר לישראל, כדלעיל פכ"ג ופכ"ה. וראה מ"א סי' רנב ס"ק טו.

יב) תשובת רב צמח גאון, הובאה במרדכי ביצה סי' תרסד (חלוק שתפרו עכו"ם,

אפילו על ידי נכרי[יג], אע"פ שנגמרו מערב שבת, לפי שאין מביאים כלים מבית האומן כלל אפילו בחולו של מועד[יד], אלא אם כן הן לצורך המועד[טו], אע"פ שנגמרו קודם המועד, מפני מראית העין שיאמרו שבמועד נתן לו לתקנם[טז]. ולצורך המועד לא חששו למראית העין במועד שהוא קל, אבל כאן בשבת (אע"פ שנגמרו מערב שבת) או יום טוב, אפילו לצורך שבת ויום טוב, אסור ליטול מבית האומן לבית ישראל[יז], אפילו מבית לבית בחצר אחת[יח].

ה אבל אם הנכרי אינו אומן כלל אלא הוא חנוני הלוקח מהאומנים ומוכר לאחרים, מותר ליקח אצלו[יט] אפילו בביתו או בחנותו, ולהביא לבית ישראל אפילו דרך הרחוב אם היא עיר המעורבת (שוע"ר רנב, יג).

ו במה דברים אמורים כשמביא את הכלים מבית האומן בעצמו, או אפילו על ידי נכרי, מפני מראית העין, אבל אם האומן מביא מאליו אין כאן מראית העין (קו"א רנב, ה ד"ה והאמת).

או בגד שצבאו עכו"ם, אסור ליטול מן העכו"ם ביו"ט, דהכי פסקינן ס"פ מקום שנהגו דאפילו בחול המועד אין מביאין כלים מבית האומן). הגהות אשרי ביצה פ"ג סי' יד. רמ"א סי' רנב ס"ד.

יג) מ"א ס"ק יד.

יד) משנה מו"ק יג, א (אין במיאין כלים מבית האומן). טור ושו"ע סי' תקלד ס"ג.

טו) ברייתא שם יג, ב (מביאין כלים מבית האומן כגון כד מבית הכדר וכוס מבית הזגג, אבל לא צמר מבית הצבע ולא כלים מבית האומן). רש"י שם (כד וכוס לצורך המועד הן, אבל צמר וכלים אין צורך המועד). טור ושו"ע שם.

טז) נמוקי יוסף שם (ו, ב) ד"ה אין מביאין (שיחשבו הרואים שהבעל הבית נתנן לתקן אותם במועד). ר"ן פסחים (יח, א) סוף פ"ד (משום מראית העין, דנראה כאילו תיקן במועד). לבוש סי' רנב ס"ד (משום מראית העין). עולת שבת שם ס"ק ג. מ"א סי' תקלד ס"ק ו. וראה קו"א רנב, י.

יז) עולת שבת שם. מ"א סי' רנב ס"ק יד.

יח) מ"א סי' תקלד ס"ק ו.

יט) מ"א סי' רנב ס"ק טו (בעכו"ם חנוני שאינו אומן כלל אפשר דמותר, כן נראה לי).

פרק מא

מראית העין בהפסד מרובה

א כשמשכיר המכם לנכרי[א], וכן כששוכר לו הנכרי בקבלנות לקבל עבורו המכם[ב], אין חוששין למראית העין שהרואה יאמר שכיר יום הוא אצלו[ג], לפי שבמקום הפסד גדול לא גזרו על מראית העין[ד]. ואף אם לפעמים הוא הפסד מועט, מכל מקום כיון שעל הרוב דרך להיות הפסד גדול במניעת קבלת המכם בשבתות, לא חלקו חכמים והתירו לגמרי גזירה זו של מראית העין במכם, ובכל כיוצא בזה שדרך להיות שם הפסד גדול על הרוב[ה] (שוע"ר רמד, יד).

ב ואף שאסור להישראל או שלוחו לישב אצל הנכרי בשעת קבלת המכם מפני מראית העין[ו], מכל מקום אם מתירא שמא יגנוב הרבה, כיון שיש חשש הפסד מרובה, יכול להושיב אצלו ישראל או לישב בעצמו לשמרו שלא יגנוב[ז], שבמקום הפסד מרובה אין חוששים למראית העין[ח]. וכן הדין בישראל ששכר המטבע מהמלך ומשכירו לנכרי[ט], שאסור לישב אצלו בשעת קבלת המטבע[י], אם מתירא שמא יגנוב הרבה מותר (שוע"ר רמד, יז).

ג וכן הנותן חטים להנכרי מבעוד יום, והנכרי נותנן לרחיים שלו אפילו בשבת[יא], שאסור לעמוד אצלו בשבת לשמרו שלא יגנוב, מפני מראית

א) שמותר, כדלעיל פט"ז ס"ד וס"י.

ב) נתבארו דיניו לעיל פ"א ס"י, וש"נ.

ג) כמו שחוששים במרחץ וכדומה, לעיל פל"ז ס"א.

ד) ב"י סי' רמה ד"ה כתוב בהגהות אשרי (דהכא שרי משום פסידא). רמ"א סי' רמד ס"ו (ולא חיישינן שיאמרו לצורך ישראל הוא עושה, דבמקום פסידא כי האי גוונא לא חששו). והטעם לזה נתבאר לקמן סי"א-ג.

ה) ט"ז סי' רמד ס"ק ו.

ו) כדלעיל פ"מ ס"א.

ז) ט"ז סי' רמד ס"ק ז (גם בלי הפסד מרובה). אלא לפי שהיד אהרן (בהגהות ב"י סוס"י רמד) חולק על זה, לכך אין להקל אלא בהפסד מרובה (קו"א רמד, ח).

ח) כדלעיל ס"א.

ט) שמותר, כדלעיל פי"א ס"ט, ופט"ז ס"ה וסי"א.

י) כדלעיל פ"מ ס"א.

יא) שמותר, כדלעיל פל"ז סי"ב.

העין[יג], מכל מקום אם יש חשש הפסד מרובה אין חוששים למראית עין כזה, וכל שכן אם השעה צריכה לכך כגון שהוא סמוך לפסח וצריך הישראל לשמור הרחיים שלא יבאו שם מים[יד] (שוע"ר רנב, טו).

ד ואין להתיר בחשש מראית העין מחמת הפסד מרובה שיפסיד הישראל, אלא אם כן הוא בענין שמפסיד הרבה מכיסו ממה שצריך לשלם להשר ולפועלים ויתר הוצאותיו, אבל אם הוא בענין שלא יפסיד כלום מכיסו, אלא שמפסיד הריוח שהיה יכול להרויח הרבה בעשיית המלח גם בשבתות, אין מתירין לו בשביל כך איסור של מראית העין[טו] (שוע"ר רמד, כא).

ה ואינו דומה למכס ולמטבע שאף אם הוא בענין שלא יפסיד כלום מכיסו אלא משום שלא יפסיד הריוח של השבתות התירו לו איסור מראית העין[טז], לפי שהמכס כבר נתחייבו בו הנכרים הסוחרים העוברים בשבת ליתנו להמלך, והישראל כבר קנה חיוב זה מהמלך, נמצא שאם לא יטלנו הישראל מהסוחרים הרי זה כמפסיד הריוח שבא כבר לכיסו, וכן המטבעות שיעשו עושי המלאכה אשר למלך בעל כרחו של ישראל כבר הם קנויים לישראל, ואם לא יטלם הישראל הרי זה כמפסיד הריוח שבא כבר לכיסו (שוע"ר שם).

ו אם מכר הישראל לנכרי קודם השבת, אסור להניחו להוליכו לביתו בשבת, אפילו אם ייחד לו מקום קודם השבת[יז], ומכל מקום אם הנכרי אלים והוא מתירא ממנו יש להקל[יח], אף אם לא ייחד לו מקום[יט] למקחו קודם השבת (שוע"ר רנב, ג. שכה, ד).

יב) כדלעיל פ"מ ס"ב.

יג) מ"א סי' רנב ס"ק כ.

יד) וכדלעיל פי"א ס"ה, ופי"ב ס"ג-ד.

טו) כדלעיל ס"א-ב.

טז) כדלעיל פל"ט סי"א.

יז) אור זרוע ח"ב סוס"י נג, בשם רבנו שמחה (שאם היה הענין כך שהיה דבר ששייך בו דרכי שלום, כגון שהיה גוי אלם, נראה שמותר לו לשלוח על ידי גוי, לדידן דלית לן השתא רשות הרבים דאורייתא). הגהות מיימוניות פ"ו אות ת. שו"ע סי' שכה ס"ב. מ"א סי' רנב ס"ק ד (כשייחד לו מקום).

יח) ט"ז סי' רנב ס"ק ג (ודאי יש להתיר אפילו בלא ייחד לו מקום, דבכה"ג לא גזרו). ויש להקל כהט"ז, שבדברי סופרים הלך אחר המיקל, ובפרט בשעת הדחק כזה (קו"א רנב, ג).

ז וכן במקום שיש בו משום דרכי שלום, כגון נכרי שחלה ושלח אחר מאכל ישראל, מותר לתת לו, או אפילו לשלוח לו על ידי נכרי[יט] (שוע"ר שכה, ד). וכיון שמותר אפילו לשלוח לו, כל שכן שאין לחוש למראית העין (קו"א רנב, ג).

ח וטעם ההיתר הוא, מפני שהשליחות ע"י נכרי הוא שבות[כ], ועכשיו שיש אומרים[כא] שאין לנו רשות הרבים אלא כרמלית הוא שבות דשבות, והתירוהו לצורך מצוה[כב], והוא הדין מפני דרכי שלום, והוא הדין בנכרי אלים[כג] (שוע"ר שכה, ד).

ט וכן בהפסד מרובה שרי, לדידן דלית לן רשות הרבים, אפילו לשלוח ע"י עכו"ם, דהוה ליה שבות דשבות דשרי במקום הפסד מרובה[כד]. ואף מי שירצה להחמיר ברשות הרבים שלנו כהאומרים שיש לו דין רשות הרבים, מכל מקום כדאי הם המקילין לסמוך עליהם בהפסד מרובה שהמה הרבים ופשט המנהג כמותם. וכל שכן שאין לחוש למראית העין של הבריות. ובפרט שהם נוהגים כמאן דאמר דלית לן רשות הרבים. ואין חוששים שהם לא ידעו מההפסד מרובה ושעת הדחק, כמו שאין חוששים שהם לא ידעו מהדרכי שלום ומאלמות הנכרי ומהדבר מצוה (קו"א רנב, ב).

י ויש אומרים[כה] שאפילו באלים אין להקל אלא כשיחד לו מקום. ואף לפי מה שנתבאר דבנכרי אלם מותר אפילו לשלוח לו, וכ"ש שאין לחוש למראית העין, שאני התם דמיירי לדידן דלית לן רשות הרבים והוה ליה

יט) אור זרוע שם (וכבר היה מעשה כשהייתי דר בריגנשבורק, וחלה גוי ושלח ליהודי ביו"ט לאמר שישלח לו מיינו ושידע שאם לא ישלח לו שימות, והגוי היה מוחזק בעיר, והתרתי אני לשלוח לו משום דרכי שלום). מרדכי סי' רנב. שו"ע סי' שכה ס"ב.

כ) כדלעיל פ"א.

כא) כמבואר בשוע"ר שמה, יא.

כב) כדלעיל פ"ז.

כג) כדלעיל פ"ז סי"ב.

כד) כדלעיל פי"א. וכיון שמותר אפילו לשלוח לו ע"י נכרי דרך כרמלית, כ"ש שאין לחוש למראית העין, כשמניחו להוליכו לביתו בשבת.

כה) מ"א סי' רנב ס"ק ד (ואפשר דבעכו"ם אלם יש להקל כשייחד לו מקום).

שבות דשבות, משא"כ כאן[כו] יחשדו שעובר על שבות גמור של מקח וממכר[כז] (קו"א רנב, ג).

יא ומכל מקום אף אם אירע שלא ייחד לו יש לסמוך על דעת המקיל[כח], שבדברי סופרים הלך אחר המיקל, ובפרט בשעת הדחק כזה. ואף שיחשדוהו שעשה שבות גמור, מכל מקום יש לומר דגם גזירה זו של מראית העין לא עדיפא משבות, והוה ליה ג"כ שבות דשבות[כט] (קו"א שם).

יב כשמקילין בהפסד מרובה, אין זה משום מחלוקת הפוסקים, אלא שלא גזרו כלל למראית העין במקום הפסד מרובה, כיון שלא יחשדוהו אלא על שבות דלית ביה מעשה, דהיינו שעושה ע"י נכרי[ל] (קו"א רנב, יג).

יג ולא משום חשש שמא יעשה איסור גדול מזה דאדם בהול על ממונו[לא], אלא שבמקום פסידא לא גזרו כלל על מראית העין (קו"א רמד, ז).

כו) כשמכר לנכרי מבעוד יום ובא ליטלו משם בשבת, כדלעיל ס"ו.

כז) כדלעיל פל"ט ס"ד־ה, שבמכירה ומשכון יחשדוהו שמכר או הלוה ונתן משכון, שהוא שבות גמור. וראה חבלים בנעימים ח"ב או"ח סי' ט.

כח) ט"ז סי' רנב ס"ק ג (ואם העכו"ם אלם ודאי יש להתיר אפילו בלא ייחד לו מקום).

כט) ולכן במקום אלים ודרכי שלום והפסד מרובה יש להתיר גם מראית העין. ומסיים בקו"א שם: "וכ"ש לפי מ"ש העולת שבת בסי' שכה (ס"ק ז), דאפילו ברה"ר גמורה לא גזרו על מראית העין במקום דרכי שלום, ואפילו לשלוח לו שרי". והיינו שאף אם יחשדוהו שאמר לנכרי לעשות מלאכה גמורה, מ"מ שרי במקום דרכי שלום או אלים או מצוה, כדלעיל ס"א־ד. וגם מהטעם דלקמן סי"ב־ג.

וא"כ צ"ע מהו הטעם דלעיל ס"ח־ט נפסק שרק בכרמלית התירו בזה. הרי לעיל ס"א־ד התירו במקום הפסד מרובה אפילו יחשדוהו שאמר לנכרי לעשות מלאכה גמורה.

אבל ראה לעיל פל"ט סוף ס"ו, ובשוה"ג שם, שאם נותן לנכרי ויודע שהנכרי יוציאו, אפשר אסור מדינא (ולא רק משום מראית העין), שאסור לומר לנכרי לעשות מלאכה לעצמו בחפצי ישראל (כדלעיל פ"ד). ואפשר שמטעם זה לא התירו אלא בהוצאה לכרמלית (דהוי שבות דשבות, במקום אלים או דרכי שלום), ולא לרה"ר.

ל) בקו"א שם כותב כן לדעת המ"א (סי' רנב ס"ק כא) בפירוש דברי הרמ"א (שם ס"ה). וכן הוא לפי מה שמבאר רבנו שם בפירוש דברי העולת שבת שם ס"ק ה (בדעת עצמו, החולק על הרמ"א שם).

לא) כדלעיל פי"ב.

חלק שמיני: כשאומר לו לעשות ההיתר

פרק מב

אמירה לנכרי באינו מתכוין ופסיק רישיה

א אף שכל דבר שאסור לעשותו בשבת אסור לומר לנכרי לעשותו, מכל מקום אם האיסור נעשה מאליו בלא מתכוין, והישראל אינו אומר לו כלל לעשותו אלא שולחו לעשות דבר המותר, אף שמאליו נעשה האיסור הרי לא נעשה בשליחות הישראל, שהישראל לא צוהו על ככה, והנכרי אינו מוזהר כלל על השבת אלא שאסור לנו לשלחו לעשות איסור[א] (שוע"ר רנג, י).

ב ולכן גחלים הבוערות ומקיפות ודבוקות סביב דופני הקדרה, אף שאסור לישראל ליטול הקדרה משם בשבת, שאי אפשר ליטול הקדרה שלא יחתה הגחלים והוי פסיק רישיה ולא ימות הוא[ב], מכל מקום מותר לומר לנכרי ליטלה[ג] (שוע"ר שם).

ג וכן מותר לומר לנכרי שיניח את התבשיל על תנור בית החורף, ואחר כך יסיק התנור לחמם הבית[ד] ונרתח התבשיל מאליו, לפי שעיקר כוונת הנכרי בהסיקו אינה בשביל התבשיל אלא בשביל חימום הבית שהוא דבר המותר והתבשיל נרתח מאליו[ה]. ואף שהוא פסיק רישיה ולא ימות אין בזה איסור באמירה לנכרי[ו] מטעם שנתבאר למעלה (שוע"ר רנג, כח).

א) הגהות מיימוניות פ"ו אות כ (אין אומרים לו לא לכבות ולא להבעיר, ואיהו איסורא קעביד). מ"א סי' רנג ס"ק יח.

ב) כמבואר בשוע"ר סי' שלז ס"א, וש"נ.

ג) הגהות מיימוניות שם. מ"א שם.

ד) שזה מותר (בקור הגדול), כדלעיל פ"י ס"ה.

ה) ראה ארץ צבי סי' סח. זכרון יוסף סי' לז. הערות בשו"ע אדה"ז ע' 92. שבת כהלכה ע' תלא (בביאורים).

ו) תרומת הדשן סי' סו (מאחר שעיקר כוונת השפחה לדבר היתר לחמם בית החורף דשרו בה רבנן כו' ונהי שהחמין נרתחים על ידי כך מאליהם בודאי, ועל דעת כן מושיבתו שם, מכל מקום מאחר שבשעה שהיא מושיבתו על התנור אין שום אש בתנור, וההבערה שהיא מבערת אחר כך עיקר כוונתה היא לבית החורף

ד ויש מי שאוסר בזה[ד] כיון שהנכרי מתכוין בהסיקו גם בשביל התבשיל, שהרי הניחו על גבי התנור או אצלו, אף שעיקר כוונתו בשביל הבית אין זה מועיל כלום. והמנהג כסברא הראשונה[ה]. ומכל מקום כל בעל נפש יחמיר לעצמו במקום שאין שם צורך כל כך[ו] (שוע"ר שם).

ה אבל אם נתן נכרי מים לתוך הקדרה הקבועה בתנור כדי שלא תבקע כשיסיק התנור, ואחר כך הסיק התנור ונרתחו המים, מותר ליהנות הישראל מהם בשבת[ז]. ואפילו לכתחלה מותר לומר לו שיתן מים בקדרה קודם שיסיק התנור לדברי הכל[ח], שהרי אין כוונתו כלל לחמם המים אלא לחמם הבית, שאין נותנים מים בקדרה אלא כדי שלא תיבקע הקדרה (שוע"ר רנג, כט).

ו וכיון שהנכרי מושיב הקדרה לא חיישינן שיחתה הישראל. אלא דכיון שאסרו לישראל להושיב מאיזה טעם שיהיה, החמירו בהושבה זו לעשותה כמלאכה גמורה של המבשל, ואסרוה גם על ידי נכרי כמבשל ממש, אבל בגוונא דאין לאסור משום מבשל ממש, כגון על ידי נכרי קודם שהוסק, גם משום חיתוי אין לאסור (קו"א רנג, יא ד"ה ואפילו).

ז תנור שמניחים בו החמין לשבת וסותמין פיו בדף ושורקים אותו בטיט, אם ידוע שיש בתנור גחלים לוחשות אסור לפותחו ע"י ישראל מפני שהרוח נכנס בו ומבעיר הגחלים, ואף שאינו מתכוין להבעיר מכל מקום פסיק רישיה ולא ימות הוא, מכל מקום על ידי נכרי מותר, שכל פסיק רישיה אין בו איסור אמירה לנכרי (שוע"ר רנט, ז).

ח וכן נר של שמן שהניח על גבי הטבלה מבעוד יום ונצרכה לו הטבלה בשבת, יכול לומר לנכרי לנער הטבלה והנר נופל מעליה. ואף שאי

שרי. ואע"ג דפסיק רישיה הוא לענין החמין, מכל מקום יש חילוק בשבות דרבנן בין מתכוין גמור ללא מתכוין דפסיק רישיה). רמ"א סי' רנג ס"ה. מ"א שם ס"ק מא.

ז) ט"ז סי' רנג ס"ק יח.

ח) רמ"א שם (לכן נוהגין). וראה גם שוע"ר סוס"י רנט ד"ה אבל (ע"י נכרי קודם שהוסק כו' מותר אפילו על גביו).

ט) ט"ז שם (על כן נלע"ד שאין לבעל נפש לסמוך על היתר זה).

י) מ"א שם ס"ק מא.

יא) משמעות מ"א שם.

אפשר שלא יתקרב השמן קצת אל הפתילה ויבעיר, או יתרחק קצת ממנו ויכבה, כיון שכל פסיק רישיה מותר על ידי נכרי[יב] (שוע"ר רעז, ה).

יב) מ"א סי' רעז ס"ק ז.

פרק מג

כשהישראל יכול לעשותו בצד היתר

א יש מתירים[א] לומר לנכרי שיביא לו נר הדלוק כבר במקום אחר, אפילו אם אפשר לו בלעדו, בין נר של שעוה וחלב בין נר של שמן[ב]. לפי שטלטול הנר אינו אסור אלא מפני שהוא מוקצה[ג], וכל מוקצה מותר לטלטלו בטלטול מן הצד[ד]. וכיון שהישראל בעצמו היה יכול להביא הנר לכאן בהיתר בטלטול מן הצד, כגון באחורי ידיו או בין אצילי ידיו[ה] וכיוצא בזה, כשמביאו הנכרי באיסור בטלטול גמור אין בכך כלום. שלא אסרו לעשות על ידי נכרי בשבת אלא דברים שאין שום היתר לישראל לעשות בעצמו[ו]. ואין להורות היתר זה אלא לבני תורה, אבל לעמי הארץ אין להתיר, שלא יתרגלו באמירה לנכרי וידמו דבר לדבר ויקילו יותר[ז] (שוע"ר רעו, ט).

א) שו"ת מהר"ם מרוטנבורג (פראג) סי' תקנה, בשם ר"ת (שהיה מתיר לישראל ליהנות מן הנר שהשפחה מטלטלת בשבת לצורך ישראל, משום דאי בעי ישראל הי' מושך הנר אפילו בשעה שהוא דול[ק] לכל מקום שירצה, משום דקיי"ל טלטול מן הצד לא שמיה טלטול. אבל אסור לומר לה לטלטל הנר לצורך ישראל). הגהות מיימוניות פי"ב אות ה (ר"ת התיר בשבת שילך נכרי עם ישראל בנר הדלוק בידו למשוך יין ולהביא לחם). הגהות מרדכי (פב, ד: ועוד כתבו, דמותר לומר לנכרי תביא נר הדלוק). רבינו ירוחם נתיב יב ח"ב (סז, ג). רמ"א סי' רעו ס"ג. מ"א שם ס"ק יא.

ואף שמהר"ם בשם ר"ת התיר רק ליהנות מן הנר, אבל לא התיר לומר לה לטלטל הנר לצורך ישראל. ובהגהות מיימונית אפשר לפרש בב' האופנים, מ"מ קיי"ל כדברי המרדכי, שמותר אפילו לומר לנכרי תביא נר הדולק, שכן פסק ברמ"א שם.

ב) מ"א סי' רעו ס"ק י (דהא דבר שאינו מתכוין הוא). אליה זוטא שם ס"ק ב (אפשר לטלטלו בנחת שלא יקרב השמן וא"כ לא הוי פסיק רישיה). שוע"ר רעז, ה (אם צריך למקום הטבלה, יכול לטלטלה עם הנר שעליה, אפילו הוא של שמן).

ג) כמבואר בשוע"ר רעט, א.

ד) כמבואר בשוע"ר שיא, יד-טו.

ה) ראה מנחת פתים או"ח הוספות לסי' שיא ס"ח. טל תורה על ירשלמי שבת פ"כ ה"ה. חזון נחום סי' לג ס"ק ג. מ"מ וציונים לשוע"ר שם.

ו) ראה לקמן ס"ה, דהיינו דוקא לומר לנכרי סתם בלשון שאין מוזכר בו בפירוש שיעשה באיסור.

ז) שו"ת רדב"ז ח"ד סי' נ. מ"א סי' רעו ס"ק י.

ב במה דברים אמורים כשמביאו לכאן כדי ליהנות כאן לאורו, או מפני שצריך למקום שהיה הנר עומד שם. אבל אסור לטלטל על ידי נכרי כדי להצניעו כדי שלא יגנב, לפי שטלטול זה הוא לצורך הנר שהוא מוקצה, ואין היתר לישראל לטלטל מוקצה אפילו בטלטול מן הצד כשטלטולו הוא בשביל המוקצה עצמו[ח] (שוע"ר רעו, י).

ג ולכן נכרי שהביא חפצים של ישראל שהם מוקצים לבית ישראל, אינו רשאי לומר לו שיטלטלם להצניעו[ט]. אלא אם כן בעוד שהחפצים ביד הנכרי, שכשנכרי תופס המוקצה בידו מותר לומר לו לטלטלו לכל מקום שירצה הישראל[י], לפי שאף ישראל התופס מוקצה בידו בזדון או בשגגה מותר לטלטלו בעודו בידו לכל מקום שירצה[יא] (שוע"ר שז, לו).

ד וכן אין לומר לנכרי לקבל שעוה הנוטף מן הנרות[יב] מפני שהישראל אסור לו לטלטל השעוה מפני שהיא מוקצה[יג] וכל שאין היתר להישראל לטלטלו אסור לומר לנכרי לטלטלו (שוע"ר תרי, ו).

ה ואף שכל טלטול מן הצד שהוא על ידי גופו שלא בידיו יכול לטלטלו אפילו לצורך המוקצה[יד], ושאר טלטול מן הצד שהיה על ידי דבר אחר שבידיו אין היתר אלא כשמטלטלו לצורך מקומו, אבל לא כשצריך להשתמש בגוף המוקצה[טו], ואם כן זה הנר אם יטלטלנו על ידי דבר אחר שבידיו לא יוכל לטלטלו כדי ליהנות מאורו כאן במקום שמביאו, וגם אי אפשר כלל להביאו על ידי הטלטול מן הצד של דבר אחר שבידיו, ואם יטלטלנו על ידי גופו כגון באחורי ידיו או בין אצילי ידיו וכיוצא בזה יכול לטלטלו אף בשביל שלא יגנב. אעפ"כ אין להתיר לומר לנכרי שיצניענו. לפי שאותם המתירים[טז] טלטול כדרכו על ידי נכרי כשיש היתר לישראל מן הצד הם סוברים, שאף על ידי גופו אין היתר לטלטל לצורך המוקצה

ח) מ"א סי' רעט ס"ק ט. ויתבאר לקמן ס"ה.
ט) מ"א סי' שז ס"ק לב.
י) מ"מ פ"ו הכ"א.
יא) כמבואר בשוע"ר סי' שח סי"ג (בשכח).
יב) הגהות מנהגים יו"כ אות קעט. מ"א סי' תרי סק"ד.
יג) כמבואר בשוע"ר רסה, ה.
יד) כמבואר בשוע"ר סי' שיא סט"ו.
טו) כמבואר בשוע"ר שם סי"ד.
טז) ר"ת שם.

עצמו, אלא כדי להשתמש בגוף המוקצה או מפני שצריך למקומו[יז], ואין להקל יותר ממה שהם עצמם מקילים (שוע"ר רעו, י).

ו וכן בשאר דברים שיש שם צד היתר באמת שיוכל הישראל לעשות בהיתר אותו דבר עצמו שהנכרי עושה באיסור, יש מתירין לומר לנכרי סתם בלשון שאין מוזכר בו בפירוש שיעשה באיסור והנכרי עושה מעצמו באיסור (שוע"ר שז, טז).

ז אבל אם אין שם צד היתר לישראל לעשות אותו דבר עצמו שהנכרי עושה לו, אע"פ שיש צד ודרך שיוכל הישראל להגיע לאותו דבר שהנכרי עושה לו, בלי שיעשה את המלאכה שהנכרי צריך לעשות באותו דבר עד שמגיע לישראל, כגון שאומר לנכרי להביא לו מים לשתות מן הנהר, אע"פ שיוכל הישראל לילך בעצמו לנהר ולשתות שם, אין זה מועיל כלום להתיר האמירה לנכרי[יח] (שוע"ר שם).

ח ולכן נכרי שמילא מים לצורך בהמת ישראל, מבור שהוא עמוק י' טפחים ורחב ד' טפחים העומד ברשות הרבים, ונמצא שהוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, אסור אפילו לאחרים להשתמש במים אלו[יט] (שוע"ר שכה, טז).

ט ואף שמנא לן להמציא היתר חדש וחילוקים חדשים שאין להם רמז וסמך כלל בתלמוד. מכל מקום כיון שלא מצינו שיחלקו בפירוש גם על טלטול הנר[כ], יש לנו לסמוך על דעת המתירים גבי טלטול נר, ולחלק בין דין זה לדין מילא מים[כא] שחלקו על המתירים ואסרו. וטעם החילוק

יז) שהרי תלמוד ערוך (שבת קנ, ב) גבי תיבנא סריא שאין שום צד היתר להביאו, אף אם יש מחיצות, ועל כרחך משום דלא חזי למידי בשבת, ואינו מביאו אלא לשומרו עד אחר השבת לגבלו בטיט (קו"א רעו, ג ד"ה הם). והיינו או מטעם שכדי לשמרו אסור להביאו אפילו בטלטול מהצד (כנ"ל לדעת המתירין), או מטעם שמה שיכול להביאו מהצד לא חשיב צד היתר (דלא כדעת המתירין). ונתבאר בארוכה בקו"א רעו, ג.

יח) אף שר"ת התיר גם בזה (שבת קכב, א תוד"ה משקה). והובא ברמ"א (סי' שכה ס"י). מכל מקום לא קיי"ל כדעה זו. ודלא כמשנה ברורה (סי' שכה ס"ק נו) שמתיר לצורך גדול.

יט) כדלעיל פ"כ ס"ז, ופכ"ד ס"ח, וש"נ.

כ) דלעיל ס"א.

כא) דלעיל ס"ח.

הוא, דהתם אין היתר לישראל לעשות המלאכה עצמה שעושה הנכרי בשבילו אלא שיוכל לשתות בלא עשיית מלאכה, משא"כ הכא שעיקר המלאכה היא הבאת הנר ומה איכפת לו בין שיטלטלנו כדרכו או מן הצד (קו"א רעו, ג ד"ה והנה).

ו ואפילו יש לו פירות בעיר אחרת שהם כרגלי מי שהופקדו אצלו[כב], ומותר להביאן לו שיאכלם ביום טוב, ומשמע שמותר לו לומר להביאם לו[כג], מכל מקום על ידי נכרי ודאי אסור בכהאי גוונא. דהא אם הביא מחוץ לתחום אפילו היה בבין השמשות אמה אחת חוץ לתחום אסור למי שהובא בשבילו משום גזרה שמא יאמר לו[כד]. אע"פ שאם היה ישראל היה מותר לו להביא עד סוף תחומו שהוא סמוך לעיר, וא"כ אין איסור אלא מה שהביא הנכרי מסמוך לעיר לתוכה, ובשביל זה אין לאסור כלל בדיעבד[כה], וגם לכתחלה היה יכול לילך חוץ לעיר עד תוך תחום הפירות ולומר לנכרי להביאם לו לשם. ומשמעות הגמרא והפוסקים דאפילו בדיעבד לא משכחת שום היתר למי שהובא בשבילו. אלא ודאי דמה שהנכרי מביא מחוץ לתחום העיר לתוך תחומה[כו] יש בזה איסור כשעושה בשביל ישראל, אע"ג דלישראל הוי שרי כהאי גוונא[כז] (קו"א רסג, ח ד"ה ולדינא).

כב) כמבואר בשוע"ר שצז, יט.

כג) ראה שוע"ר שז, יז.

כד) כדלעיל פי"ט־כ.

כה) ראה לעיל פי"ט ס"ז־ח. פ"כ סי"א. פכ"ה סי"א. פכ"ו ס"ד וס"ט. פכ"ט סי"ד.

כו) אוצ"ל: העיר (אבל לתוך תחום העיר, נתבאר לעיל שאף לכתחלה מותר לומר לנכרי להביאם לו לשם).

כז) כוונת החילוק היא לכאורה כך:

אם זה שהופקדו אצלו הוא ישראל שמחוץ לתחום העיר, ועירב כדי שיוכל לבוא לעיר, יכול הוא להביא את הפירות לעיר ביו"ט, על מנת שיאכלם בעליו שבעיר.

ואם לא עירב זה שהופקדו אצלו, יכול הוא להביאם עכ"פ עד סוף תחומו, שהוא בתוך תחום העיר, על מנת שיבוא לשם בעליו ויאכלם.

וכן אם זה שהופקדו אצלו הוא נכרי, שאין שייך אצלו עירב, מ"מ גם הוא יכול להביא עד סוף תחומו, שהוא בתוך תחום העיר, על מנת שיבוא לשם בעליו ויאכלם.

אמנם כשהביאו הנכרי מחוץ לתחום לתוך [העיר], יש בזה איסור כשעושה בשביל ישראל (אע"ג דלישראל הוי שרי כהאי גוונא, אם זה שהופקדו אצלו עירב, שיוכל להביא הפירות לעיר).

יא וכל זה הוא כשאומר לנכרי לעשות מלאכה בשבת. אבל כשאומר לו בשבת שיעשה לו מלאכה למחר[כח], אין בזה משום שבות אלא משום ממצוא חפצך[כט], ולכן כל מקום שיוכל להמציא צד היתר לעשות בשבת אותה מלאכה עצמה שרוצה לעשות אחר השבת, מותר לומר בשבת שיעשנה אחר השבת, אפילו אם עכשיו אין שם אותו צד היתר[ל] (שוע"ר שז, טו).

יב כיצד אומר אדם לחבירו לכרך פלוני[לא] אני הולך למחר[לב] לך עמו[לג], מפני שיוכל להמציא צד היתר בשבת אילו היה שם בורגנין, אעפ"י שעכשיו אין שם בורגנין (שוע"ר שם), דהיינו סוכות שומרים שכל אחת מהן מובלעת בתוך שבעים אמה וד' טפחים של חבירתה, שעל ידי זה יכול להלך אפילו כמה פרסאות בשבת מפני שכולן נחשבות כעיר אחת ארוכה[לד]. ואע"פ שעכשיו אין שם בורגנין (שוע"ר שו, ג).

יג וטעם ההיתר הוא, מפני שענין איסור דיבור בחפציו הוא מה שמתעסק בשבת בדברים האסורים היום, ולא נאסר אלא להתעסק בדברים

והרי זה דומה לדין האומר לנכרי להביא לו מים לשתות מן הנהר (דלעיל ס"ז-ח), שאע"פ שיוכל הישראל לילך בעצמו לנהר ולשתות שם, אין זה מועיל כלום להתיר האמירה לנכרי. וכן כאן, אע"פ שיכול הנכרי להביא עד סוף תחומו, וילך הישראל לשם ויאכלנו, אין זה מועיל כלום להתיר האמירה לנכרי להביאו לתוך העיר.

ומטעם זה יש מקום לאסור גם אם הישראל עשה עירוב תחומין, שיוכל לילך מחוץ לתחום העיר לאכול פירות אלו, והוא מבקש מהנכרי שמחוץ לתחום העיר שיביאו אליו ביום טוב. ראה מ"ש בזה רע"א בהגהתו לאו"ח סי' שצז ס"ג (בכמה דפוסים). מהרש"י זוין, בקובץ יגדיל תורה (ירות"ו) טו ע' 34. כללי אמירה לנכרי פ"א הערה 1.

כח) וכן כשאומר לישראל חבירו לעשות לו דבר זה למחר, או שאומר על עצמו בשבת על עצמו שיעשה דבר זה למחר.

כט) כדלעיל פ"ב. ס"א.

ל) וכן מותר בזה (כשאומר לעשות מלאכה אחר השבת) במקום מצוה, ואמירה ברמז, וכדלעיל פ"ב ס"ג-ה.

לא) שמחוץ לתחום שבת.

לב) רבי יהודה אמר שמואל קנ, ב. טור ושו"ע סי' שז ס"ח.

לג) רמב"ן ורשב"א שם ד"ה הא. טור ושו"ע שם. מ"א שם ס"ק יא.

לד) כמבואר בשוע"ר שצח, ז-ט.

שאיסורם נתלה בגופם, אבל דברים שאיסורם נתלה בדבר אחר, ואילולי אותו דבר היו דברים אלו בעצמם מותרים בשבת, מותר להתעסק בהם בדבור לעשותם אחר השבת, שהרי הוא אינו מתעסק באותו דבר הגורם להם האיסור אלא באותם דברים שהיה להם היתר מחמת עצמם, אילולי אותו דבר הגורם להם האיסור. לפיכך גבי איסור חוץ לתחום, כיון שיש צד היתר על ידי בורגנין נמצא שאין האיסור בהילוך מחמת עצמו, שהרי אותו הילוך עצמו מותר כשיש בורגנין, אלא האיסור בהילוך הוא מחמת מניעת הדיורין על הדרך, והוא אינו מדבר אלא שילך בדרך ולא שילך במניעת הדיורין. וכן כל כיוצא בזה (שוע"ר שז, טו).

מפתח ענינים

מפתח ענינים

א

אגרות
עיי״ע ערב שבת.
משלוח אגרת
יג, יי־יא. טו, ה־ח. טו, יא־יז. יז, יח־כ. כד, יי־יא. כח, ג.
פתיחת אגרת חתומה
ג, ב.

אדם בהול על ממונו
היתר אמירה לנכרי
יב, א־י. מא, יג. טז, יב (בשוה״ג). מא, יג.
איסור כיבוי דליקה
יא, ו.

אדריכל
לה, ו.

אווזות
ט, ג.

אורחים
ח, ח. יט, יב. כא, ד־ה. כא, יד. לה, ב.

אחר קבלת שבת
א, יט־כ. ב, ז־ח.

אין אדם חוטא ולא לו
כ, א. כג, ח.

איסור דרבנן
א, ז־יב.
עיי״ע שבות דשבות.

אלים
ז, יב. מא, ו־י.

אמירה במלאכת הנכרי
ב, ו.
בחפצי ישראל
ד, ח־יב. לב, ה.
בחפצי נכרי
ד, א־ז.
הנאה ממלאכת הנכרי לעצמו
כד, א־יג.

אמירה בשבת לעשות למחר
ב, א־ה. מג, יא־יג.

אמירה לישראל
לחברו שעדיין לא קיבל שבת
א, יט־כ. ב, ח.

אמירה לנכרי, טעם איסורו
אסמכתא מהתורה
א, ג.
ממצוא חפצך
א, א (בשוה״ג). א, י. ב, א־יב. יד, א (בשוה״ג). יד, ה (בשוה״ג). מג, יא.
שלא תהא שבת קלה
א, ד.
שליחות לחומרא
א, א־ב. א, כ. ב, יב. ט, ה. יג, א. לב, יב.

אמירה קודם השבת שיעשה בשבת
א, א. ד, יב. יד, א־ד.

ארון
ו, יב־יד. כה, יב. כט, א. לו, יג.

אריסות
א, א (בשוה״ג). יד, ה (בשוה״ג). יד, ו. טז, ו־ז.

ארץ ישראל
הליכה לא"י מתי חשובה מצוה
ח, ט.
ישוב א"י
ו, ח.

ב

בגדים לכובס
ג, ד. יג, ג. יד, ג. טו, ז־ט. טו, יד.
ל, ב. לב, ב. לו, י. לח, א.

בונה וסותר
עיי"ע מראית העין.
בכלים
א, טו.
במחובר
י, יא.
סותר על מנת לבנות
י, יא.
תיקון אבנים וקורות לצורך בנין
כט, ט. לו, טז.

בורגנין
מג, יב־יג.

בורר ומרקד
א, טז. ח, ט.

בין השמשות
בשבות
א, כא. ו, יט.
במקום מצוה והפסד מרובה
ו, טו־יח.

בישול
ד, ח. ד, י. כ, ה.
המבשל בשבת
יט, ג.

בישולי נכרים
י, א. כא, יב. כד, י. כד, יג.
עיי"ע פת פלטר.

בית הכנסת
ז, ה. ח, ד. לה, ו־ז.

בכדי שיעשו
יט, א־כ. כ, א־טו. כא, א־טו. כג, ב־ז. כד, יב. כה, ה. כה, יא־יב. כו, א. כו, ה. כט, א. כט, ד־ה.

ברזל, חפירת ברזל
יג, ז. כח, י.

ג

גבינה של נכרי
ד, ו.

גבינות
ד, ו. לב, טו. לב, כה. לח, ג. לח, ח.

גחלים, יחתה גחלים
מב, ב. מב, ו.

ד

דבר שיש לו מתירין
כו, א־ב. כו, ו־ז.

דגים
יט, יא־יג. כג, ד־ו. כד, יד. כו, ד.

דואר, בי דואר
טו, יב־יג. טו, יז. טז, יב (בשוה"ג).

דורון
יט, ד. כ, טז. כא, ד. כג, ז. כה, י. כו, ג. כו, ח.

דליקה, כיבוי
ד, א. יא, ו. לא, א־ה.
עיי"ע אדם בהול. עושה מעצמו.

דרכי שלום
ז, יב. מא, ז־ט.

ה

הדחת בשר
יא, ד.

הדחת כלים
ח, ח. כד, ב־ג.

הוצאה ביו״ט
א, יז.

הנאה ממלאכת הנכרי
איסור ההנאה ביו״ט שני
כא, א־כא.
איסור ההנאה בכדי שיעשו
יט, א־כ.
איסור ההנאה למי שלא נעשה בשבילו
כ, א־טז.
איסור הנאה ממלאכת שבת ויו״ט
כ, ב. כ, יג. כא, ב. כא, ח. כא, י. כג, ב.
הנאה בשבת ממלאכת הקבלן
כג, א־יא.
הנאה מהמלאכה לצורך ישראל ונכרי
כה, א־יג.
כשגוף הישראל נהנה מהמלאכה
כב, א־יד. כג, ד. כג, ט. כד, ב־ד.
עיי״ע עושה מעצמו. קבלנות.
כשישראל אחר שולח לו
כד, ז־יא.
כשנכרי מוסיף על ההנאה
יט, טז־יט. כב, יא־טו. כג, ג. כד, ו־ז.
כשהנכרי עושה בשביל עצמו
כד, א־יג.
עיי״ע שמא ירבה.
כשהתועלת מהמלאכה רק כשנעשית בשבת
כז, א־ט.
ריוח לישראל ממלאכת שכיר שנה
כז, ט. כח, א־יט. כט, יב. לג, ג.
הספד
עיי״ע חלילים.
הפסד, במקום הפסד
אמירה לנכרי במקום הפסד
יא, א־ט. טז, יב (בשוה״ג).
אמירת כל המציל אינו מפסיד
לא, ו.
בבין השמשות
ו, טו.
מראית העין במקום הפסד
מא, א־יג.
הרבעה
א, ו (בשוה״ג).

ז

זבל
לה, ד־ה. לה, ח.
זורה
ו, ה.
זכוכית, היתוך זכוכית
יג, ז. כח, י.

ח

חול המועד
א, ה. א, יח. מ, ד.
חולי, במקום חולי
חולי שאין בה סכנה
י, א־יז. כד, יא.
חולי שיש בה סכנה
י, יח־כ. כד, יא.
צרכי קטן כצרכי חולה שאב״ס
י, ב־ה. י, יב־ג.

חומרות
אמירה לנכרי בחומרות
א, יג־טז. יט, כ. כא, יב.
סייג וגדר או מנהג טעות
ו, ה.

חילול השם
לה, ז־ח.

חכירה לנכרי
טז, א־ה.

חלב עכו"ם
ד, ו.

חלוקים
לו, יא־יד.

חליבה
ב, ט־י. ט, ג־ז. כח, יד.

חלילים
ח, ג. יט, ו. כ, ו. כט, ב.

חמץ
ד, ג. ד, ט. ו, ה. ז, ו־ז. י, יג. לט, יב.

חנות, מחיה
טז, יב. מ, ג.

חסימה
א, ו. ד, ג. ד, י.

ט

טובת הנאה
ג, ג־ד. ט, ז. טו, א. טו, י. יז, יז. ל, ד. לא, א־ב. לב, ב־ד. לב, ז־ח. לב, יד. לב, כו. לח, ח.

טורח שבת
א, יא־ב. יא, ג־ד.

טחינה
כה, ו.

י

יולדת
י, ד.

יום טוב
אמירה לנכרי ביו"ט
א, ג־ה. א, יח. י, יד.
איסור ההנאה מהמלאכה ביו"ט
יט, ב. יט, ד־ה.
יו"ט שני של גלויות
כא, א־כא. כו, ז.
יו"ט הסמוך לשבת
כא, ח־ט. כא, טו.
כלים מבית האומן ביו"ט
מ, ד.
קבורה ביו"ט
ו, יא־יד.

יום הכיפורים
כד, יג.

יום השוק
ד, ז. יד, ט.

יי"ש, שריפת יי"ש
טז, יב (בשוה"ג).

כ

כלי שיר
ו, ד. ז, ד.

כלים
עיי"ע בונה וסותר. הדחת כלים. מראית העין. ערב שבת. שכירות.

כרמלית, בזה"ז אין לנו רה"ר
א, יז. א, כא. ו, י. ו, יא, ב. יג. ו,

יט. ז, ו־ז. ח, ד־ה. י, ו. יב, ב. יב, ז. טו, טו. יט, ז־ח. כ, ט. לט, ב. מא, ח־ט.

ל

לולב
יט, טו (בשוה״ג).

לפת
יט, ה.

מ

מאכיל איסור לתינוק
א, ו. י, יב.

מדורה
י, ד־ה. יג, יב. כ, ד. כב, א־טו. כד, ו־ז. כז, ז. לא, ז. לב, ז־י. לח, ד. לח, יא.

מדידה
ד, ה.

מוטב שיהיו שוגגין כו׳
ו, ב. י, ה.

מוקצה
א, יד. ד, ד. יא, א. יב, ד. יב, ח. לב, כא.
עיי״ע צד היתר.
כשנאסר בהנאה אסור לטלטלו
כא, ג. כא, ו. כא, יב.
מחוסר צידה
עיי״ע צידה.
פירות שנשרו
עיי״ע קוצר.

מזגן
י, ה (בשוה״ג).

מחאה
עיי״ע עושה מעצמו.
כשעושה לצורך עצמו בשל ישראל
לב, ג. לח, י־יא.
מיחה בנכרי
כב, ט. כט, ח. לב, ח.

מחזי כשליח
ד, ח־ט. יג, י־יא. טו, א־ד. טו, יג. יז, ז. כז, א־ד. כז, ט. כח, ה. כח, ח. כח, טו. לג, א־ה. לד, א־ח. לח, ב.

מטבעות
זכות עשיות המטבעות
יא, ט. טז, ה. טז, יא. מ, א. מא, ב. מא, ה.
תיקון מטבעות
לו, יח.

מילה
בבית הכנסת
ח, ד.
מכשירי מילה ע״י נכרי
ו, ג.

מים שלנו
ו, יח־ט.

מכונית
ד, ז (בשוה״ג).

מכירו
עיי״ע רגיל. שמא ירבה בשבילו.

מכירת העסק לנכרי ליום השבת
טז, י־יב.

מכס
א, י. ב, יא־ב. ח, א. יא, ח. יב, ט. טז, ד. טז, י. מ, א. מא, א־ב. מא, ה.

מלאכה שאינה צריכה לגופה
ו, ז (בשוה"ג). י, ט. יא, ו.

מלון
כב, ו.

מלח, עשיית מלח
יג, ו. כח, ט. לו, יז. לט, יג.

מלקות
כט, טו.

ממחק, מירוח רטיה
י, י.

ממצוא חפצך
עיי"ע אמירה לנכרי.

מניעת הריוח
יא, ה. מא, ד־ה.

מנעלים
כג, ג־ו. כה, ד. ל, ו. לו, י.

מסייע
ז, יא. י, ט. י, טו.

מצוה, במקום מצוה
אמירה בשבת לעשות למחר
ב, ג.
בבין השמשות
ו, טו־יט.
במלאכות דאורייתא
ו, א־יד.
במלאכות דרבנן
ז, א־יג.
מהו במקום מצוה
ח, א־י.

מצות
ו, יח־ט. ז, ח־ט.

מציאה, ארנקי
יא, ה. יב, ג־ה. לב, כח־ל.

מקולין
כה, ח.

מקח וממכר
א, ח. ד, ז. ח, ז. יג, ח־ט. יד, ט־י.
טז, יב. לד, ג־ד לו, יט. לט, ד־ה.

מראית העין
טו, ב.
בהפסד מרובה
מא, א־יב.
במחובר לקרקע
לה, א־ח. לח, ב.
במלאכת תלוש המפורסמת
לו, א־יט.
במרחץ ושדה
לז, א־יד.
בקבלנות בבית הישראל
לח, א־יב.
בתוך תחום העיר
לה, א־ג. לו, טז. לז, ו.
הבאת כלים מבית האומן
מ, ד־ו.
כשיושב ליד הנכרי להשגיח עליו
מ, א־ג. מא, ב־ג
כשמוציא החפץ מבית הישראל בשבת
ל, טו. לט, א־יג.

מרחץ
א, ט. יג, א. יד, ח. טז, ג. טז, ז־י.
יז, א. כה, יג. כח, ו־ז. כח, יז. כט,
יא. לג, ד. לו, ו. לז, א־ב. לז, ח־יד.

משכון
לט, ד־ה. לט, י.

מת
ו, י. ז, ג.
עיי"ע ארון. חלילים. קבורה. קבר.

נ

נרות
הדלקתן לצורך ישראל
ו, ב. ו, יז. ח, ב. יג, יב. כ, ד. כב, א־טו. כד, א־ה. כה, א־ב. כז, ז. לא, ז. לב, ז־ח. לב, כו־כז. לח, ד. לח, יא. מב, ח.
הסרת פחם מראש הנר
ג, א. לב, י.
טלטול נרות שכבו בשבת
א, יד.
כיבוי נרות
ו, ז. לב, כז. מב, ח.
לצורך חולה
י, ג.
נר לאחד נר למאה
כד, ו.
נרות יום הכיפורים
ג, א. ו, ז.

ס

סוסים
יט, י־יא. כח, ב.

סירוס
א, ו (בשוה״ג).

ספינה
ח, ט־י. כב, י. כד, י. לו, א־ב. לו, ה. לו, ט.

ספק
כ, יד. כה, א. כה, י. כו, א־ט.

ספק ספיקא
כו, ה. כו, ז.

ספרים
ו, ט. יא, ז.

ע

עבדו ושפחתו, משרתו
ד, ט. יז, יג. יז, יח. כד, ד. כח, יד. לא, ד. לב, ח. לב, יג־טו. לב, כה. לח, ו. לח, ט.
עיי״ע שכירו ולקיטו.

עורות לעבדן
יג, ג. יד, ג. טו, ז־ח. טו, יד. כב, ד. ל, ב. ל, ו. לח, א.

עושה מעצמו
בחפצי ישראל
ד, ח־יב. לא, ו־ז. לב, ד־טו. לט, ז־י.
עיי״ע מחאה. שם הישראל נקרא עליו.
חובת המחאה כשרואהו עושה מעצמו
לב, א־ל.
חובת המחאה כשגוף הישראל נהנה
ל, ח. לב, יז־כו.
עיי״ע הנאה ממלאכת הנכרי.
נכרי שבא לכבות הדליקה
לא, א־ד.
קבלן העושה בשבת והישראל רואהו
ל, א־ח. לב, ב.
קבלן העושה בבית הישראל
לח, ג־יב.
שכיר שנה העושה מעצמו
יז, יד־יז.

עושה על המקח, הביא למכור
יט, ה. כד, יד. כה, ג־יב. כו, ג.

ענג שבת, מתי נקרא מצוה
ח, ה־ז.

ערב פסח
א, יח.

ערב שבת
הולכת אגרת
יד, יא. יז, יט־כ.
קבלנות שלא קצץ
טו, ג. טו, ו־ח. טו, יד. כז, ג. כח, טז.
השכרת כלי שעושים בו מלאכה
כח, יט. לג, א־ד.

ערבות
לו, ה־ו (בשוה"ג).

ערכאות
ו, ח.

עשבים
ט, ד. כד, ט. לב, א. לב, יא. לב, יח־כג.

פ

פירות
ח, ה. יב, ו. יט, ד־ה. יט, יא. יט, יג. כ, יא. כג, ט. כג, יא. כה, יא. כו, ג־ד. כו, ח־ט. מג, י.
עיי"ע קוצר.

פסח
יט, ה.
עיי"ע חמץ. מצות. ערב פסח.

פקוח נפש, כשאפשר ע"י נכרי
י, יח־כ.

פקס
א, כ (בשוה"ג).

פרהסיא; מפורסם
כה, יב. כט, א־ו. כט, ט. לה, א־ב. לה, ו־ז. לו, א־יח. לז, יא. לז, יד.

פשיעה
יב, ז.

פת פלטר
כה, ה־ז.
עיי"ע בישולי נכרים.

צ

צד היתר
אחר קבלת שבת
ב, ח.
אמירה בשבת לעשות למחר
ב, ד. מג, יא־יג.
באינו מתכוין ופסיק רישיה
מב, א־ח.
בטלטול מוקצה שיכול לטלטלו מן הצד
מג, א־ט.
כשיכול הישראל לאכלו בלי המלאכה
מג, ז־י.

צורך גדול
ו, טו. ז, יז. ח, ו. יא, א. כב, טו.

צורך שבת
ו, טו. ח, ו.

צידה
א, י. כ, ה. כ, טז. כו, ג.
יש במינו מחוסר צידה
א, י. יט, ד. יט, י־יא. כה, ט. כה, יא.

צער בעלי חיים
ב, ט־י. ט, א־ז. כח, יד.

צפרנים, נטילתן
ז, י־יא.

ק

קבורה
עיי"ע קבר.
ביום טוב
א, ה (בשוה"ג). ו, יא־יד.

קבלנות
בבית ישראל
יג, ה. לח, א־יב.
בפניו
ג, ב (בשוה״ג). ל, א־ח. לב, ב.
עיי״ע עושה מעצמו.
היתר קבלנות
ב, יב. ג, ב (בשוה״ג). יג, ב־יג. כב, א. כג, י.
הנאה בשבת מהקבלנות
ג, ב (בשוה״ג). כב, י. כג, א־יא.
כשגוף הישראל נהנה מהקבלנות
א, א (בשוה״ג). כב, א־יד. כג, ד. כג, ט.
עיי״ע הנאה ממלאכת הנכרי. עושה מעצמו.
קבלן שלא קצץ
יג, ה. טו, א־יז. כז, ג. כח, טז. לא, ד־ה.
קובע מלאכתו לשבת
א, א (בשוה״ג). יג, ה. יד, א־י. לט, ד.

קבר
כה, יב. כט, א. כט, ד. לו, עיי״ע קבורה.

קוצר בשבת ויו״ט, מלקט
א, י. ט, ד. כ, ה. כ, טז. כד, ט. כו, א־ה. לב, א. לב, יא. לב, יז־כא.
יש במינו במחובר
א, י. יט, ד. יט, י־יא. כה, ט. כה, יא.

קטנים, כצרכי חולה שאב״ס
י, ב־ה. י, יב־ג.

קנס, כשעבר ועשה
כ, יג. כא, ז. כא, טו. כג, ד. כו, ב. כו, ו. כט, א־טו.

קצץ
קצץ בלא קבלנות
יז, יא־יג.
קבלן שלא קצץ
יג, ה. טו, א־יז. כז, ג. כח, טז. לא, ד־ה.

ר

ראש השנה
כא, י. כא, טו.
עיי״ע שופר.

רבית
א, ב. א, ו.

רגיל לעשות כן
כט, יד. לב, כג.

רוב
לצורך הרוב הוא עושה
כה, א־יג. כט, יד.
רוב בתים מחוץ לתחום
כו, ט.

רחיים
א, ט. יג, א. יד, ח. טז, ב. טז, ז־י. טז, יב (בשוה״ג). יז, א. כח, ו־ז. כט, יא. לג, א. לג, ד. לז, ז־יד. מ, ב. מא, ג.

רמז
אמירה בשבת לעשות למחר
ב, ה. ג, ו־ז.
אמירת מדוע לא עשית בשבת
ג, ג־ה. יז, יג־טז.
בשבת עצמה
ג, א־ה.
כל המכבה אינו מפסיד
לב, ה־ו.

רפואה
י, ח־י. י, יז.

ש

שבות דשבות
בבין השמשות
א, כא.
במקום מצוה
ז, א־יג.
במראית העין
מא, יא.

שדה, אריסות חכירה וקבלנות
טז, א. טז, ו. לד, א־ב. לז, ג־ו.

שהיה וחזרה בשבת
א, ז.

שופט
ג, ה.

שופר
ו, ו. ז, ב. יט, יד־טו.

שותפות ישראל ונכרי
יג, יג. יד, ח. לד, א־ח. לז, יד.

שכירות
עיי"ע חכירה.
השכרת כלי שעושים בו מלאכה
כח, יט. לג, א־ה.
שכירת פועלים
יד, ב.

שכיר יום
א, א (בשוה"ג). יג, א. יג, ד. יג, יא־יב. יז, ב. יז, ו. יז, ט־י. כט, ה־ז. כט, יג.
יאמרו שהוא שכיר יום
לה, א־ד. לו, יד. לז, א־ח. לז, יג. לח, א. לח, ז. מא, א.

שכיר שנה
יז, א־כ. יח, ד. יט, א־יט. כח, א־יט. כט, יב. לא, ד. לג, ג. לז, ד־ה. לח, ט.
שכירו ולקיטו
יח, א־ד.
עיי"ע עבדו ושפחתו.

שכר שבת
יג, ח. טז, ח־יא. כט, יב־יג. לד, ד־ו.

שליחות
עיי"ע אמירה לנכרי. מחזי כשליח.

שם הישראל נקרא עליו
ד, ו. לה, ח. לו, ב־ג. לו, ה־ו. לו, ח־י. לו, יג. לו, יז. לז, א. לז, יא־ב.

שמא יאמר לו לעשות
יט, א־ג. יט, ז. יט, יד. כ, א. כ, ג. כ, ה. כ, י. כ, יג. כא, א. כא, ז. כא, יד. כא, טו. כב, א־ב. כג, ח. כג, י. כד, א. כד, ז. לב, יב. מג, י.

שמא ירבה בשבילו
כד, ו־יד.

שעוה
מב, ד.

שרים
יג, ו־ז. יז, ג. כח, א. כח, ט־יב. ל, ד (בשוה"ג). לו, יז. לט, יג. מא, ד.

ת

תחום
ח, ג. יב, א.
עיי"ע בורגנין. מראית העין. רוב.
הבאה מחוץ לתחום
א, י. ז, ב. יט, ו־טו. כ, י־טו. כא, טו. כג, ו־יא. כה, ח. כה, יא. כו, ד־ט. כט, יד. מג, י־יג.

חוץ מי״ב מיל
ה, ג. יט, טו.
כרגלי הרועה
ה, ו
לגרום בידים להוציאו חוץ לתחום
ה, א־ו.
למעלה מי׳ טפחים
כב, י.

תנור
א, ז. א, ט. י, ג־ה. יג, א. יד, ז־ח. טז, ז־י. יז, א. יט, טז. כח, ו־ז. כט, יא. לג, ד. לד, ו. לז, ח־יא. לז, יד. לח, ג־ד. מב, ג־ז.
עיי״ע מדורה.